

Begroting 2024

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Leeswijzer	3
Bestuurlijke inleiding	7
Financieel beeld	8
Duurzame ontwikkeling	37
Ambities	40
Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland	41
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland	51
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen	70
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland	81
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland	97
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	112
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland	126
Overzicht Algemene middelen en Organisatie	141
Indicatoren	149
Paragrafen	158
Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)	159
Paragraaf Bedrijfsvoering	161
Paragraaf EU-subsidies	166
Paragraaf Financiering	172
Paragraaf Grondbeleid	177
Paragraaf Lokale heffingen	187
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	190
Openbaarheidsparagraaf	197
Paragraaf Subsidies	198
Paragraaf Verbonden Partijen	237
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing	244
Financiële begroting	256
1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen	257
2. Toelichting baten en lasten	260
3. Uiteenzetting financiële positie I	273
4. Uiteenzetting financiële positie II	279

Leeswijzer

Voor u ligt de Begroting 2024. Deze geeft inzicht in de Zuid-Hollandse opgaven die de provincie aanpakt, hoe zij dat gaat doen en hoeveel financiële middelen daarbij in de periode 2024-2027 ingezet gaan worden. De indeling van de begroting is wettelijk bepaald in het [Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten](#).

De Begroting 2024 is opgebouwd uit zes onderdelen:

1. Bestuurlijke inleiding
2. Financieel beeld
3. Beleidsbegroting: Ambitieplan
4. Beleidsbegroting: Paragrafen
5. Financiële begroting
6. Bijlagenboek

1) In de bestuurlijke inleiding geven we de belangrijkste doelstellingen voor de komende periode weer. Daarnaast behandelen we op hoofdlijnen een aantal belangrijke ontwikkelingen voor de provincie en wijzigingen in de begroting.

2) In het financieel beeld geven we inzicht in hoeveel middelen er worden ingezet, de mutaties op het begrotingssaldo en het effect hiervan op de algemene reserve. Bovendien geven we een lange termijn doorkijk en inzicht in hoe de begroting financieel is opgebouwd.

3/4) De beleidsbegroting bestaat uit het ambitieplan en de paragrafen.

Een ambitieplan is een samenhangend geheel van beleidsdoelen en beleidsprestaties en bevat per ambitie:

- De doelstelling, in het bijzonder de beoogde maatschappelijke effecten, toegelicht aan de hand van beleidsindicatoren die bij ministeriële regeling zijn vastgesteld.
- De wijze waarop we die effecten willen bereiken, en de betrokkenheid hierbij van verbonden partijen.
- De raming van baten en lasten.

Omdat het coalitieakkoord nog nader uitgewerkt wordt bevat dit onderdeel op het niveau van de beleidsprestaties nog teksten uit het Coalitieakkoord 2023-2027. De verdere uitwerking van dit akkoord in de beleidsprestaties zal landen in de Voorjaarsnota 2024.

Paragrafen

In de begroting zijn in afzonderlijke paragrafen de beleidslijnen vastgelegd over relevante beheersmatige aspecten en lokale heffingen.

Opzet van de begroting

De begroting bestaat uit de 7 ambities van het Coalitieakkoord 2019-2023:

1. Samen werken aan Zuid-Holland
2. Bereikbaar Zuid-Holland
3. Schone energie voor iedereen
4. Concurrerend Zuid-Holland
5. Versterken natuur in Zuid-Holland
6. Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland
7. Gezond en veilig Zuid-Holland.

Hoofdstuk 8 - Financiën en Organisatie - is opgenomen binnen Overzicht Algemene middelen en Organisatie en de paragraaf Bedrijfsvoering.

Opbouw van een ambitie

- De ambitie wordt verder uitgewerkt in
 - Beleidsdoelen - wat willen we bereiken?
 - Beleidsprestaties - wat gaan we daarvoor doen? De koppeling met het coalitieakkoord wordt verder uitgewerkt in de voorjaarsnota 2024.
- Provinciale Staten stelt de uitwerking van de ambities en beleidsdoelen vast, Gedeputeerde Staten stelt de uitwerking van de beleidsprestaties vast.
- Wettelijke Indicatoren worden in de beleidsbegroting in 1 overzicht gepresenteerd.

In de inleiding van elke ambitie staat wat de centrale maatschappelijke opgaven voor de leefomgeving van Zuid-Holland is. De in de ambitie opgenomen beleidsdoelen zijn uitgewerkt naar wat de provincie wil bereiken en met welke partijen zij samenwerkt. De beleidsdoelen zijn verder uitgewerkt in beleidsprestaties, hier geeft Gedeputeerde Staten informatie aan Provinciale Staten over wat er gedaan gaat worden om de beleidsdoelen te realiseren. De inhoud van het Coalitieakkoord 2023-2027 'Krachtig Zuid-Holland' is daarbij leidend.

Omgevingsbeleid en de P&C producten

De begroting is nauw verbonden met het omgevingsbeleid. We werken toe naar een situatie waarin de ambities en de beleidsprestaties van de begroting en het omgevingsbeleid identiek zijn aan elkaar.

Doelmatigheid en doeltreffendheid zijn voor ons belangrijke thema's. Wij geven inzicht in hoe de inzet van onze middelen bijdraagt aan onze beleidskeuzes. We geven dit vorm via de doorontwikkeling van het omgevingsbeleid. In de Begroting 2020 hebben wij aangekondigd dat omgevingsbeleid en begroting qua structuur naar elkaar toegroeien. We hebben hierin een forse stap gezet. Beleidsprestaties (begroting) en beleidskeuzes (ontwerp-Omgevingsvisie) zijn grotendeels gelijkgeschakeld.

In de begroting zijn [indicatoren](#) opgenomen die wettelijk verplicht zijn en die in de financiële verordening zijn opgenomen.

Daarnaast blijven we u uiteraard informeren over doelmatigheid en effectiviteit via bestaande instrumenten. Via de reguliere planning & controlcyclus rapporteren wij in voorjaarsnota, najaarsnota en jaarrekening over de voortgang van doelen en inzet van middelen daarbij. En ook het tweejaarlijkse onderzoek naar doeltreffendheid van subsidies is hierbij belangrijk. Een groot deel van onze middelen geven wij immers uit via dit instrument.

Producten binnen de planning & control cyclus

De planning & controlcyclus bestaat naast de begroting, kadernota, de voor- en najaarsnota en de jaarrekening ook uit het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). Deze bieden we eenmaal per jaar aan Provinciale Staten aan als bijlage bij de begroting.

De begroting is altijd leidend, hier worden de beleidsdoelen en inzet van middelen in geaccordeerd door Provinciale Staten. Deze stellen we tweemaal per jaar bij met de voor- en najaarsnota. Bij de jaarrekening volgt de beleidsmatige en financiële verantwoording.

Het PZI geeft hierop een nadere detailuitwerking van beleid naar projecten en de bijbehorende middelen.

Daarnaast zetten we dit in voor externe communicatie.

In de kadernota geven we een meerjarig beeld van de financiële positie van de provincie, rekening houdend met (externe) ontwikkelingen en strategische afwegingen.

In de kadernota is een bijlage opgenomen die inzicht geeft in de wijzigingen in ambitie Bereikbaar Zuid-Holland. Voorheen stond dit bekend als het 'Kaderbesluit Infrastructuur'. Hierin zijn strategische keuzes opgenomen rond aanpassing en verdeling van financiële ruimte binnen de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland en het Programma

Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) voor zowel instandhouding van infrastructuur als de aanleg van nieuwe infrastructuur. De effecten hiervan, bijvoorbeeld het verschuiven van kapitaallasten, worden opgenomen in de kademota.

In onderstaande tabel is opgenomen welke producten in welke kalendermaand worden behandeld in een vergadering van Provinciale Staten. De producten hebben betrekking op het begrotingsjaar 2024.

P&C cyclus	Juli 2023	November 2023	Juli 2024	November 2024	Juni 2025
Begroting 2024	Kademota	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota	Jaarrekening
		Bijlage PZI begroting			Bijlage Voortgangsrapportage Infrastructuurprojecten

Classificatie bijstellingen

In deze begroting is een divers aantal bijstellingen opgenomen. Om de leesbaarheid te vergroten en de besluitvorming door Provinciale Staten te faciliteren is in de toelichting op de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?' per bijstelling een classificatie toegevoegd.

Classificatie	Toelichting
Nieuw besluit (Nieuw ter besluitvorming)	Dit betreft bijstellingen die het gevolg zijn van nieuw beleid voor niet eerder vastgestelde doelen of niet eerder vastgestelde activiteiten of middelen bedoeld om deze doelen te bereiken. Nieuw wil in de praktijk zeggen, dat wij deze activiteiten nog niet doen en dat wij hier nog geen middelen voor beschikbaar hebben gesteld. In deze categorie zijn ook begrotingswijzigingen opgenomen over de actualisatie van bestaand beleid in de vorm van intensivering of heroverweging/scope wijzigingen. Het gaat hierbij om actualisatie van activiteiten of de inzet van middelen binnen een bestaand takenpakket om vastgestelde doelstellingen te bereiken.
Bestaand beleid	Dit betreft bijstellingen die het gevolg zijn van al in PS aangenomen Statenvoorstellen, moties of amendementen, die nu financieel-administratief worden verwerkt in dit P&C-product. Dit kunnen bijstellingen zijn als gevolg van indexeringen, doorschuiven van middelen, autonome ontwikkelingen enzovoorts. Hieronder valt ook het aframen van bestaande budgetten.

Getalnotatie (v) en (n)

In de toelichting op de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?' is per bijstelling in de titel aangegeven wat het financiële effect van die bijstelling is. Dit moet als volgt worden gelezen:

- Een (v) betekent dat de lasten worden verlaagd en/of de baten worden verhoogd.
- Een (n) betekent dat de lasten worden verhoogd en/of de baten worden verlaagd.

Per bijstelling is vervolgens aangegeven hoe dit financiële effect wordt verwerkt. Bijvoorbeeld dat het verrekend wordt met een daarvoor ingestelde reserve, een bijbehorende specifieke uitkering of met het begrotingssaldo.

Lastencategorieën

In deze begroting wordt in het samenvattend financieel beeld, en daarnaast in elke ambitie bij de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?', inzicht gegeven in de opbouw van de lasten via een grafiek. De lasten zijn daarbij onderverdeeld in vier categorieën:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#)
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan (met name) andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën.

De categorie 'subsidies en inkomensoverdrachten' vormt een omvangrijk deel van de provinciale begroting. In deze categorie zijn de lasten begroot van subsidies, waaronder de concessie voor het openbaar vervoer. Daarnaast zijn hierin de bijdragen opgenomen die de provincie verstrekt aan andere overheidsinstellingen, zoals de omgevingsdiensten. Dergelijke bijdragen worden in de verslaggevingsregels (lv3) aangeduid als 'inkomensoverdrachten'.

Verwerking amendementen en moties vorige P&C producten in deze begroting

In deze begroting zijn een aantal aangenomen moties en amendementen verwerkt:

- [Motie 1159](#) Sturen op Brede welvaart: niet alleen geld telt. De toelichting op de brede welvaart vindt u in het onderdeel duurzame ontwikkeling onder het financiële beeld.
- [Motie 1214](#) Indicatoren voor meer slagvaardigheid. Het behandelplan is aan Provinciale Staten aangeboden in de vergadering van september 2023. De verdere uitwerking hiervan landt hierdoor nog niet in de begroting 2024.
- [Amendement 755](#) Verhoging financiële ondersteuning fracties. Deze is in de Najaarsnota 2023 verhoogd met een structureel effect in de Begroting 2024 en verder.

Bestuurlijke inleiding

Voor u ligt de Begroting voor 2024. De eerste begroting van het nieuwe college van Gedeputeerde Staten. Een begroting die is opgesteld in een dynamische periode, waarin we steeds worden geconfronteerd met nieuwe ontwikkelingen en waarvan de impact op onze financiën en beleidskeuzes lastig te voorspellen is. De effecten van de oorlog in Oekraïne, de val van het huidige kabinet en waarschijnlijk een nieuw kabinet met nieuw beleid in 2024 zijn daar voorbeelden van. Als provincie moeten we in tijden van onzekerheid wendbaar en flexibel zijn en blijven. De komende periode zetten we actief in op het realiseren van een meerjarig sluitende begroting en een helder financieel perspectief voor Zuid-Holland, dat recht doet aan de grote opgaves waar wij voor gesteld staan.

In juni 2023 hebben we ons Coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' gepresenteerd. Bij het opstellen van de begroting is het nieuwe coalitieakkoord nog niet volledig uitgewerkt tot op het niveau van de beleidsprestaties. Bij de Voorjaarsnota 2024 verwerken we de concrete uitwerking van het coalitieakkoord op het niveau van de beleidsprestaties en vertalen we deze financieel. Natuurlijk blijven we doorgaan met al vastgesteld beleid, zoals dat bijvoorbeeld omschreven staat in ons Omgevingsbeleid.

Een aantal zaken die we in ons coalitieakkoord hebben aangekondigd, verwerken we al in deze begroting voor 2024 om stilstand op deze onderwerpen te voorkomen. Zo zorgen we ervoor dat het bos- en bomenbeleid voortgezet kan worden na 2025, stellen we geld beschikbaar voor het programma klimaatadaptatie en voor de grote stikstofopgave. We trekken extra geld uit voor de energietransitie, specifiek voor innovatie en infrastructuur. Met in het bijzonder oog voor een duurzame industrie, haven, glastuinbouw en visserij. Ook zetten we in op een internationaal concurrerende land- en tuinbouw die onze voedselzekerheid waarborgt en met minder schadelijke uitstoot naar bodem, lucht en water en waar agrarische ondernemers een gezond verdienmodel hebben. De incidentele middelen voor economie die de afgelopen vier jaar zijn ingezet, zetten we ook in 2024 voort. Daarom wordt het economiebudget opgehoogd, zodat we de ingezette lijn van de afgelopen vier jaar voort kunnen zetten om bij te dragen aan een innovatieve en circulaire provincie. Onze inzet van de afgelopen vier jaar op de versnelling van de woningbouw zetten we eveneens voort voor 2024. Voor mobiliteit maken we extra geld vrij voor verkeersveiligheidsprojecten, de uitvoeringsagenda Samen verder fietsen en voor beheer en onderhoud. Ook is het voor de provincie als organisatie van belang dat we doelgericht werken en de juiste kennis, perspectieven en voldoende middelen en capaciteit in huis hebben om onze taken uit te voeren.

In ons coalitieakkoord hebben we de ambitie uitgesproken om in te zetten op samenwerking. Provinciale Staten krijgen de gelegenheid om suggesties mee te geven voor de Voorjaarsnota.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland
September 2023

Krachtig Zuid-Holland

Financieel beeld

Samenvatting

De Kadernota is het startpunt voor de Begroting 2024. De uitkomst van de collegeonderhandelingen na de verkiezingen en een nieuw coalitieakkoord hebben een grote impact op het verdere proces en de inhoud van de Begroting 2024. Het college heeft door het moment van het sluiten van het akkoord nog onvoldoende tijd kunnen nemen voor begrotingsbijstellingen, nieuwe beleidsvoorstellen en prioriteren van beleid. Daarom zijn we in de primaire Begroting 2024 terughoudend met voorstellen. In deze begroting zijn daarom een aantal keuzes verwerkt die onvoorzien, onvermijdelijk en niet uit te stellen zijn. Daarnaast zijn er een aantal concrete punten in het akkoord genoemd die ook in deze begroting verwerkt zijn, zoals de wildopvang, museum prinsenhof, seniorenwoningen, de haven en de vrij inzetbare middelen PS. Het college is in het akkoord overeengekomen om de komende coalitie periode € 150 mln extra in te zetten. De keuzes en bijstellingen voor deze € 150 mln en de te kiezen prioriteiten worden beleidsmatig en financieel uitgewerkt voor de voorjaarsnota.

Het reële structurele begrotingssaldo

Met ingang van de Begroting 2023 wordt in het begrotingssaldo ook het structurele begrotingssaldo gepresenteerd. De basis voor de beoordeling en weergave van het structurele begrotingssaldo is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) vastgelegd in de notitie [Structurele en incidentele baten en lasten](#). Het uitgangspunt in deze notitie is dat alle taken van de provincie als structureel worden gezien en structurele lasten door structurele baten moeten worden gedekt. Incidentele lasten zijn daarbij de uitzondering en dienen onderbouwd te worden. Er is gekeken of de huidige beleidsonderwerpen vanuit de BBV gezien incidenteel of structureel van aard zijn. Daarnaast geeft de BBV aan dat een begroting reëel dient te zijn. Dat betekent in de praktijk dat de hoogte van structurele lasten per jaar kan variëren maar dat er geen sprake mag zijn van wensdenken. Voor aflopende budgetten dient er dus een verklaring te zijn. De beleidsonderwerpen die incidenteel van aard zijn, zijn nader toegelicht in de Financiële begroting [2.3 Incidentele baten en lasten](#). In het hoofdstuk [begrotingssaldo](#) wordt nader ingegaan op wat het structurele begrotingssaldo is nadat bovenstaande regels zijn toegepast.

Verdere beeld

Door de structurele lasten en de inzet van bestemmingsreserves door te voeren is het lastenniveau van de begroting in het meerjarig beeld T+14 gestegen naar gemiddeld € 875 mln. Een andere oorzaak van het oplopen van de lasten zijn de ontwikkelingen op de indexatie. Het effect hiervan is voelbaar zowel op de exploitatie als in de investeringen. Voor de indexatie binnen de exploitatie zijn de indexatiebudgetten voor 2024 opgenomen binnen de ambities. Voor de jaren 2025 tot en met 2028 staan deze nog op de stelpost in Overzicht Algemene middelen en Organisatie. Het bedrag wat hier structureel staat voor indexatie in 2028 is € 73,2 mln (loon en prijs).

Financieel totaalbeeld

Exploitatie

In de Begroting is voor jaarschijf 2024 een totaal van € 965,1 mln aan lasten opgenomen, de baten die hier tegenover staan bedragen € 880,9 mln. Het verschil van € 84,2 mln wordt gedekt door inzet van de bestemmingsreserves en de Algemene reserve. Het saldo van de mutaties reserves van € -84,2 mln bestaat uit:

€ -84,0 mln	Onttrekking uit de bestemmingsreserves
€ -0,2 mln	Onttrekking aan de Algemene reserve voor het tekort op het totale begrotingssaldo
€ -84,2 mln	Mutaties reserves

(bedragen x € 1 mln)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samen werken aan Zuid-Holland	41,0	0,1	40,9	0,0	0,0	0,0	40,9
2 Bereikbaar Zuid-Holland	384,0	26,7	357,3	11,0	36,0	-25,0	332,3
3 Schone energie voor iedereen	41,7	6,7	35,0	0,0	26,0	-26,0	9,0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	83,6	5,6	78,0	9,3	14,6	-5,3	72,7
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	140,2	39,8	100,4	16,2	41,3	-25,1	75,3
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	43,5	4,8	38,7	0,0	4,0	-4,0	34,7
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	95,3	10,9	84,4	3,8	1,9	1,9	86,3
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	126,6	3,3	123,4	0,0	0,0	0,0	123,4
- Overzicht Algemene middelen	9,1	783,0	-773,9	145,8	146,4	-0,6	-774,5
Totaal	965,1	880,9	84,2	186,1	270,3	-84,2	0,0

Totaal reserves per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	135,6	146,0	-10,4
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0,0	1,5	-1,5
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	1,7	5,4	-3,7
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0,0	7,8	-7,8
2-3 Veilig en duurzaam	0,0	0,2	-0,2
Bufferreserve Weerstandscapaciteit			
9-1 Algemene middelen	10,2	0,0	10,2
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0,0	7,5	-7,5
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	0,0	8,6	-8,6
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,0	2,4	-2,4
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	3,8	0,8	3,1
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,0	1,3	-1,3
IODS			

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
5-1 Gezonde natuur	0,0	1,8	-1,8
Life Sciences & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,0	0,3	-0,3
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3,5	4,5	-1,0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	0,0	1,2	-1,2
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	9,0	14,4	-5,5
2-3 Veilig en duurzaam	0,3	0,6	-0,3
9-1 Algemene middelen	0,0	0,4	-0,4
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	5,8	21,1	-15,3
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,5	0,8	-0,3
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder			
5-3 Leven met water	0,0	0,5	-0,5
6-3 Afspraken met regio's	0,0	4,0	-4,0
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	10,4	5,3	5,1
Reserve UPG 40			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0,0	0,1	-0,1
Restauratie & herbestemming monumenten			
4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme	0,4	2,6	-2,2
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3,7	3,6	0,1
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	1,2	1,6	-0,4
Warmteleiding Warmteling			
3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving	0,0	26,0	-26,0
Eindtotaal	186,1	270,3	-84,2

Mutaties in de Begroting 2024 ten opzichte van de kadernota en najaarsnota

In de Begroting zijn onderstaande mutaties verwerkt in de jaarschijf 2024 ten opzichte van de Kadernota 2024 en de meerjarige effecten van de Najaarsnota 2023. Het verschil tussen de lasten en baten van € 7,1 mln wordt gedekt door het inzetten van de bestemmingsreserves en de Algemene reserve. Het saldo van de mutaties reserves van € -7,1 mln bestaat uit:

€ 32,8 mln Toevoeging aan de bestemmingsreserves

€ - 39,9 mln Onttrekking uit de Algemene reserve

€ -7,1 mln **Mutaties reserves**

(bedragen x € 1 mln)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samen werken aan Zuid-Holland	3,0	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0	3,0
2 Bereikbaar Zuid-Holland	11,1	10,9	0,2	-8,5	-24,0	15,5	15,6
3 Schone energie voor iedereen	1,4	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0	1,4
4 Een concurrerend Zuid-Holland	5,0	0,0	5,0	8,9	-0,4	9,3	14,2
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	1,7	0,0	1,7	0,0	0,0	0,0	1,7
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	8,3	0,0	8,3	0,0	0,0	0,0	8,3
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	7,6	4,0	3,6	0,0	-1,0	1,0	4,6
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	1,1	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	1,1
- Overzicht Algemene middelen	-17,5	-0,4	-17,1	13,4	46,2	-32,8	-49,9
Totaal	21,6	14,6	7,1	13,7	20,8	-7,1	0,0

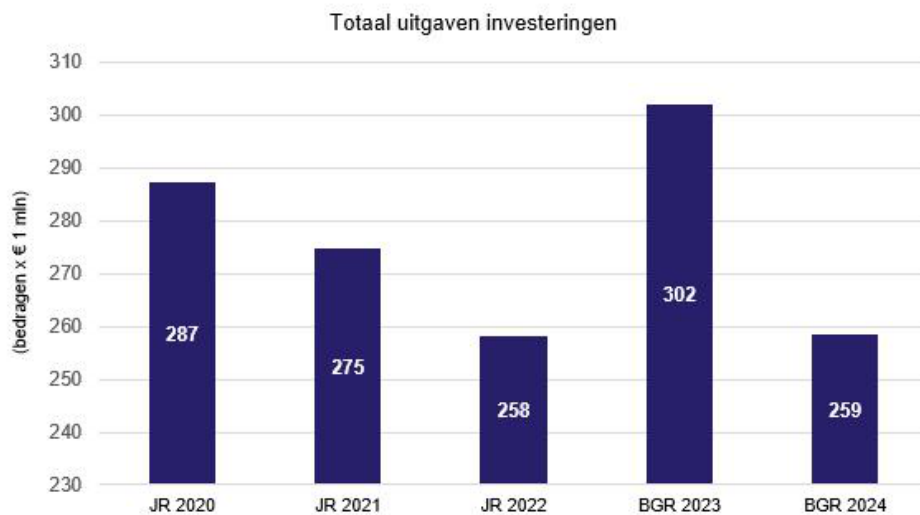
Totaal reserves per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	3,2	46,2	-43,0
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	0,7	-1,2	1,9
Bufferreserve Weerstandscapaciteit			
9-1 Algemene middelen	10,2	0,0	10,2
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	-9,3	-22,8	13,5
Groene ambities			
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	0,0	-1,0	1,0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren			

Reservenaam (bedragen x € 1 mln)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3,5	0,0	3,5
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0,5	0,0	0,5
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3,7	-0,4	4,1
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	1,2	0,0	1,2
Eindtotaal	13,7	20,8	-7,1

Investerings 2024

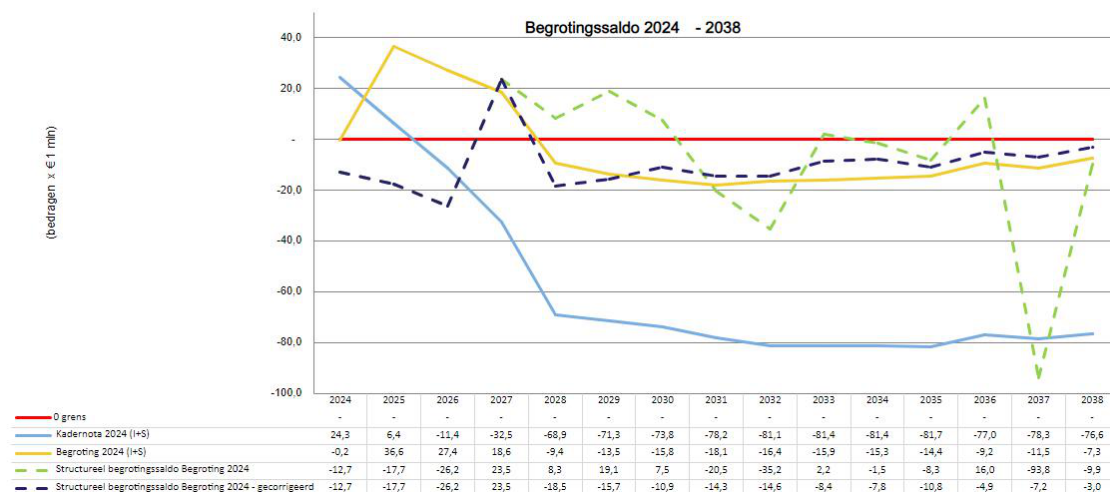
De financiële omvang van de uitgaven op de investeringen bedraagt in 2024 € 259 mln.

De totale inzet van exploitatie en investeringen bedraagt € 1.224 mln.

Begrotingssaldo

In bovenstaande grafiek worden de standen van het begrotingssaldo weergegeven. De vaste lijnen geven het totale begrotingssaldo (incidenteel en structureel samen) weer. De blauwe lijn geeft het laatst vastgestelde P&C product weer (de Kadernota), de gele lijn geeft het bijgestelde beeld na deze begroting. Het relatief grote verschil wordt mede bepaald door bijstellingen vanuit de Najaarsnota zoals de verwerking van de Meicirculaire 2023 (inclusief meerjarige effecten). De Najaarsnota betreft een nog niet vastgesteld P&C-product en is daarom niet ter vergelijking meegenomen.

Om te bepalen of er sprake is van een reëel en structureel begrotingsevenwicht moet er gekeken worden naar het structureel begrotingssaldo. De stippellijnen geven het structurele begrotingssaldo weer. Voor de bepaling van het structurele begrotingssaldo worden de incidentele baten en lasten, waaronder alle reserve mutaties, uitgesloten. Het structurele begrotingssaldo laat daarmee zien of er in een jaar meer of minder structurele lasten zijn ten opzichte van de structurele baten. Dit is in overeenstemming met de richtlijnen vanuit de BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden) die alle reserve mutaties ziet als incidenteel.

Door het reëel ramen en plannen van de onderhoudswerkzaamheden binnen Ambitie 2 (structurele lasten) ontstaat een grillig beeld in het structurele begrotingssaldo (de groene stippellijn). Dit grillige beeld ziet u niet terug in het totale begrotingssaldo (gele en blauwe lijn) omdat in het totale begrotingssaldo de dekking voor deze structurele werkzaamheden komt uit de (incidentele) inzet van egalisereserves.

In het coalitieakkoord is opgenomen dat de gesloten systemen worden afgeschaft. Bij de begroting van 2025 zullen we voorstellen aanleveren met een zorgvuldige uitwerking, met voldoende waarborging van beheer, onderhoud en vervanging. Een mogelijke oplossing voor die waarborging is het instellen van een voorziening voor groot onderhoud. Omdat het storten en onttrekken aan een onderhoudsvoorziening als structureel wordt gezien door de BBV zal het grillige beeld worden afgevlakt. Vooruitlopend op de mogelijke instelling van een onderhoudsvoorziening hebben we voor de jaren na 2027 in beeld gebracht, met de donkerblauwe stippellijn in de grafiek hierboven, hoe het structurele begrotingssaldo er in dat geval uit zou zien.

Een voorbeeld van de invloed van groot onderhoud op het structureel begrotingssaldo is het dal dat in 2037 te zien is in de groene stippellijn. Dit betreft het groot onderhoud voor de tunnel in de RijnlandRoute. Om dit onderhoud te kunnen betalen wordt er elk jaar een bedrag gereserveerd in de egalisereserve. Het reserveren in eerdere jaren is niet zichtbaar in de groene stippellijn. In de donkerblauwe stippellijn is het dal door groot onderhoud niet te zien omdat de dekking komt uit de onderhoudsvoorziening in plaats van de egalisereserve.

Algemene reserve

Na verrekening van bovenstaand begrotingssaldo van € 0,2 mln negatief bedraagt de Algemene reserve € 289,8 mln, waarvan een Bufferreserve Weerstandscapaciteit van € 42,3 mln. Daarmee bedraagt de vrij te besteden Algemene reserve € 247,5 mln bij Begroting 2024. Deze reserve is noodzakelijk om tekorten in het begrotingssaldo en de €150 mln uit het coalitieakkoord in de toekomst op te vangen.

Mutaties begrotingssaldo

Onderstaand overzicht geeft inzicht in de ontwikkeling van het begrotingssaldo door bijstellingen die in deze Begroting 2024 zijn opgenomen. Dit overzicht is opgebouwd uit drie onderdelen:

- Onderdeel A bevat het begrotingssaldo zoals gepresenteerd in de Najaarsnota 2023.
- Onderdeel B bevat de bijstellingen die worden voorgesteld in deze Begroting vanuit de verschillende ambities. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen bijstellingen die extra (nadelig) of juist minder (voordelig) inzet vragen en bijstellingen die per saldo meerjarig geen financieel effect hebben (doorschuiven van middelen, saldo = 0).
Bijstellingen die volgen vanuit het coalitieakkoord zijn afgekort tot "CA € 150 mln". Dit zijn een aantal onderwerpen waarvan het beleid doorloopt maar de dekking in de vorige coalitieperiode tot 2023 is geregeld. Dit wordt nu voor het jaar 2024 doorgetrokken. Het totaal hiervan komt ten laste van het in het akkoord genoemde incidentele bedrag van € 150 mln. Het resterende bedrag zal door middel van een verdeling naar de beleidsonderwerpen als een voorstel in de Voorjaarsnota 2024 aan Provinciale staten worden aangeboden.
- Onderdeel C bevat de bijstellingen die bij de Algemene middelen worden gepresenteerd of die betrekking hebben op het geheel van de begroting, zoals cao-effecten en kapitaallasten.

De bijstellingen die in deze Begroting 2024 zijn opgenomen resulteren in een daling van het begrotingssaldo in 2024 met € 32,8 mln. Dit wordt met name verklaard vanuit de verwerking van het coalitieakkoord voor jaarschijf 2024. Het begrotingssaldo voor het jaar 2024 komt daarmee uit op € 0,2 mln nadelig en dit wordt verrekend met de Algemene reserve. Het meerjarige effect van de bijstellingen in deze Begroting 2024 is opgenomen in de jaren ná 2024.

(bedragen x € 1 mln)		Nieuwe collegeperiode					Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Totaal			
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035		2036	2037	2038
A Mutaties eerdere P&C producten																		
1	Begrotingssaldo tot en met de Najaarsnota 2023	3,1	32,6	24,0	11,2	7,2	-13,3	-15,7	-18,3	-22,7	-25,6	-25,9	-25,8	-26,2	-21,4	-22,8	-21,0	-163,7
	Totaal A: Begrotingssaldo t/m Najaarsnota 2023	3,1	32,6	24,0	11,2	7,2	-13,3	-15,7	-18,3	-22,7	-25,6	-25,9	-25,8	-26,2	-21,4	-22,8	-21,0	-163,7
B Ontwikkeling binnen de ambities																		
Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland																		
	Extra/minder inzet																	
1	1-1 CA € 150 mln: Weerbaar bestuur/Bibob 2024		-0,3															-0,3
2	1-1 CA € 150 mln: Opgave Stikstof (VTH, IPO, onderzoek)		-2,2															-2,2
3	1-1 CA € 150 mln: middelen voor potje PS		-0,5	-0,5	-0,5	-0,5												-2,0

(bedragen x € 1 mln)		Nieuwe collegeperiode					Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Totaal		
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035		2036	2037
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland																	
	Extra/minder inzet																0,0
4	2-1 CA € 150 mln: Omgevingsbeleid		-0,2														-0,2
5	2-1 Zuidplaspolder - meeropbrengst verkoop tgv algemene middelen		0,4														0,4
6	2-1 P+R en hubs Algeracorridor (KTA) - vrijval reserve ter dekking afschrijvingskosten			1,0													1,0
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen																	
	Extra/minder inzet																0,0
7	3-1 CA € 150 mln: Subsidie zonnig Zuid-Holland 2024		-0,5														-0,5
8	3-1 CA € 150 mln: Inclusieve energietransitie 2024		-0,2														-0,2
9	3-1 CA € 150 mln: Regionale Energie strategieën 2024		-0,4														-0,4
10	3-3 CA € 150 mln: Energie innovatie 2024		-0,4														-0,4
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland																	
	Extra/minder inzet																0,0
11	4-1 CA € 150 mln: EZ MIT 2024		-5,0														-5,0
12	4-1 CA € 150 mln: Greenports		-1,6														-1,6
13	4-1 CA € 150 mln: IQ en EBZ		-0,6														-0,6
14	4-1 CA € 150 mln: EZ Campussen		-2,5														-2,5
15	4-1 CA € 150 mln: Fieldlabs		-3,0														-3,0
16	4-1 CA € 150 mln: ACCEZ		-0,3														-0,3
17	4-1 CA € 150 mln: 4-1-3 Duurzame haven middelen		-0,3	-0,3	-0,3	-0,3											-1,0
18	4-3 CA € 150 mln: restauratie Prinsenhof 2024		-0,5	-0,5	-0,5	-0,5											-2,0
	Doorschuiven van middelen (saldo = 0)																0,0

(bedragen x € 1 mln)	Nieuwe collegeperiode					Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode			Totaal
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland																	
	Extra/minder inzet																0,0
19	5-1 ca 150MLN: Wildopvang - jaartranche 2024	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3												-1,0
20	5-1 Bijdrage BTW-deel Nationaal Park Hollandse Duinen	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,02	-0,3
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland																	
	Extra/minder inzet																0,0
21	6-1 CA € 150 mln: Versnelling woningbouw	-3,5															-3,5
22	6-1 CA € 150 mln: Seniorenwoningen	-2,5	-0,3	-0,3	-0,3												-3,3
23	6-1 CA € 150 mln: Procesgeld wonen	-0,5															
24	6-2 CA € 150 mln: Toekomstbestendig bouwen	-1,8															-1,8
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland																	
	Extra/minder inzet																0,0
25	7-1 CA € 150 mln: Ontwikkelprogramma Gezond en Veilig	-0,4															-0,4
26	7-1 Nieuw type leges: leges Milieubelastende activ.	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	60,0
27	7-1 Claim: Stortplaats DOP-NOAP - juridisch advies	-0,1	-0,1	-0,3													
28	7-2 CA € 150 mln: Coalitieakkoord R&S Beweegvriendelijke leefomgeving	-2,2															
29	7-3 CA € 150 mln: Programma klimaatadaptatie 2024-2027	-1,2															-1,2
	Doorschuiven van middelen (saldo = 0)																0,0
Bedrijfsvoering - Financiën en Organisatie																	
	Extra/minder inzet																
30	8-1 FJZ: ophogen budget accountantscontrole 2024	-0,1															-0,1
Totaal B: Ontwikkelingen binnen de ambities		0,0	-26,4	3,2	1,9	2,2	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	24,7

(bedragen x € 1 mln)		Nieuwe collegeperiode					Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode			Totaal
		2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	
C	Algemene middelen																	
	Autonome ontwikkelingen																0,0	
	Resterende ontwikkelingen																	
1	9-1 Grondzaken niet groene grond - BGR 2024 - lagere verkoop door kleinere omvang		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-6,0	
2	9-1 Indexatie precariobelasting		0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,45	
3	Herberekening Afschrijvingslasten		-5,7	5,1	9,8	5,1	-0,4	-1,9	-2,7	-1,1	3,5	3,6	3,0	3,0	2,9	1,4	1,3	26,8
4	Herberekening Rentelasten		3,2	8,2	8,2	7,9	4,2	4,0	5,1	5,6	5,6	6,2	7,4	8,6	9,2	9,9	12,3	105,6
5	Aanvulling stelpost prijscompensatie		-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-3,5	-52,5
	Totaal C: Ontwikkelingen binnen algemene middelen		-6,4	9,5	14,2	9,1	-0,0	-1,8	-1,5	0,6	5,2	6,0	6,6	7,8	8,2	7,4	9,7	74,4
	Totaal (B+C) mutatie op begrotingssaldo		-32,8	12,6	16,1	11,3	3,9	2,2	2,5	4,6	9,2	9,9	10,5	11,8	12,2	11,3	13,7	99,1
	Begrotingssaldo ná Begroting 2024 Totaal (A+B+C)	3,1	-0,2	36,6	27,4	18,6	-9,4	-13,5	-15,8	-18,1	-16,4	-15,9	-15,3	-14,4	-9,2	-11,5	-7,3	-64,6

Toelichting A: Mutaties eerdere P&C producten

A1 Mutaties eerdere P&C producten

Begrotingssaldo na verwerking Kadernota 2024 en meerjarige effecten van de Najaarsnota 2023.

Toelichting B: Ontwikkelingen binnen de ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

B1 en B2 Voor doorzetting huidig beleid in 2024 is eenmalig € 2,5 mln beschikbaar gesteld voor weerbaar bestuur/Bibob en de opgave stikstof.

B3 Specifiek benoemd in het coalitieakkoord is het potje voor Provinciale Staten € 0,5 mln per jaar voor de jaren 2024-2027.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

B4 Voor doorzetting huidig beleid in 2024 is eenmalig € 0,2 mln beschikbaar gesteld voor het omgevingsbeleid. Voor verdere toelichting overige mutaties zie de betreffende ambitie (B5 en B6).

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

B7, B8, B9 en B10 Voor doorzetting huidig beleid in 2024 is eenmalig € 1,4 mln beschikbaar gesteld voor zonnig Zuid-Holland, inclusieve energietransitie, regionale energiestrategieën en energie innovatie.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

B11, B12, B13, B14 B15 en B16 Voor doorzetting huidig beleid in 2024 is eenmalig € 12 mln beschikbaar gesteld voor MIT, Greenports, IQ & EBZ, campussen, fieldlabs en accez.

B17 en B18 Specifiek benoemd in het coalitieakkoord zijn duurzame havens € 0,25 mln per jaar en restauratie Prinsenhof € 0,5 mln per jaar voor de jaren 2024-2027.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

B19 Specifiek benoemd in het coalitieakkoord is de wildopvang € 0,25 mln per jaar voor de jaren 2024-2027. Voor verdere toelichting zie de betreffende ambitie (B20).

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

B21, B22, B23 en B24 Voor doorzetting huidig beleid in 2024 is eenmalig € 8,1 mln beschikbaar gesteld voor versnelling woningbouw, seniorenwoningen, procesgeld wonen en toekomstbestendig bouwen.

Ook in B22 specifiek benoemd in het coalitieakkoord zijn de seniorenwoningen € 0,25 mln per jaar voor de jaren 2024-2027.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

B25, B28 en B29 Voor doorzetting huidig beleid in 2024 is eenmalig € 1,3 mln beschikbaar gesteld voor ontwikkelprogramma gezond en veilig, beweegvriendelijke leefomgeving en het programma klimaatadaptatie. Voor verdere toelichting overige mutaties zie de betreffende ambitie (B26, B27).

Ambitie 8 Bedrijfsvoering - Financiën en Organisatie

Zie overzicht Algemene middelen en Organisatieonderdeel [Organisatie](#) en de [Paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor nadere uitwerking en toelichting (B30).

Toelichting C: Algemene middelen

C1 is een bijstelling van de inkomsten over de verkoopgrond, zie ook de paragraaf grondbeleid.

C2 is een kleine verhoging van de baten door het toepassen van een indexatie op de precariobelasting.

C3 en C4 afschrijvingslasten en rentelasten: De zogenaamde kapitaallasten. Dit is een combinatie van kredietverschuivingen en extra investeringskrediet voor met name gestegen indexatie.

C5: Dit zijn mutaties ten laste van het begrotingssaldo voor het dekken van de gestegen indexatielasten

Stelposten

Stelpost prijscompensatie

De stelpost prijscompensatie wordt gevoed vanuit het begrotingssaldo op basis van de grondslag indexatie. Dit is toegelicht in het onderdeel '[Grondslagen](#)' in de financiële begroting. De stelpost is bedoeld om de indexatielasten van de lasten in de exploitatie te dekken. Een toegepaste indexatie in een bepaald jaar is altijd structureel van aard.

De stelpost volgt het (t+5 / 2023+5jaar) meerjarig verloop van de algemene uitkering van het provinciefonds. Deze algemene uitkering is voor de jaren die genoemd worden in de betreffende circulaire overgenomen. Het laatstgenoemde jaar wordt voor de resterende jaren doorgetrokken, dus het bedrag in 2028 loopt op dat niveau structureel door.

Indexatie exploitatie

(bedragen x € 1 mln)		2023	2024	2025	2026	2027	2028
A	Stand na Kadernota 2024						
1	Beschikbaar op stelpost	0,0	17,4	32,9	45,3	52,3	66,3
	Totaal beschikbaar	0,0	17,4	32,9	45,3	52,3	66,3
B	Mutaties						
1	Prijsindexering exploitatiebudget automatisering		-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
2	Indexatie Omgevingsdiensten werkplannen 2023		-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
3	5-1-1 Natuur en 5-1-3 Faunabeheer		-3,2	-3,2	-3,2	-3,2	-3,2
4	5-3-1 Waterveiligheid		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
5	7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie		-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
6	DBI Prijsindexatie		-8,7	-10,5	-9,2	-9,2	-9,5
7	Culturele instellingen		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
8	Facilitaire zaken		-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
9	Compliance & Control		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
10	Personeel en Organisatie		-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
11	Communicatie		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
12	Innovation Quarter boekjaar subsidie		-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
13	Actualisatie prijsinflatie OV-concessies		-3,7	-3,7	-3,7	-3,7	-3,7
14	Aan te vullen stelpost		3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
	Subtotaal B: Totaal inzet prijscompensatie	0,0	-17,4	-19,2	-17,8	-17,9	-18,1
	Resterend voor de prijscompensatie	0,0	0,0	13,7	27,5	34,4	48,1

*Toelichting:**A1 Stand na Kadernota 2024*

In de Kadernota 2024 zijn aanvullende middelen toegekend aan de stelpost op basis indexatiecijfers.

B1 t/m B13

In de Begroting 2024 is vanuit de verschillende ambities aanspraak gemaakt op de stelpost. Deze zijn in lijn met het indexatiebeleid en de indexatiepercentages die in de Kadernota 2024 zijn opgenomen. De opgenomen bedragen zijn structureel van aard.

B14

Na verwerking van de voorstellen is gebleken dat de stelpost onvoldoende middelen bevat. Dit wordt verklaard vanuit het gebruik van de GWW-index op beheer en onderhoud van natuur, terwijl bij het vullen van de stelpost in de Kadernota gerekend was met de (lagere) imoc-index. De stelpost dient vanaf het jaar 2024 daarom structureel aangevuld te worden ten laste van het begrotingsaldo.

Indexatie van investeringskredieten

(bedragen x € 1 mln)		2023	2024	2025	2026	2027	2028
A Ontwikkelingen							
1	Indexatie infra		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2	Indexatie DBI		2,9	2,9	2,9	2,9	2,9
3	I&A Hardware		0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Resterend voor de prijscompensatie			3,3	3,3	3,3	3,3	3,3

Toelichting:

Bovenstaande kredieten zijn nieuwe investeringskredieten die nodig zijn om de indexatie binnen de lopende projecten op te kunnen vangen. Het effect hiervan (de kapitaallasten) komt ten laste van het begrotingsaldo. De herberekening van de kapitaallasten is opgenomen in de Begroting 2024.

Bovenstaande tabel moet zo gelezen worden dat er voor A2 'Indexatie DBI' tot en met 2028 $5 \times € 2,9 \text{ mln} = € 14,5 \text{ mln}$ extra krediet beschikbaar is.

Voor de indexatie infra is dit jaar geen extra bedrag opgenomen omdat de indexatie in de begroting 2023 al t/m 2027 was opgenomen en daar op dit moment geen aanpassingen op noodzakelijk zijn.

Stelpost indexatie loonontwikkeling

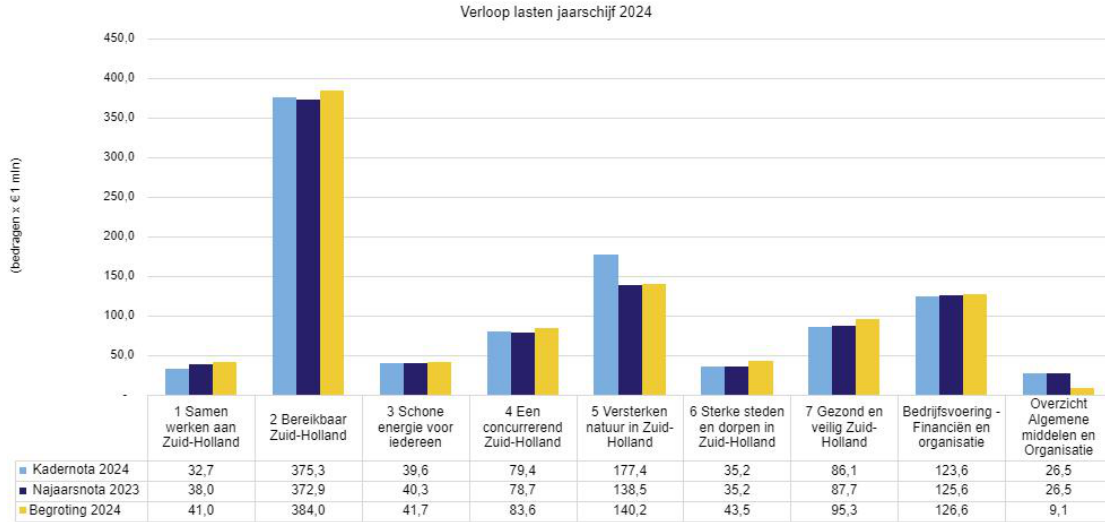
(bedragen x € 1 mln)		2023	2024	2025	2026	2027	2028
A Stand na Kadernota 2024							
1	Beschikbaar op stelpost	0,0	6,6	12,9	19,1	25,1	25,1
Totaal beschikbaar		0,0	6,6	12,9	19,1	25,1	25,1
B Mutaties							
1	Indexatie verwerking vanaf 2024						
Subtotaal B: Totaal inzet loonontwikkeling		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Resterend voor de loonontwikkeling		0,0	6,6	12,9	19,1	25,1	25,1

Toelichting:

In de Kadernota 2024 is de stelpost aangevuld op basis van het in de Kadernota opgenomen indexcijfer voor de loonontwikkeling. De huidige cao heeft een looptijd tot en met 2023, waardoor voor die periode de stelpost nihil is.

Hoe is de Begroting 2024 opgebouwd?

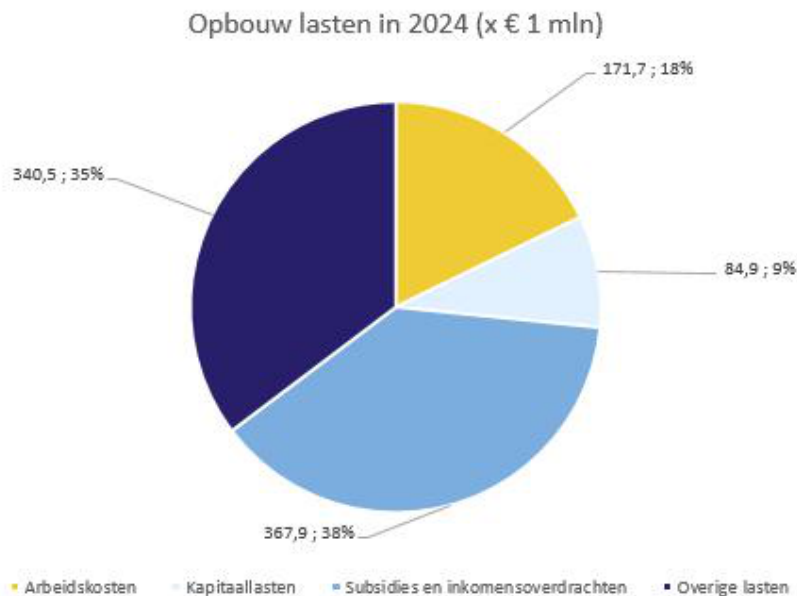
Lasten

Toelichting:

Ten opzichte van de Kadernota 2024 en Najaarsnota 2023 nemen de lasten 2024 toe tot een totaal van € 965,1 mln. De lasten nemen in alle ambities ten opzichte van de najaarsnota toe.

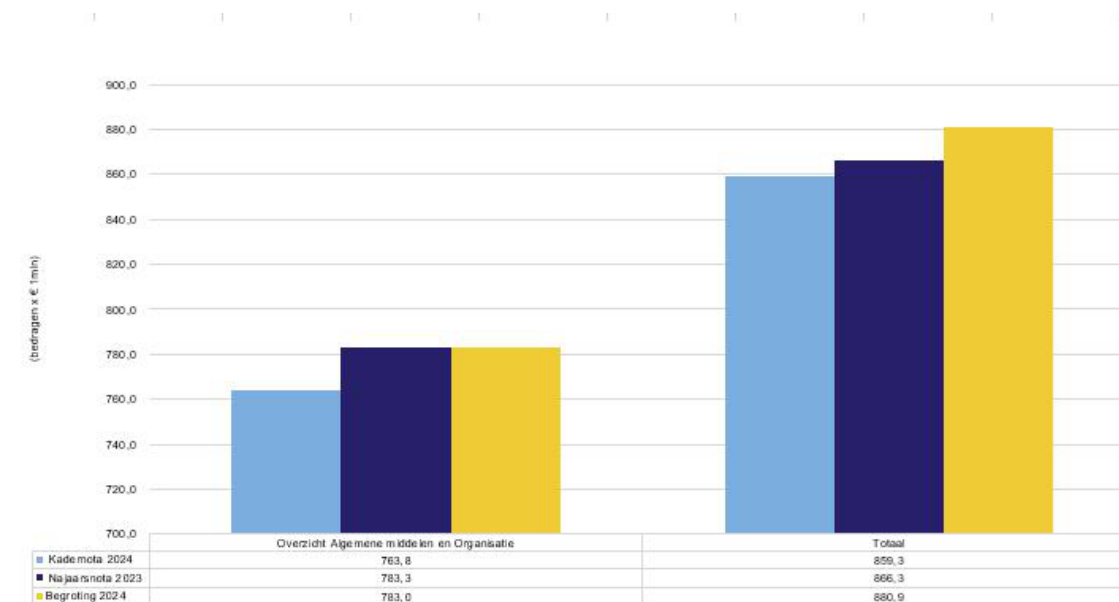
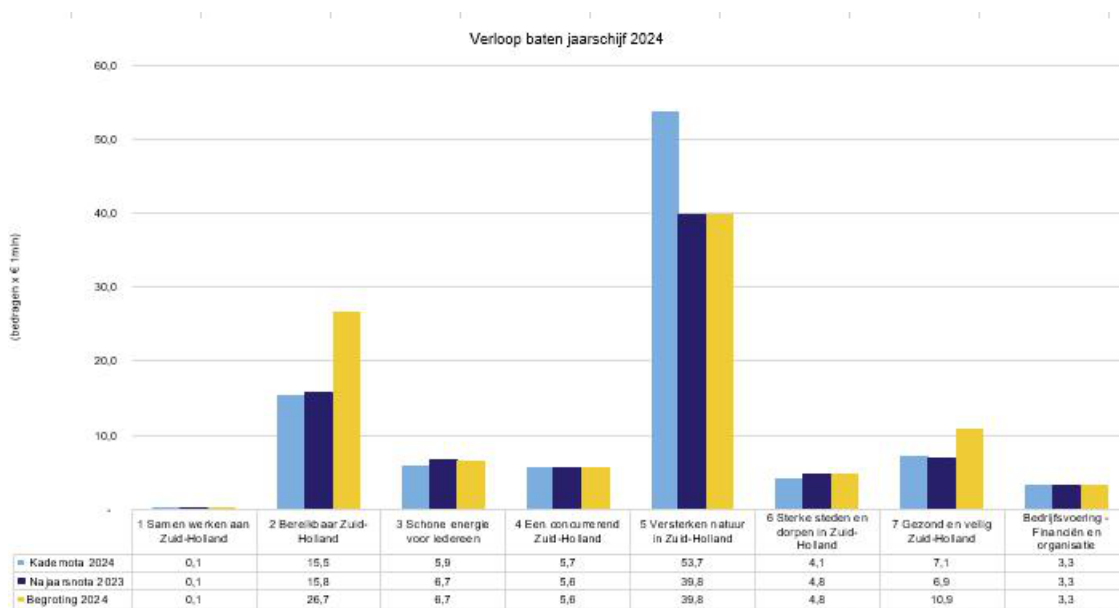
Ten opzichte van de kadernota nemen de lasten in Ambitie 2 toe door het één jaar eerder activeren van de Rijnlandroute, waardoor de kapitaallasten één jaar eerder in de lasten komen dan gepland. In Ambitie 5 nemen de lasten af. Dit wordt veroorzaakt door verschuiving realisatie voor Natuur Netwerk Nederland naar toekomstige jaren.

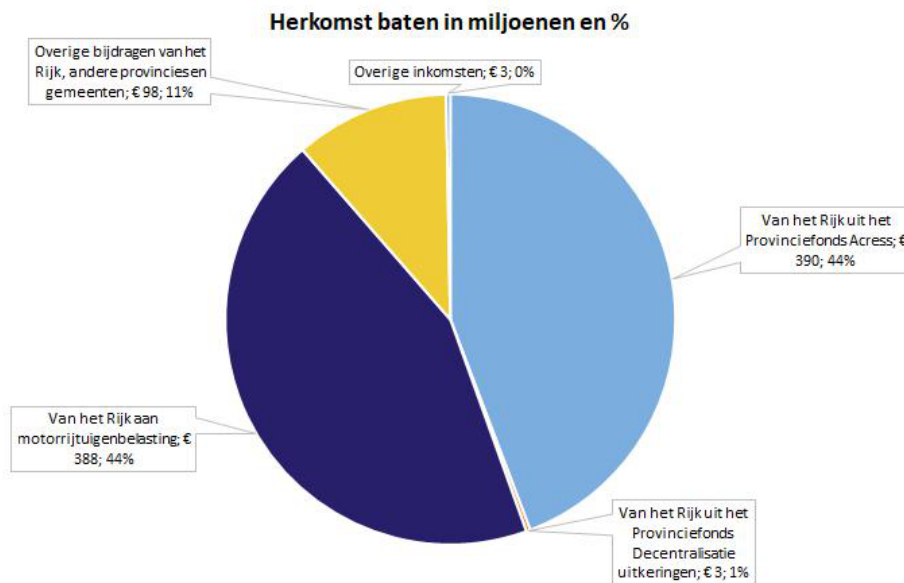

Bovenstaande grafiek geeft weer hoe de lasten zijn opgebouwd.

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de [paragraaf Arbeidscapaciteit](#)
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

Baten

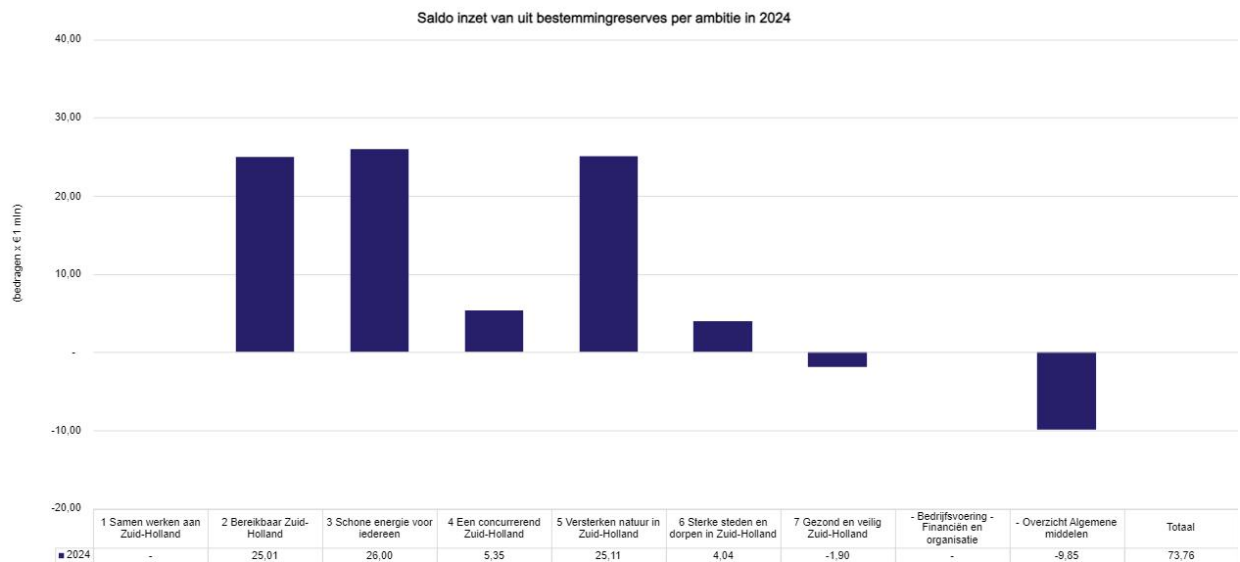

Toelichting:

Ten opzichte van de Kadernota 2024 en Najaarsnota 2023 nemen de baten in 2024 toe tot een totaal van € 880,9 mln. Vanuit de Najaarsnota 2023 werkt de Meicirculaire positief door.

Reserves (exclusief Algemene reserve)

Toelichting:

Dit overzicht laat zien welke mutaties op de reserves (exclusief Algemene reserve) plaatsvinden binnen de ambities. De inzet van reserves per ambitie zorgt voor een ophoging van met name de lasten. Er worden meer lasten begroot dan er baten binnenkomen. Dat verschil wordt gedekt vanuit de inzet van reserves. In de begroting wordt vanuit de bestemmingsreserves € 84 mln ingezet, het saldo van alle bestemmingsreserves wat nog niet ingezet is daalt daarmee tot € 514,6 mln in 2024.

Lange termijn doorkijk

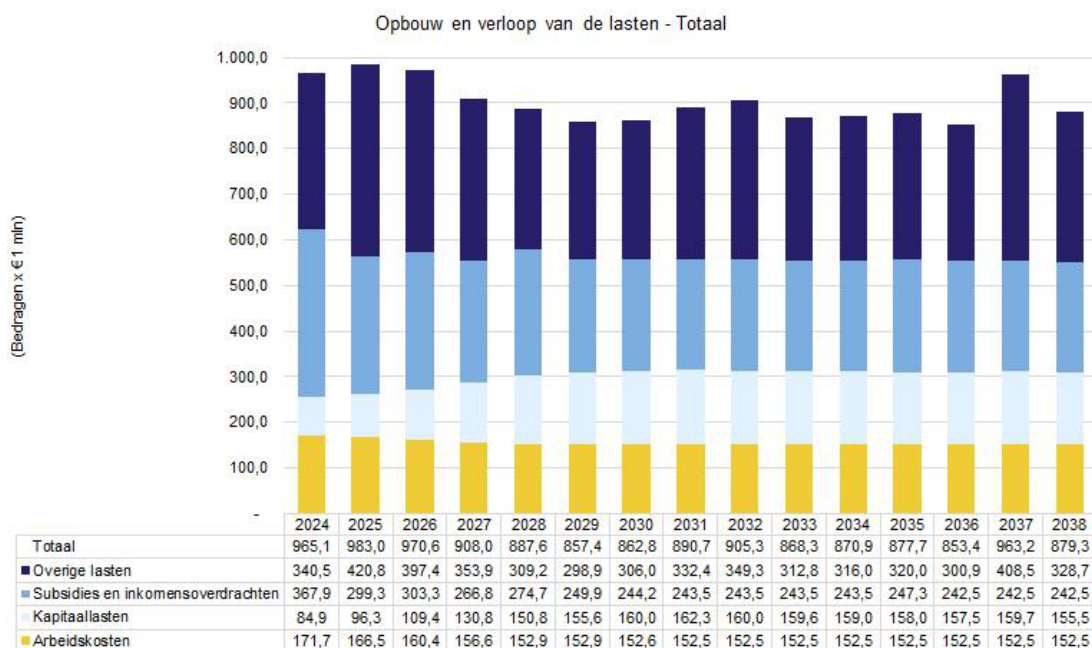
In de provinciale administratie wordt de begroting vastgelegd voor t+15 jaar. Bij het opstellen van deze begroting is dat de periode tot en met 2038. Een dergelijke lange termijn doorkijk biedt de mogelijkheid om meer strategisch inzicht te verkrijgen in de inzet van de middelen en de ontwikkeling van het begrotingssaldo. Opgemerkt hierbij zij dat naarmate de tijdshorizon toeneemt ook de onzekerheid toeneemt van de verwachte inzet van middelen.

Het huidige meerjarenbeeld laat zien dat de omvang van de lasten ongeveer € 875 mln bedraagt. Aan de batenkant zijn deze lasten op de langere termijn echter niet volledig en structureel gedekt, waardoor er op termijn sprake is van een negatief begrotingssaldo. In het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' is daarom een financiële spelregel opgenomen dat in deze collegeperiode een herijking wordt gedaan van het beleid om in beeld te brengen hoe vanaf 2026 het structurele beleid ook structureel gedekt kan worden.

In het vervolg van deze paragraaf wordt met behulp van grafieken inzicht gegeven in de ontwikkeling van de begroting. Eerst wordt een grafiek getoond van de ontwikkeling van het lastenniveau de komende jaren. Vervolgens wordt per ambitie een grafiek getoond waarin de ontwikkeling van de dekking van de lasten is weergegeven. Voor die wijze van presenteren is gekozen, omdat fluctuaties in de omvang van de lasten veelal verklaard worden door de incidentele aard van de dekkingsbron. Dit betreft bijvoorbeeld tijdelijke specifieke uitkeringen van het Rijk of de inzet van bestemmingsreserves die een einddatum kennen.

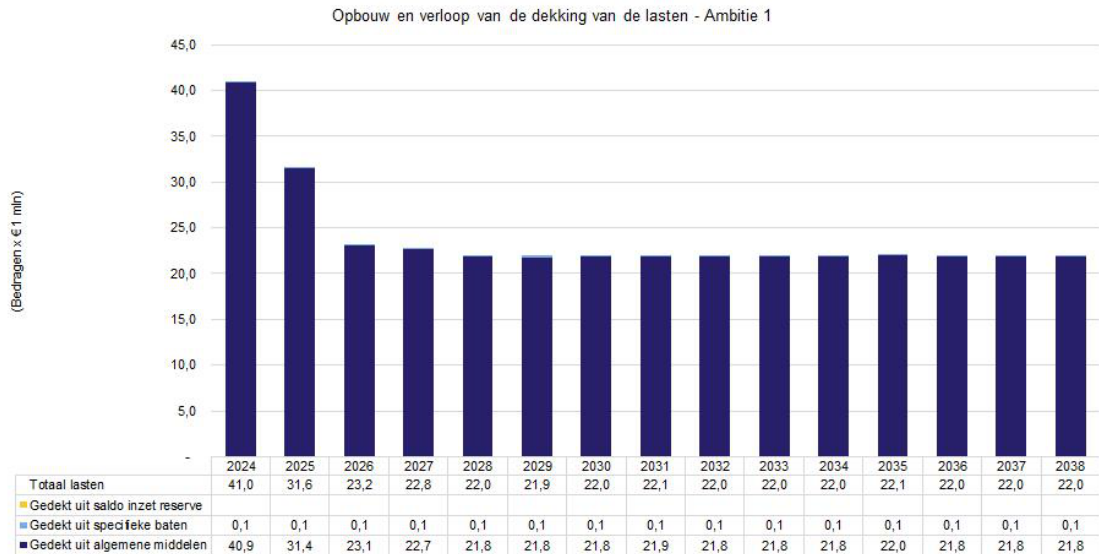
Opbouw en verloop van de begroting: totaal en per ambitie

Totaal van de begroting

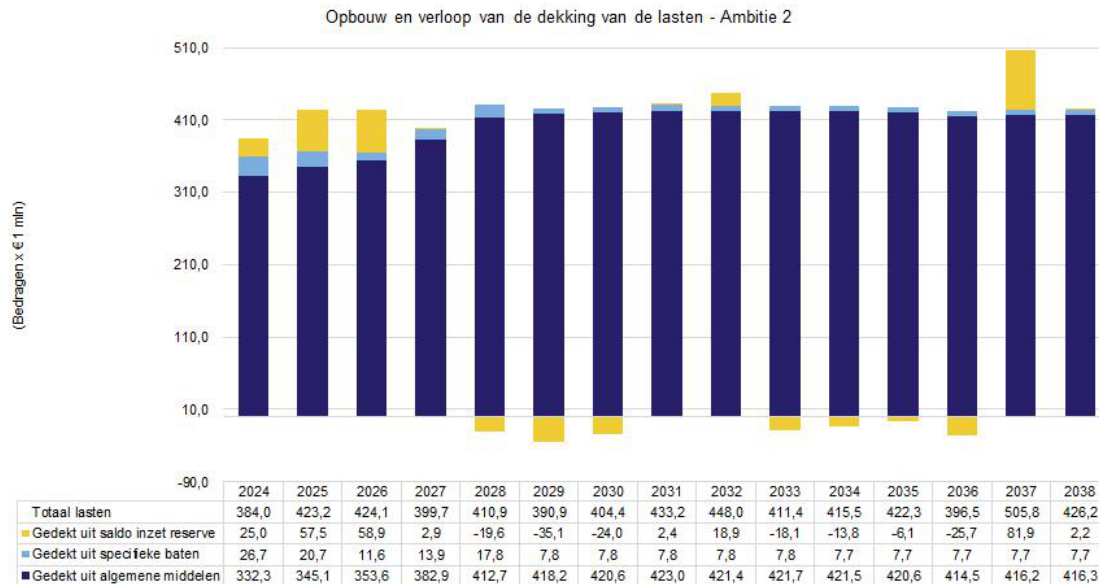
De totale omvang van de begroting fluctueert de komende jaren rond een gemiddelde van ongeveer € 875 mln. In het vervolg van deze paragraaf is per ambitie toegelicht waar die fluctuatie door wordt veroorzaakt. Dit heeft met name een relatie met de raming van lasten die gedekt worden vanuit incidentele baten, zoals specifieke uitkeringen van het Rijk of de inzet van bestemmingsreserves. Voor uitkeringen van het Rijk kan in algemene zin gesteld worden dat die weliswaar een beperkte looptijd hebben, maar dat daar in de praktijk veelal ook weer nieuwe uitkeringen voor beschikbaar worden gesteld. Omdat daar echter nog geen zekerheid over is, zijn die baten (en daarmee samenhangende lasten) nog niet geraamd.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

In de jaren 2024 en 2025 is incidenteel dekking toegevoegd vanuit de algemene middelen voor met name het Programma Stikstof. Hierover is in eerdere P&C-producten door Provinciale Staten besloten. In de jaren daarna is de omvang van de begroting voor deze ambitie stabiel.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

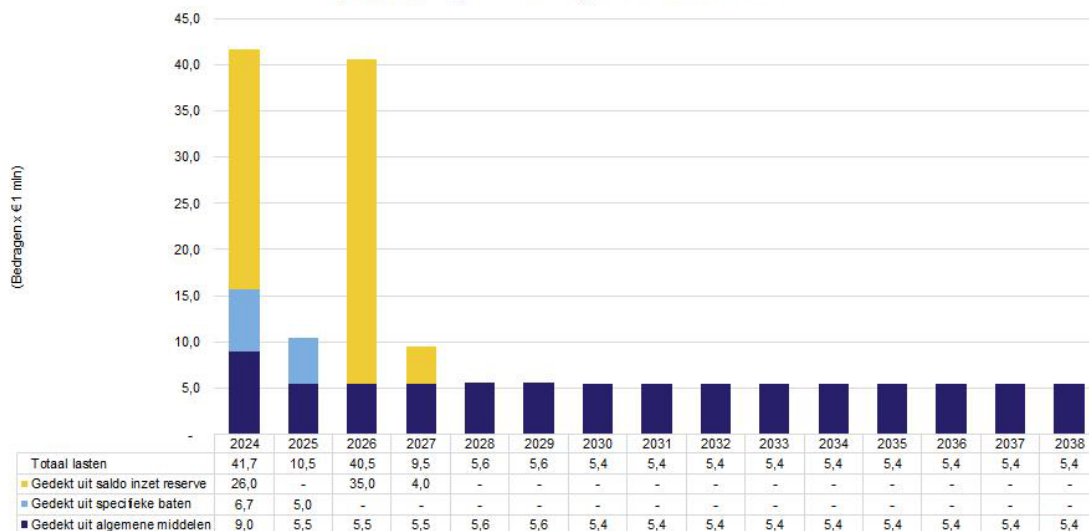
Deze ambitie kent door de jaren heen diverse fluctuaties. Die worden met name verklaard door de raming van de lasten voor de uitvoering van het planmatige meerjarenonderhoud aan de provinciale infrastructuur. De uitvoering daarvan vindt toestandafhankelijk plaats. Daarom bedoelen we dat het onderhoud wordt uitgevoerd wanneer dat nodig is, en dus niet volgens een vaste cyclus van bijvoorbeeld 5 jaar. De lasten die samenhangen met de uitvoering van deze werkzaamheden worden gedekt vanuit de egalisatiereserve Beheer en onderhoud. In de jaren dat er verhoudingsgewijs minder budget benodigd is dan wat er jaarlijks beschikbaar is, wordt dit gestort in

de egaliseringsreserve. In de grafiek is dit terug te lezen als negatieve bedragen bij 'gedekt uit saldo inzet reserve', bijvoorbeeld in de jaren 2028-2030.

In de jaren dat er verhoudingsgewijs meer budget benodigd is dan wat er jaarlijks beschikbaar is, wordt dit onttrokken uit de egaliseringsreserve. In de grafiek is dit terug te lezen als positieve bedragen bij 'gedekt uit saldo inzet reserve'. In het jaar 2037 is een dergelijke omvangrijke onttrekking uit de reserve voorzien. In dat jaar wordt naar verwachting groot onderhoud uitgevoerd aan de Rijnlandroute. In de jaren die daarvoor liggen wordt daar jaarlijks voor gespaard via stortingen in die reserve.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Opbouw en verloop van de dekking van de lasten - Ambitie 3

Deze ambitie kent in de jaren 2024, 2026 en 2027 een omvangrijke inzet vanuit een reserve. Dit betreft de reserve Warmteleiding Warmtelinq. In die jaren is voorzien dat er een lastneming wordt verantwoord voor de subsidie die is verstrekt aan de Gasunie voor de aanleg van een warmteleiding in Zuid-Holland.

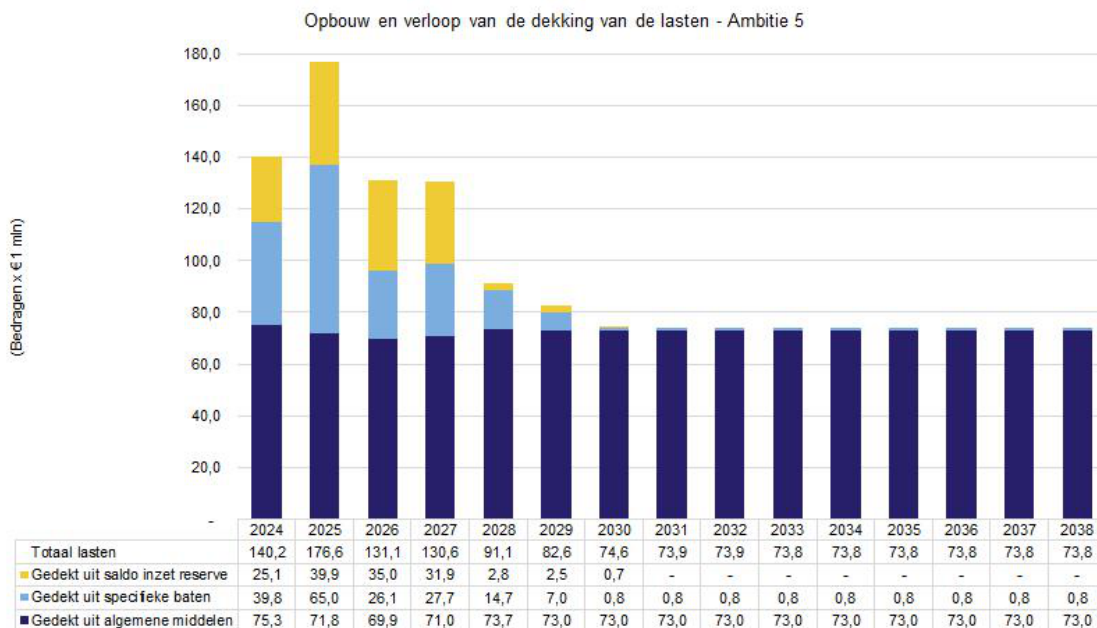
Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Opbouw en verloop van de dekking van de lasten - Ambitie 4

Deze ambitie kent in 2024 een hoger saldo aan lasten dat gedekt wordt vanuit de algemene middelen dan in de jaren daarna. Dit wordt verklaard vanuit het voorstel dat in deze Begroting 2024 is opgenomen om incidenteel middelen toe te kennen voor het jaar 2024 vanuit het Coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland'. In de jaren tot aan 2028 worden enkele reserves ingezet, zoals die voor het MIT-subsidieprogramma voor het mkb en Versterking Economie voor onder andere Energie op bedrijventerreinen en Aerospace (regiodeal Noordwijk).

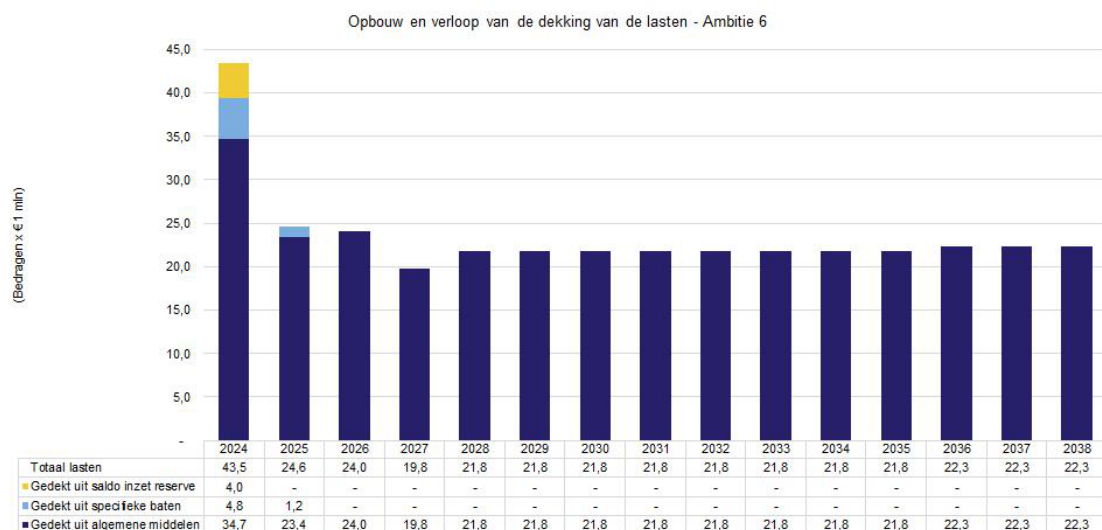
Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Deze ambitie kent een gelijkmatige ontwikkeling van de lasten die gedekt worden vanuit de algemene middelen, maar een forse fluctuatie aan lasten die gedekt worden vanuit specifieke baten en bestemmingsreserves. De specifieke baten betreffen ontvangen met name Rijksmiddelen in de vorm van specifieke uitkeringen. Enkele voorbeelden hier zijn middelen voor gebiedsplannen Impuls Veenweiden en het Uitvoeringsprogramma Natuur dat natuurherstel beoogd in de meest kwetsbare natuurgebieden. Een andere specifieke baat, die geormerkt is voor een specifiek doel, betreft de inzet van de gereserveerde middelen voor het Programma '750 hectare natuur- en recreatiegebied wordt gerealiseerd'.

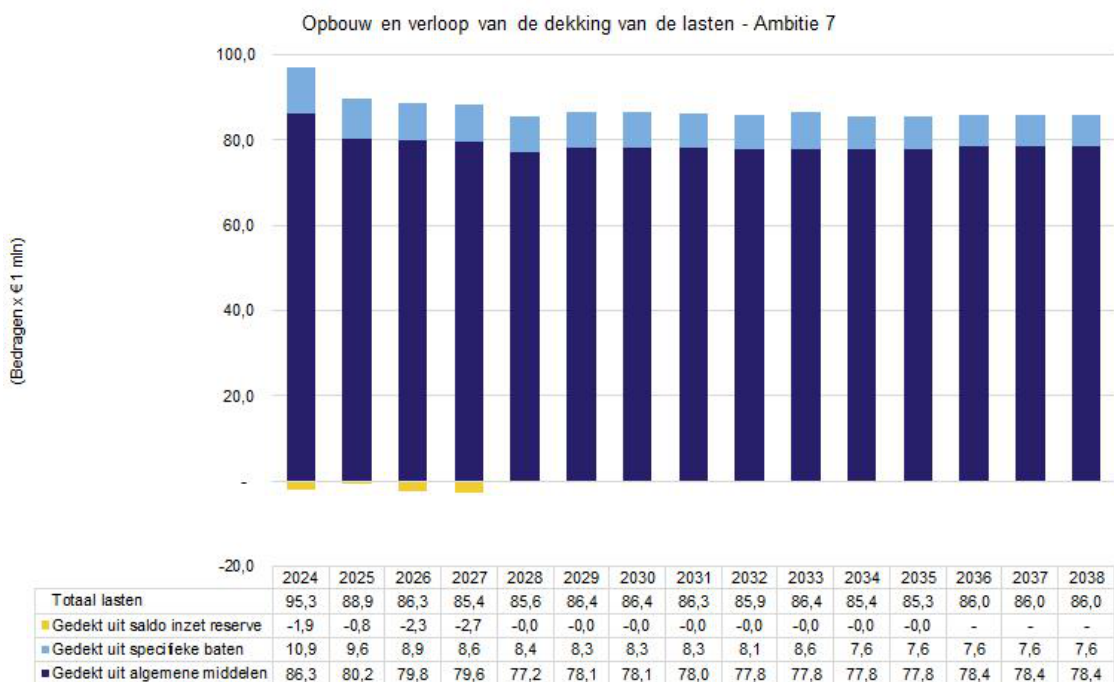
In de komende jaren is, naast de inzet van specifieke baten, ook voorzien dat diverse bestemmingsreserves worden ingezet om de doeleinden in deze ambitie te realiseren. Dit betreft bijvoorbeeld de inzet van de reserve Groene ambities en de inzet van de reserve NatuurNetwerk Nederland.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

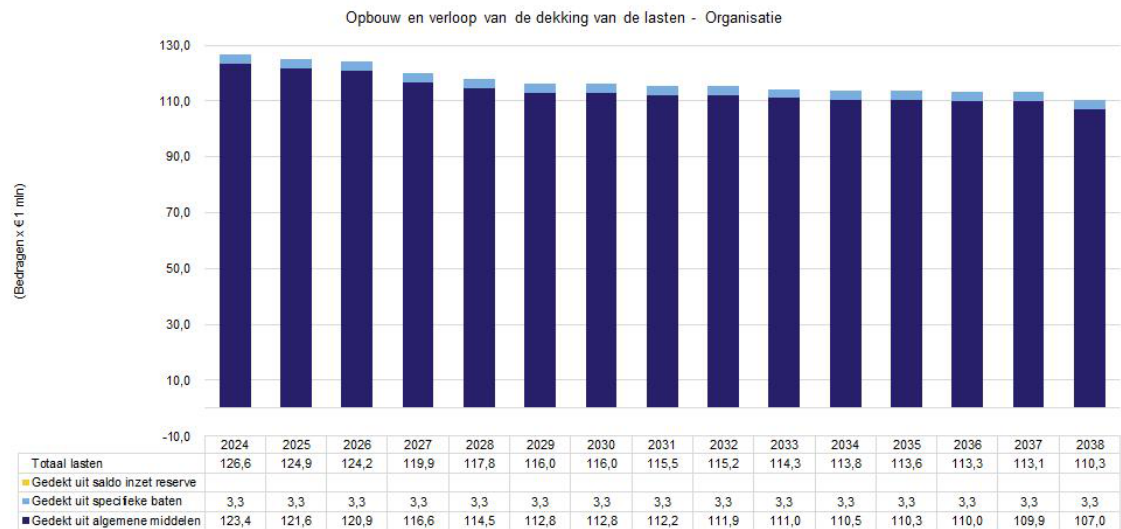
Deze ambitie kent in 2024 een hoger saldo aan lasten dat gedekt wordt vanuit de algemene middelen dan in de jaren daarna. Dit wordt verklaard vanuit het voorstel dat in deze Begroting 2024 is opgenomen om incidenteel middelen toe te kennen voor het jaar 2024 vanuit het Coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland'. In de jaren daarna kent deze ambitie meerjarig gezien een stabiel verloop van lasten die gedekt worden uit de algemene middelen.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

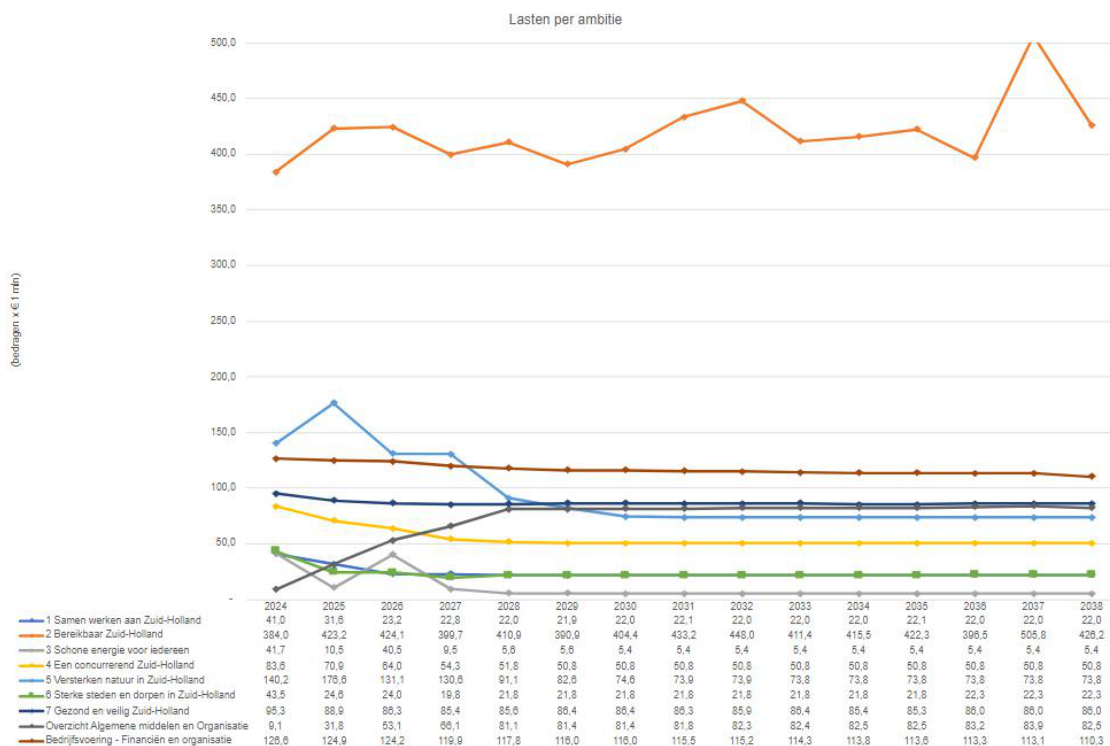
Deze ambitie kent in 2024 een hoger saldo aan lasten dat gedekt wordt vanuit de algemene middelen dan in de jaren daarna. Dit wordt verklaard vanuit het voorstel dat in deze Begroting 2024 is opgenomen om incidenteel middelen toe te kennen voor het jaar 2024 vanuit het Coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland'. De specifieke baten die in deze ambitie begroot worden zijn opgebouwd uit leges die geheven gaan worden over milieubelastende activiteiten en die over bouwactiviteiten. De grondslag voor het heffen van deze leges en de te hanteren tarieven worden jaarlijks door Provinciale Staten vastgesteld in de legesverordening.

Organisatie

Organisatie kent een beperkte afname van de omvang van lasten die gedekt worden vanuit de algemene middelen. Dit wordt met name verklaard vanuit de afname van incidentele loonkosten die gedekt worden vanuit tijdelijke middelen vanuit het Rijk (specifieke uitkeringen). Omdat er nog geen duidelijkheid is over eventuele voortzetting van deze tijdelijke middelen (bijvoorbeeld voor transitieopgaven zoals het klimaatakkoord) en de hoogte daarvan zijn zowel de te ontvangen middelen als de bijhorende loonkosten nog niet opgenomen.

Ontwikkeling van de lasten

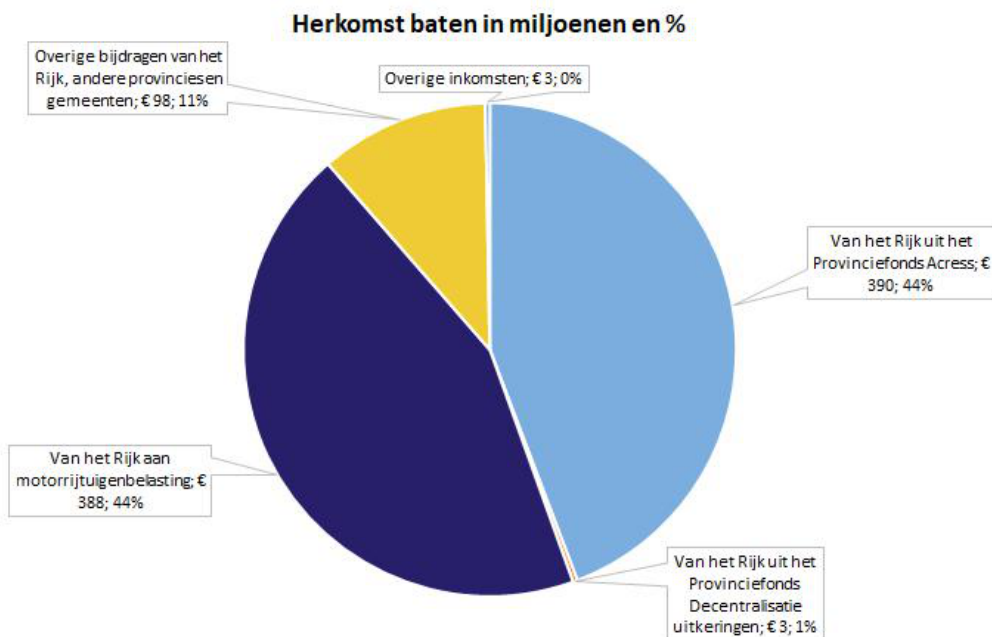

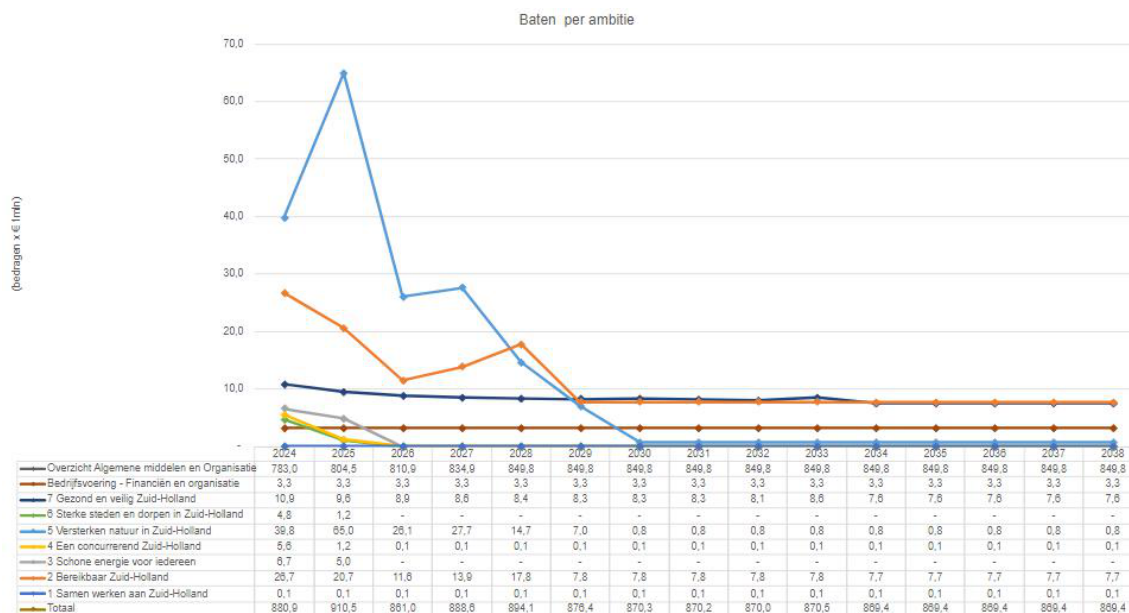

Toelichting:

De lasten stijgen de komende jaren in 2025 zelfs tot € 983 mln. Vanaf 2028 blijven de lasten gemiddeld rond de € 875 mln hangen met enkele uitschieters. Dit lasten niveau is fors hoger dan in de kadernota en de Begroting 2023. Het gevolg van structureel budget opnemen voor die beleidsonderwerpen die structureel van aard zijn. Zoals in het begrotingssaldo al te zien was past dit lasten niveau niet bij het huidige structurele baten niveau waardoor het begrotingssaldo in de toekomst negatief wordt.

Ontwikkeling van de baten

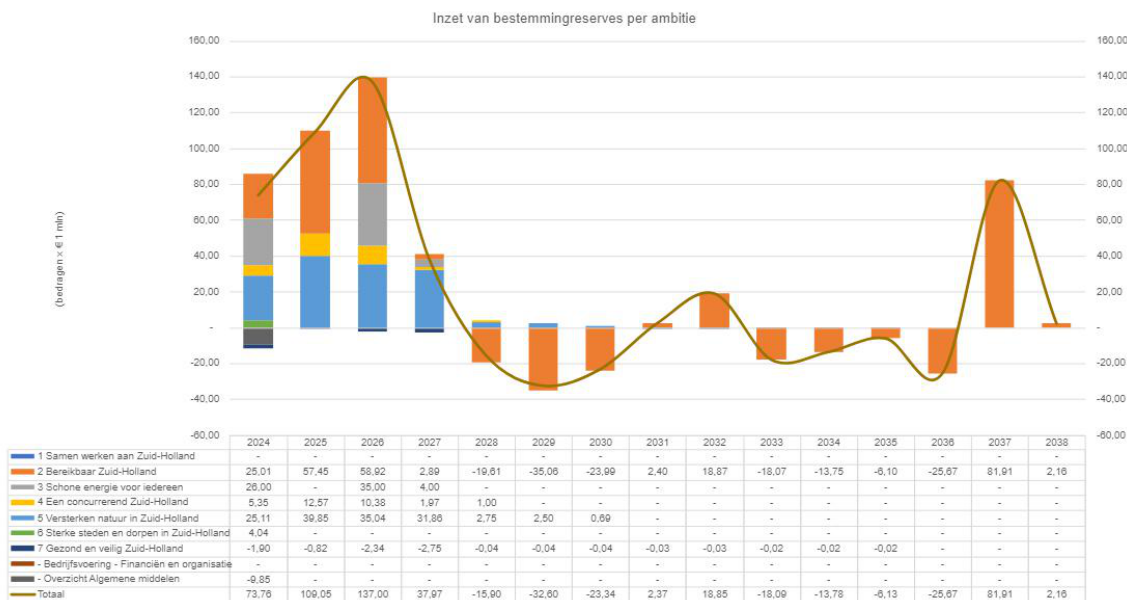

Toelichting:

Naast de baten die de provincie ontvangt vanuit het provinciefonds en de opcenten motorrijtuigenbelasting, die binnen het overzicht algemene middelen en organisatie staan, ontvangen we ook baten direct in de ambities. Met name Ambitie 5 is afhankelijk van specifieke baten. Vanaf 2025 nemen nu de baten in Ambitie 5 af en daarmee ook de bijbehorende lasten. Dit heeft te maken met de vorm van financiering die het rijk gekozen heeft voor het Nationaal plan landelijk gebied (specifieke uitkeringen)

Ontwikkeling van de saldo's bestemmingsreserves

Toelichting:

Als er uit een bestemmingsreserve meer onttrokken wordt dan toegevoegd dan nemen de lasten en of baten toe. Het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen is hetgeen wat als inzet op de ambitie terug te zien is in de lasten. De komende jaren worden er veel bestemmingsreserves ingezet vanaf 2028 wordt er minder ingezet in de lasten en juist weer middelen toegevoegd aan de reserves. Dit vindt volledig plaats in Ambitie 2.

De bestemmingsreserves zijn reserves die met een bepaald doel zijn ingesteld. Deze bestemmingsreserves zijn bij het instellen van de reserves (uiteindelijk) gevuld vanuit/via het begrotingssaldo. De inzet van de huidige bestemmingsreserves via de ambities heeft daarom ook geen effect op het begrotingssaldo. De algemene reserve is geen onderdeel van de bestemmingsreserves en is daarom dan ook niet meegenomen in deze overzichten.

Toelichting:

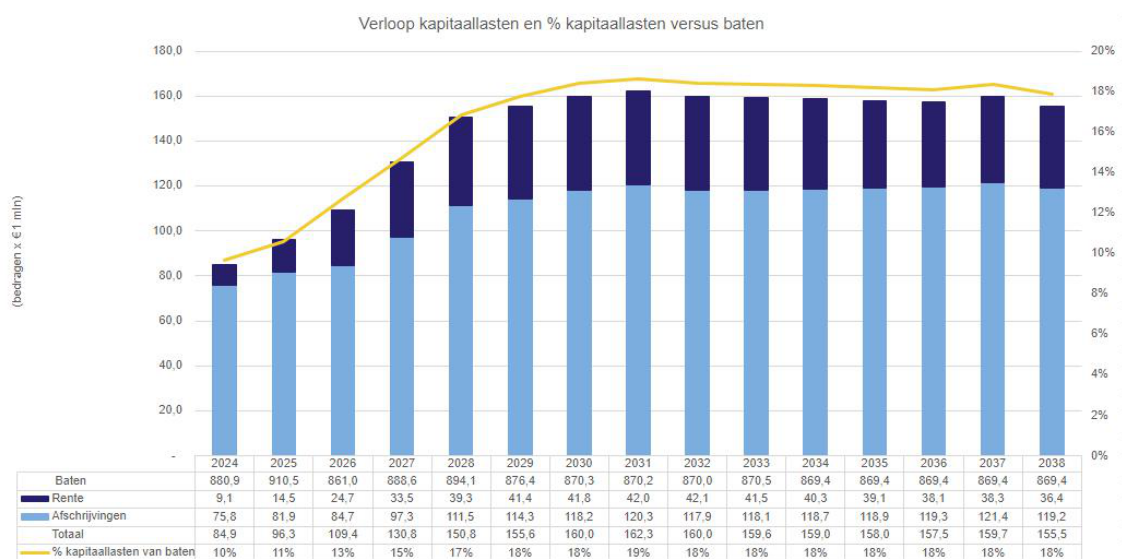
Bovenstaande grafiek maakt inzichtelijk dat de totale omvang van bestemmingsreserves afneemt tot en met 2027. In de jaren daarna loopt dit weer op tot en met het jaar 2036. De toename in die jaren wordt verklaard door sparen voor groot onderhoud aan de RijnlandRoute rond 2037.

Voor verschillende bestemmingsreserves is de inzet van die middelen nog niet meerjarig in de begroting verwerkt, met name voor de periode ná 2027. Deze reserves houden daarom een constant saldo. Zodra er een realistisch beeld is bij het verwachte bestedingsritme wordt dit verwerkt via de reguliere planning- en controlcyclus. Een afname van het saldo aan bestemmingsreserves betekent ook dat de lasten in de begroting lager worden. Immers, als er geen middelen meer in de bestemmingsreserves beschikbaar zijn dan kunnen die ook niet meer ingezet worden ter dekking van daarmee corresponderende lasten.

De reserve NatuurNetwerk Nederland laat vanaf 2026 een negatieve stand zien. Dit zal bij de voorjaarsnota 2024 worden gecorrigeerd.

Reserve	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	8	7	5	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bereikbaarheid	41	37	35	35	34	34	33	30	24	24	24	24	24	24	24
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	116	72	27	31	58	90	112	110	93	108	118	125	151	69	67
Groene ambities	21	14	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Interreg-cofinanciering EFRO	3	2	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IODS	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
MIT MKB Innovatiestimulering topsect	11	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	23	23	22	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21	21
Mobiliteit	100	90	79	72	65	69	72	74	78	81	85	84	84	84	83
NatuurNetwerk Nederland	34	14	-16	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38	-38
Ontw.persp.Grevelingen/Volkerak-Zoom	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
Res Project duurz ontv. Zuidplaspolder	5	5	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Reserve Ontwikkelopgave natuur	74	65	67	67	66	65	65	65	65	65	65	65	65	65	65
Reserve UPG 40	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Restauratie & herbestemming monumenten	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	12	8	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Regionale netwerken in Zuid-Holland	3	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Life Science & Health	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Warmteleiding Warmteling	39	39	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nazorg stortplaatsen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Eindtotaal	515	406	269	231	246	279	302	300	281	299	313	319	345	263	261

Verloop kapitaallasten en % kapitaallasten versus de baten

Toelichting:

De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en rente. De kapitaallasten zijn een gevolg van investeringen en kennen afhankelijk van het type investering een bepaalde looptijd, dit kan tot 40 jaar lang zijn. De kapitaallasten leggen een beslag op baten die de provincie binnen krijgt. Er is gekozen om het als percentage van de baten in beeld te brengen omdat daarmee beter inzichtelijk wordt welk deel van de inkomsten besteed worden aan de kapitaallasten. Het resterende deel kan voor andere doeleinden worden ingezet. Om een sluitende begroting te houden kunnen de kapitaallasten en het resterende deel niet hoger dan 100% worden.

Duurzame ontwikkeling

Brede welvaart

Inleiding

Zoals toegezegd in het behandelvoorstel voor motie 1159 'Sturen op Brede Welvaart, niet alleen geld telt', kunnen wij, vooruitlopend op ambities en eventuele prestatie-indicatoren die we daaraan wellicht op termijn willen koppelen, rapporteren over de meest recente resultaten voor Zuid-Holland op de monitors voor brede welvaart van CBS en Rabo Research/Universiteit Utrecht. Hieronder volgt eerst een toelichting op het begrip brede welvaart en de ontwikkelingen richting monitoring van brede welvaart in Zuid-Holland. Daarna volgt de gevraagde schets van de meest recente scores op de monitors voor brede welvaart van CBS en Rabo Research/Universiteit Utrecht.

Wat is brede welvaart?

Brede welvaart is een werkwijze waarin alles wat van waarde is voor mensen in de besluitvorming wordt betrokken. De werkwijze veronderstelt politieke stellingname over de waarde(n) die centraal worden gesteld in beleid, om te voorkomen dat het begrip een lege huls blijft. Zowel CBS als Rabobank en andere instanties die vergelijkbare (sets van) indicatoren opstellen (bijvoorbeeld de OESO met haar 'Better Life Index') kijken naast economische productie (Bruto Regionaal Product) óók naar andere indicatoren voor maatschappelijke vooruitgang, zowel in het hier en nu als kijkend naar effecten elders en voor latere generaties.

Na het eindrapport van de Tijdelijke Kamercommissie Breed Welvaartsbegrip (2016) startte het Centraal Bureau voor de Statistiek met de ontwikkeling van de Monitor Brede Welvaart voor Nederland, in nauwe internationale samenwerking. In 2019 is deze CBS-monitor ook in lijn gebracht van de Sustainable Development Goals van de VN. Sinds 2020 heeft het CBS deze Monitor Brede Welvaart geregionaliseerd, zodat deze nu ook data bevat voor provincies, regio's en gemeenten.

Brede welvaart is inmiddels een concept dat breed wordt gedragen maar dat wel verdere uitwerking vraagt op basis van politieke prioriteiten. Daarnaast hebben overheden op verschillende aspecten van brede welvaart geen tot beperkte invloed hebben, of alleen indirect en moeilijk herleidbaar door de complexiteit van oorzaken en gevolg (causaliteit). In de beleidspraktijk wordt monitoring van brede welvaart in verschillende landen dan ook vooral gebruikt als analyse-instrument om opgaven te identificeren en te prioriteren.

Monitoring van brede welvaart in Zuid-Holland

Omdat zowel de CBS Monitor als die van de Rabobank niet zijn toegesneden op de politieke prioriteiten van Zuid-Holland is het waarschijnlijk dat eerst moet worden gewerkt aan een goede set indicatoren aansluitend op die politieke prioriteiten. Enerzijds kan dat aanleiding geven bepaalde indicatoren extra accent te geven, anderzijds kan de conclusie zijn dat de monitors van CBS en Rabobank indicatoren missen die nodig zouden zijn om het (in)directe effect van inspanningen van de provincie te kunnen volgen.

Tot slot is het van belang daarbij voort te bouwen op de Monitor Leefomgeving (zie ook [Statenvoorstel Actualisatie monitor leefomgeving Zuid-Holland](#)). Voor de ontwikkeling van de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland staat het doel van het Omgevingsbeleid centraal, zoals dat in de Omgevingswet is geformuleerd (artikel 1.3):

1. Het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit, en
2. Het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de fysieke leefomgeving ter vervulling van maatschappelijke behoeften.

Dat dekt een groot deel van de relevante thema's van brede welvaart, maar niet alle aspecten van brede welvaart hebben een ruimtelijke dimensie. Inzet is daarom voort te bouwen op het fundament van de Monitor Leefomgeving (en het onderdeel brede welvaart daarin dat de sociale leefomgeving betreft) en toe te werken naar een op Zuid-Hollandse behoeften toegesneden monitor die behalve de leefomgeving ook andere aspecten van brede welvaart bevat.

Brede welvaart in Zuid-Holland

Vanuit de Monitor brede welvaart van Rabo Research (2022) komt naar voren dat in Zuid-Holland vooral stedelijke gebieden minder scoren ten opzichte van Nederland (en landelijk gebied), en vooral op dimensies maatschappelijke betrokkenheid, gezondheid, subjectief welzijn, inkomen en milieu (zie bijvoorbeeld <https://www.rabobank.nl/kennis/d011324845-koersen-op-brede-welvaart-in-zuid-holland> maar ook het rapport voor de Collegeconferentie november 2022).

Een aantal punten verdient volgens de Rabobank aandacht. Ten eerste een reeks afzonderlijke dimensies: vooral op milieu, huisvesting en maatschappelijke betrokkenheid scoort Zuid-Holland lager dan de rest van het land. Ten tweede is de brede welvaart niet gelijk verdeeld. Maar liefst een half miljoen inwoners van Zuid-Holland geven hun eigen brede welvaart een onvoldoende. Ten derde zien we een zorgwekkende ontwikkeling van brede welvaart in deze regio; afgelopen jaar is deze significant gedaald waarbij vrijwel alle dimensies verslechterden.

Uit de meest recente cijfers van de Rabobank (juni 2023) blijkt dat de brede welvaart in Nederland in 2022 gelijk was aan die in 2019 (vóór corona). De brede welvaart was het hoogst in het gebied van Haarlem en Leiden, via het Groene Hart en andere gebieden buiten Zuid-Holland. Agglomeratie Den Haag en Groot-Rijnmond behoren tot de regio's met de laagste brede welvaart van het land. [...] Opvallend is verder de regio Delft-Westland. Deze regio was evenmin in staat zich te verbeteren over dezelfde periode. Tussen 2013 en 2021 zijn de regionale verschillen in brede welvaart aanzienlijk toegenomen. Dit komt vooral doordat de verschillen tussen de regio's met de hoogste scores en de regio's met de laagste scores groter zijn geworden. Dit duidt op structurele verschillen in de regionale brede welvaart (<https://www.rabobank.nl/kennis/d011371636-brede-welvaart-afgelopen-drie-jaar-nagenoeg-stabiel>).

In de CBS Monitor Brede Welvaart (zie bijvoorbeeld <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/thema>) blijkt dat in grote delen van Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Overijssel en het oosten van Noord-Brabant de brede welvaart 'hier en nu' relatief hoog is, maar in Zuid-Holland en, in mindere mate, Noord-Holland is de brede welvaart 'later' duidelijk lager dan in andere provincies. De hoge brede welvaart 'hier en nu' in de Randstad gaat wel samen met een lage brede welvaart 'later'.

Maar voor Zuid-Holland geldt ook dat de verschillen *binnen* de provincie heel groot zijn. Zo scoort COROP-gebied Agglomeratie Leidse regio en Bollenstreek nummer 1 van de 40 op ervaren gezondheid (een goede voorspeller van daadwerkelijke gezondheid en zorgkosten), Groot-Rijnmond nummer 33. Op mediaan inkomen scoort Oost Zuid-Holland nummer 3, Groot-Rijnmond opnieuw 33.

Voor de dimensie 'hier en nu' valt op dat Zuid-Holland op welzijn, samenleving, veiligheid, milieu en wonen relatief laag scoort, en grote verschillen kent in gezondheid en materiële welvaart.

In de dimensie 'later' valt op dat Zuid-Holland op menselijk kapitaal (vooral: hoogopgeleiden en arbeidsduur per week, minder op gezondheid) goed scoort, maar op economisch, natuurlijk en sociaal kapitaal slecht.

Zuid-Holland scoort in vergelijking met andere provincies minder op tevredenheid met het leven, gezondheidsverschillen, tevredenheid met woning en woonomgeving (CBS) en op sociale contacten en maatschappelijke betrokkenheid. Belangrijk is daarbij te vermelden dat ongelijkheid in ervaren brede welvaart zich vooral langs verschillende sociaaleconomische kenmerken manifesteert, niet zozeer regionale. Mensen met een laag inkomen, een sociale huurwoning, geen opleiding aan een hogeschool of universiteit en werklozen

ervaren doorgaans minder brede welvaart dan mensen met respectievelijk een hoog inkomen, een koopwoning, een opleiding aan een hogeschool of universiteit en mensen met een baan.

Dat laat onverlet dat ook in Zuid-Holland sommige vraagstukken zich juist in stedelijk gebied voordoen, en sommige juist ook in delen van het landelijk gebied. Op het thema *Arbeid en vrije tijd* valt op dat de netto arbeidsparticipatie en werkloosheid in landelijk gebied een stuk lager zijn (onder NL en PZ- gemiddelde) dan in stedelijk gebied (boven PZH- en NL-gemiddelde). Op het thema *Gezondheid* valt op dat ervaren gezondheid weliswaar in het landelijk gebied boven en in stedelijk gebied onder het landelijk en PZH-gemiddelde scoren, maar voor overgewicht geldt juist dat het stedelijk gebied onder het PZH-gemiddelde en op het NL-gemiddelde scoort en landelijk gebied boven het PZH- én NL-gemiddelde, maar ook met veel variatie binnen het landelijk gebied.

Op het thema *Wonen* valt op dat de afstand tot een basisschool voor heel het landelijk gebied weliswaar op het NL- gemiddelde ligt, maar slechter scoort dan stedelijk gebied en boven het PZH-gemiddelde, met vooral een paar uitschieters: in Nederland is het gemiddelde 700 meter, in stedelijk gebied is het vaak rond de 500m, in landelijk gebied vaker 800 of 900m, met een uitschieter in Nieuwkoop naar 1,2 km. De tevredenheid met woning en woonomgeving ligt in het landelijk gebied op het NL-gemiddelde, in stedelijk gebied daar ver onder, waarbij Zuid-Holland als geheel de laagste score in Nederland heeft.

Vervolg

In de Jaarstukken 2024 rapporteren wij opnieuw over de ontwikkeling van brede welvaart in het onderdeel duurzame ontwikkeling. In de tussenliggende tijd werken we conform het Statenvoorstel aan een volgende geactualiseerde versie van de Monitor Leefomgeving Zuid-Holland die we in 2024 aan Provinciale Staten aanbieden, met daarin meer aandacht voor brede welvaart.

Ambities

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Een slagvaardig bestuur

Van oudsher kent Nederland een stevige bestuurlijke inrichting en taakafbakening volgens het "Huis van Thorbecke" en een levendige democratie. De provincie vervult diverse rollen en taken als middenbestuurslaag tussen Europa, Rijk en gemeenten. De provincie is de bestuurslaag bij uitstek om bovenregionale vraagstukken op te pakken. Bijvoorbeeld op het gebied van milieu, recreatie en vervoer en voor alles wat de verbinding brengt tussen dorp en stad. De provincie is ook bij uitstek in staat om afstemming en verbinding tussen gemeenten te stimuleren. De provincie heeft vanuit haar bovenregionale rol zicht op maatschappelijke vraagstukken en de onderlinge verbanden, trends en best practices.

De complexiteit van opgaven waarvoor we staan als provincie voedt een gevoel van onzekerheid onder onze inwoners. Ook wordt het werk waar het openbaar bestuur voor staat complexer. Met de grootschalige decentralisaties - zoals het sociaal domein - zijn opgaven en bevoegd- heden naar het lokale niveau gebracht. Dit biedt kans om landelijk beleid regionaal vorm te geven.

Bij het aanpakken van maatschappelijke opgaven willen we samenwerken met veel partijen. We geloven dat ons beleid en onze besluiten beter worden door het betrekken van inwoners en ondernemers. We maken daarom werk van participatie. We dragen bij aan een goed functionerende democratie met sterke gemeenten, een slagvaardig bestuur, gezonde financiën en een professionele organisatie.

We versterken de bestuurskracht van onze gemeenten en ondersteunen de gemeenten die daarin nog tekortkomen. We werken met hen samen en ondersteunen hen bij de toegenomen opgaven waar zij voor staan.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Openbaar bestuur

- De opgaven waar het openbaar bestuur voor staat, zijn de afgelopen jaren complexer geworden. Vooral de transitieopgaven, maar ook thema's zoals ondermijning en digitalisering vragen meer van het lokaal bestuur. Dit vraagt op lokaal niveau om meer kennis, expertise, betrokkenheid van de samenleving en een solide financiële huishouding. Wij zetten ons als provincie in om gemeenten te ondersteunen bij deze opgaven en de samenwerking tussen gemeenten te bevorderen. Bijvoorbeeld door middel van kennissessies en trainingen voor goed openbaar bestuur. Als gemeenten niet goed presteren, grijpen we in.
- Weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit is een urgent maatschappelijk vraagstuk. De vermenging van boven- en onderwereld is een gevaar voor onze rechtstaat en vermindert het vertrouwen in de overheid. De provincie voorkomt misbruik van de provinciale faciliteiten door het uitvoeren van de wet BIBOB, als ondersteuning van de lokale aanpak van gemeenten en burgemeesters. In de gebiedsaanpakken leveren we maatwerk om weerbaarheid te vergroten.

Lobby en Europa

- EU-subsidies zijn een belangrijke financieringsbron bij de realisatie van onze regionale opgaven. Wij blijven samenwerken met en ondersteunen van onze regionale partners in Zuid-Holland om optimaal gebruik te blijven maken van EU- subsidie mogelijkheden.
- Beleid en wetgeving vanuit de Europese Unie en het Rijk stellen in grote mate het kader vast waarbinnen wij de Zuid-Hollandse ambities op deze opgaven moeten realiseren. Om hier als provincie invloed op uit te blijven oefenen blijven we inzetten op public affairs, zowel in Brussel als Den Haag. Bij elke lobby-inzet wegen we af of we meegaan in de IPO-brede lobby of een eigen lobbytraject starten. Zo zorgen we op diverse niveaus voor een structurele, efficiënte en integrale lobby die nodig is om onze Zuid-Hollandse ambities te kunnen realiseren.

Omgevingswet/ beleid

- Wij zijn klaar voor de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024.
- Onze inzet is een herziening van het omgevingsbeleid per jaar. Hierdoor kunnen we inspraak en participatie goed vormgeven en voorkomen we dat procedures voor herzieningen door elkaar gaan lopen.

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

- Wij vinden het belangrijk dat naast boeren, natuurorganisaties en overheden ook onze inwoners betrokken zijn bij de inrichting van onze provincie.
- We zijn gebiedspartner en gebiedsautoriteit. Als gebiedspartner werken we nauw samen met andere gebiedspartners. We zijn richting onze partners transparant over onze rol, taken en verantwoordelijkheden en inzet van bevoegdheden. Wij zetten onze instrumenten in voor het algemeen belang van het Zuid-Hollands landelijk gebied en voor belangen van gebiedspartners om bij te dragen aan oplossingen voor de gebieden. We stellen ons in deze grootschalige transitie op als leider en maken waar nodig keuzes voor een vitaal landelijk gebied. Via het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) worden de doelen op het gebied van natuurherstel, water, klimaat en stikstof als uitgangspunt genomen. Bij dit toekomstperspectief hoort ook een verdienvermogen voor de landbouw op lange termijn. Eventueel ondersteund door alternatieve inkomsten zoals agrotourisme of beheer van landelijk gebied.
- Er is een opgave voor het realiseren van extra bos in Zuid-Holland. Deze opgave zal ook binnen het ZH-PLG worden opgepakt binnen de reeds begrensde NNN-gebieden, in samenhang met andere gebiedsopgaven.

Stikstof: innovatie en instrumentarium

- Wij gaan de emissies door landbouw, industrie en andere sectoren verlagen. Minder emissies zorgen mede voor natuurherstel en creëren ruimte voor vergunningverlening. Innovaties bieden grote mogelijkheden om de stikstofuitstoot te verminderen. Wij ondersteunen innovaties, zeker in gebieden waar de uitstoot van stikstof een grote opgave is. Vanwege de onzekerheid en effectiviteit van innovaties monitoren wij continu in de praktijk het effect van gekozen innovaties op de realisatie van de doelen en de grootte van de veestapel. Hierdoor creëren we de mogelijkheid om juridisch houdbare vergunningen te verstrekken en de uitstoot te verlagen. De inzet van innovatie maakt onderdeel uit van een breder handelingskader dat integraal en gebiedsgericht is.
- Naast innovaties zetten we tegelijkertijd ook andere maatregelen in afhankelijk van de opgaven die bij een bedrijf en de directe omgeving spelen. Dat zijn mogelijke maatregelen als ander voer en weidegang extensiveren (minder vee per hectare of hetzelfde aantal vee op meer hectare), diversificatie, bedrijfsomschakeling, verplaatsen en stoppen.
- Wij helpen boeren die vrijwillig willen stoppen en onderzoeken of vrijwillige 'stoppers' in aanmerking komen voor een goede financiële vergoeding vanuit het landelijk Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur.
- Ook andere sectoren, zoals het haven-industrieel complex en binnenvaart, dragen bij aan de vermindering van de stikstofuitstoot.
- In samenwerking met het Rijk werken we op korte termijn aan een oplossing voor de PAS- melders en interimers in onze provincie.
- De doelen voor natuurherstel zijn voor ons leidend. In de aanpak is een gezamenlijke gebiedsgerichte insteek de basis. Daarvoor komen er gebiedsplannen met een uitvoerings- en inpassingsplan waarmee we de doelen willen halen. De Natuur doel analyses (NDA) en de ecologische autoriteit zijn hierbij richtinggevend en niet leidend. Het eerste kwartaal 2024 wordt bekeken of de gebiedsplannen en uitvoeringsplannen voldoende en concreet genoeg zijn om de tussendoelen te halen. Er zal geen goedkeuring worden gegeven aan plannen die niet voldoen aan de gestelde doelen. Als bij uitvoering plannen niet snel genoeg tot resultaten leiden sturen we bij met inzet van onze wettelijke middelen. In het gebiedsproces onderzoeken we in welke gebieden functiewijziging noodzakelijk wordt geacht. In deze Statenperiode vindt er geen gedwongen uitkoop plaats ten behoeve van stikstofreductie.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Participatie en Burgerberaad

- Een vitale samenleving vraagt om betrokkenheid van inwoners bij de politieke besluit- en planvorming alsook uitvoering. We houden in onze planvorming en bij onze besluiten rekening met participatie door inwoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers.
- We organiseren tenminste twee keer een Burgerberaad door de eigen organisatie. Waarbij de kaders voor het Burgerberaad vooraf helder gecommuniceerd worden.
- We actualiseren in samenspraak en in afstemming met maatschappelijke partners onze participatievisie en -principes aan de huidige tijd.
- De aanpak van de maatschappelijke opgaven vraagt om samenwerking in de verschillende gebieden en op meerdere beleidsterreinen. Wij vinden meer bestuurlijke zichtbaarheid en aanspreekbaarheid in de regio's daarbij heel belangrijk. De provincie gaat daarom met een gebiedsgerichte, thema-overstijgende en bovenlokale gezamenlijke aanpak aan de slag. Tenminste een keer per jaar gaat het college langs de regio's en daarnaast nodigen we gemeenten en waterschappen uit in ons Provinciehuis.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 1-1 Beter Bestuur

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten

Eind 2022 is de eindrapportage van het programma Beter Bestuur opgeleverd. In 2024 zullen we in ieder geval de visie met haar vier programmalijnen continueren en acties voor een nieuw programma voorbereiden. De volgende onderwerpen en acties pakken we op:

- Effectief en presterend: we ondersteunen gemeenten met samenwerking effectiever opzetten en doelstellingen behalen. We bouwen voort op de initiatieven die we samen met diverse regio's al hebben ontplooid. Voorbeelden zijn de uitvoeringsagenda van de Duin- en Bollenstreek, de propositie Delft en de onderzoeken naar de bestuurlijke regionale ecosystemen in Zuid-Holland Zuid en Midden-Holland. Het besluit van het kabinet om in de periode 2022 – 2024 middelen beschikbaar te stellen voor nieuwe regiodeals biedt kansen voor onze regio's. We stemmen af met Rijk en regio's en stimuleren regio's om de regiodeals zo optimaal mogelijk in te zetten.
- Responsief en verbonden: we blijven de goede relaties met de Vereniging van Zuid-Hollandse gemeenten (VZHG) en Zuid-Hollandse Vereniging van Kleine Kernen continueren en gezamenlijke congressen voorbereiden. Ook blijven we advies en trainingen aanbieden aan gemeenten en waterschappen over participatie, zoals die in relatie tot de Omgevingswet. Extra aandacht gaat uit naar kennismakingen en ontmoetingen van het nieuwe college en PS met andere overheden, maatschappelijke partners, bedrijven en inwoners.
- Robuust en integer: we blijven ons inzetten voor goede interbestuurlijke verhoudingen, inclusief de financiële aspecten daarvan: 'geen taken zonder knaken'. Er is nog veel onduidelijk over de toekomstige financiële situatie en financieringssystematiek van decentrale overheden. We blijven waar nodig of gewenst begrotingsscans uitvoeren en kennis en goede voorbeelden delen vanuit ons financieel toezicht. Verder coördineren wij de besteding van impuls gelden van BZK, die bestemd zijn om de interne weerbaarheid en slagkracht van kleine(re) gemeenten te versterken bij ondermijning en andere vormen van oneigenlijke druk.
- Wij willen op mede-initiatief van de VZHG een nieuw instrument ontwikkelen voor gemeenten met de focus op zelfreflectie, leren en verbeteringen, om zo een objectief inzicht te krijgen in het eigen functioneren. Vergelijkbaar met bijvoorbeeld de wijze waarop universiteiten en hogescholen regelmatig intervisietrajecten organiseren via peer reviews. Dit instrument, met als werktitel 'de spiegel', willen wij samen met drie pilotgemeenten ontwikkelen.

- Lerend en innoverend: In 2022 is het kennis- en netwerkplatform [Zuid-Holland Academie](#) gelanceerd. Deze academie willen wij actief met onze partners programmeren met onderzoeken, bijeenkomsten, workshops, presentaties en andere evenementen. Verder willen wij de Subsidieregeling Interbestuurlijke Samenwerking herijken, zodat deze beter aansluit op onze visie op goed openbaar bestuur in Zuid-Holland en deze vier programmalijnen.

Deze en nog andere acties zullen deel uitmaken van het nog uit te werken ondersteuningsprogramma dat we gaan uitwerken als vervolg op het programma Beter Bestuur (2020-2023).

Beleidsprestatie 1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur

Welke maatregelen zien we in de beleidsprestatie?

- Het college van Gedeputeerde Staten bestaat deze collegeperiode, naast de commissaris van de Koning, uit zeven gedeputeerden. Gedeputeerde Staten geven uitvoering aan het Coalitieakkoord 2023-2027 Krachtig Zuid-Holland'. In het declaratieregister van Gedeputeerde Staten, dat eens per kwartaal verschijnt, worden de bestuurskosten van Gedeputeerde Staten vermeld.
- De provinciale organisatie wil weerbaar, betrouwbaar, transparant en legitiem zijn en integer handelen. Om meer weerbaar te zijn, pakken we ondermijning aan en voeren we de Wet Bibob uit (Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur). Ook bevorderen we kennisdeling over de Wet Bibob tussen gemeenten en omgevingsdiensten onderling. We werken als provincies samen aan de ontwikkeling van een toolbox Interne Weerbaarheid Provincies. Dit instrumentarium zetten we in om kwetsbaarheid van bestuur en organisatie te voorkomen en te verkleinen. Dat doen we door risico's te (her)kennen en integer en bewust handelen (nog meer) te bevorderen. Ook blijven we aandacht houden voor de capaciteit om verzoeken te behandelen in het kader van de Wet open overheid (Woo). De trend van de verzoeken onder (voorheen) de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) van de afgelopen jaren zet ook onder de Woo onverminderd door. Verzoeken betreffen met regelmaat complexe en/of politiek-bestuurlijk gevoelige onderwerpen en zijn vaak omvangrijk. Deze trend vraagt om voortdurende bijsturing van ons (digitale) Woo-proces, zodat we de verzoeken efficiënt kunnen behandelen
- Door samenwerking binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) gaat Zuid-Holland strategische allianties aan om relevante wet- en regelgeving te beïnvloeden. Voor onze lobby- en beïnvloedingstrajecten op nationaal niveau versterken we de komende periode onze functie Public Affairs. Ook gaan we een strategische lobbyagenda opstellen. Zo brengen we de Zuid-Hollandse belangen tijdig op de juiste plekken voor het voetlicht. Waar mogelijk bundelen we onze lobbykracht met partners uit de regio, zoals bij de Groeiagenda.
- De maatschappelijke opgaven van onze regio stoppen niet bij de provinciegrens en worden ook beïnvloed door internationale ontwikkelingen. Wij werken dan ook internationaal samen. Internationale activiteiten - zoals lobby op wet- en regelgeving uit Brussel, kennisdelen met andere regio's in netwerken, participeren in Europese projecten- dragen allemaal bij om onze provinciale doelen te behalen. We werken ambtelijk en bestuurlijk samen met verschillende partners, zowel uit Nederland (zoals in EBZ-verband, met de Randstadprovincies, of in het Huis van de Nederlandse Provincies), als uit Europa (bv met de regio's Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen) en internationaal (China).

Programma Omgevingsbeleid

We hebben een actuele en digitale langetermijnagenda Omgevingsbeleid, Omgevingsvisie, Omgevingsverordening en Omgevingsprogramma. Het omgevingsbeleid is modulair vormgegeven, dit betekent dat we continu werken aan actualisatie.

Programma Stikstof

Provincies zijn verantwoordelijk voor de bescherming van de Natura 2000-gebieden binnen hun grenzen. Door te grote stikstofdepositie op verschillende Natura 2000-gebieden in Nederland is het echter niet mogelijk om die gebieden op een goede manier in stand te houden. In Zuid-Holland gaat het om dertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Met de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van 29 mei

2019 is de vergunningverlening voor activiteiten die stikstofdepositie veroorzaken grotendeels stil komen te liggen. Op 10 december 2019 hebben Gedeputeerde Staten het plan van aanpak voor het programma stikstof vastgesteld ('Naar een gebiedsgerichte aanpak Natura 2000/stikstof') voor uitvoering in 2020 en verder. In maart 2021 hebben Gedeputeerde Staten de Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof vastgesteld ('Eerste Uitvoeringsagenda Stikstof'). In deze uitvoeringsagenda is de aanpak en uitvoering van het stikstofdossier beschreven.

Met de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) die het Rijk op 10 juni 2022 heeft vastgesteld wordt de stikstofopgave in het landelijk gebied samen met natuur, water en klimaat integraal aangepakt. Hiervoor is het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) opgericht. Sinds het ZH-PLG richt het Programma Stikstof zich voornamelijk op twee sporen: 1) het reduceren van stikstofemissies voor natuurherstel en 2) het middels vergunningverlening mogelijk houden van maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Deze worden hieronder toegelicht.

Ten eerste het reduceren van stikstofemissies voor natuurherstel (ammoniak en stikstofoxiden). Hierbij geldt dat alle sectoren een bijdrage moeten leveren aan de reductie van stikstofemissies. Maatregelen voor ammoniakreductie, zowel generiek als gebiedsgericht, zullen landen in het ZH-PLG. Het toetsbaar voorontwerp hiervan is vrijgegeven door GS en voor 1 juli 2023 met het Rijk gedeeld. Deze plannen zijn voor het Rijk de basis om de middelen uit het Transitiefonds aan de provincies beschikbaar te stellen om, onder andere, stikstofemissies te reduceren. Het gaat daarbij om onder meer innovatieve maatregelen en mogelijkheden voor aankoop, verplaatsing of extensivering van agrarische bedrijven. De provincie heeft beperkte eigen middelen voor innovatie, aankoop en cofinanciering van rijksregelingen. Daarom wordt ook ingezet op rijksmiddelen uit het transitiefonds. Ook het reduceren van stikstofoxidenemissies is een essentieel onderdeel van de stikstofaanpak. Hiervoor lopen stikstof actielijnen voor het Haven Industrieel Complex (HIC), verduurzaming van het stedelijk netwerk en mobiliteit.

Het tweede spoor richt zich op het mogelijk houden van maatschappelijke en economische ontwikkelingen via de vergunningverlening. De Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) voert de vergunningverlening uit in opdracht van de provincie. ODH hanteert bij vergunningverlening de beleidsregels rondom salderen en voert regie op het benutten van de Depositiebank algemeen Zuid-Holland en de Depositiebank Haven Industrieel Complex. Deze kunnen benut worden, mits partijen zorgdragen voor vulling. Het Rijk is verantwoordelijk voor legalisering van de meldingen onder het PAS. Omdat de legalisering te lang op zich laat wachten heeft de provincie hier een actieve rol in gepakt. In het plan van aanpak PAS-melders dat in december 2022 is vastgesteld in PS, is de aanpak van het dossier PAS-melders voor de jaren 2023 en verder beschreven. Het Rijk heeft versnellingsgelden ter beschikking gesteld aan de provincies om PAS-melders sneller te kunnen legaliseren.

In IPO-verband en met het Rijk werken we ook in 2023 verder aan de lange termijn aanpak van de stikstofproblematiek en ontwikkelen wij een visie voor de toestemmingsverlening op de lange termijn.

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

Het voorontwerp ZH-PLG is op 1 juli 2023 vrijgegeven voor toetsing door het rijk, ecologische autoriteit en de het planbureau voor de leefomgeving. In 2024 wordt:

- Het voorontwerp, inclusief planMER, doorontwikkeld naar het door PS vast te stellen ZH-PLG (voorlopige planning derde kwartaal 2024).
- Een eerste aanvraag rijksmiddelen ingediend voor de uitvoering van projecten met breed draagvlak.
- Toegewerkt naar startbeslissingen per deelgebied. De startbeslissing bevat scope en aanpak van een verkenning naar oplossingsrichtingen voor opgaven per deelgebied.

Programma inclusief Zuid-Holland

Inclusief Zuid-Holland richt zich op gelijke kansen voor alle inwoners van de provincie. GS kiezen ervoor dit in het vervolg niet vanuit een afzonderlijk programma vorm te geven. Het thema is integraal onderdeel van iedere ambitie. Om die reden werken we aan een digitaal platform voor kennisdeling en ontmoeting.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie

Welke maatregelen zien we in de beleidsprestatie?

Innovatieve participatie

Participatie is een belangrijk principe om een sterke samenleving te bereiken. Participatie heeft als doel om tot betere plannen en besluiten te komen en daarmee het draagvlak voor besluitvorming te vergroten.

- Effectief & presterend: om participatie naar een hoger plan te tillen, blijven we invulling geven aan de in 2018 vastgestelde [participatienotitie](#).
- Responsief & verbonden: samen met een aantal Zuid-Hollandse gemeenten maken we gebruik van de open source participatiesoftware van 'Open Stad'. Dit instrument voor online participatie kan helpen om beter aan te sluiten bij ideeën in de samenleving en verbinding met medeoverheden te leggen door ervaringen te delen. Door corona zijn online tools van grote toegevoegde waarde. Wij gaan ervan uit dat ook na deze pandemie online participatietools zoals Open Stad in een behoefte blijven voorzien.
- Robuust & integer: we willen verschillende groepen inwoners bereiken en streven ernaar een zo breed mogelijk palet aan perspectieven in beeld te hebben. Zo willen we voorkomen dat door participatie voor bepaalde groepen juist extra drempels worden gecreëerd. We continueren daarom experimenteren met vernieuwende vormen van participatie. Offline en ook online.
- Lerend en innoverend: wij richten ons erop diverse participatievormen in concrete beleids- en uitvoeringstrajecten in praktijk te brengen. Daarbij staat leren van onze ervaringen centraal. We monitoren participatietrajecten en delen de lessen actief binnen de provinciale organisatie.

Beleidsprestatie 1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen

Welke maatregelen zien we in de beleidsprestatie?

- De ontwikkelingen van de afgelopen jaren (coronapandemie, internationale conflicten, verschillende vormen van tweedeling in de maatschappij) betekenen dat we met nieuwe vraagstukken te maken hebben waar zowel kansen als bedreigingen uit voortkomen. De strategische kennisfunctie helpt de provinciale organisatie en verwante kennispartners om kennis te bundelen, vanuit diverse perspectieven vooruit te kijken en handelingsperspectieven te ontwerpen.
- Effectief en presterend: om de doelmatigheid en doelgerichtheid van beleid te verbeteren, zullen we nieuwe inzichten op basis van strategische kennis ook inzetten voor onze lobbytrajecten, bijvoorbeeld op het terrein van het sociaal domein.
- Responsief en verbonden: we verspreiden deze strategische kennis tijdig en actief binnen ons netwerk, ook zonder dat we al antwoorden hebben geformuleerd op vraagstukken.
- Robuust en integer: een belangrijk deel van de strategische kennisfunctie wordt gevormd door thema's rond ondermijning, integriteit en weerbaarheid.
- Lerend en innoverend: bij urgente maatschappelijke ontwikkelingen ondernemen wij gericht actie om het gezamenlijk leren binnen het netwerk te stimuleren. Daarnaast doen we eigenstandig onderzoek naar sector overstijgende maatschappelijke vraagstukken in de vorm van een strategische kennisfunctie. En we bundelen onze strategische kennis met die van andere partners naar bijvoorbeeld thema of geografie zodat we nieuwe verbanden ontdekken.

Naast provinciale bestuurstaken heeft de commissaris van de Koning (CdK) ook een aantal rijkstaken. De taken en bevoegdheden van de CdK staan in [de Provinciewet](#) en zijn verder vastgelegd in de [Ambtsinstructie](#) van de CdK. In de ambtsinstructie staat – op hoofdlijnen – beschreven welke taken de commissaris hierbij heeft:

- De CdK bevordert de door hem noodzakelijk geachte samenwerking tussen in zijn provincie werkzame rijksambtenaren en personen deel uitmakend van de krijgsmacht, en tussen deze functionarissen en het provinciaal bestuur, de gemeentebesturen en de waterschapsbesturen.
- De CdK ziet toe op het bestuurlijk functioneren van de veiligheidsregio's, in de warme en koude fase van een crisis en maakt waar mogelijk gebruik van zijn aanwijzingsbevoegdheid;
- De CdK ziet toe op een ordelijk verloop van de procedures met betrekking tot de (her-) benoeming en ontslag van een (waarnemend-)burgemeester;
- De CdK informeert de minister bij verstoorde bestuurlijke verhoudingen in een gemeente en wanneer de bestuurlijke integriteit van een gemeente in het geding is. Hij informeert de minister daarbij tevens over de maatregelen die hij ter zake neemt.
- De CdK zendt een ingekomen voorstel tot verlening van een onderscheiding met zijn advies en het advies van de burgemeester van de woonplaats van de te decoreren persoon aan het Kapittel voor de civiele orden.

De CdK legt voor de uitvoering van deze eigenstandige taken en bevoegdheden verantwoording af aan de minister van BZK. Om die reden krijgt de CdK voor deze rijkstaken ondersteuning en advies van zijn (eigen) kabinet. De afgelopen jaren heeft het kabinet expliciet verbreding gezocht in de werkzaamheden en wordt er vaker dan voorheen de verbinding gelegd met provinciale opgaven (regionale samenwerking en ondermijning). Ook worden er taken uitgevoerd voor provinciale doelstellingen die de bevoegdheid van de CdK raken. Denk bijvoorbeeld aan integriteit van provinciale bestuurders, coördinatie van het asielvraagstuk en van de provinciale crisisorganisatie.

Potje voor de Provinciale Staten

In het coalitieakkoord is het "Potje voor Provinciale Staten" geïntroduceerd. Er is financiële vrije ruimte voor Provinciale Staten waaruit breed gedragen Stateninitiatieven kunnen worden bekostigd. Hiervoor is jaarlijks € 0,5 mln beschikbaar.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

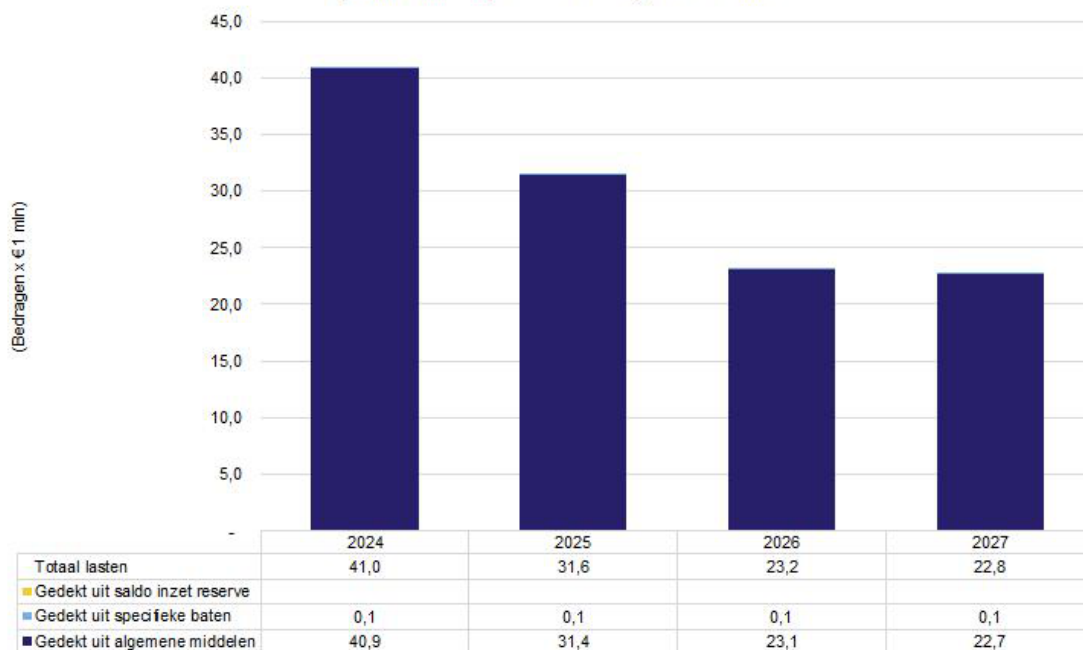
- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de lasten

Opbouw en verloop van de dekking van de lasten

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur								
1-1-1 Sterke gemeenten	965	1.038	1.075	0	1.075	1.074	1.074	1.073
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	22.482	31.612	34.803	3.000	37.803	28.501	20.066	19.772
Totaal beleidsdoel 1-1	23.447	32.649	35.878	3.000	38.878	29.575	21.140	20.846
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving								
1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie	25	27	77	0	77	27	77	27
1-2-2 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.435	2.642	2.034	0	2.034	1.974	1.974	1.974
Totaal beleidsdoel 1-2	1.460	2.669	2.111	0	2.111	2.001	2.051	2.000
Totaal Lasten	24.907	35.318	37.989	3.000	40.989	31.576	23.191	22.846
Baten								
Beleidsdoel 1-1 Beter bestuur								
1-1-2 Vitaal provinciaal bestuur	230	2.902	135	0	135	135	135	135
Totaal beleidsdoel 1-1	230	2.902	135	0	135	135	135	135
Totaal Baten	230	2.902	135	0	135	135	135	135
Saldo lasten en baten Ambitie 1	24.677	32.416	37.853	3.000	40.853	31.440	23.056	22.711

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 1.1 Beter Bestuur

Potje PS en weerbaar bestuur € 0,8 mln (n) Nieuw besluit

Op basis van de gemaakte afspraken van het Coalitieakkoord wordt voor het jaar 2024 een budget opgenomen voor de verwerking van het coalitieakkoord en de opbouw van de begroting 2024 is opgenomen is voor de activiteiten Weerbaar Bestuur € 0,3 mln beschikbaar voor 2024. Daarnaast is voor PS budget beschikbaar gesteld (€ 0,5 mln) voor incidentele onderwerpen en of opdrachten gedurende de coalitie perioden. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Effect uitbreiding GS € 0,2 mln (n) (2023 e.v.) Nieuw besluit

Voor toelichting zie [paragraaf Arbeidscapaciteit](#).

Stikstof € 2,2 mln (n) Bestaand beleid

Op basis van een analyse welke lasten wegvallen in de nieuwe coalitieperiode waarvoor het beleid nog doorloopt wordt er in 2024 € 2,2 mln toegevoegd voor stikstof. De middelen zullen onder andere worden ingezet voor onderzoek, VTH-taken en bijdragen aan het IPO.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Samenwerking met andere provincies

De provincie Zuid-Holland werkt slim samen met andere organisaties. Bijvoorbeeld om invloed te hebben op wetten en andere regels.

Samen met de andere provincies is Zuid-Holland lid van de Vereniging Interprovinciaal Overleg (afgekort IPO) en Bij12. Verder werkt zij onder de naam P4 samen met Flevoland, Noord-Holland en Utrecht. Ook neemt Zuid-Holland deel aan het Huis van de Nederlandse provincies in Brussel.

Randstedelijke Rekenkamer

Sinds 2005 hebben de P4-provincies samen een Rekenkamer. Dit is een gemeenschappelijke regeling, volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. De kosten van de Rekenkamer worden over de vier deelnemers verdeeld.

Subsidies

[Zie paragraaf Subsidies, Ambitie 1.](#)

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Netwerk van bereikbare dorpen en gemeenschappen

Zuid-Holland is een strategisch gelegen delta die altijd mensen heeft aangetrokken. Langs de waterwegen zijn krachtige handelssteden en dorpen ontstaan met elk een uniek profiel. Zuid-Holland is met de aanwezigheid van een ijzersterke infrastructuur van haven, (vaar)wegen en internet ook de toegangspoort van Europa. We danken een groot deel van onze welvaart aan deze bijzondere positie.

Tegelijk staat onze sterke bereikbaarheidspositie onder druk. Economische groei, een groeiende bevolking en een trek naar de stad zorgen voor toenemende drukte op de bestaande infrastructuur, zowel wat betreft goederen- als personenvervoer. Het openbaar vervoer, dat steeds schoner en slimmer wordt, is nog herstellende van de enorme teruggang van het personenvervoer tijdens de coronapandemie. Onze wegen blijven onverminderd druk. Fietspaden worden steeds drukker. En de bereikbaarheid van de landelijke gebieden staat onder druk.

Wij willen dat iedereen in Zuid-Holland op een duurzame, snelle en makkelijke manier van huis naar werk, opleiding of vrijetijdsbesteding kan reizen. Of je nu met de fiets, het openbaar vervoer (ov), de auto, over het water, lopend of een combinatie daarvan naar je bestemming wil. Wij willen dat de kleine kernen per openbaar vervoer toegankelijk blijven.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

- We investeren in alle vormen van vervoer, waarbij we per locatie kijken welke mix van openbaar vervoer, fietsverkeer, wandelwegen en autoverkeer het meest passend is. Uitgangspunt voor ons is het benutten en verbeteren van de bestaande infrastructuur.
- Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen sturen we op het STOMP-principe (stappen, trappen, ov, mobility as a service en personenauto), een goede bereikbaarheid met fiets, openbaar vervoer, auto en te voet. Bij nieuw te ontwikkelen woonwijken zetten we in op de beschikbaarheid van openbaar vervoer, deelmobiliteit, wegen en fietsinfrastructuur vanaf het moment van oplevering.
- We realiseren het Zuid-Hollandse deel van de HOV-corridor Noordwijk – Schiphol en voeren het Statenvoorstel Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek uit.
- Voor de N207 Zuid-Verlengde Bentwoudlaan worden op dit moment de laatste planologische werkzaamheden afgerond. In de loop van 2024 start de aanleg conform eerdere besluitvorming.
- Het veranderend rijksbeleid voor infrastructuur met de focus op beheer en onderhoud heeft de Bodegravenboog binnen het programma Beter Bereikbaar Gouwe verder uit beeld gebracht. We laten de ambitie om het betreffende gebied beter bereikbaar te maken niet los. Wij zetten onze middelen anders in. De provincie richt zich nu op de realisatie van het fiets- en waterprogramma uit het maatregelenpakket.

Logistiek en goederenvervoer

- Zuid-Holland is een belangrijk internationaal transportknooppunt, met de haven, de land- en tuinbouw en de transportassen naar het Europese achterland. De druk op deze goedereninfrastructuur neemt toe. Verduurzamen en optimaliseren van goederenstromen is nodig voor een gezonde ruimtelijke en economische ontwikkeling in Zuid-Holland.
- Distributiecentra clusteren we zoveel mogelijk op bestaande plekken. Daarbij stimuleren we dubbel ruimtegebruik en vergroening van zo'n gebied. We faciliteren en stimuleren de verschuiving van lading – de 'modal shift' – naar relatief duurzame vervoerwijzen, zoals binnenvaart, buisleidingen en spoor. We zetten in op hubs voor goederenvervoer en op een goederentransport met kwantitatieve en kwalitatieve waarde voor de Zuid-Hollandse economie.

- We gaan in gesprek met het Rijk over het verminderen en op termijn weren van het vervoer van gevaarlijke stoffen per trein door de Drechtsteden. We verminderen de overlast en we verkleinen de externe veiligheidszones.

Fietsen en lopen

- We geven voorrang aan fietsers op doorfietsroutes, bijvoorbeeld bij de afstelling van verkeerslichten en door het stimuleren van gemeenten om hun leefomgeving fietsvriendelijk in te richten.
- We houden bij de inrichting van de openbare ruimte rekening met de zwakste deelnemers aan het verkeer: fietsers en wandelaars.
- We ontwikkelen meer fietssnelwegen en zetten in op netwerkontwikkeling. Hierin trekken we samen op met gemeenten en de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH).
- We geven prioriteit aan het STOMP-principe en promoten daarom fietsen en lopen, ook voor woon-werkverkeer. Hierin trekken we samen op met gemeenten, MRDH en Rijk.
- We koppelen deelmobiliteit aan onze ov-concessies. We stimuleren de combinatie fietsen en gebruik van openbaar vervoer.
- We worden voortrekker in het realiseren en verbeteren van knooppunthaltes: ov-hubs waar makkelijk kan worden overgestapt (ook op deelmobiliteit), een fiets veilig kan worden gestald en die goed bereikbaar zijn met de fiets. We zetten hierbij in op toegankelijkheid en gebruiksvriendelijkheid.

Betaalbaarheid van (openbaar) vervoer

- Betaalbaar openbaar vervoer heeft onze prioriteit. Wij laten de prijzen van het openbaar vervoer niet meer stijgen dan de LTI (Landelijke Tarieven Index), uitgezonderd onafwendbare kosten door bijzondere externe factoren zoals een covidpandemie en systeemwijzigingen van het Rijk (zoals btw-verhogingen).
- We onderzoeken hoe we het gebruik van openbaar vervoer door onze inwoners kunnen stimuleren. We kijken hierbij naar het 'Deutschlandticket'.
- Daar waar mogelijk, houden we in de weginrichting rekening met het openbaar vervoer door bijvoorbeeld de aanleg van extra busstroken en/of de afstelling van verkeerslichten. Dit gaat in principe niet ten koste van het andere verkeer.
- Om het openbaar vervoer betaalbaar te houden, gaat Zuid-Holland samen met andere provincies bij het Rijk pleiten voor een eerlijke transitierегeling.
- Wij willen een voorloper zijn op creativiteit en innovatie in het openbaar vervoer en daarmee een goede bereikbaarheid van de hele provincie realiseren.

Maatregelen en innovaties om gebruik ov te bevorderen

- We zetten innovaties in om het gebruik van het openbaar vervoer te bevorderen. Onder meer door het plaatsen van spits haltes op specifieke plekken waar dit kansen biedt, bijvoorbeeld bij scholen of op bedrijventerreinen.
- Kleine kernen en steden moeten met het openbaar vervoer toegankelijk blijven. Daarvoor zetten wij binnen onze beschikbare middelen in op een fijnmazig openbaar vervoer in dunbevolkte gebieden. Om dit te bereiken stimuleren we alternatieve en innovatieve manieren om het ov aantrekkelijk te maken. Bijvoorbeeld met kleinschalig en publiek vervoer zoals de buurtbus, bedrijfsvervoer en doelgroepenvervoer. We gaan hiervoor in overleg met de reizigers en ondernemers om te inventariseren welke wensen leven. Op basis van deze inbreng kijken we hoe we het ov aantrekkelijker kunnen maken.
- We onderzoeken op welke manier het mogelijk is om binnen een nieuwe concessieverlening een tussenvorm te creëren tussen een lijndienst en vraagafhankelijk vervoer. Bijvoorbeeld openbaar vervoer dat volgens een dienstregeling rijdt, waarbij haltes op afroep worden aangedaan.
- Vrijwilligers zijn belangrijk in het beter bereikbaar maken van hun dorpen en regio's, aanvullend op het openbaar vervoer. Wij uiten jaarlijks op gepaste wijze onze waardering voor de inzet van deze vrijwilligers.
- We stimuleren de inzet van combi-tickets: bij grote evenementen en attracties stemmen we toegang en openbaar vervoer op elkaar af en waar mogelijk realiseren we pop-up lijnen.

- We stimuleren het gebruik van slimme technologie om mobiliteit beter te maken, er beter zicht op te krijgen en te sturen.
- Met de inzet van verbeterd openbaar vervoer op bestelling ambiëren we een nog betere bereikbaarheid in Zuid-Holland: het landelijk gebied, steden, dorpen en kernen.
- Als provincie trekken wij de kar om voor gehandicapten en mindervaliden één nationaal ov-reisassistentiesysteem te realiseren.
- In opmaat naar de nieuwe concessie voor het hoofdrailnet pleiten we bij het Rijk voor afschaffing van het dubbel overstaptarief tussen de regionale bus en de trein.

Lightrailverbindingen

- We ontwikkelen als provincie een toekomstvisie op het openbaar vervoerssysteem, inclusief lightrailverbindingen en andere vormen van hoogwaardig ov, met inachtneming van ieders rol en verantwoordelijkheid.
- We houden in ons ruimtelijk beleid vervolgens rekening met de realisatie van deze mogelijke nieuwe openbaar vervoerverbindingen.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

- Bij nieuwe investeringen houden we in onze provinciale financiën rekening met de kosten voor beheer, onderhoud en vervanging.
- Aanleg, beheer en onderhoud houden we boven het aansprakelijkheidsniveau en laten we zo efficiënt mogelijk plaatsvinden. We doen dit met zo min mogelijk kosten, uitstoot en overlast voor de vaarweg- en weggebruiker en omgeving. Waarbij we tijdens de werkzaamheden het belang van de fietser en voetganger zwaar laten meewegen. We zetten in op innovaties bij werkzaamheden om naast de kostenbeperking ook de uitstoot te verminderen.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

- Voor Zuid-Holland is ieder verkeersslachtoffer er één te veel. Om die reden omarmen we de landelijke ambitie van nul verkeersslachtoffers in 2050. We streven elk jaar naar minder verkeersslachtoffers. Dit doen wij samen met andere regionale partners, zoals de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), gemeenten, waterschappen, Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland (ROV-ZH) en de politie. En dat doen wij op drie terreinen: infrastructuur, educatie en handhaving.
- We stellen een visie op voor een (snel)laadinfrastructuur voor busvervoer en goedertransport. Hiermee streven we naar een zero-emissie uitstoot van openbaar vervoer op termijn en passen we hierop de concessies aan.
- We onderzoeken de instelling van milieuzones op provinciale wegen nabij Natura 2000-gebieden en/of nabij gemeentelijke milieuzones. Hierbij houden we rekening met vervoersarmoede en doelgroepen.
- Wij komen met een duidelijk toetsingskader voor het gebruik van provinciale wegen door land- bouwverkeer. Daarbij worden de uitkomsten van onderzoek benut.

Luchtvaart

- Voor alle luchtvaart in Zuid-Holland willen we de hinder voor omwonenden terugdringen. Wij zetten ons met name om het aantal nachtvluchten terug te dringen. We onderzoeken de huidige maatschappelijke en economische waarde van het vliegveld Rotterdam The Hague Airport en de waarde van de locatie voor eventuele alternatieve functies.
- We zijn groot voorstander van betaalbare internationale treinverbindingen vanuit onze provincie met andere Europese steden en sluiten ons daarom aan bij bestaande lobbytrajecten en initiatieven daartoe. Doelstelling is dat de trein de eerste keuze wordt bij reizen tot 750 km.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Beleidsprestatie 2-1-1 Efficiënt goederenvervoer

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

- Goederen moeten zo efficiënt en schoon mogelijk worden vervoerd.
- Het goederenvervoer moet bijdragen aan en een oplossing bieden voor economische ontwikkeling, leefbaarheid en bereikbaarheidseconomie en maatschappelijke opgaven, zoals de verstedelijkingsopgave.
- Daarbij vindt de provincie Zuid-Holland de keuze en afstemming tussen de verschillende vervoersvormen via weg, water, spoor en buisleidingen van groot belang. Zuid-Holland wil toekomstbestendige, concurrerende en emissievrije internationale goederencorridors hebben.
- De provincie wil vervoersvormen en goederenstromen duurzaam en in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen organiseren en uitwerken, van stedelijke en regionale distributie tot (inter)nationale corridors. We verbinden de opgaven met de Omgevingsagenda, Ruimtelijke puzzel en NOVEX (het programma NOVEX geeft regie aan het leggen van de ruimtelijke puzzel in samenwerking met provincies, gemeenten en waterschappen).

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- We willen infrastructuur versterken en veilig houden in 'corridors'. Een besluit over eventuele maatregelen voor knooppunt Gorinchem zal langer op zich wachten nu de A15 Papendrecht – Gorinchem één van de projecten in Zuid-Holland is waarvan IenW heeft aangegeven dat die stilgelegd worden.
- Met de partners van het MIRT GVC worden [Truckparkings](#) gerealiseerd om het tekort weg te werken.
- We dragen bij aan het Rijksproject [Deltacorridor](#) voor de aanleg van een buisleidingenbundel van Rotterdam naar Chemelot en Noordrijn-Westfalen (duurzaam grondstoffentransport).
- Verduurzamen en optimaliseren van goederenstromen is nodig voor een gezonde ruimtelijke en economische ontwikkeling in Zuid-Holland. Samen met Havenbedrijf Rotterdam, de Greenport West-Holland en Zuid-Hollands bedrijfsleven werken we hieraan binnen het knooppunt Rotterdam e.o. en langs corridors. Met een realisatiepact bereiden we een gezamenlijk investeringsprogramma voor gericht op:
 1. Toekomstbestendige verbindingen tussen knooppunt Rotterdam e.o. met het Europese achterland
 2. Verbetering van de multimodale bereikbaarheid van de provincie
 3. Duurzame ruimtelijk-economische ontwikkeling van logistiek
 4. Verduurzaming van goederenstromen
 5. Digitalisering van logistieke processenVoorbeelden van projecten zijn reeferhubs, laadinfra duurzame brandstoffen. Treinverbindingen voor vertransport (COOP-trein) en innovatieve spoorconcepten als Lorry Rail en Cargo Beamer worden verder verkend. Dit zijn terminals waar trailers met versproducten op de trein worden gezet. In 2024 worden de eerste investeringen verwacht.
- We faciliteren en stimuleren de verschuiving van lading naar relatief duurzame vervoerwijzen, zoals binnenvaart en spoor. We zetten in op hubs voor goederenvervoer en op een goederentransport met kwantitatieve en kwalitatieve waarde voor de Zuid-Hollandse economie. Samen met regionale partners werken we aan de ontwikkeling van hoogwaardige (multimodale) goederenvervoernetwerken op verschillende schaalniveaus en voor verschillende ladingstromen. Hiervoor wordt samengewerkt met Joint Corridors, waarin een groot aantal verladere en vervoerders lading bundelen. Naast eigen middelen maken we in 2024 ook gebruik van nationale regelingen voor cofinanciering van projecten, zoals modal shift, clean energy hubs en havenvoorzieningen.

- Voor de stedelijke en regionale distributie ([Citybarge](#)) maken we samen met gemeenten in 2024 drie stedelijke hubs (overslagpunten Metropolitan Hub System), waaronder een in Leiden. In eerste instantie gericht op bouwmaterialen en puin, later ook voor andere ladingstromen. Hierbij bekijken we ook de (op)laadinfra en autonoom varen en rijden (zie ook de Beleidsprestaties Duurzame mobiliteit en Slimme Mobiliteit).
- We blijven deelnemen aan meerdere corridoractiviteiten op nationaal en internationaal niveau, met specifieke focus op de grootste EU-goederenvervoer corridor Rhine Alpine en in het bijbehorende EGTC (European Grouping of Territorial Cooperation). Verkiezingen eind 2023 zullen uitwijzen of PZH ook de voorzittersrol kan voortzetten zoals dat afgelopen 4 jaar is geweest.
- We zetten de samenwerking binnen het [MIRT-programma Goederenvervoercorridors](#) voort en versterken daarbij ook de samenwerking met Noordrijn-Westfalen ([NL NRW Werkagenda](#)) en Vlaanderen.
- We zetten in op de transitie naar zero-emissie goederenvervoer over weg en water (Zie ook Beleidsprestatie Duurzame mobiliteit). Hierbij kijken we ook naar mogelijkheden om de uitstoot van stikstofoxiden bij kwetsbare gebieden te reduceren.

Beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Voor mobiliteit stelt de provincie de behoefte van de gebruiker centraal. Om dit te bereiken:

- Stelt de provincie kaders op en zorgt zij voor vertegenwoordiging in diverse overleggen en projecten om het mobiliteitsnetwerk compleet te maken, de bereikbaarheid en verkeersveiligheid in Zuid-Holland te verbeteren en de keuzemogelijkheden tussen vervoersalternatieven en de combinatie van vervoersmiddelen te vergroten.
- Realiseert de provincie een goed aanbod van openbaar vervoer in Zuid-Holland. Dit doen we door beter aan te sluiten bij de behoeften van reizigers, met een dienstverlening en infrastructuur die op orde zijn. Zo willen we het stedelijk en landelijk gebied leefbaar en vitaal houden en het economisch vestigingsklimaat verder verbeteren.
- Zijn we verantwoordelijk voor diverse vormen van openbaar vervoer: het stads- en streekvervoer per bus, de contracten voor openbaar vervoer over het water (Waterbus), en twee regionale treindiensten, namelijk Dordrecht-Geldermalsen (MerwedeLingelijn) en Gouda - Alphen aan den Rijn. We zijn niet verantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de Metropoolregio Rotterdam - Den Haag, of het hoofdrailnet.
- Zoeken wij met onze partners naar mogelijkheden om het gebruik van de verschillende vervoerswijzen in de gehele mobiliteitsketen goed te verdelen met openbaar vervoer, fiets en ketenmobiliteit.
- We onderzoeken de wensen van de fietser. Wat maakt fietsroutes veilig, aantrekkelijk en succesvol? Daarbij betrekken we ook andere beleidsdoelen zoals verstedelijking, gezondheid en leefbaarheid. We zoeken aansluiting bij het Nationaal Toekomstbeeld Fiets (Meerjarige Adaptieve Uitvoeringsagenda Fiets (MAUF)).
- Werken we aan diverse provinciale infrastructuurprojecten om de bereikbaarheid te verbeteren. Daarnaast dragen we inhoudelijk en financieel bij aan projecten van andere overheden wanneer dit onze infrastructuur of doelstellingen raakt.
- In 2024 versterken we de effectiviteit van provinciale subsidies aan verbetering van bestaande (regionale) infrastructuur en de samenhang met gebiedsontwikkelingen in de regionale Gebiedsagenda's mobiliteit. Hiertoe passen we de Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland (SRM) aan, met name SRM-paragraaf 2.2.1. Verder sturen we nog directer op de subsidietermijnen en het aanvragen van subsidies voor direct uitvoerbare projectmaatregelen door gemeenten en waterschappen als wegbeheerder.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- We stimuleren fietsgebruik met projecten uit de uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen'. Zowel op onze eigen fietspaden, als in de vorm van subsidies voor andere wegbeheerders, zoals gemeenten, waterschappen en ProRail. In 2024 worden veel fietsenstallingen bij stations uitgebreid en komen verschillende doorfietsroutes in uitvoering. We ondersteunen de subsidieontvangers daarbij om te komen tot

snelle realisatie en een goed project. In het PZI is een overzicht opgenomen van de meerjarige programmering voor fiets.

- We maken de ongevalsrisico's en de aantrekkelijkheid van het fietsnetwerk inzichtelijk. De verkregen data stellen we beschikbaar in het provinciaal dataportaal zodat andere overheden, onderzoekers en fietsers er gebruik van kunnen maken. Met de Tussenevaluatie 2024 zetten we een volgende stap in het meetbaar maken van onze inzet, de uitkomsten en de resultaten ervan, zoals geadviseerd door de Randstedelijke Rekenkamer en vastgesteld door PS.
- Afhankelijk van de samenwerking in Tour de Force en besluitvorming door de Rijksoverheid vullen we in 2024 met partners het Zuid-Hollandse deel van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets verder in.
- In 2024 werken we aan een integrale toekomstvisie OV als onderdeel van het omgevingsbeleid, inclusief hoogwaardig openbaar vervoer.
- De structurele gevolgen van corona voor gebruik van het openbaar vervoer zijn er nog steeds. Samen met de vervoerders worden maatregelen genomen om de structurele veranderingen in de vervoersvraag te kunnen opvangen. Randvoorwaarden voor het aanbod hierbij zijn de hoogte van en de voorwaarden voor steun van het Rijk. Het vastgestelde Transitieplan OV is basis voor de maatregelen om het openbaar vervoer (ov) zo aantrekkelijk mogelijk te houden voor de reiziger.
- In 2024 wordt het uitvoeringsprogramma doorstroming openbaar vervoer afgerond. In overleg met wegbeheerders en reizigersorganisaties worden maatregelen voorbereid en uitvoeringsgereed gemaakt om de belangrijkste knelpunten in lijnverbindingen van OV-bussen op te lossen. Dit uitvoeringsprogramma draagt bij aan een toekomstbestendig ov-lijnnet.
- De concessie Zuid-Holland Noord is in 2023 gegund aan een nieuwe vervoerder. In 2024 zal de implementatiefase lopen en eind 2024 start de nieuwe concessie Zuid-Holland Noord. De nieuwe concessie kent onder meer volledige ZE-vloot en aanmerkelijk meer dienstregelingsuren dan de huidige dienstregeling.
- In 2024 vindt de aanbesteding van de concessie Hoeksche Waard/ Goeree-Overflakkee plaats, die in 2025 afloopt.
- In 2024 vindt de afronding plaats van het vervangen van het dynamisch reizigersinformatiesysteem op de haltes. We investeren in verbetering van sociale veiligheid in het ov en toegankelijkheid van ov-haltes voor reizigers met een beperking. Ook breiden we waar mogelijk ketenmobiliteitsvoorzieningen uit, zoals deelfietsen, fietskluizen, Kiss + Ride en Park + Ride.
- In 2024 zijn diverse provinciale projecten in de verkenningfase (zie verder PZI 2024-2039), zoals:
 - Verkenning Halteverbeterplan 2022-2030
 - Verkenning Bus Rapid Transit (BRT) Leiden – Zoetermeer
 - Vervanging Concordiabrug
 - [Mobiliteitsmaatregelen Duin- en Bollenstreek](#)
 - [Beter Bereikbaar Gouwe](#)
 - [HOV Leiden Centraal - Noordwijk](#)
- In de uitvoeringsfase zijn in 2024 onder meer (zie PZI 2024-2039):
 - [RijnlandRoute \(Europaweg\)](#)
 - [Kruising N214/N216](#)
 - [N207 Zuid](#)
 - [N211 Wippolderlaan](#)
 - RijnlandRoute ([N434/A44/A4](#))
 - Ontwikkeling buscorridors – Noordwijk (Duin-Bollenstreek) - Schiphol
 - R-net Rotterdam – Oud-Beijerland
 - [Verbreiding Delftse Schie incl. verplaatsing loswal/ligplaatsen \(ontwikkeling Schieoevers in Delft\)](#)
- We dragen inhoudelijk bij aan Rijksinfrastructuurprojecten, zoals de:
 - [A24 Blankenburgverbinding](#),
 - [A16 Rotterdam](#),
 - [A4 Haaglanden – N14](#),
 - [A4 Burgerveen – N14](#),

- o [A27 Houten – Hooipolder](#).
- o [A15 Papendrecht-Gorinchem](#).
- o [A15 Suurhoffbrug](#).
- o [A29 Heinenoordtunnel](#) (en [Haringvlietbrug](#))
- o [A16 Van Brienoordbrug](#).

waarbij we kijken naar de effecten op het provinciale wegennet, milieu, omgeving enzovoorts. Omdat de A4 Haaglanden-N14 en de A15 Papendrecht Gorinchem door het Rijk zijn gepauzeerd, voert de regio overleg met het Rijk over de consequenties en alternatieve maatregelen.

- We werken met zeven andere organisaties samen in het samenwerkingsverband [Zuid-Holland Bereikbaar](#). Door goede plannings, verkeersmanagement, mobiliteitsmanagement en communicatie wordt de hinder bij renovatie, inclusief planmatig onderhoud, en nieuwbouw van infrastructuur zoveel mogelijk teruggebracht tot een aanvaardbaar niveau. Daarbij werken we gebiedsgericht, werken we samen met andere landelijke regio's en zoeken we contact met andere betrokken instanties en bedrijfsleven. Ook grijpen we dit aan als een kans om duurzame mobiliteitstransitie in te voeren.
- Als provincie zijn we ook in 2024 medeopdrachtgever en participant in het [gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking \(MoVe\) Rotterdam - Den Haag](#) in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Met het Rijk, de MRDH, gemeenten en ov-partners werken we samen en dragen we bij aan verschillende verkenningen, gebiedsuitwerkingen en projecten, waarin bereikbaarheid en verstedelijking in samenhang worden ontwikkeld.
- In 2024 werken we mee aan de MIRT-verkenning [Oude Lijn](#). Binnen deze MIRT-verkenning lopen afzonderlijke verkenningen naar de stationsgebieden Leiden Centraal en Dordrecht en de Bus Rapid Transit (BRT) Leiden-Zoetermeer (onderdeel PZI 2024-2039), de viersporigheid Delft-Schiedam en verbetering van de RandstadRail en metronet (geen onderdeel PZI 2024-2039).
- Daarnaast werken we met de betrokken partijen samen aan maatregelen voor bereikbaarheidsverbeteringen op de Algeracorridor, [Voorne Putten / Haven Rotterdam](#) en het [Westland, logistieke 'hubs'](#) en uitvoering van een adaptieve ontwikkelstrategie voor het wegen- en fietsnetwerk (zie ook [statenbesluit 7547](#))
- In 2024 dragen we als provincie inhoudelijk bij aan het landelijke Toekomstbeeld OV 2040 met de landelijke corridorstudie Goederenroutering Noordoost Europa en de voortgang van de landelijke Actieagenda Ketens en Knopen.
- Tot slot dragen we met kennis en expertise bij aan de verschillende verstedelijkingsopgaven voor bereikbaarheid. Versnelling van de verstedelijkingsopgave of een toenemende omvang en complexiteit van deze opgave zetten druk op de beschikbare arbeidscapaciteit en maken prioritering en/of inzet van extra specialistische capaciteit noodzakelijk.

Beleidsprestatie 2-1-3 Slimme systemen en netwerken

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestaties halen?

De provincie wil de capaciteit van het regionale mobiliteitssysteem beter benutten en slimmer gebruiken. Hiervoor kijken we onder andere naar de mogelijkheden van nieuwe, digitale en innovatieve (data)-oplossingen. Verder waarderen we onze verkeersregelinstallaties zoveel mogelijk op naar intelligente installaties, maken we slim gebruik van algoritmieken bij onze brugbedieningscentrales om zo de doorstroming op weg en water verder te verbeteren. We blijven investeren in een robuust en veilig digitaal datanetwerk, waarbij we cybersecurity en de privacy van onze systemen hoog in het vaandel hebben staan. Daarnaast denken we na over het delen van onze data (open data) en het ethisch gebruik hiervan (data en ethiek).

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Samenwerking, Krachtenbundeling en Human Capital Agenda:

- We werken ook in 2024 binnen de krachtenbundeling actief samen met regionale partners en het Rijk om enerzijds de verschillende Smart Mobility onderwerpen goed in de regio onder de aandacht te brengen en anderzijds te helpen bij relevante onderwerpen zoals standaardisatie en organisatie. We werken aan een structurele financiering van Smart Mobility onderwerpen in gezamenlijkheid van medeoverheden en het Rijk. Ook gaan we met het regionaal datateam verder om de publieke mobiliteitsdata top-15 op orde te krijgen.
- We werken samen met de MRDH aan een Human Capital Agenda waarin we voor genoeg digitale slagkracht zorgen bij de verschillende overheden door middel van werving, opleiden en aantrekken van talent.
- Een nieuw Smart Mobility programma wordt opgesteld op basis van kennis en ervaring met Zuid-Holland Bereikbaar. Door te kijken naar de verschillende uitdagingen op gebied van bereikbaarheid en anders reizen bepalen we koers en keuzemogelijkheden.
- We nemen deel aan regionale en (inter)nationale overleggen zoals het Landelijk Verkeers Management Beraad, vakberaad Beheer en Bouw, CROW en het NDW om kennis uit te wisselen op diverse onderwerpen van Smart Mobility en verkeersmanagement.

Slimme mobiliteit op het water:

- We blijven nauw betrokken bij de nieuwste ontwikkelingen rond digitalisering, autonoom varen en Smart Shipping door de voortzetting van het samenwerkingspartnerschap binnen het platform [Smash](#) (Nederlands forum voor smart shipping), als financier van het [Researchlab Autonomous Shipping](#) (TU Delft) en als consortium partij binnen het project [Path2Zero](#) (TU Delft).
- We blijven inzetten op slim gebruik van data op en over onze vaarwegen om de doorstroming te verbeteren, de hinder van brugopeningen op scheepvaart en weg zo veel mogelijk te voorkomen en de bedienaren te ondersteunen in een efficiënte uitvoering van hun taak;
- We organiseren een digitaal experiment vaarwegdata om met slimmer gebruik van data brugopeningen beter te voorspellen en we kijken naar efficiënt gebruik van data bij het bedienproces.
- We ontwikkelen een aantal applicaties om het brugbedienproces te ondersteunen, zoals de brugmonitor en het vaartuigvolgsysteem. Hiervoor verzamelen we data die ook worden ontsloten voor serviceproviders.

Slimme mobiliteit op de weg:

- In 2023 besteden we samen met regionale partners Rotterdam en Den Haag een nieuw netwerk managementsysteem aan waarmee we de verschillende mobiliteitsassets (verkeerslichten, dynamische route informatiepanelen, verkeersdata) nog beter kunnen organiseren. Ook gaan we meer de intelligente verkeersregelinstallaties (iVRI's) toepassen en prioriteitsverlening inregelen voor verschillende doelgroepen, zoals fietsers.
- We gaan de ontwikkelde applicatie waarmee efficiënter aan de weg kan worden gewerkt testen in de praktijk en werken actief mee aan verschillende applicaties om de bereikbaarheid in de regio verder te verbeteren (o.a. in samenwerking met Zuid-Holland Bereikbaar)
- Ook kijken we naar slim gebruik van voertuigdata zoals bij incidentmanagement en participeren we in het roadmonitorproject om ons onderhoud- en incidentmanagementproces efficiënter te organiseren.

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Beleidsprestatie 2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

- Zorgen voor een vlotte en veilige afwikkeling van verkeer in Zuid-Holland.
- Zorgen voor beheer en onderhoud van onze provinciale wegen, vaarwegen, (beweegbare) kunstwerken (wettelijke plicht).
- Onderhoudsprojecten voorbereiden en uitvoeren. Met name bij het wegonderhoud treffen we voor zover haalbaar en betaalbaar flankerende maatregelen om hinder zoveel mogelijk te beperken.

- Verder invulling geven aan de forse onderhoudsopgave voor beweegbare kunstwerken. Omdat ook andere wegbeheerders een grote opgave rond beweegbare kunstwerken hebben, zoeken wij met hen hierin samenwerking.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Assetmanagement (beheer infrastructuur):

- Het Strategisch Asset Management Plan en de Assetplannen worden geactualiseerd. Deze documenten maken onderdeel uit van het gecertificeerde assetmanagementsysteem en worden periodiek geactualiseerd.
- In 2024 laat de provincie planmatig onderhoud uitvoeren aan diverse (vaar)wegen en (beweegbare) kunstwerken. Het betreft onder andere werk aan de:
 - Wegen: N214a/b (Molenlanden), N215b/c (Goeree-Overflakkee), N218-N496 (Voorne aan Zee), N223 (Midden-Delfland), N462a (Nieuwkoop), N468a (Midden-Delfland). Daarnaast wordt verspreid over het areaal door de regio-aannemers asfalteringswerk verricht aan de deklaag van een groot aantal wegen. Het betreft vaak kleine delen tussen twee kruisingen;
 - Vaarwegen: vervanging van de oevers trajecten 2 (Vliet/Rijn-Schiekanaal), 6 (Heimanswetering, Woudwetering en Oude Wetering), 7 (Aarkanaal), 8 (Oude Rijn), baggeren van de vaarwegen;
 - Beweegbare kunstwerken: Hartelcorridor (Hartelkanaalbrug / Zoetwaterkanaalbrug), traject 1 (Delftse Schie): Hambrug, Kruithuisbrug, traject 4 (Rijn-Schiekanaal): Julius Caesarbrug, traject 10 (Merwedekanaal): Bazelbrug, Bolgerijnsebrug, Rijksstraatwegbrug, Haarbrug,
 - Vaste kunstwerken: diverse kunstwerken verspreid in het areaal, inclusief de vervanging van pompen en gemalen.

Als het financieel en ruimtelijk mogelijk is, combineren we de onderhoudswerkzaamheden met functionele verbeteringen op het gebied van doorstroming en omgevingskwaliteit. Ook wordt altijd onderzocht of er veiligheidsverhogende maatregelen uitgevoerd kunnen worden.

- Uitvoeren studies en voorbereidingen van projecten die vanaf 2025 worden uitgevoerd.
- In 2024 leveren we een tactisch plan voor assetinformatiemanagement binnen DBI op.
- In 2024 wordt de Eisenbibliotheek in gebruik genomen waarin handboeken met technische eisen aan (het bouwen/onderhouden van) assets digitaal worden beheerd en gedeeld.
- In 2024 worden het beplantingsplan en het beheerplan faunavoorzieningen geactualiseerd. Met het beplantingsplan dragen we blijvend bij aan een veilig, vitaal en klimaatbestendig bomenbestand, meer biodiversiteit en een betere weerbaarheid tegen ziekten en plagen. In de actualisatie van het beheerplan faunavoorzieningen wordt niet alleen gekeken naar de wijze waarop het beheer effectiever kan worden ingezet, maar wordt ook onderzocht waar het functioneren van de faunavoorziening als middel kan worden verbeterd.
- In 2024 wordt de Corbulotunnel opengesteld voor de weggebruiker. De al eerder gestarte OTO (opleiden, trainen en oefenen), om gereed te staan voor de openstelling en overdracht van contractmanagement van projectorganisatie naar beheerders, wordt afgerond.

Brugbediening, incident- en verkeersmanagement:

- We gaan door met de digitalisering binnen het mobiliteitsdomein, en sluiten zo veel mogelijk aan bij Europese en landelijke ontwikkelingen via het NDW (Nationaal Dataportaal Wegverkeersgegevens), LVMB (Landelijke VerkeersManagement Beraad) en de Landelijke Data Top 15 / Regionale Datateams
- Met de gemeenten Den Haag en Rotterdam werken we aan de implementatie van de nieuwe software voor het netwerkmanagementsysteem. Dit systeem wordt door onze IC-Desk gebruikt voor de aansturing van de verkeerssystemen zoals de Dynamische Route Informatiepanelen (DRIP's), rijstrooksignalering en verkeersregelinstallaties (VRI's).
- In 2024 worden de diverse onderhoudscontracten voor verkeerssystemen, zoals verkeersregelinstallaties en openbare verlichting aanbesteed. Hierbij worden bestaande contracten zoveel mogelijk gebundeld in één geïntegreerd contract.

- De bezetting van de bediencentrales bestaat uit een team met vaste medewerkers dat tijdens het vaarseizoen (april tot en met oktober) wordt aangevuld met inhuurkrachten (flexibele schil). In 2024 wordt besloten of met het flexibiliseren van de wekelijkse arbeidsduur het team van vaste medewerkers kan worden vergroot en het aantal inhuurkrachten in dezelfde verhouding kan worden verlaagd. Hiermee wordt verwacht dat er meer personeel geworven kan worden en dat het knelpunt van onvoldoende beschikbaarheid van inhuurkrachten wordt ondervangen.
- Om cyberbeveiliging en de weerbaarheid van essentiële diensten in EU-lidstaten te verbeteren is de Network and Information Security directive, of NIS2-richtlijn, vastgesteld. Deze richtlijn vervangt een eerdere richtlijn en ziet nu toe op meer sectoren, waaronder provinciale overheden. De NIS2 wordt momenteel naar Nederlandse wetgeving vertaald en zal na 2024 van kracht zijn. Dit betekent dat ook de geautomatiseerde systemen binnen de provinciale infrastructuur aan deze richtlijn moeten voldoen. In 2024 wordt gewerkt aan het implementeren van het risico gestuurde cyber security managementsysteem. Hiermee wordt aan deze richtlijn voldaan.

Juridisch beheer:

- In 2024 wordt het huidige convenant met de roeiverenigingen in het kader van de veiligheid op de vaarwegen geëvalueerd en worden met alle betrokkenen nieuwe afspraken gemaakt over het bevorderen van de veiligheid van roeiers op de provinciale vaarwegen.
- Eind 2024 zijn de buitengewone opsporingsambtenaren op de wegen twee jaar operationeel. Zoals bestuurlijk is afgesproken, is dit het moment om de inzet te evalueren en waar mogelijk verbetervoorstellen te doen. Daarnaast stellen we in 2024 een nalevingsstrategie vast die de uitvoering van toezicht en handhaving op wegen en vaarwegen transparant maakt en de uniformiteit in optreden waarborgt;
- Ruimtelijke ontwikkelingen, waaronder de aanleg van nieuw areaal, kunnen de huidige functie van provinciale wegen in het netwerk veranderen. Ook in 2024 voeren we overleg met medeoverheden om afspraken te maken over de voorwaarden waaronder zij bereid zijn het eigendom, beheer en onderhoud van bepaalde provinciale wegen over te nemen.

Bedrijfsvoeringsmiddelen:

Voor de uitvoering van de beheertaken zijn voor de medewerkers in de buitendienst faciliteiten nodig zoals steunpunten met werkplekken, opslag voor strooiemateriaal en zout, voer- en vaartuigen en ligplaatsen. Om deze faciliteiten op een voldoende niveau te laten functioneren worden in 2023 de volgende maatregelen getroffen:

- In 2024 wordt een verkenning gestart naar het vervangen van de huidige patrouillevaartuigen door duurzame vaartuigen.
- Verbouwen van een bouwdeel van het provinciehuis tot een nieuwe centrale en de aanleg van een glasvezelverbinding met de bestaande provinciale glasvezelring. Deze nieuwe centrale vervangt twee huidige bediencentrales, in Leidschendam en Leiden, de Incident Coördinatie-desk en het Ontwikkel-, Test- en Opleidingscentrum in Gouda;
- In 2024 wordt verder gewerkt aan een toekomstbestendige vastgoedinvulling die qua faciliteiten en locaties het werk optimaal ondersteunt. Huisvesting die niet meer nodig is om beheerwerkzaamheden uit te voeren stoten we af.

Beleidsprestatie 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestaties halen? Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestaties halen?

De provincie wil bij uitvoering van planmatig onderhoud zo veel mogelijk CO₂-uitstoot besparen, het gebruik van primaire grondstoffen verminderen en provinciale (vaar)wegen energiezuinig maken. Ook wil de provincie een klimaat en water robuuste infrastructuur ontwikkelen en het leefgebied voor flora en fauna vergroten en versterken. Daarom:

- stellen wij locaties beschikbaar voor pilots en schalen wij succesvolle pilots op;

- kijken we naar mogelijkheden om onderhoudstrajecten duurzaam aan te pakken en maken we hierin afwegingen op basis van levenscycluskosten en maatschappelijke kosten en baten;
- benutten we mogelijkheden om energie te besparen en op te wekken als dit rendabel is;
- Monitoren we de voortgang van de provinciale duurzaamheidsambities;
- Brengen we klimaatgevoelige infrastructuur in beeld;
- Leveren we met ecologisch bermbeheer een bijdrage aan instandhouding en verbetering van de biodiversiteit.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- In 2024 gaan we verder met projecten en onderhoudscontracten zo duurzaam mogelijk uit te voeren. We nemen duurzaamheid standaard mee bij de formulering van projectdoelen, het ontwerp en de aanbesteding. We brengen conform *aanpak Duurzaam GWW* in ieder project vooraf de milieupact en kansen voor duurzaamheid in beeld via een MKI-berekening en Ambitiweb. Vervolgens nemen we de grootste duurzaamheidskansen mee in de aanbesteding, bijvoorbeeld op CO₂-reductie, circulariteit of energieopwekking. Zo wil de provincie *Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI)*.
- Innovaties voeren we uit conform de opgestelde innovatiestrategie. Zo gaan we innoveren met bijvoorbeeld alternatieven voor de grootste impactmaterialen asfalt, beton en staal. Ook zoeken we naar kansen op gebied van zero emissie bouw materieel en hoogwaardigere inzet van provinciale reststromen als bermmaaisel en baggerslib. Innovaties zijn met name geschikt om toe te passen in lange termijn onderhoudscontracten voor de provinciale wegen, groen en vaarwegen.
- Op basis van Life Cycle Costs en Total Cost of Ownership bepalen we welke innovaties en duurzaamheidsmaatregelen haalbaar en betaalbaar zijn binnen het beschikbare beheer- en onderhoudsbudget. Bewezen innovaties en duurzaamheidsmaatregelen schalen we vervolgens op en maken we de nieuwe standaard door het te borgen in provinciale eisen en richtlijnen.
- We ontwikkelen een monitoringssysteem om de voortgang van de provinciale ambities te meten, net als is gedaan voor onze CO₂-reductie.

Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam

Beleidsprestatie 2-3-1 Duurzame mobiliteit

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

De provincie wil een transitie naar een energie-efficiënte samenleving, waarbij op termijn grotendeels duurzaam en CO₂-neutraal in de energiebehoefte wordt voorzien. Om dit te bereiken:

- Rijdt in 2030 al het regionaal openbaar vervoer, waarvoor de provincie concessiehouder is, volledig emissievrij.
- Is in 2050 van elke provinciale weg en vaarweg de CO₂-balans neutraal.
- Zetten we in op:
 - Tank- en laadinfrastructuur voor de transitie naar zero-emissie vervoer;
 - Transitie naar zero-emissie personenvervoer over weg en water;
 - Transitie naar zero-emissie goederenvervoer over weg en water;
 - Circulaire en klimaatneutrale provinciale infrastructuur;
 - Ondersteuning bij regionale mobiliteitsprogramma's of -plannen (RMP's).
 - Mogelijkheden om de uitstoot van stikstofoxiden bij kwetsbare gebieden te reduceren in bovenstaande trajecten.
- Beperken we de hinder voor omwonenden van luchtvaart in Zuid-Holland en willen we het aantal nachtvluchten terugdringen. Voor ons is de huidige geluidsruimte van Rotterdam The Hague Airport ook de maximale.
- Gaan wij terughoudend om met nieuwe locaties voor commerciële en bedrijfsgebonden luchtvaart, helikopterhavens, luchthavens voor onbemande luchtvaartuigen en luchthavens voor gemotoriseerde

recreatieve luchtvaart. Luchthavens met een duidelijk maatschappelijk belang (zoals heliplatforms bij ziekenhuizen) ondersteunen we wel.

- Blijven wij via verkenningen en netwerken op de hoogte van (internationale) ontwikkelingen die lokale en regionale mobiliteit kunnen beïnvloeden en nieuwe luchtvaarttoepassingen kunnen opleveren. Deze kennis leidt op termijn mogelijk tot nieuwe beleidskeuzes. We evalueren het beleid voor kleine en recreatieve luchtvaart. Dit leidt mogelijk tot nieuwe beleidsvoorstellen.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- In 2024 zetten we samen met gemeenten de uitvoering van activiteiten uit de [Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest \(RAL ZW\)](#) voort. De provincie Zuid-Holland organiseert samen met de provincie Zeeland diverse activiteiten om gemeenten te ondersteunen met de uitrol van laadinfrastructuur voor elektrisch vervoer. Denk hierbij aan advies om laadvisies op te stellen, ondersteuning om plankaarten te maken, samenwerking om snelladen in de publieke ruimte te organiseren, kennisdelingsbijeenkomsten, afstemming met netbeheerders en een aanpak voor realiseren van laadinfrastructuur op bedrijventerreinen.
- We blijven onze verkeersregio's ondersteunen bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van regionale mobiliteitsplannen. Dit doen wij door aan te sluiten bij bijeenkomsten in de regio's en sessies tussen de regio's te organiseren. Om zo de kennisuitwisseling tussen de regio's te faciliteren.
- In het [Zuid-Hollandse OV](#) zijn in 2024 6 hybride en 3 elektrische waterbussen gaan varen. In de concessie Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee zijn 24 waterstofbussen in dienst. In de concessies Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem rijden elektrische bussen en de nieuwe concessie voor Zuid-Holland Noord wordt in 2024 volledig elektrisch. In de Drechtsteden worden ook deelfietsen aangeboden in combinatie met de concessie. We blijven in de lopende en nieuwe concessies eraan werken om in 2030 emissievrij te zijn.
- We werken aan zero-emissie goederenvervoer door faciliteren van nieuwe logistieke concepten in het stedelijke gebied zoals MultiHubSystems, CityBarge/Kotug (stedelijke en regionale distributie) en helpen met het faciliteren van (op)laadpunten voor batterij elektrisch varen met concept van ZES (Alblasserdam/2^e Maasvlakte, (inter)nationale stromen) als begin van een systeem van oplaadpunten. Daarnaast breiden we onze samenwerking [RH2INE](#) met NRW uit naar andere regionale overheden langs de EU Corridors waaronder Vlaanderen, Provincies tot en met Via Donau. En daarbinnen gelegen havens. Om zo het systeem voor het gebruik van waterstof te stimuleren. De eerste op waterstof varende schepen zijn in 2023 gestart. Gewerkt wordt aan standaardisatie en opschaling in 2024. Als vervolg op [CLINSH](#) zet de Provincie met regionale partners in op een Refit Alliantie waarmee het gemakkelijker en goedkoper moet worden voor schippers om te verduurzamen. En kijkt de provincie naar strategische samenwerkingsverbanden met havens en verladers welke rol zij kunnen spelen in de transitie naar zero emissie schepen.
- We blijven met partners in MIRT Goederenvervoercorridors werken aan uitgangspunten voor [Clean Energy Hubs](#) gericht op uitrol in Zuid-Holland voor goederenvervoer over de weg en via het water.
- We gaan zelf geen zonnefietspad meer aanleggen in het project Zon op infra na de mislukte aanbesteding. Wel blijven we bij de monitoring van het de provincies Noord-Holland en Noord-Brabant betrokken.
- We voeren onze wettelijke taak uit met betrekking tot luchtvaart. Vanwege een sterke toename van kleinschalige luchtvaart, zoals drones, is intensivering van de provinciale inzet noodzakelijk en herziening van het luchtvaartbeleid wenselijk op basis van het eerste onderzoek wat we al hebben uitgevoerd. Verder onderzoek is noodzakelijk om de maatschappelijke effecten in beeld te krijgen.

Beleidsprestatie 2-3-2 Veilige mobiliteit

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Na een jarenlange gestage daling, stijgt het aantal verkeersslachtoffers sinds 2014 weer. Het wordt onveilig op de weg, ook in Zuid-Holland. Voor Zuid-Holland is ieder verkeersslachtoffer er één te veel. Om die reden omarmt de provincie de landelijke ambitie van nul verkeersslachtoffers in 2050 uit het landelijk Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030). Als eerste stap willen we de stijging van het aantal doden en ernstig gewonden de komende jaren ombuigen in een daling: we streven elk jaar naar minder verkeersslachtoffers.

De provincie Zuid-Holland wil samen met het Rijk, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag, onze zes bestuurlijke regio's, de gemeenten, waterschappen, politie, het Openbaar Ministerie, het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid en maatschappelijke partners (zoals ANWB, Fietsbond, Veilig Verkeer Nederland) het verkeer in onze provincie veiliger maken. De provincie wil de infrastructuur veiliger maken en verkeersveilig gedrag en adequate verkeershandhaving bevorderen. Hierdoor moet de verkeersveiligheid verbeteren en het aantal verkeersslachtoffers verminderen. De onderlinge samenwerking blijven we intensiveren.

Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Zuid-Holland 2021-2030

De provincie Zuid-Holland heeft zich gecommitteerd aan het landelijk Strategische Plan Verkeersveiligheid 2030 en heeft die vertaald naar eigen provinciaal beleid. Onze gezamenlijke inspanningen met partners hebben we vastgelegd in het vernieuwde beleidskader, het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Zuid-Holland 2021-2030 (UPV 2021-2030). Het nieuwe UPV verschilt op drie fronten van het oude meerjarenplan: het is ambitieuzer en realistischer, adaptief van opzet en risicogestuurd. Ondanks al onze inspanning blijft de verkeersonveiligheid in Zuid-Holland een groot aandachtspunt. Het UPV bevat 29 acties waarmee wij invulling willen geven aan de ambitie en doelstelling waar wij ons aan hebben gecommitteerd.

Verkeersveiligheid is een voorwaarde

We werken met andere wegbeheerders samen om verkeersonveilige infrastructuur aan te pakken. Verkeersveiligheid is een harde voorwaarde bij aanleg en verbetering van en beheer en onderhoud aan infrastructuur. Omdat verkeersveiligheid zo is ingebed in infrastructurele projecten, heeft de provincie een beperkt aantal specifieke projecten voor alleen veiliger verkeer. Verbeteringen aan bestaande, maar ook nieuwbouw infrastructuurprojecten worden zoveel mogelijk volgens de richtlijnen Duurzaam Veilig ontworpen en aangelegd. Voorbeelden zijn de verbreding van fietspaden en de aanleg van ongelijkvloerse kruisingen van wegen (met een tunnel of viaduct): dan worden dat fietspad en die weg automatisch veiliger.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

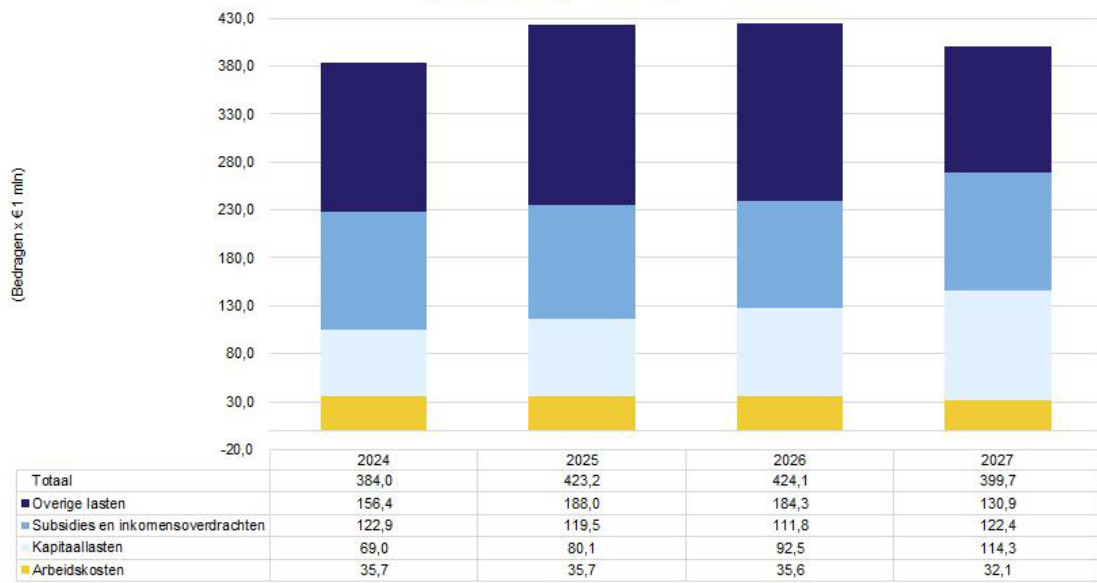
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

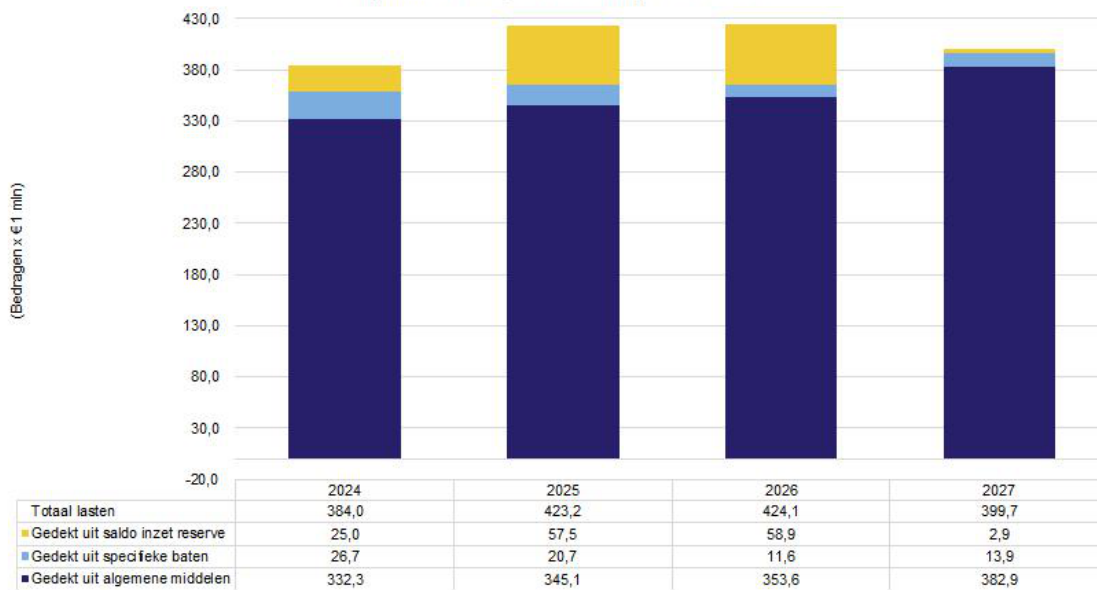
- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de lasten

Opbouw en verloop van de dekking van de lasten

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B								
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	2.177	2.297	2.216	-248	1.968	1.889	1.954	1.991
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	174.922	173.721	169.707	10.269	179.976	186.926	189.500	214.944
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	1.182	1.382	1.215	14	1.229	1.243	1.285	1.378
Totaal beleidsdoel 2-1	178.282	177.399	173.138	10.035	183.173	190.058	192.739	218.313
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam								
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	117.792	136.571	193.238	1.078	194.316	226.312	224.936	174.881
2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur	1.081	1.230	631	-10	621	699	809	831
Totaal beleidsdoel 2-2	118.872	137.800	193.869	1.068	194.938	227.011	225.745	175.712
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam								
2-3-1 Duurzame mobiliteit	5.394	1.512	1.221	-4	1.218	1.345	850	853
2-3-2 Veilige mobiliteit	2.994	4.623	4.706	0	4.706	4.810	4.810	4.809
Totaal beleidsdoel 2-3	8.388	6.135	5.928	-4	5.924	6.155	5.660	5.662
Totaal Lasten	305.542	321.335	372.935	11.100	384.035	423.224	424.144	399.687
Baten								
Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B								
2-1-1 Efficiënt goederenvervoer	790	80	0	0	0	0	0	0
2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer	23.349	9.548	7.490	4.937	12.427	7.295	1.285	6.944
2-1-3 Slimme systemen en netwerken	0	42	42	0	42	41	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	24.139	9.670	7.532	4.937	12.469	7.336	1.285	6.944
Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam								
2-2-1 Goed functionerende provinciale infrastructuur	13.042	12.490	6.694	6.000	12.694	12.014	8.990	5.660
Totaal beleidsdoel 2-2	13.042	12.490	6.694	6.000	12.694	12.014	8.990	5.660
Beleidsdoel 2-3 Veilig en duurzaam								
2-3-1 Duurzame mobiliteit	3.045	466	166	0	166	66	66	66
2-3-2 Veilige mobiliteit	1.079	1.361	1.361	0	1.361	1.255	1.255	1.255
Totaal beleidsdoel 2-3	4.125	1.828	1.528	0	1.528	1.321	1.321	1.321
Totaal Baten	41.305	23.988	15.754	10.937	26.691	20.672	11.597	13.926
Saldo lasten en baten Ambitie 2	264.236	297.347	357.181	163	357.344	402.552	412.547	385.761

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Prijsinflatie OV-concessies € 3,7 mln (n)	Bestaand beleid
Jaarlijks worden de concessie-overeenkomsten geïndexeerd aan de hand van de LBI (Landelijke Bijdrage Index) voor prijsinflatie. Als gevolg van de gewijzigde indexcijfers over 2024 wordt de begroting hierop aangepast. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie	

Ontwikkelingen Middengebied Zuidplaspolder € 4,6 mln (n)	Bestaand beleid
In april 2023 zijn PS geïnformeerd over de Ontwikkelingen Middengebied Zuidplaspolder. De provincie draagt € 6 mln (prijsspeil juli 2021) bij voor drie infrastructurele projecten aan de gemeente voor de volgende projecten: <ul style="list-style-type: none">• Ronde 't Weegje• Verdubbeling N457• Verkeersafwikkeling bij A12 afslag Zevenhuizen en afslag Moordrecht Een deel van de bijdrage ad € 2,1 mln is opgenomen in het PZI, de resterende € 3,9 mln wordt gedekt uit de verkoop van gronden. Na indexering zijn de bijdragen € 2,4 mln uit het PZI en € 4,6 mln uit de verkoop van de gronden. Met deze wijziging wordt het deel van de bijdrage aan de gemeente Zuidplas dat wordt gedekt uit de verkoop van gronden in de begroting opgenomen. Dekking uit opbrengst verkoop gronden.	

Afkoopsom gemeente Wassenaar € 1,4 mln (v)	Bestaand beleid
Aan de gemeente Wassenaar wordt een afkoopsom verstrekt van € 2,8 mln voor toekomstig beheer en onderhoud, ter uitvoering van de overeenkomst met de gemeente over de aanleg van fietspaden in het kader van de RijnlandRoute. De bijdrage wordt nu gelijk verdeeld over de jaren 2024 en 2025. Bij oplevering van de RijnlandRoute en daarmee het definitief worden van de beheergrenzen, wordt de uiteindelijke berekening en afrekening gemaakt op basis van nacalculatie inclusief indexatie. Dekking ten gunste van de reserve Bereikbaarheid.	

Projecten initiatieffase € 0,7 mln (v)	Bestaand beleid
In 2024 wordt naar verwachting minder onderzoek uitgevoerd voor infrastructuurprojecten in de initiatieffase. Daarmee worden ook minder (interne) kosten gemaakt. Dekking ten gunste van de reserve Bereikbaarheid.	

Multimodale brug Rotterdam € 0,2 mln (n)	Bestaand beleid
Bij Kadernota 2024-2027 hebben PS € 10 mln beschikbaar gesteld voor een nieuwe multimodale brug Rotterdam. Deze brug krijgt een belangrijke functie in met name het openbaarvervoernetwerk door een nieuwe tramverbinding tussen Kralingse Zoom en Zuidplein. Bij de Voorjaarsnota 2023 zijn deze middelen in de reserve Bereikbaarheid gestort. Voor 2024 wordt nu € 0,2 mln in de begroting opgenomen voor een bijdrage aan de noodzakelijke verkenningen. Dekking ten laste van de reserve Bereikbaarheid.	

Kleine bijstellingen € 0,1 mln (n)	Bestaand beleid
Omgevingsbeleid (ambitieoverstijgend) € 0,1 mln ten laste van de algemene middelen.	

Kapitaallasten € 3,5 mln (n)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen in de tijd en wijzigingen in de renteomslag wijzigen ook de kapitaallasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Onderhoudsprogramma € 7,7 mln (v)	Bestaand beleid
<p>Het onderhoudsprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd. De bijstelling heeft een aantal oorzaken. Ten eerste is er vertraging in de lopende projecten. Het onderhoud wordt later uitgevoerd door een langer dan geplande voorbereidingstijd door onder andere wensen/eisen vanuit de omgeving (omgevingsmanagement), kabels en leidingen, ruimtelijke procedures en grondverwerving. Het betreft onder andere het onderhoud aan de Hartelcorridor, Coenecoopbrug, N209. Daarnaast worden projecten later opgestart doordat gezien de technische staat van het asfalt planmatig onderhoud kan worden uitgesteld. Dit uitstel is nooit afstel. Tot slot worden in 2024 extra werkzaamheden voor derden verricht. Tegenover deze extra lasten staan extra baten. Dekking ten gunste van de egalisatiereserve Beheer en Onderhoud.</p>	

Indexering prijsontwikkeling 2023 € 8,7 mln (n)	Bestaand beleid
<p>Conform het indexeringsbeleid is het budget voor beheer en onderhoud vanaf het jaar 2024 structureel verhoogd met € 9,9 mln. Deze budgetbijstelling is voor de verwachte prijsontwikkeling in 2023 en conform de in de Kadernota 2024-2027 opgegeven percentages. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.</p>	

Overdracht wegen € 0,2 mln (n)	Bestaand beleid
<p>De overdracht van de gedeelten N478 Bergambacht Veerweg (voor aanpassing Veerstoep) en N206 Leidschendam, Meerlaan brug Driemanspolder vinden plaats in 2024 (N478) € 0,1 mln en 2025 (N206) € 0,1 mln.</p>	

Kapitaallasten € 0,1 mln (v)	Bestaand beleid
<p>Door verschuiving van de investeringen in de tijd en wijzigingen in de renteomslag wijzigen ook de kapitaallasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.</p>	

Toelichting baten

Beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B

Ontwikkelingen Middengebied Zuidplaspolder € 4,9 mln (v)	Bestaand beleid
<p>Zie de toelichting bij de lasten. De verkoopopbrengst geeft een voordeel van € 0,3 mln dat ten gunste van de algemene middelen komt.</p>	

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Onderhoudsprogramma € 6,1 mln (v)	Bestaand beleid
<p>De te ontvangen bijdragen voor werk voor derden zijn geraamd op basis van het huidige inzicht in het geplande werk voor derden. In het verleden werden met name de baten voor dagelijkse beheer, waaronder objectbediening, te conservatief geraamd. Dit is structureel bijgesteld. Dekking ten gunste van de egalisatiereserve Beheer en onderhoud.</p>	

Leges infrastructuur €0,1 mln (n)	Bestaand beleid
<p>Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 treedt ook de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) en de Verordening nautisch beheer in werking. Met de inwerkingtreding van de ZHOV ontstaat een meldingsplicht in plaats van een vergunningsplicht voor bepaalde werkzaamheden aan kabels en leidingen. De legesinkomsten zullen hierdoor structureel dalen met € 0,1 mln. Dekking ten gunste van de egalisatiereserve Beheer en onderhoud.</p>	

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Onderhoudsprogramma: 2025: € 38 mln (n), 2026 € 40,2 mln (n), 2027 € 8,3 mln (n)	Bestaand beleid
De meerjarige lasten en baten voor het beheer en onderhoud van de bestaande infrastructuur zijn toegelicht in de Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen, deel infrastructuur, van deze begroting en het PZI 2024-2038. De geraamde kasritmes kennen jaarlijkse fluctuaties afhankelijk van de staat van het areaal. Pieken en dalen in de baten en lasten van het onderhoudsprogramma worden geëgaliseerd via de egalisatiereserve Beheer en onderhoud. De piek in 2025 hangt onder andere samen met het groot onderhoud beweegbare kunstwerken, asfaltvervanging en het baggeren van de vaarwegen. Dekking ten laste van de egalisatiereserve Beheer en onderhoud.	

Indexering prijsontwikkeling: 2025 € 9,3 mln (n), 2026: € 9,2 mln (n), 2027: € 9,2 mln (n)	Bestaand beleid
Deze budgetbijstelling is voor de verwachte prijsontwikkeling in 2023 en conform de in de Kadernota 2024 opgegeven percentages. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Kapitaallasten 2025: € 2,1 mln (n), 2026: € 3,3 mln (n), 2027: € 5,9 mln (n)	Bestaand beleid
De kapitaallasten binnen beleidsdoel 2-2, Beheer en onderhoud op orde en duurzaam, stijgen van € 21,3 mln in 2024 naar € 23,4 mln in 2025, naar € 26.7 mln in 2026 en € 32.6 mln in 2027 doordat een aantal financieel omvangrijke projecten worden geactiveerd. Het betreft het onderhoud van oevers traject 6 (Heijmanswetering / Oudewetering / Woudwetering), traject 8 (Oude Rijn), het onderhoud aan de Hartelcorridor, het onderhoud aan de N214 a/b (Molenlanden) en N215 b/c (Goeree-Overflakkee), de bijdrage vanuit beheer en onderhoud voor werkzaamheden bij de realisatie van de Europaweg, Lammebrug en Trekvlietbrug. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Baten beheer en onderhoud: leges en werk voor derden 2025 € 9,5 mln (v), 2026: € 7 mln (v), 2027: € 3,7 mln (v)	Bestaand beleid
De baten voor Beleidsdoel 2-2 bestaan enerzijds uit legesinkomsten en anderzijds uit bijdragen voor werk voor derden. De te ontvangen bijdragen voor werk voor derden zijn geraamd op basis van het huidige inzicht in het geplande werk voor derden. In het verleden werden met name de baten voor dagelijkse beheer, waaronder objectbediening, te conservatief geraamd. Dit is structureel bijgesteld. Daarnaast is de structurele bijstelling van de leges door de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 verwerkt.	

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Bereikbaarheid	2-1	1.733	5.434	-3.701	-3.469	-1.453	-100
Mobiliteit	2-1	8.959	14.438	-5.479	-9.226	-11.661	-6.705
Bereikbaarheid	2-2	0	7.820	-7.820	-150	0	0
Mobiliteit	2-2	0	6	-6	-6	0	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	2-2	0	7.543	-7.543	-43.768	-45.472	4.251
Bereikbaarheid	2-3	0	175	-175	-400	-400	-400
Mobiliteit	2-3	265	550	-285	-434	66	66
Eindtotaal		10.957	35.966	-25.009	-57.453	-58.920	-2.888

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Zuid-Holland neemt deel aan het Wegschap Dordtse Kil, samen met een paar gemeenten. Het Wegschap is eigenaar van de Kiltunnel tussen de N217 en de N3. Deze tunnel is deel van het wegennet in Zuid-Holland. Het Wegschap is een gemeenschappelijke regeling volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. De kosten van de zorg voor de tunnel worden over de deelnemers verdeeld.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.

Zuid-Holland is sinds 2018 lid van het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. Ook de andere provincies en twee vervoerregio's zijn lid van DOVA. DOVA is gericht op samenwerking voor het openbaar vervoer.

Stichting Zuid-Holland bereikbaar

Zuid-Holland werkt samen met andere wegbeheerders in de Stichting Zuid-Holland bereikbaar. De stichting zorgt voor afspraken tussen wegbeheerders bij werk aan de wegen. Het doel is dat het verkeer daar tijdens de uitvoering en ook daarna geen last van heeft.

Subsidies

Zie [Paragraaf Subsidies, Ambitie 2](#).

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Zuid-Holland draait op energie

Energie is voor Zuid-Holland belangrijk. Met veel industrie, de glastuinbouw en onze dichtbevolkte provincie behoren we tot één van de meest energie-intensieve regio's van Europa. Op de korte termijn zijn door de oorlog in Oekraïne de omstandigheden voor inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in Zuid-Holland ingrijpend gewijzigd. Iedereen kampt met stijgende energielasten. Het benadrukt ook de noodzaak om nog steviger in te zetten op energiebesparing en verduurzaming van energiebronnen. De provincie zet hier stevig op in met diverse subsidies en projecten, met actieve kennisdeling en met de eigen gebouwen en opdrachtverstrekking.

Transitie naar schone energie

Wereldwijde bevolkingsgroei in combinatie met toegenomen consumptie put de energievoorraad en andere hulpbronnen uit, waardoor we de grenzen raken van wat de aarde aankan, of deze overschrijden. Als gevolg daarvan wordt het gebruik van fossiele brand- en grondstoffen, jarenlang het fundament van onze economie, vervangen door hernieuwbare brand- en grondstoffen. Daarmee worden we ook energieonafhankelijker.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Energietransitie

- We gaan af van fossiele energiebronnen en worden energie-onafhankelijker. Daarom zetten we in op energiebesparing, zon- en windenergie, innovatieve mogelijkheden tot opslag en flexibele inzet van energie voor 2030. We stimuleren de circulaire economie. Voor de realisatie van de energietransitie is een brede mix van duurzame energiebronnen, -opslag en -dragers nodig.
- In onze energiemix voor de energietransitie sluiten we geen enkele CO₂-neutrale techniek uit.

Wind- en zonne-energie op land

- De Regionale Energiestrategieën (RES'en) zijn het resultaat van een uitgebreid participatieproces in zeven gebieden en vallen binnen landelijke afspraken. Om duurzame energieopwekking te realiseren op land is de afgelopen periode een grote slag gemaakt. Er is afgesproken 6,3 tot 6,8 TWh op te wekken in Zuid-Holland, waarvan er al circa 2,7 TWh is gerealiseerd. De inzet resteert om voor circa 2,5 TWh nog een vergunning te verlenen, wat mogelijk ook geldt voor een deel van de voorlopig vergunde circa 1 TWh.
- Wij zien het als onze taak om samen met lokale partners draagvlak bij omwonenden te creëren.
- Bij zonne-energie staat de toepassing van meervoudig ruimtegebruik voorop. Dus zonnepanelen plaatsen op daken, parkeerplaatsen en andere geschikte plekken, langs wegen en spoorlijnen en bij realisatie van nieuwe bedrijventerreinen. Omdat onze provincie weinig onbebouwde ruimte kent, zijn we zeer terughoudend met zonnenvelden op plekken buiten de door RES aangewezen zoekgebieden.
- Voor de realisatie van wind op land is de landschapskwaliteit een belangrijk kader. Nieuwe windmolens worden zo goed mogelijk ingepast in het landschap en sluiten aan bij de omgevingskenmerken. In samenwerking en participatie met omwonenden.
- In de RES'en zijn afspraken gemaakt over het opwekken van duurzame energie op land. Nu komt het aan op realisatie. We houden gemeenten aan gemaakte afspraken. Als een RES-regio moeite heeft haar afspraken binnen de afgesproken termijnen na te komen dan ondersteunen we de gemeenten en zetten indien nodig ons provinciaal instrumentarium uit de Omgevingswet in.
- Er zijn nog veel kansen voor zon op dak. We spannen ons maximaal in om al deze kansen te benutten. Dit kan ook via lokale en regionale energiecoöperaties. Naast de daken achten wij restructies zoals plekken langs en boven infrastructuur hiervoor kansrijk. Daarbij maken we een afweging tussen kansen voor versterking van biodiversiteit via bermenbeleid en zonnepanelen plaatsen.

Netcapaciteit en -congestie

- Ons uitgangspunt is dat wij het net zoveel mogelijk ontzien. Opslag van schone energie is een manier om de disbalans tussen opwekking en gebruik op te lossen. Wij zetten in op een optimale mix van opwektechnieken en vraagsturing. We zetten ook in op het mogelijk maken van opwekking en opslagcapaciteit in de buurt van de energievraag.

Lokaal eigendom en participatie

- Omwonenden moeten kunnen meedoen en mee profiteren. Inkomsten uit duurzame energiebronnen, zoals windmolens en gezamenlijk zon op dak moeten meer landen bij de direct omliggende gemeenschappen. Omwonenden moeten de mogelijkheid krijgen om mede-eigenaar te worden van duurzame energiebronnen, eventueel via regionale energiecoöperaties. We streven naar minimaal 50% publiek of lokaal eigenaarschap per project van duurzame energievoorziening en ondersteunen energiecoöperaties bij de realisatie.
- Lokale ondernemers moeten de mogelijkheid krijgen om meer zelfvoorzienend te worden op energie en/of nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen op het gebied van energietransitie. Wij willen, afhankelijk van de lokale effecten op de directe omgeving en ecologie buiten bestaand dorps- en stadsgebied, kleinere windturbines met een ashoogte tot 30 meter meer ruimte bieden, met name op het eigen erf.
- We blijven ons inzetten om de energietransitie te faciliteren bij doelgroepen die niet vanzelf meekomen en hard geraakt worden door de hoge energiekosten.
- Wij zijn open en transparant in onze besluitvorming over de realisatie van plannen voor duurzame energie op land. Hierbij betrekken we zoveel mogelijk perspectieven van onze inwoners, ondernemers en bedrijven om op deze wijze maximaal maatschappelijk draagvlak te creëren.
- Bij besluitvorming over energieprojecten wegen we het draagvlak, de bijdrage aan de totale energieopgave, goede landschappelijke inpassing en de mogelijkheid om aan te sluiten op het elektriciteitsnetwerk mee.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Gebouwde omgeving: besparen en warmte

- Wij verbinden het beleid van het Rijk en gemeenten op het gebied van de warmtetransitie. Onze energietransitie vraagt om een versnelling van bovenlokale warmtenetwerken. We willen dit in publieke handen geven. Dit vraagt om gerichte programma's voor doelgroepen zoals maatschappelijk vastgoed en bevordering van de bijpassende collectieve besparingsconcepten. Net als het Rijk willen wij versneld van het gas af. We verspreiden de kennis die wordt opgedaan door innovaties, projecten en activiteiten. Hiermee versterken we de gemeentelijke regierol en zorgen we voor onderlinge verbinding tussen gemeenten.
- We stimuleren pilots die energiepositieve nieuwbouw mogelijk maken en lobbyen voor aanscherping van het bouwbesluit.
- Wij zetten in op een energietransitie waarvan iedereen kan mee profiteren.
- Wij zetten in op warmtebronnen in onze eigen provincie.
- We bekijken de toekomst van ons energie-innovatiefonds EnergilQ in het licht van het veranderende investeringslandschap. Daarbij zien wij vooral mogelijkheden om innovaties op het terrein van lokale en regionale energieopslag (bijvoorbeeld wijkaccu's) te stimuleren. We verkennen de mogelijkheid deel te nemen in de productie en plaatsing van laadinfra-opslag en remises om het publieke belang van deze infrastructuur te borgen.

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Duurzame industrie, haven, glastuinbouw en visserij

- Het haven-industrieel complex verkeert in een omvangrijke grondstoffen- en energietransitie gericht op energiebesparing, de-carbonisatie (CO₂-neutraliteit), elektrificatie, emissiereductie (NO_x), circulariteit, blauwe en groene waterstof en biobased brand- en grondstoffen. Wij stimuleren de transitie in dit industrieel cluster door in te zetten op energie-efficiency, vernieuwing van energiesysteem (waterstofhub) en vernieuwing van het grondstoffensysteem (circulair). Dit bereiken wij door met de industriesector duidelijke

afspraken te maken en waar mogelijk de omgevingswaarde in te zetten om emissiereductie en innovaties te bevorderen. Dit doen we onder meer door ondersteuning bij de ruimtelijke inpassing van transitieprojecten in het havengebied. De provincie ondersteunt daarnaast de industrie buiten de Rijnmond in de transitie naar energieneutraal en circulair.

- We stimuleren de innovatieve ontwikkeling van duurzame energie en innovaties die de energiebehoefte terugbrengen en zien dit als een nieuwe internationaal sterke economische sector voor Zuid-Holland. Het gaat dan bijvoorbeeld over de productie en herverwerking van zonnepanelen en -boilers, warmtepompen, batterijen en windmolens.
- Belangrijk voor verduurzaming van de industrie is de overstap naar duurzame elektriciteit en andere energievormen. Deze zal voornamelijk vanaf zee komen. We werken mee aan de aanlanding van energie vanuit de Noordzee (elektriciteit en blauwe en groene waterstof) en ondersteunen veilige import, opslag en doorvoer van energie via de haven.
- Voor de concurrentiepositie van het glastuinbouwcluster is het welslagen van de energie- en grondstoffentransitie cruciaal. De sector wil in 2040 energieneutraal zijn en in 2050 circulair. Wij stimuleren de energie- en grondstoffentransitie in de glastuinbouw door de verdere ontwikkeling en uitrol van een regionaal warmtenet (geothermie, havenwarmte) mogelijk te maken. We zetten in op duurzame gebiedsontwikkeling, door bijvoorbeeld clustering van bedrijven bij warmte- en CO₂-netten, waterstof en/of geothermie. We ondersteunen de concentratie en herstructurering van het glastuinbouwcluster.

Energie-infrastructuur

- De energie-infrastructuur is de slagader van het toekomstige duurzame energiesysteem. We zetten - onder meer via het provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) - in op versnelling en maatschappelijk verantwoorde keuzes voor ontwikkeling en ruimtelijke inpassing van elektriciteits-, waterstof- en warmtenetten.
- Versterking van de energie-infrastructuur voor diverse energiebronnen en -dragers is essentieel en wordt meegenomen in het provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK). Samen met de netbeheerders en in afstemming met gemeenten stellen wij een 2-jaarlijkse actualisatie van het pMIEK op, waarin we de energie-infraprojecten prioriteren in de regio.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzaam en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Conform de collegeafspraken zijn de inspanningen erop gericht een actieve bijdrage te leveren om opwekking van elektriciteit mogelijk te maken, met een goede inpassing binnen de provinciale ruimtelijke kaders en de afspraken in de regio's.

- We voeren conform de nationale en provinciale zonneladder een stimulerend beleid op meervoudig ruimtegebruik in 2024 met voortzetting van de regeling Zonnig Zuid-Holland.
- Onze bijdrage aan opwekking van duurzame elektriciteit wordt waar nodig aangevuld met windenergie en innovatieve oplossingen passend binnen de afgesproken ruimtelijke kaders. De mogelijkheden voor duurzame elektriciteit zijn verankerd in het provinciale omgevingsbeleid.
- We werken samen met regio's en gemeenten aan de realisatie van windlocaties die we in onze Omgevingsverordening ruimtelijk mogelijk hebben gemaakt. Daarnaast onderzoeken we samen met deze partijen de mogelijkheden voor windenergie op zoeklocaties uit de RES. Hiervoor zetten we geld en onze kennis in. Ook gaan we aan de slag om windturbines in Lansingerland mogelijk te maken, conform de afspraken in het coalitieakkoord.

- Samen met andere overheden en marktpartijen werken we aan meer circulaire wind- en zonne-energie. Onze sturing op besparing van elektriciteitsgebruik vindt plaats in de aanpak van de onderdelen gebouwde omgeving, industrie, landbouw en mobiliteit.
- Onze inzet is gericht op een zorgvuldige locatiekeuze en uitwerking van initiatieven van wind en zon met aandacht voor landschappelijke inpassing, biodiversiteit en koppeling met andere opgaven.
- Wij vinden urgentie, ambitie, haalbaarheid, betaalbaarheid en draagvlak voor energietransitie van groot belang. Wij zetten in op een fors aandeel lokaal eigenaarschap en ondersteunen de participatieprocessen voor de RES'en.
- Randon bovenstaande thema's werken wij aan leren en ontwikkelen in deze opgave, gericht op blijvende vergroting van de professionaliteit. Hiervoor verbinden wij partijen, door bijvoorbeeld kennisdelers te organiseren.

Beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Wij zetten ons in voor een inclusieve energietransitie en voor meerjarige goede samenwerking tussen lokale energie-initiatieven, gemeenten en bedrijven op lokaal en regionaal niveau.

- Wij werken samen met gemeenten, netbeheerders en andere stakeholders om zeven Regionale Energie Strategieën (RES'en) uit te voeren. In de RES bepalen partners samen op welke locaties wind- en zonne-energie wordt opgewekt en worden de zoekgebieden voor wind en/of zon uit de RES 1.0 verder uitgewerkt, rekening houdend met de impact op het netwerk en de kaders uit het omgevingsbeleid. In de RES'en worden ook het aanbod van warmtebronnen en warmtebehoefte aan elkaar gekoppeld. In 2021 is RES 1.0 afgerond in het bestuurlijke besluitvormingsproces, waarna de keuzes verwerkt worden in de herziening van het provinciale omgevingsbeleid (visie, programma en verordening). Waar nodig nemen we met onze partners de voorbereiding van de RES 2.0 Herijking ter hand en richten ons op de uitvoeringsprogramma's van de RES'en.
- Wij ondersteunen het RES-proces met kennisontwikkeling, actieve kennisdeling en financiële bijdragen. Wij zetten ons in voor een langjarige samenwerking tussen de partners in het RES-proces en het participatieproces voor de RES'en.
- Wij ondersteunen gemeenten door actief kennis beschikbaar te stellen en kennisuitwisseling met elkaar en andere lokale stakeholders te organiseren. Wij ondersteunen gemeenten en lokale initiatieven bij het opstellen van lokale beleidskaders, zodat zij 50% lokaal eigendom kunnen realiseren.
- Wij stimuleren en bevorderen procesparticipatie en financiële participatie. Wij organiseren vanuit onze bovenregionale verantwoordelijkheid kennisontwikkeling en uitwisseling over participatie, om dit in een goede vorm in te kunnen zetten.
- Wij ondersteunen lokale energie-initiatieven, zoals energiecoöperaties en andere bewonersinitiatieven. Wij bevorderen mede-eigenaarschap bij besparing en opwekking van energie. Dat doen we middels opdrachten, en de subsidieregeling Lokale energie-initiatieven in Zuid-Holland. Daarnaast faciliteren we de ondersteuning van de energiecoöperaties en lokale initiatieven op provinciaal niveau, zodat de meer dan 100 initiatieven in Zuid-Holland van elkaars situatie kunnen leren en zij daardoor ook steeds meer in staat zijn meer en grotere projecten te ontwikkelen, en daarmee het streven naar lokaal eigendom waar te maken. Het projectbureau Energie Samen Zuid-Holland biedt die ondersteuning, bestaande uit toegang tot kennis en expertise, toegang tot financiering, kennisdeling en -ontwikkeling, en belangenbehartiging.
- Wij zetten ons actief in voor een inclusieve energietransitie, door deel te nemen aan het landelijk kennisprogramma Energiearmoede van TNO, door goede lokale voorbeelden en 'best practices' zichtbaar te maken en helpen opschalen, en door samen met gemeenten, lokale energie-initiatieven, woningcorporaties, welzijnsorganisaties, en andere belanghebbenden binnen gemeenschappen kennisdeling en -ontwikkeling te organiseren, zoals met een 'community of practice'. We evalueren de inzet op inclusieve energietransitie in 2020-2023; de uitkomsten van deze evaluatie verwachten we in het eerste kwartaal 2024 aan PS te zenden.

Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving

Beleidsprestatie 3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

De inzet is erop gericht bij te dragen aan de besparingsopgave en verduurzaming van de gebouwde omgeving: woningen, utiliteitsbouw, bedrijfspanden en -terreinen en glastuinbouw. Haalbaar en betaalbaar maken van oplossingen vormen hierbij het uitgangspunt.

- We bevorderen beschikbaarheid en gebruik van financiële fondsen en adviseren over het aantrekken van externe financiering voor business cases/initiatieven. We ontwikkelen samen met gemeenten instrumenten voor participatie en communicatie, in het bijzonder voor doelgroepen zoals VvE's, bedrijventerreinen, monumenten, recreatieve sector en erfgoed.
- We geven uitvoering aan het ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed, waarmee gebouweigenaren worden ondersteund bij het maken van besparings- en verduurzamingsplannen.
- We ontwikkelen en beheren een overzicht van de pijplijn van warmteprojecten in Zuid-Holland die wij in samenwerking met de projecteigenaren verbinden met kansrijke financieringsfondsen en -instrumenten.
- We organiseren bijeenkomsten voor actieve kennisdeling met gemeenten als belangrijkste doelgroep. We verkennen de mogelijkheden in (aanpassing van) wet- en regelgeving om nieuwbouw in de gebouwde omgeving maximaal bij te laten dragen aan de duurzame energievoorziening.
- We dragen bij aan beleidsvorming en instrumenten voor energiebesparing en verduurzaming van bedrijfsterreinen en bevorderen bijpassende projecten. We betrekken hierbij de gemeenten en omgevingsdiensten en de kennis bij hen over wet- en regelgeving op het gebied van energiebesparing en verduurzaming.
- Om grootschalige energiebesparingsprojecten uitvoerbaar te houden binnen de kaders van de Wet Natuurbescherming bevorderen we in samenspraak met de omgevingsdiensten de inzet van Soorten Management Plannen.
- We ondersteunen (collectieve) lokale warmteprojecten door energiecoöperaties en woningcorporaties.

Beleidsprestatie 3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- .Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?
- De inspanningen zijn erop gericht duurzame warmteoplossingen en -systemen haalbaar te maken voor de gebouwde omgeving op regio- wijk- en buurtniveau en bij te dragen aan duurzame warmteoplossingen voor de glastuinbouw. We stimuleren het aanbod van warmtebronnen (geothermie, zonthermie, aquathermie en beschikbare restwarmte) door (potentie/systeem) studies, onderzoek, monitoring, data- en rekentools, ontwikkeling van instrumenten, ondersteuning van kennisontwikkeling, innovatie en lobby voor geschikte wet- en regelgeving.
- Voor geothermie ondersteunen we het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy, de Energy Cave en de Geothermie ontwikkeling aan de TU Delft,
- We bevorderen de kansen met zonthermie.
- Voor aquathermie verkennen en verdiepen we de kennis en kansen in samenwerking met de waterschappen en gemeenten.
- Voor restwarmte brengen we het aanbod en verduurzamingspotentieel voor de korte en lange termijn beter in beeld.
- We voeren samen met gemeenten het Duurzame WijkWarmteprogramma uit met Europese Elena-middelen voor planvorming van 10 warmteprojecten in 9 gemeenten. Vanaf 1 oktober 2020 hebben we ons hard gemaakt om een warmtenet via het programma Duurzame Wijkwarmte Zuid-Holland in deze gemeenten mogelijk te maken. Dit project loopt in 2024 nog door.
- We wenden middelen uit het Kansen voor West (KvW) programma aan voor de realisatie van warmteprojecten.
- We ondersteunen door innovatieve oplossingen te ontwikkelen voor warmte-seizoensopslag.

- Via het provinciale omgevingsbeleid bevorderen we passende keuzes voor warmtebronnen aan de hand van het provinciale Afwegingskader Warmtekeuze.
- Aan de hand van het Afwegingskader zetten we in op passende energiebesparing die aansluit bij de kenmerken van de duurzame warmtebron uit oogpunt van de laagste (maatschappelijke) kosten.
- We werken samen met de glastuinbouw aan de uitvoering van het Energieakkoord Greenport West-Holland om de klimaatdoelstellingen voor de sector te halen. We ondersteunen coöperaties van ondernemers en bevorderen de verbinding en onderlinge optimalisatie van de warmtevoorziening met de gebouwde omgeving onder meer door ontwikkeling van integrale warmtesystemen.
- We verkennen een passende aanpak voor de koudevoorziening in samenhang met de inzet op klimaatadaptatie en warmtesystemen.
- We stellen subsidie beschikbaar aan Gasunie voor de aanleg van de warmteleiding WarmtelinQ Rijswijk-Leiden (WLQ+). Hiermee ondersteunen we de energietransitie in de Leidse regio en aanliggende gemeenten en dragen we bij aan de realisatie van een robuust en open warmtetransportnet in Zuid-Holland.
- Vanuit onze rol als bevoegd gezag stellen we een provinciaal inpassingsplan open wordt een MER-procedure doorlopen voor WarmtelinQ (WLQ+) waarmee we de ruimtelijke inpassing en de aanleg van de warmteleiding mogelijk maken.
- We ondersteunen gemeenten en samenwerkingspartners bij het proces om bovenlokale warmtesystemen te ontwikkelen. De ondersteuning is gericht op organiseren, adviseren, verbinden en aanjagen, zodat plannen voor warmtenetten verder komen en gerealiseerd worden.
- We verkennen en ontwikkelen het beheer en de provinciale rol bij de ontwikkeling en realisatie van bovenlokale warmtesystemen, rekening houdend met het uitgangspunt van publieke borging zoals dat ontwikkeld wordt in nationale regelgeving (Wet collectieve warmtevoorziening).

Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Beleidsprestatie 3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

De inspanningen zijn erop gericht bij te dragen aan de ontwikkeling binnen de industrie om energie te besparen, CO₂ af te vangen en te hergebruiken en bij te dragen aan de realisatie van een toekomstbestendige energie-infrastructuur voor de industrie (en aanpalende sectoren). Daarnaast bevat deze beleidsprestatie activiteiten die bijdragen aan verlaging van energiegebruik door de industrie. Belangrijke randvoorwaarde hierbij is de beschikbaarheid van voldoende energie-infrastructuur (waar mogelijk op basis van 'open access') voor bijvoorbeeld warmte/stoom, (groene) waterstof, duurzaam opgewekte elektriciteit en CO₂. Hierbij worden eigen middelen ingezet naast benutting van middelen uit Europese programma's.

De provincie draagt hier op de volgende wijze aan bij:

- Door inzet van het wettelijk VTH-instrumentarium (voor ambtshalve actualisatie van vergunningen en intensivering van het toezicht op energiebesparing bij niet-ETS bedrijven (Emission Trade System). Door bedrijven (via de Omgevingsdiensten) proactief te informeren over mogelijkheden van energiebesparing en CO₂-emissiereductie die verder gaan dan de bestaande regelgeving.
- Door samen met Deltalinqs te werken aan systeemgerichte energiebesparing bij de industrie, via energie-innovatiestudies. Daar waar mogelijk en passend binnen het beleid ondersteunen we verder het Deltalinqs Climate Program waarin wordt samengewerkt op het gebied van de grondstoffentransitie en human capital.
- Door via de programmatische aanpak regionale energie infrastructuur het provinciale meerjarenprogramma infrastructuur energie en klimaat (pMIEK) in te richten voor projecten van provinciaal belang. Dit als vervolg op het landelijk MIEK dat is opgebouwd uit de projecten van nationaal belang uit de Cluster Energie Strategie (CES). Daarnaast worden innovaties van slimme energiesystemen en opslag gestimuleerd via de regeling planvorming verduurzaming bedrijventerreinen (Ambitie 4).
- Door via een subsidie bij te dragen aan de aanleg van het Stoomnetwerk Botlek. De subsidie is begin 2022 verleend en de uitvoering van het project loopt tot en met 2024. De verwachte CO₂-emissiereductie van het

project bedraagt 140 kton per jaar (en bij uitbreiding op termijn en volledige benutting 225 kton per jaar). Het gehele Stoomnetwerk Botlek levert een jaarlijkse NOx besparing op van 126.000 kg.

- Door via de subsidieregeling energie-infrastructuur op industrieterreinen bedrijven te helpen bij het overschakelen naar duurzame energie, zoals restwarmte en waterstof. Het gaat hierbij om kleinschalige, lokale infrastructuur (en dus niet om grootschalige regionale of landelijke projecten).
- Via het Just Transition Fund (JTF) komt er voor de regio Groot Rijnmond voor de periode 2022 tot en met 2029 een bedrag van ruim € 60 mln beschikbaar voor projecten die bijdragen aan de realisatie van nieuwe, duurzame industriële ketens, het decarboniseren van bestaande industriële ketens en het oplossen van hieraan gerelateerde knelpunten in de arbeidsmarkt. De provincie draagt met andere betrokkenen bij aan de uitvoeringskosten van het JTF gedurende de uitvoeringsperiode (tot en met 2029). Het gaat om een bedrag van € 1,1 mln. Dekking hiervoor is gevonden binnen Beleidsprestatie 3-3-1. Het zwaartepunt van de JTF-openstellingen zal naar verwachting liggen in 2023 en 2024. In 2024 zal er naar verwachting een bedrag van ongeveer € 22 mln beschikt kunnen worden.

Beleidsprestatie 3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Onze inspanningen zijn gericht op de ontwikkeling van duurzaam opgewekte elektriciteit en CO₂-vrije energiebronnen en -dragers, zoals het gebruik van groene waterstof en stoom. Wij dragen bij aan besparing en vermindering van het gebruik van fossiele grondstoffen door de ontwikkeling naar een circulaire industrie te stimuleren. Deze beleidsprestatie richt zich op activiteiten die bijdragen aan de groei van het gebruik van duurzaam opgewekte energie en circulair gebruik van grondstoffen door de industrie. Hierbij hebben we aandacht voor technische, systematische en institutionele innovaties en bijeenbrengen van het ecosysteem, met betrokkenheid van niet alleen de industrie, maar bijvoorbeeld ook van het mkb (midden- en kleinbedrijf), startups, kennisinstellingen en medeoverheden. Hierbij worden eigen middelen ingezet, naast benutting van middelen uit Europese programma's.

De provincie draagt hier op de volgende wijze aan bij:

- Door via het Kansen voor West 3-programma bij te dragen aan initiatieven die reststromen (uit bijvoorbeeld afval, biomassa) verwerken tot nuttige grond- en brandstoffen. In 2022 is hiervoor een openstelling geweest (samen met de gemeente Rotterdam). De beschikte projecten worden ook in 2024 uitgevoerd.
- Door bij te dragen aan en te participeren in het netwerk Groene Chemie Nieuwe Economie (GCNE). Dit platform heeft tot doel om de transitie van chemie te versnellen. Ook andere provincies met een relatief groot industrieel cluster nemen deel.
- Door deel te nemen aan de taskforce circulair van de Economic Board Zuid-Holland. Deze taskforce ontwikkelt een regionale circulaire agenda met focus op de grondstoffentransitie op industriële schaal. Er is aandacht voor zowel technologische innovatie als voor randvoorwaarden zoals ruimte en regelgeving.
- Door inzet op groene waterstof, waarbij ook oog is voor kansen voor de maakindustrie. De provincie draagt bij aan onderzoeken, studies en events en helpt daarnaast regionale initiatieven te realiseren voor infrastructuur, gebruik en productie van waterstof. De provincie stimuleert innovaties door bij te dragen aan de oprichting van een 'waterstof competence center'. Daarnaast worden innovaties gestimuleerd door bij te dragen aan het H2GO programma op Goeree- Overflakkee.
- Door ondersteuning te bieden bij de doorontwikkeling van bestaande field labs (op het gebied van bijvoorbeeld organisatie en locatie/benodigde infrastructuur).
- Door via onderzoek en inzet via het netwerk bij te dragen aan nieuwe ontwikkelingen op het gebied van ecosystemen, technische, institutionele, financiële én sociale innovatie en de cross-over tussen energie, circulariteit en digitalisering.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

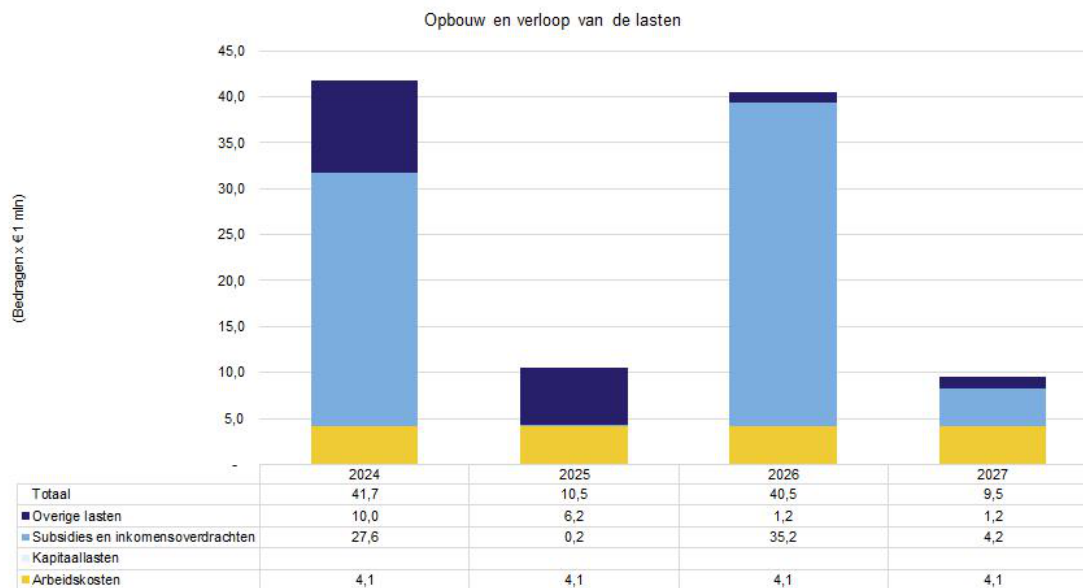
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

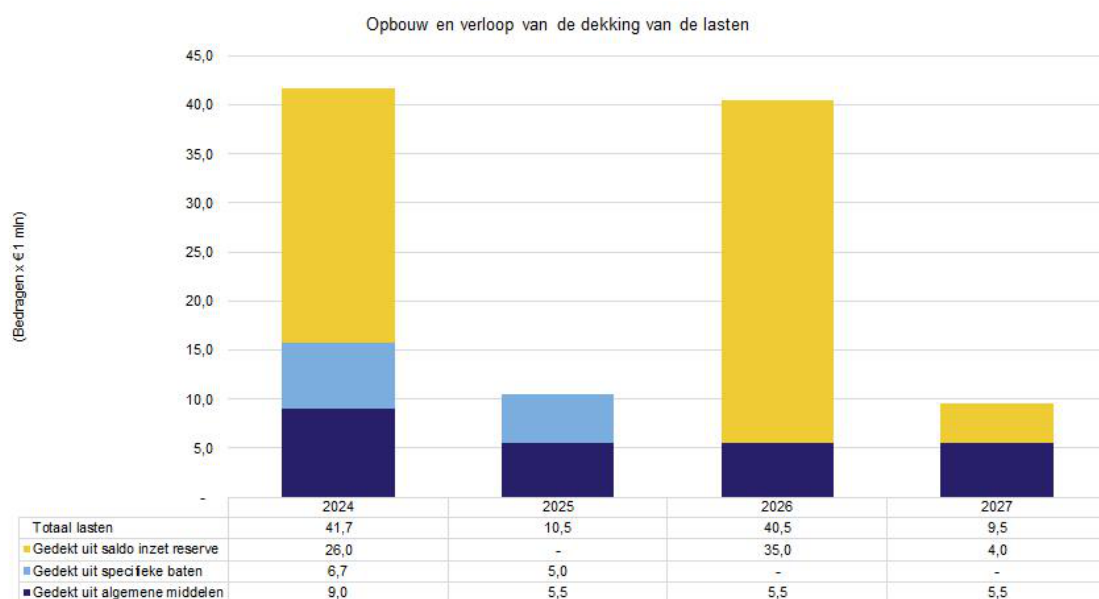
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening								
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	5.274	8.139	5.699	500	6.199	6.085	1.106	1.102
3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie	1.335	1.436	1.195	500	1.695	1.195	1.195	1.194
Totaal beleidsdoel 3-1	6.609	9.575	6.893	1.000	7.893	7.279	2.301	2.296
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving								
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	1.425	2.278	2.772	0	2.772	350	350	350
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	32.219	9.900	27.349	0	27.349	611	35.611	4.611
Totaal beleidsdoel 3-2	33.643	12.178	30.121	0	30.121	961	35.961	4.961
Beleidsdoel 3-3 Duurzaam energie-en grondstoffensysteem in de industrie								
3-3-1 Verhogen energie efficiëntie en mede ontwikkelen energie infrastructuur	1.665	4.014	2.725	0	2.725	1.350	1.350	1.350

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
3-3-2 Vernieuwen en innoveren van het energie- en grondstoffen (eco-)systeem	1.573	2.045	595	350	945	902	902	902
Totaal beleidsdoel 3-3	3.238	6.059	3.320	350	3.670	2.252	2.252	2.252
Totaal Lasten	43.490	27.812	40.334	1.350	41.684	10.493	40.514	9.510
Baten								
Beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening								
3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening	45	3.500	3.498	0	3.498	4.978	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	45	3.500	3.498	0	3.498	4.978	0	0
Beleidsdoel 3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving								
3-2-1 Faciliteren van gemeenten bij besparen en overschakelen op schone energie	575	1.618	2.422	0	2.422	0	0	0
3-2-2 Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening	1.381	1.043	737	0	737	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-2	1.956	2.661	3.159	0	3.159	0	0	0
Totaal Baten	2.001	6.161	6.657	0	6.657	4.978	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 3	41.489	21.651	33.677	1.350	35.027	5.515	40.514	9.510

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 3.1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening

Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland € 0,5 mln (n) Nieuw besluit

Om het opwekken van duurzame elektriciteit op daken, parkeer- en bedrijventerreinen, waterbassins en bedrijfspanden te blijven stimuleren, wordt voor 2024 € 0,5 mln beschikbaar gesteld voor de subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland. Het betreft extra budget op basis van afspraken in het coalitieakkoord. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Inclusieve Energietransitie € 0,2 mln (n) Nieuw besluit

Om te kunnen blijven werken aan een inclusieve energietransitie waaraan iedereen mee kan doen, wordt in de begroting voor 2024 € 0,2 mln beschikbaar gesteld om het reeds lopende programma door te kunnen zetten in 2024. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Regionale Energiestrategieën € 0,4 mln (n) Nieuw besluit

Het belang van het omzetten van de Regionale Energie Strategieën in uitvoerbare plannen is door de sterk gestegen energieprijzen nog groter geworden. De komende tijd wordt de inzet vooral gericht op de uitbreiding van lokale opwekking van elektriciteit en op het passend maken en houden van het omgevingsbeleid. Voor de uitvoering van de Regionale Energie Strategieën is een bedrag van € 0,4 mln voor 2024 opgenomen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 3.3 Duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie

Energie innovatie € 0,4 mln (n)	Nieuw besluit
In 2024 stellen we € 0,4 mln additionele middelen beschikbaar om de energie-innovatie te versnellen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Warmteleiding Warmteling	3-2	0	26.000	-26.000	0	-35.000	-4.000
Eindtotaal		0	26.000	-26.000	0	-35.000	-4.000

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

PZEM N.V.

Zuid-Holland heeft een klein aandeel in Delta N.V., die nu PZEM N.V. heet. PZEM N.V. wekt energie op en verkoopt die aan bedrijven.

Omgevingsdiensten

Zie de toelichting bij [Ambitie 7](#).

ENERGIIQ

Zuid-Holland heeft alle aandelen in ENERGIIQ Energie-innovatiefonds Zuid-Holland B.V. ENERGIIQ helpt bedrijven die bezig zijn met nieuwe technieken voor het opwekken en gebruiken van energie. Dat doet ENERGIIQ door geld te lenen of aandelen te kopen. ENERGIIQ heeft een vermogen van € 35 mln.

Subsidies

Zie [Paragraaf Subsidies, Ambitie 3](#).

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

De Zuid-Hollandse economie wordt gekenmerkt door een unieke structuur. Het herbergt het grootste haven-industriële complex van Europa, met een sterk proces- en petrochemisch, logistiek en maritiem cluster. In de directe nabijheid van dit complex bevindt zich het grootste glastuinbouwcluster van de wereld en vruchtbare landbouwgronden: belangrijke spelers in de wereldwijde voedselketen. Verder kent onze provincie een meerkernig stedelijk netwerk met talrijke kennis-, onderwijs- en onderzoeksinstellingen, die tot de top in hun vakgebied behoren. Rond deze instellingen zijn kennisintensieve clusters ontstaan zoals de bio-lifescience, ruimtevaart, duurzame energie en quantum technologie. Zuid-Holland is al eeuwenlang een centrum van handel, kennis en wetenschap. Een van de meest concurrerende en innovatieve regio's van Europa. De provincie wordt door steeds meer toeristen bezocht. Een kracht die onze provincie ontleent aan de diversiteit van de economie, het aanwezige potentieel van talentvolle mensen en het unieke deltalandschap.

Het behouden van deze topositie en ons welvaartsniveau vereist dat de Zuid-Hollandse economie zich blijft vernieuwen en zich aanpast aan een veranderende omgeving. Verschillen in rijkdom en gezondheid tussen mensen, regio's en wijken nemen toe. Ook in onze provincie. Ondertussen verandert de economie van structuur door de digitalisering van onze werk- en leefomgeving. Een dynamiek die erom vraagt om ons leven, wonen en werken opnieuw in te richten.

We willen een economie die een bijdrage levert aan de brede welvaart voor alle Zuid-Hollanders.

Ondernemerschap is belangrijk voor de economie. Ondernemers creëren de banen en bieden werkgelegenheid aan inwoners. Dit geldt zowel voor groot- midden- en kleinbedrijf. We willen een economie die groeit in termen van kwaliteit en niet alleen in volume. Om dat te bereiken kiezen we voor een economie die:

- duurzaam is; die uiteindelijk geen emissie uitstoot en gebaseerd is op een circulair energie- en grondstoffsysteem (onder andere voor stroom, warmte, CO2 en waterstof).
- innovatief is; met een gezond en aantrekkelijk vestigingsklimaat dat ruimte biedt aan ondernemerschap.
- inclusief is; met gelijke kansen voor iedereen, waarin iedereen meetelt, meedoet en op een prettige en gezonde manier kan leven.

Een toekomstbeeld met grote gevolgen voor de energie- en kennisintensieve Zuid-Hollandse economie. En onze provincie heeft alles in huis om deze slag te slaan: talent, creativiteit, ondernemerskracht. In een tijd die grote kansen biedt voor mensen die op zoek zijn naar een baan of opleiding. Aan de verduurzaming van onze economie werken we samen met partners, zoals de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) met de Groeiagenda Zuid-Holland.

We houden ons unieke culturele erfgoed beleefbaar en toegankelijk.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Ondernemerschap

- De diversiteit van de Zuid-Hollandse economie is een kracht: van toonaangevende grote bedrijven, een breed midden en klein bedrijf, overheden, kennis-, onderwijs-, cultuur- en zorginstellingen. Kruisbestuiving tussen al deze partijen en verschillende economische sectoren voedt innovatie. Wij zetten in op de ontwikkeling van een vruchtbaar kennis- en innovatie-ecosysteem bestaande uit specifieke locaties met een clustering van bedrijvigheid, onderzoek en onderwijs. Voorbeelden zijn de Leiden Bioscience Park, de Biotech Campus in Delft en de TU Delft Campus, NL Space Campus te Noordwijk, Maakfabriek in Dordrecht, Erasmus MC Campus, Campus Woudestein te Rotterdam en fieldlabs actief op de transitie rond klimaat en energie.

- Wij ondersteunen planologisch de doorontwikkeling van de verslogistiek, met name in de Dutch Freshport en Greenport Westland.
- We onderschrijven het economisch belang van de (glas)tuinbouw met onder andere sier-, bollenteelt en boomkwekerijen en blijven actief participeren in en de samenwerking bevorderen van de regionale greenports.
- De regionale ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter (IQ) is een belangrijke uitvoeringsorganisatie voor Zuid-Holland bij innovatiestimulering. IQ brengt partijen samen en stimuleert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en overheden uit Zuid-Holland en daarbuiten en investeert in kansrijke startups en scale-ups. We zetten de activiteiten van IQ gericht in op stimulering van de verduurzamingsopgave van onze economie; circulair, energie- en klimaatneutraal.

Brede welvaart en samenwerking

- Bij de versterking van onze economie en samenleving stellen we een breed welvaartperspectief centraal. Uiterlijk in 2025 is er een brede welvaartsagenda opgesteld die aansluit bij de landelijke monitoring. We wegen, sturen en rapporteren gelijktijdig op zowel economische doelen als op sociaal en cultureel gebied, de leefomgeving, gezondheid en onze democratie. We verkennen hoe we het brede welvaartperspectief kunnen verankeren in onze begrotingssystematiek.
- Mede vanwege dat brede welvaartperspectief is het essentieel om voor het verdienvermogen van de inwoners een sterke concurrentiepositie van de Zuid-Hollandse economie te waarborgen.
- Zuid-Holland kent een aantal gebieden die over een langere periode relatief zwak scoren op diverse dimensies van brede welvaart. Via een integrale meerjarige aanpak kan dit gekeerd worden. Wij willen het potentieel van onze regio's benutten. Wij werken samen met bewoners, bedrijven en onderwijsinstellingen aan regiodeals die gericht zijn op het sterker maken van specifieke gebieden en het concurrerend houden van sectoren.
- Bestuurlijke samenwerking tussen overheden, onderwijs- en onderzoeksinstituten en bedrijfsleven draagt bij aan de versterking van onze concurrentiepositie.
- Wij verbinden de onderwijsinstellingen, het bedrijfsleven en de overheden (triple helix) en stimuleren samenwerking tussen deze partijen. We richten ons hierbij op het gehele onderwijsveld; van roc, naar hbo en universiteit. Een succesvol orgaan voor deze 'triple helix' samenwerking is de Economic Board Zuid-Holland (EBZ).

Digitalisering

- Digitalisering verandert ons werk, verdienmodellen en hoe we (samen)leven. Gebruik en beschikbaarheid van technologie is bepalend voor onze concurrentiepositie en onze manier van werken. We bevorderen de digitalisering in het mkb en daarvoor zetten we de activiteiten voor IQ (Innovation Quarter) in. We zetten in op een open overheid. Bij dit alles worden veiligheid en privacy geborgd en waardevolle data beschermd. Digitalisering wordt integraal onderdeel van onze economische programma's, waarbij we oog houden voor de ethische dilemma's die daarbij spelen. Zoals privacy, de behoefte aan persoonlijk contact en de digitale geletterdheid van onze inwoners.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Bedrijventerreinen

- De ruimte voor bedrijventerreinen is schaars. Ondernemers bepalen mede onze concurrentiekracht, daarom blijven we ruimte bieden voor ondernemers. Bij het faciliteren van die ruimte geven we voorrang aan bedrijven die bijdragen aan de transitie naar een klimaatneutrale en/of circulaire economie en verbetering van het welzijn van de inwoners van Zuid-Holland.
- We zetten in op het beter benutten en duurzaam functioneren van bedrijventerreinen. We stimuleren meervoudig ruimtegebruik op bedrijventerreinen. Waar mogelijk passen we functiemenging toe en mengen we bedrijven met een lage milieucategorie met woningbouw.

- We zetten in op het behoud van voldoende ruimte voor bedrijven in hoge milieucategorieën, milieuzones en watergebonden bedrijven. We blijven woningbouwplannen van gemeenten toetsen op mogelijke conflicten met aanwezige bedrijven uit de hogere milieucategorieën. Bedrijven met lage milieucategorieën mogen niet meer op een bedrijventerrein gevestigd zijn met een hogere milieucategorie. Onze inzet is om hoge milieucategoriebedrijven op de daarvoor bestemde plekken te concentreren. Het beter benutten van die terreinen vraagt onder andere om verplaatsing van bedrijven. Dat is kostbaar. We gaan bij het Rijk pleiten voor de instelling van een 'verplaatsingsfonds' waarmee bedrijven verplaatst kunnen worden. Voor grote ruimtevragers voert de provincie bij wijze van 'pas op de plaats' een selectief vestigingsbeleid.
- Bedrijventerreinen hebben een groot onbenut potentieel in energie, ruimte en klimaat. Ze huisvesten ongeveer een derde van onze banen en verbruiken een aanzienlijk deel van de energie. Circulaire en energiezuinige of zelfs energieneutrale bedrijventerreinen dragen bij aan de verduurzamingsopgave van de economie. We stimuleren de verduurzaming van bedrijventerreinen door eigen duurzame opwekking en de realisatie van lokale warmtenetten. Ook kunnen deze terreinen bijdragen aan klimaatadaptatie, biodiversiteit en recreatie.
- Voor vestiging van bedrijven die werken met arbeidsmigranten verwachten we een menswaardig huisvestingsplan.

Kantoren

- Nieuwe kantorenontwikkelingen concentreren zich bij voorkeur op toplocaties (centrum Rotterdam en centrum Den Haag) en scienceparken. We reduceren het kantorenaanbod (zowel fysiek als qua plancapaciteit) op minder kansrijke locaties en maken waar mogelijk de transformatie van leegstaande kantoren naar andere functies (wonen) mogelijk.
- De ontwikkeling naar een duurzame, digitale en inclusieve economie leidt tot andere eisen en wensen die we stellen aan werk- en woonlocaties. Deze ontwikkeling vraagt om een nieuwe ruimtelijke economische visie. We komen - als uitwerking van het traject van de Ruimtelijke Puzzel - binnen één jaar met een ruimtelijk economische visie.

Detailhandel

- Het midden en klein bedrijf is een grote werkgever in onze provincie. Het zijn veelal familiebedrijven met een lange traditie in Zuid-Holland. Wij blijven het mkb ondersteunen met onze mkb-aanpak.
- Vitale, krachtige en aantrekkelijke stads- en dorpscentra zijn belangrijk voor de kwaliteit van het leven van onze inwoners. Door de digitalisering kopen we meer online waardoor met name de middelgrote detailhandelscentra onder druk staan. We blijven de detailhandelsstructuur versterken door deze kwalitatief te verbeteren (van 'place to buy' naar 'place to be'), van een breed aanbod te voorzien en de bereikbaarheid te garanderen. We concentreren en bundelen nieuwe detailhandel in de centra van wijken, dorpen en steden en voorkomen zoveel mogelijk leegloop.
- We gaan met gemeenten in gesprek over hoe pakketpunten, bezorghubs en stadslogistiek kunnen leiden tot minder busjes en bezorgmomenten in steden en straten.

Human Capital

Een inclusieve economie betekent dat iedereen mee kan doen. Geen verspilling van talent. Er is een groot aanbod aan banen en een tekort aan goed gekwalificeerd personeel, in alle sectoren van de economie. Digitalisering verandert ons werk razendsnel. We willen dat iedereen een goede baan heeft of kan krijgen en willen ons arbeidspotentieel optimaal benutten. Dat blijven we doen via de Human Capital Agenda 2.0; een publiek-private samenwerking bestaande uit inmiddels meer dan 100 partners. We investeren in het programmateam en zorgen voor cofinanciering van concrete projecten. Onze ambitie is een beroepsbevolking die past bij de economie van de toekomst door her-, bij- en omscholing van 55.000 werknemers en flexwerkers. Verder door begeleiding naar toekomstbestendig werk van 10.000 mensen en voldoende stage- en werkplekken voor alle studenten. Dit zorgt ervoor dat onze bedrijven een banenmotor van belang kunnen blijven. We nemen hierbij niet de rol van de gemeenten over voor begeleiding van mensen naar werk

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Cultuur en erfgoed

- De kern van ons erfgoedbeleid blijft het beschermen van ons erfgoed waar vanuit wij werken aan een beter beleefbaar en benut erfgoed. We zetten daarbij in op onze provinciale kroonjuwelen, stimulering van restauratie en herbestemmen van rijksmonumenten, onderhoud van historische windmolens en herijken erfgoedlijnen. Wij dragen bij aan de verbouwing en vernieuwing van museum Prinsenhof in Delft.
- We zetten ons in om de archeologische waarden in onze provincie te beschermen, te benutten en te beleven. Het gaat dan om bekende terreinen van provinciaal archeologisch belang en de bekende en in Unesco-verband vastgestelde waarden van de Romeinse Limes.
- Cultuureducatie in Zuid-Holland brengt mensen bij elkaar, daagt uit en biedt nieuwe perspectieven. Dit is voor iedereen bereikbaar in Zuid-Holland. We geven een opdracht aan onze instellingen om meer jongeren te bereiken die niet snel in aanraking komen met cultuur.
- In gemeenten waar het bibliotheekaanbod dreigt te verdwijnen, werken we een plan uit voor behoud van bibliotheken. We investeren in kennisuitwisseling en gezamenlijke activiteiten. Kleinere gemeenten met beperkt aanbod krijgen hierbij extra aandacht.
- Via cultureel erfgoed willen we de geschiedenis van Zuid-Holland beter in beeld brengen en beleefbaar maken, met specifieke aandacht voor de pijnlijke aspecten uit het verleden. Dit doen we vanuit diverse perspectieven.
- Als provincie krijgen we veelvuldig aanvragen voor een bijdrage aan evenementen. Voor evenementen in de provincie is geen beleid. Uitzonderingssituaties blijven mogelijk, daarvoor stellen we een afwegingskader op.

Toerisme

- Toerisme en recreatie dragen bij aan een aantrekkelijk woon-,werk- en leefklimaat in Zuid-Holland. Wereldwijd groeit het toerisme. Op sommige plekken leidt dit tot drukte, terwijl andere plekken meer zouden willen profiteren van toerisme. We willen op sommige plekken meer toeristische overnachtingen mogelijk maken en een duurzaam toerisme stimuleren. We zetten daarvoor in op spreiding van toeristen over de gehele provincie. We stimuleren de ontwikkeling van brede toeristische streekpakketten zodat toeristen langer in een gebied verblijven.
- We willen toerisme in balans laten zijn met de omgeving. Dit betekent dat toerisme de lokale waarden versterkt, zoals natuur, erfgoed en waterrecreatie en de lokale voorzieningen en economie stimuleert. Hierdoor kan toerisme een middel zijn om het landelijk gebied vitaal, leefbaar en aantrekkelijk te houden, zonder het buitengebied vol te zetten met vakantiewoningen.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie stimuleren

In de provincie Zuid-Holland wordt het innovatiepotentieel onvoldoende benut terwijl er een extra uitdaging ligt in de transitie naar een duurzame, circulaire en digitale economie. De provincie wil het innovatiepotentieel daarom beter benutten om (brede) welvaart te behouden en liefst te verhogen, én het mogelijk te maken dat bedrijven een grotere bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke uitdagingen, vooral aan de transitie naar een duurzame, circulaire en digitale economie. Veel van de in dit hoofdstuk genoemde programma's en regelingen dragen bij aan provinciebrede transities als digitalisering, klimaatadaptatie, duurzaamheid en de energietransitie.

Bovendien zorgt innovatie ervoor dat er een klimaat ontstaat waarin bedrijven zich graag willen vestigen: innovatie is cruciaal voor het behoud van de economische positie van Zuid-Hollandse bedrijven. Door innovatie kunnen concurrentievoordelen worden behaald en kan meer toegevoegde waarde worden gegenereerd voor economie en maatschappij, hier en elders.

Innovatie stimuleren gebeurt door innovatieve ecosystemen te stimuleren en te versterken waarin bedrijven functioneren. Dat betekent dat we kijken naar de 'omgeving' waarin bedrijven opereren, om daarbij aan te sluiten met beleidsinterventies. De provincie is de ultieme laag om deze ecosystemen te laten floreren en de samenwerking tussen (grote en kleine) bedrijven, kennisinstellingen en overheden te stimuleren.

Daarbij vervult het innovatieve midden- en kleinbedrijf (mkb), met name binnen de topsectoren van Zuid-Holland een sleutelrol als kraamkamer van vernieuwende ideeën, producten en processen. We hebben daarnaast aandacht voor alle soorten bedrijven, waarbij grote bedrijven meestal geen hulp nodig hebben maar wel interessant zijn als sterke partners in de transities. Het brede mkb vormt de ruggengraat van de lokale en regionale economie, waarin ze ook geworteld zijn. Transities zijn pas succesvol als niet alleen een kopgroep innovaties ontwikkelt, maar ook het 'peloton' van het brede mkb én de grote bedrijven meegaan in de transities.

Door in te zetten op transities en innovatie zorgen wij ervoor dat Zuid-Holland klaar en weerbaar is voor de toekomst.

Om de doelen op gebied van innovatie te bereiken worden de volgende succesvolle subsidieregelingen open gesteld:

- MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) om regionale innovatie binnen de topsectoren te stimuleren; voorwaarde is dat de verwachte jaarlijkse rijksmiddelen voor deze regeling voor aanvang van het jaar 2024 definitief beschikbaar worden gesteld. Op moment van schrijven is dit proces nog in gang;
- Regionale Netwerken voor innovatie in Zuid-Holland, om het organiserend vermogen van innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid te versterken.

Daarnaast zijn middelen beschikbaar om bij te dragen in de volgende onderwerpen:

- Vormgeven en uitwerken van prioriteiten uit de nationale en regionale Groeiagenda;
- Vaste financiering van de InnovationQuarter-organisatie, de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland;
- Vaste financiering van de Economic Board Zuid Holland (EBZ) organisatie;
- Campusomgevingen, fieldlabs, innovatieprogramma's en voucherregelingen: het betreft middelen uit de Europese EFRO-regeling via het Kansen voor West-programma. De Europese middelen lopen hierbij niet via de provinciale administratie maar via de managementautoriteit van het Kansen voor West-programma, dit is de gemeente Rotterdam;
- Inrichting en uitwerking van de Spacecampus in het kader van de regiodeal Noordwijk, met name gericht op het 'basecamp gebouw' dat een centrale functie op het terrein moet krijgen;
- Het Startup in Residenceprogramma en andere activiteiten die het Innovatieteam uitvoert;
- Het project ACCEZ voor ontwikkeling van hergebruik in basismaterialen van onder meer de bouwwereld;
- Breed mkb, waarbij wordt gewerkt aan een robuust ecosysteem voor ondernemerschap om het brede midden- en kleinbedrijf in Zuid-Holland te versterken en te ondersteunen, onder meer via de subsidieregeling 'MKB-deals' met gemeenten;
- Leerpark Drechtsteden, bedoeld om het innovatieklimaat in de maritieme maakindustrie te versterken door de vestiging van startups en scale-ups. Daartoe wordt de centrale campus Leerpark verder ontwikkeld met onder andere de 'Maakfabriek'.

Externe middelen

Voor de subsidies van Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en Europese territoriale samenwerking (Interreg) is de nieuwe Europese zevenjaarsperiode in 2021 ingegaan. Voor de gehele zeven jaar is er vanuit EU en Rijk circa € 35 mln beschikbaar voor Ambitie 4, onderwerp innovatie. Op basis van de huidige openstellingsstrategie worden de middelen met name besteed aan de ontwikkeling van de campusomgevingen, innovatieprogramma's en voucherregelingen.

Beleid voor belangrijke sectoren als Life Science and Health, Smart Industry en Biobased (eiwittransitie) wordt vastgesteld in de verdere uitwerking van het Collegeakkoord 2023-2027 die momenteel plaats vindt. De weerslag zal worden opgenomen in de Voorjaarsnota 2024. Dat geldt ook voor gedetailleerd beleid rondom campusomgevingen en fieldlabs, hier zijn voorlopig al wel middelen geplaatst.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports

Het programma zet de onderstaande thema's voort, waarbij er prioriteit wordt gegeven aan de transitie in digitalisering en verduurzaming van energie, water en logistiek. Dit jaar wordt onder meer uitgevoerd:

- Modernisering van het teeltareaal zoals ondersteuning van de gebiedsontwikkelingsprocessen Broekpolder en Oranjepolder (Greenport West-Holland) en Baan- en Sotaweg (Greenport Aalsmeer). Daarnaast wordt verder gewerkt aan passend ruimtelijk beleid, het creëren van innovatieve tuinbouwruimte en aan verduurzaming van het productie-areaal en de dynamische glasmonitor. De provincie stimuleert samen met de partners in de Greenport West-Holland de transitie naar duurzame teelt door duurzaam waterbeheer en de 'emissieloze kas' te bevorderen, in lijn met de uitgangspunten van het ZH-PLG.
- Inzet op energietransitie door voortzetting Energie Akkoord Greenport West-Holland. Hier komen uit voort:
 - Onderzoek naar duurzame energie-oplossingen voor de sector.
 - Kennisdeling en netwerkontwikkeling die energieprojecten rond glastuinbouwclusters bespoedigen, zoals geothermieboringen en afspraken over (boven)regionale warmteplannen en aansluitingen voor glastuinbouwbedrijven daarop.
- Inzet op concrete verbindingen via spoor en binnenvaart voor verslogistiek om te verduurzamen en uitstoot te verlagen. Dit gebeurt in samenwerking met bedrijven. Daarnaast draagt de provincie bij optimalisering afhandeling goederentreinen, optimalisering van de locaties van de logistieke en handelsbedrijven en de slimme emissieloze koelcontainer. Hier zijn mogelijkheden aanwezig voor aanspraak op rijksmiddelen vanuit bijvoorbeeld het Nationaal Groeifonds en -op infrastructuurgebied- vanuit het 'Bestuurlijk Overleg Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport Goederenvervoercorridor' (BO MIRT GVC).
- De ontwikkeling van het agrologistieke cluster Dutch FreshPort (het gebied Ridderkerk - Barendrecht, als vitaal onderdeel van de Greenport West Holland zal onverminderd voortgaan. De provincie zet in op de mogelijkheden tot campusontwikkeling voor technologische innovaties, verduurzaming en verbetering van de bereikbaarheid en bestuurbaarheid in het gebied.
- Continuering van het innovatiepact Greenport West-Holland door bijdragen aan innovatieprojecten op het gebied van circulair, duurzaamheid en digitalisering, zoals inzet op weerbaar telen.
- Deelname aan internationale beurzen en verstevigen van Europese samenwerkingsmogelijkheden in het ERIAFF-netwerk binnen de Plants werkgroep.
- Voortzetting van de jaarlijkse subsidies voor de Zuid-Hollandse Greenports voor versterking van het netwerk om op triple helixniveau samen te werken. Hiermee wordt de benodigde transitie in de glastuinbouw naar duurzaam en digitaal versneld.
- De nulmeting van de tuinbouwmonitor wordt uitgewerkt. Door monitoring en dataverzameling kunnen we zichtbaar maken wat de stand van zaken is van de economische toegevoegde waarde en de benodigde transitie en verduurzaming in onze regio en welke stappen nog gezet moet worden om onze ambities te halen.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie Havencomplex

Het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam en omgeving is van groot belang voor de regionale en nationale economie en werkgelegenheid en vormt een onmisbare schakel in de transitie naar een nieuwe economie. Hierbij gaat het om het helpen realiseren van een CO2-arme, circulaire en slimme haven en benutting van de economische kansen die hiermee gepaard gaan.

De provincie richt zich bij de transitie van het HIC op:

- samenwerking en innovatie stimuleren
- havengerelateerde ontwikkelingen en overslaglocaties ruimtelijk mogelijk maken
- een energie- en grondstoffenefficiënte haven stimuleren en faciliteren
- de greenport- en mainportrelatie stimuleren door het bedrijfsleven te faciliteren

De inzet van de provincie bij de transitie van het HIC is zowel terug te vinden in Beleidsdoel 3-3 'Naar een duurzaam energie- en grondstoffsysteem in de industrie' als in Ambitie 4 'Concurrerend Zuid-Holland'. In Beleidsdoel 3-3 ligt de focus op afspraken uit het Klimaatakkoord voor een energie- en grondstoffenefficiënte industrie in Zuid-Holland, waaronder de industrie die in de Rotterdamse haven is gevestigd. Hiervoor kan ook gebruik gemaakt worden van generiek instrumentarium uit Ambitie 4, onder andere op het gebied van innovatie zoals de RNIZ-regeling voor netwerken.

In Beleidsprestatie 4-1-3 zijn incidentele procesmiddelen geraamd om studies te ondersteunen en pilots uit te voeren op het gebied van maritiem.

In 2024 / 2025 is in totaal incidenteel € 3 mln geraamd voor een subsidie-openstelling Kansen voor West 3, die zich richt op verduurzaming van het HIC.

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitaal Zuid-Holland

De provincie heeft de beschikking over een eigen projectorganisatie. Hiermee zetten we in op de 4 gedefinieerde pijlers:

- Goede digitale infrastructuur zoals 5G en glasvezel;
- Stimuleren van digitale innovaties zoals kunstmatige intelligentie (AI) en quantumtechnologie;
- Mensgerichte transitie met de focus op kennis en vaardigheden in de arbeidsmarkt, het brede mkb, smart city initiatieven (zoals slimme lantarenpalen) en ethiek en waarden;
- Het stimuleren van 'cyberinnovatie' en 'cyberbewustzijn' bij bedrijven.

Omdat met name het brede mkb en ook kleine en middelgrote gemeenten het lastig hebben bij bovengenoemde onderwerpen, willen we kennis en bewustzijn onder deze doelgroepen verspreiden. Hierbij werken we samen met andere provinciale initiatieven zoals de Human Capital Agenda en het interne digitaliseringsprogramma in het provinciehuis.

De provincie gebruikt het budget verder voor activiteiten om partijen zoals fieldlabs met elkaar te verbinden, bijvoorbeeld op het thema Smart City en Cyberveiligheid waarin wordt samengewerkt met The Hague Security Delta. We willen ons focussen op toepassing van technologieën zoals AI en Quantum. Daarnaast willen we ons richten op de profilering van Zuid-Holland als regio voor de ontwikkeling van sleuteltechnologieën.

Samen met Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie Stimuleren wordt ingezet op cofinanciering van een regionale European Digital Information Hub (EDIH) in Zuid-Holland. Deze EDIH, genaamd DigitalZH, is in 2023 gestart met de ondersteuning van bedrijven in hun digitale transformatie en doet dit zonder winstoogmerk. Deze ondersteuning kan bestaan uit testruimte bieden, netwerkactiviteiten initiëren, (potentiële) medewerkers trainen en opleiden, digitale transformatie ondersteunen en toegang tot financiering mogelijk maken.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

De strategie Circulair Zuid-Holland is in 2020 vastgesteld. De provincie Zuid-Holland vervult de rol van opdrachtgever, verbinder en aanjager binnen de transitithema's Bouw, Groene Grondstoffen en Voedsel, Maakindustrie en Kunststoffen. De activiteiten zijn gericht op:

- De uitbouw van de circulaire vernieuwersnetwerken, hun ambities en agenda's. Het gaat hierbij om de thema's biobased bouwen, natuurlijke reststromen, circulaire zonne-energie en de opbouw van een netwerk voor retoursystemen voor plastic verpakkingen;
- Vernieuwende doorbraakprojecten stimuleren en uitvoeren die de circulaire toekomst hanteerbaar en tastbaar maken. Hiervoor stellen we de subsidieregeling Circulair Zuid-Holland opnieuw open;
- Kennisdeling en regionale samenwerking rond het thema circulair verder stimuleren en ondersteunen, met speciale aandacht voor gemeenten;
- De agenda Circulair Zuid-Holland actualiseren, een provinciebreed onderwerp dat alle ambities raakt. Elke ambitie heeft 2022 een eerste agenda opgeleverd met de bijdrage die zij levert aan de transitie naar een circulaire maatschappij.

Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit

Om doelstellingen te realiseren zijn de volgende activiteiten en initiatieven geprogrammeerd:

- Verlenging van de subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen om maatregelen voor Energiebesparing en duurzame opwekking en Verduurzaming in groen en Circulariteit te subsidiëren.
- Openstelling van de subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen om samenwerkingsverbanden van bedrijven op te richten en te stimuleren toe te werken naar toekomstbestendige bedrijventerreinen.
- Openstelling van de subsidieregeling planvorming detailhandel om samenwerking binnen winkelgebieden te stimuleren vitale centra te realiseren en leegstand tegen te gaan.
- Naar aanleiding van de behoeftes van kantoren de Omgevingsverordening en Omgevingsprogramma evalueren en waar nodig aanpassen. Na aanpassing de regionale kantorenvizie voorbereiden.
- Onderzoek naar, monitoring van en kennisdeling over de bedrijventerreinen-, winkelgebieden- en kantorenmarkt, door data te verzamelen en in te kopen, masterclasses te organiseren en pilots uit te voeren.
- Het monitoren van de regionale kantoren- en bedrijventerreinvizies.
- Het verder uitwerken van de instrumenten uit de bedrijventerreinenstrategie. Het betreft onder meer beslissingslijnen over te behouden terreinen, minimale milieucategorieën en functiemenging op terreinen.
- Op basis van overleg met het externe veld (zoals parkmanagers en ambassadeurs bedrijventerreinen, centrummanagement winkelgebieden en gemeenteambtenaren detailhandel) maatregelen nemen en uitvoeren om bedrijventerreinen en winkelgebieden toekomstbestendig en vitaal te houden en te maken.
- Verdieping in afstemmen met de andere opgaven op ruimtelijk gebied (opgaven ruimte, wonen, bodem, mobiliteit en milieu), om te borgen dat de positie die de provincie op verstedelijkingsdossiers inneemt integraal wordt bepaald.
- Het verder uitwerken van een ruimtelijk-economische strategie om inzicht te krijgen in de gewenste ruimtelijke economische toekomst/inrichting van de provincie Zuid-Holland (binnen realistische kaders) en het instrumentarium dat nodig is om dat te realiseren.
- Verdieping in afstemmen met en bijdragen aan de transitieopgaven zoals circulair, energietransitie en klimaatadaptatie.

Beleidsprestatie 4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis

De beoogde acties om de afgesproken doelstellingen te bereiken zijn:

- Instandhouding van het programmateam, in samenwerking met InnovationQuarter en de Economic Board Zuid-Holland.
- Een meerjarige subsidieregeling waarin partijen subsidie kunnen aanvragen voor specifieke sectoren binnen de regionale arbeidsmarkt, aansluitend bij de doelstellingen van de Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland.

- Samenwerking met andere provincies in Nederland, al dan niet in IPO-verband, waar vergelijkbare projecten voor de arbeidsmarkt zijn of worden ontwikkeld.
- Deelname aan en betrokkenheid bij landelijke arbeidsmarktinitiatieven die zijn gehonoreerd door het Groeifonds.
- Deelname aan en betrokkenheid bij het regionale transitieplan voor Groot Rijnmond en het Haven-Industrieel Complex (HIC) waaronder de Human Capital Coalitie Energietransitie (HCCE) in de haven.

Beoogd effect:

- Een goed functionerende, veerkrachtige en adaptieve arbeidsmarkt waarbij de betrokken partijen vanuit hun rol en verantwoordelijkheid ertoe bijdragen het aanwezige potentieel te gebruiken;
- Een beroepsbevolking die een positieve vestigingsvoorwaarde voor (toekomstbestendige) bedrijven is.

Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme

Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving

Voor 2024 zijn de volgende activiteiten en initiatieven geprogrammeerd:

- Restaureren en herbestemmen van rijksmonumenten. Met de bijbehorende subsidieregeling verlenen we subsidies voor de restauratie van rijksmonumenten, waarbij specifieke aandacht is voor de restauratie van daken van agrarisch erfgoed. Ook stimuleren we door subsidies en opdrachten duurzaamheids- en toegankelijkheidsmaatregelen voor herbestemming van rijksmonumenten en monitoren we met de Erfgoedmonitor de restauratieachterstand.
- Bijdragen aan verbouwing en vernieuwing van het museum Prinsenhof in Delft . Op basis van coalitieakkoord 2023-2027 toegevoegd.
- Verlenen van boekjaarsubsidie om het vakmanschap in de restauratiemarkt te bevorderen.
- Ontwikkelen van erfgoedlijnen: Om ons erfgoed beter beleefbaar te maken, ontwikkelen we erfgoedlijnen, samen met zo'n 300 in- en externe partners. Met de subsidieregeling voor Erfgoedlijnen subsidiëren we uitvoeringsprojecten op advies van de erfgoedtafels.
- Verlenen van subsidies voor regulier en groot onderhoud molens. Door groot onderhoud is het mogelijk kostbaardere restauraties aan molens uit te stellen. Door hier jaarlijks geld beschikbaar voor te stellen, kunnen wij de kosten voor de instandhouding van de Zuid-Hollandse molens over de langere termijn zo laag mogelijk houden. Bovendien blijven de monumentale waarden van deze werktuigen behouden en kunnen deze op veilige wijze worden opengesteld voor het publiek.
- Verlenen van boekjaarsubsidie aan het Erfgoedhuis, zodat deze organisatie in staat is conform de gemaakte afspraken bij te dragen aan de erfgoedsector in Zuid-Holland. In lijn met het indexeringsbeleid wordt de boekjaarsubsidie voor het Erfgoedhuis geïndexeerd.
- Borgen en benutten van culturele identiteit en erfgoed binnen grote transitieopgaven met invloed op het (cultuur)landschap en ruimtelijke kwaliteit, waaronder de ruimtelijke puzzel en landelijke Erfgoeddeals.
- Toerisme in balans: Met de subsidieregeling toerisme worden projecten ondersteund die duurzaam toerisme stimuleren en bijdragen aan andere maatschappelijke opgaven. Ook worden regionale samenwerkingen met onder meer het Nationale Park Hollandse Duinen en de data-alliantie ondersteund. Gezien de inhoudelijke samenhang tussen recreatie en toerisme zal de afstemming hiertussen worden versterkt. Bij Voorjaarsnota 2024 zal worden voorgesteld om het budget voor toerisme onder een beleidsdoel onder te brengen met het budget voor recreatie en sport.

Beleidsprestatie 4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek

Om de doelstellingen van het coalitieakkoord te realiseren zijn de volgende activiteiten en initiatieven geprogrammeerd voor 2024:

- Beheer van het provinciaal depot voor archeologische vondsten. De middelen zetten we in voor het collectiebeheer, waaronder verdere digitalisering van analoge opgravingsdocumentatie en adequate huisvesting.

- In 2024 treffen we verdere voorbereidingen voor de verhuizing naar een nieuw provinciaal archeologisch depot. Hiervoor wordt samengewerkt met de gemeente Katwijk, die optreedt als bouwheer voor de aanbouw van de locatie waarin het nieuwe depot wordt gehuisvest. Daarnaast werken we aan het programma 'Huis op Orde', waarin de werkprocessen in ons depot verder worden gestroomlijnd, alle (digitale) data actueel worden gehouden en de provinciale collectie gereed wordt gemaakt voor verhuizing naar de nieuwe locatie.
- Publieksbereik archeologie: in 2024 zullen wij ons bezinnen op de wijze waarop wij onze ambities op het terrein van publieksbereik willen realiseren. Dit doen we in samenwerking met onder andere het Erfgoedhuis Zuid-Holland.
- Limes Unesco. In 2021 is de Neder-Germaanse Limes tot Werelderfgoed benoemd. We werken samen met Nederlandse en Duitse partners in een samenwerkingsregeling om aan de eisen van Unesco te voldoen.

Beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken

Om de afgesproken doelen te behalen dragen we bij aan de culturele basisinfrastructuur in Zuid-Holland. We financieren de volgende culturele instellingen in Zuid-Holland:

- Probiblio, om de openbare bibliotheken in onze provincie te ondersteunen. Probiblio voert daar wettelijke taken voor uit die voortvloeien uit de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen en die zijn opgenomen in het geactualiseerde provinciale toetsingskader (2022).
- Kunstgebouw. Het Kunstgebouw biedt als expert op het terrein van cultuuronderwijs tweedelijns ondersteuning aan gemeenten en onderwijs in Zuid-Holland via de programma's Cultuureducatie met kwaliteit (CmK), kijkkunst en doekunst voor het primair onderwijs. De organisatie is versterkt en de uitbreiding naar het voortgezet onderwijs en cultuurparticipatie wordt voortgezet.
- Jeugdtheaterhuis. Het Jeugdtheaterhuis biedt binnenschoolse en buitenschoolse theatereducatie- en musicallessen voor jongeren op 5 locaties in de provincie Zuid-Holland, daarnaast is het werkgebied in de Krimpenerwaard uitgebreid.
- Popunie. De Popunie ondersteunt beginnende popmuzikanten met een helpdesk, cursussen en workshops. Daarnaast bevordert Popunie het optreedklimaat. Popunie zorgt voor aansluiting van de provincie bij het landelijke programma Kunstbende, een talentenwedstrijd voor jongeren.
- SEOP. Stichting Educatieve Orkest Projecten (SEOP) heeft als doel kinderen te laten kennismaken met klassieke muziek, met name symfonieorkesten via diverse projecten voor het primair onderwijs, onder meer het project Gershwin.
- Bevrijdingsfestival. De provincie ondersteunt het bevrijdingsfestival Rotterdam.

In 2021 is, in samenwerking met gemeenten opdracht gegeven voor een advies over samenwerking cultuurbeleid Zuid-Hollandse gemeenten, provincie en het Rijk. Dit heeft geleid tot een samenwerkingsagenda waarin afspraken zijn gemaakt over acties door de provincie, gemeenten en tweedelijnsinstellingen. Wij rollen de samenwerkingsagenda cultuurparticipatie verder uit en verstevigen de lobby richting het Rijk. Zeker met het oog op de stelseldiscussie die landelijk over cultuur zal gaan spelen, zoeken we actief de samenwerking met de gemeenten en met het ministerie van OCW. In overleg met de cultuurinstellingen leggen we nieuwe afspraken vast waarbij het nieuwe coalitieakkoord leidend zal zijn.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

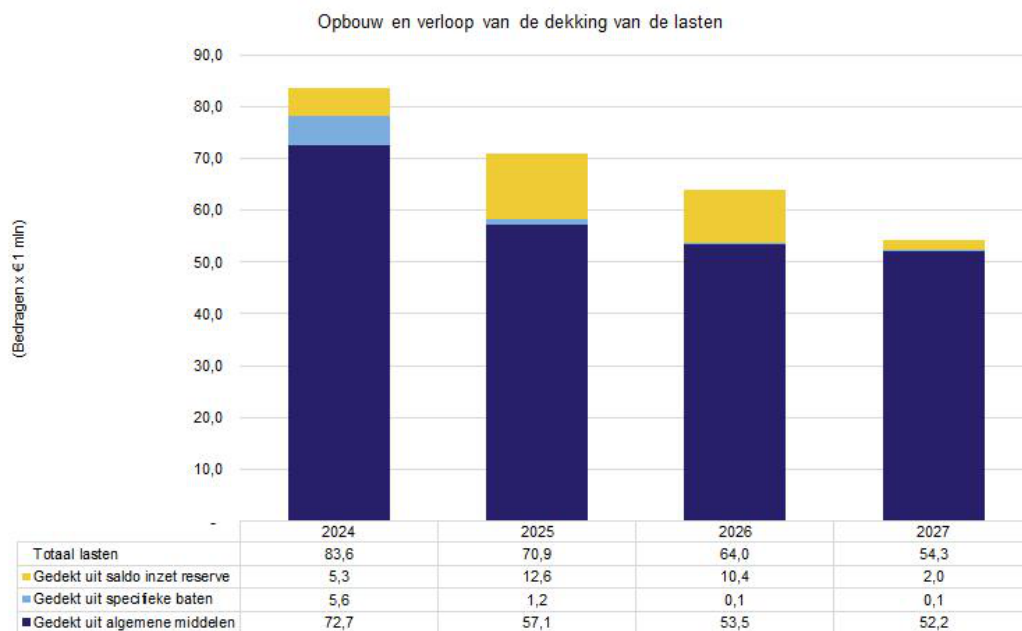
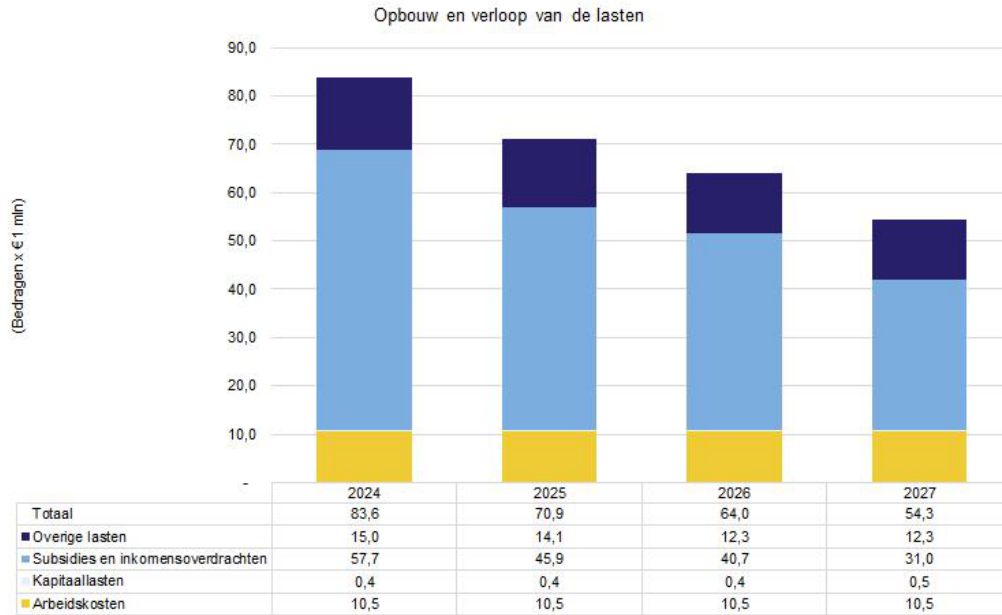
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal								
4-1-1 Innovatie stimuleren	36.427	30.123	29.669	3.377	33.045	25.454	21.139	12.551
4-1-2 Transitie van de Greenports	2.740	2.733	1.019	1.600	2.619	1.017	1.017	1.016
4-1-3 Transitie Havencomplex	214	208	1.600	250	1.850	1.750	250	250
4-1-4 Digitaal Zuid-Holland	779	1.720	1.281	0	1.281	1.281	1.281	1.281
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	4.090	4.771	4.187	0	4.187	3.734	3.733	3.731
Totaal beleidsdoel 4-1	44.250	39.555	37.756	5.227	42.983	33.237	27.420	18.828
Beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat								
4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit	2.675	8.579	9.358	-1.187	8.170	8.680	8.021	7.520
4-2-2 Human Capital, een beroepsbevolking met de juiste vaardigheden en kennis	2.632	2.180	2.792	0	2.792	1.469	1.469	1.269
Totaal beleidsdoel 4-2	5.307	10.759	12.150	-1.187	10.963	10.149	9.490	8.788
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme								
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	12.926	14.489	19.331	597	19.928	17.790	17.312	16.880
4-3-2 Archeologische vondsten zichtbaar maken voor een breed publiek	688	695	990	0	990	990	989	989
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	7.790	8.092	8.452	331	8.783	8.781	8.781	8.781
Totaal beleidsdoel 4-3	21.404	23.276	28.773	927	29.700	27.561	27.083	26.650
Totaal Lasten	70.961	73.589	78.680	4.966	83.646	70.947	63.994	54.267
Baten								
Beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal								
4-1-1 Innovatie stimuleren	12.478	7.099	5.438	0	5.438	1.147	0	0
4-1-2 Transitie van de Greenports	20	0	0	0	0	0	0	0
4-1-3 Transitie Havencomplex	0	188	100	0	100	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-1	12.498	7.287	5.538	0	5.538	1.147	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme								
4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving	34	14	14	0	14	9	0	0
4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken	120	88	88	0	88	88	88	88
Totaal beleidsdoel 4-3	154	102	102	0	102	97	88	88
Totaal Baten	12.652	7.389	5.640	0	5.640	1.244	88	88
Saldo lasten en baten Ambitie 4	58.309	66.200	73.040	4.966	78.006	69.703	63.906	54.179

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Aerospace € 0,4 (v), 2025: €1,3 mln (v) en 2026 : € 0,9 mln (n) en 2027: € 0,9 mln (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

Enkele jaren geleden hebben de provincie Zuid-Holland, de gemeente Noordwijk en het Rijk voor het Aerospace cluster de regiodeal Noordwijk gesloten. De provincie heeft € 8 mln ingelegd. Hiervan wordt bijna € 3 mln besteed als bijdrage aan de bouw van het 'Basecamp' dat een centrale plek op het terrein in Noordwijk krijgt en een aantrekkelijke werking moet hebben voor bedrijven en instellingen. De bouwplannen worden naar mate de ontwerpfase vordert bijgesteld en geactualiseerd. Bij Begroting 2024 wordt de meest actuele opgave verwerkt. Voor 2024 zal het budget met € 0,4 mln worden verlaagd. Mogelijk wordt in latere fasen het budget opnieuw bijgesteld. Fasering via reserve Versterking Economie.

RNIZ € 0,5 (v), 2025: € -0,3 en 2026: € -0,2 mln	Bestaand beleid
---	------------------------

De subsidie-aanvragen in 2024 voor de subsidieregeling RNIZ (netwerken in de regio) kennen over het algemeen een looptijd van 3 of 4 jaar. Het budget dat nog geheel in 2024 staat, wordt daarom gespreid over de geschatte volledige looptijd. De invloed op het budget 2024 is € 0,5 mln verlaging. Fasering via het reserve RNIZ.

MIT regeling 2024: € 1,5 mln (n), 2025: € 2,5 mln (n) en 2026: € 1 mln (n)	Nieuw besluit
---	----------------------

Voor het voortzetten van het MIT-subsidieprogramma voor het mkb wordt daaruit € 5 mln klaargezet voor de openstelling in 2024. Overigens vindt vervolgens gespreide lastneming over de jaren van de looptijd plaats t/m 2026. Dekking ten laste van het begrotingssaldo en voor latere jaren via de reserve MIT MKB Innovatiestimulering.

Innovation Quarter € 0,4 mln (n) en Economic Board ZH € 0,2 mln (n)	Nieuw besluit
--	----------------------

Voor het direct in 2024 kunnen voortzetten van lopende afspraken worden enkele budgetten 2024 toegewezen bij Begroting 2024. Dit betreft onder meer de vaste jaarsubsidies voor InnovationQuarter en Economic Board Zuid-Holland. De subsidiebedragen zijn grotendeels structureel gedekt en worden daarnaast geïndexeerd. De indexatie bedraagt voor 2024 4,4%. Het effect in de provinciale budgetten is gering, < € 0,1 mln per jaar. Daarnaast zijn de taakafspraken recent vernieuwd. Dit leidt tot een licht naar boven bijgesteld budget ten opzichte van de periode 2020-2023 (in totaal € 0,6 mln in 2024). Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Campussen Zuid-Holland € 0,8 (n), 2025: € 0,8 mln (n) en 2026: € 0,9 mln (n)	Nieuw besluit
<p>Voor het onderwerp Campussen Zuid-Holland wordt voorlopig € 2,5 mln klaar gezet voor subsidie-openstelling in 2024, waarbij voorzien wordt dat de subsidie looptijd 3 jaar is. De middelen worden dus gespreid over 3 jaren. In de tijd tot aan de Voorjaarsnota 2024 zal bestuurlijk worden gekozen hoe de beschikbare Europese EFRO middelen voor innovatie (waaronder campussen) worden ingezet. Dit kan ertoe leiden dat het huidige provinciale inzet voor campussen 2024 bij voorjaarsnota wordt bijgesteld. Dekking ten laste van het begrotingssaldo en fasering via reserve Versterking Economie.</p>	

Fieldlabs € 1 mln (n) 2025: € 1 mln (n) en 2026: € 1 mln (n)	Nieuw besluit
<p>Voor het onderwerp Fieldlabs (proeftuinen in de regio waar ondernemers hun product kunnen testen) wordt voorlopig € 3 mln klaar gezet voor subsidie-openstelling in 2024, waarbij voorzien wordt dat de subsidie looptijd 3 jaar is. De middelen worden dus gespreid over 3 jaren. In de tijd tot aan de Voorjaarsnota 2024 zal bestuurlijk worden gekozen hoe de beschikbare Europese EFRO middelen voor innovatie (waaronder fieldlabs) worden ingezet. Dit kan ertoe leiden dat het huidige provinciale inzet voor fieldlabs 2024 bij voorjaarsnota wordt bijgesteld. Dekking ten laste van het begrotingssaldo en fasering via reserve Versterking Economie.</p>	

Accez € 0,3 mln (n)	Nieuw besluit
<p>Voor het onderwerp ACCEZ is afgesproken dat € 0,3 mln wordt klaar gezet om lopende programma's te kunnen blijven bemensen en voortzetten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo</p>	

Greenports € 1,6 mln (n)	Nieuw besluit
<p>Voor het greenports programma is het essentieel dat de jaarsubsidies voor regionale samenwerkingsverbanden in de tuinbouwsector voor het jaar 2024 worden verlengd. Daarnaast zijn middelen nodig voor onder meer de Kaderrichtlijn water, programma's rond arbeid en robotisering en de leefomgeving. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.</p>	

Beleidsdoel 4.2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat

Energie op bedrijventerreinen €0,4 mln (v) , 2025: € 0,4 mln (n)	Nieuw beleid
<p>De aanvragen in 2024 voor de subsidieregeling Duurzaamheid op bedrijventerreinen komen gedeeltelijk binnen in de maanden november en december. De uitvoering van de verleende subsidies zal plaatsvinden in 2025. Het gemoeide budget (schatting) wordt daarom eveneens verplaatst naar 2025. Fasering via de reserve Versterking Economie..</p>	

Werklocaties € 0,8 mln (v)	Nieuw beleid
<p>Van de eerder toegekende € 2,1 mln voor werklocaties worden in 2024 voor het direct kunnen voortzetten van lopende afspraken al enkele budgetten toegewezen bij Begroting 2024. Hiervan is € 0,5 mln voor het detailhandelprogramma en € 0,8 mln voor de inkoop van data voor koopstromen. Daarnaast wordt € 0,8 mln gestort in de reserve Versterking Economie voor de provinciale cofinanciering van bedrijfsplaatsingen.</p>	

Beleidsdoel 4.3 Erfgoed Cultuur en toerisme

Indexatie Cultuurinstellingen € 0,4 mln (n)	Bestaand beleid
Het betreft de indexering van de cultuurinstellingen voor 2024 (4,4%). Het gaat om de volgende instellingen:	
<ul style="list-style-type: none">• Erfgoedhuis• Kunstgebouw• Jeugdtheaterhuis• Popunie• SEOP• Bevrijdingsfestival• Probiblio	
Dekking uit de stelpost prijscompensatie.	

Restauratie monumenten/Prinsenhof € 0,5 mln (n), voor 2024 tm 2027	Nieuw besluit
In het Coalitieakkoord 2023-2027 is een bedrag van €0,5 mln gereserveerd voor de jaren 2024 tot en met 2027 inzake de verbouwing en vernieuwing van het museum Prinsenhof te Delft. Dekking vanuit het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal

Aerospace 2025: €1,3 mln en 2026 - 2027: € -1,7 mln	Bestaand beleid
Zie voor toelichting Lasten	

MIT regeling 2024 2025: € 2,5 mln en 2026: € 1 mln	Nieuw besluit
Zie voor toelichting Lasten	

Campussen Zuid-Holland 2025: € 0,8 mln en 2026: € 0,9 mln	Nieuw besluit
Zie voor toelichting Lasten	

Fieldlabs 2025: €1 mln en 2026: €1,0 mln	Nieuw besluit
Zie voor toelichting Lasten	

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Interreg-cofinanciering EFRO	4-1	0	1.265	-1.265	-1.130	-1.165	-400
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	4-1	500	785	-285	-1.050	-640	-220
Versterking economie	4-1	3.700	3.594	107	-4.090	-3.150	-850
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	4-1	3.500	4.500	-1.000	-5.000	-5.000	-500
Life Sciences & Health	4-1	0	300	-300	0	0	0
Versterking economie	4-2	1.180	1.562	-382	-400	0	0
Restauratie & herbesteding monumenten	4-3	393	2.618	-2.224	-898	-429	0
Eindtotaal		9.273	14.623	-5.350	-12.567	-10.384	-1.970

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

InnovationQuarter (IQ)

Zuid-Holland heeft aandelen in IQ, samen met het Rijk en gemeenten. IQ helpt bedrijven in heel Zuid-Holland die bezig zijn met vernieuwing op allerlei gebied. Dat doet IQ door geld te lenen of aandelen te kopen. Maar ook door te zorgen voor samenwerking tussen bedrijven en andere organisaties. En door buitenlandse bedrijven naar Zuid-Holland te halen. Het doel is om de economie van Zuid-Holland nog beter te maken. IQ richt zich vooral op Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry.

Vanguard Initiative

Zuid-Holland werkt sinds 2014 samen met buitenlandse overheden en regio's in de vereniging Vanguard Initiative. De vereniging is een netwerk van overheden, bedrijven en universiteiten. Het doel is om de regio's meer invloed te geven op het Europese beleid voor industrie en vernieuwing.

GR Grondbank RZG Zuidplas

Zuid-Holland neemt deel in de Grondbank RZG Zuidplas, samen met een paar gemeenten. De Grondbank is eigenaar van grond in de Zuidplaspolder. Op die grond moeten woningen worden gebouwd. De deelnemers proberen die woningbouw mogelijk te maken. Zuid-Holland heeft daarvoor een omgevingsvisie gemaakt. Die wordt nu verder uitgewerkt.

Rom-D Holding NV en Rom-D Capital BV

Zuid-Holland neemt deel in de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D). De andere deelnemers zijn de Drechtsteden en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). ROM-D ontwikkelt oude en nieuwe bedrijventerreinen in de Drechtsteden. Daardoor wordt de economie sterker en verbetert de werkgelegenheid.

Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed

Zuid-Holland neemt deel in de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS). Dat doet zij samen met de provincies Gelderland en Utrecht en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De NLS is een centrumregeling in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het doel van de samenwerking is om het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes te beschermen en bewaren. De Neder-Germaanse Limes betekent 'de grenzen van het Romeinse Rijk' in Nederland. In 2021 heeft UNESCO de Neder-Germaanse Limes op de lijst voor Werelderfgoed gezet. De NLS zorgt voor samenwerking om de regels van UNESCO uit te voeren.

Subsidies

Zie [Paragraaf Subsidies, Ambitie 4](#).

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Zuid-Holland onderscheidt zich door een combinatie van onder andere kust-, veenweide- en rivier-deltalandschap. Een typisch Hollands landschap met koeien in de wei en met belangrijke leefgebieden voor plant- en diersoorten. Maar ook een landschap met enkele bijzondere natuurgebieden. Het is ook een vruchtbaar landschap met een internationaal sterk economische landbouwsector. Iets waar we trots op zijn. Een landschap waar honderden jaren door de mens met kennis, ervaring en kunde en met hart en ziel aan gewerkt is. Met het belang van en de liefde en zorg voor de flora en fauna als leidraad.

Ons landschap en de biodiversiteit staan onder toenemende druk door het groeiend aantal inwoners, economische ontwikkeling, klimaatverandering en stikstofuitstoot van landbouw, verkeer, luchtvaart en industrie. De landbouwsector -op veel plaatsen drager van het landschap- heeft te kampen met hoge emissies als onder andere ammoniak (NH₃). Maar ook met bodemdaling, verdroging en vernatting. Daarnaast zijn er problemen met verdienvermogen en erfopvolging. Ook de industrie en het wegverkeer kampen met een te hoge stikstofemissie (NO_x). Er is behoefte aan meer balans tussen ecologie en de economie: natuurherstel en verbetering van onze waterkwaliteit. En toekomstperspectief voor natuur en landbouw.

Natuur maakt het leven gezonder, mooier en is belangrijk voor de leefbaarheid van onze provincie. We werken daarom aan een gezond en sterk water-, bodem-, en ecologisch systeem, samen met direct betrokkenen en gebiedsdeskundigen. We beschermen natuurgebieden beter door de doelen uit de Vogel en Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Klimaatwet uit te voeren. Het Rijk heeft water en bodem leidende principes gemaakt en dat nemen we over. We gaan emissies reduceren, als NO_x en NH₃, en andere factoren die drukken op de natuur aanpakken. De aanpak van deze opgaven combineren we zoveel mogelijk met de ontwikkeling richting een volhoudbare landbouw die bijdraagt aan beheer en behoud van onze karakteristieke landschappen en polders. We helpen ondernemers daarbij.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Natuur

- We maken het Natuur Netwerk Nederland (NNN) uiterlijk in 2027 af en houden het vervolgens in stand, conform de afspraken met het Rijk. Daartoe richten we nog circa 3.200 ha natuur en nog circa 100 km ecologische verbinding in. Circa 2.000 ha daarvan is nu beschikbaar, deze ha's worden de komende jaren ingericht. Het resterende deel komt beschikbaar via afspraken met de grondeigenaar of via aankoop.
- Om onze natuurdoelen te halen werken we samen met terreinbeherende organisaties, waterschappen, natuurorganisaties, inwoners en ondernemers uit sectoren als land- en tuinbouw, bouw, industrie, energie en mobiliteit. We helpen ondernemers en sectoren natuurinclusief te werken, hun emissies te verlagen en hun bedrijven te verduurzamen. Het gaat daarbij naast natuurherstel en emissiereductie ook om de realisatie van de doelen op het terrein van waterkwaliteit en klimaat.
- Dit vraagt om samenhangende, gebiedsgerichte sturing en om gebiedsprocessen met andere bestuurlijke partners. Ook koppelen we het behalen van de natuurdoelen en het verlagen van emissies aan nieuwe verdienmodellen voor ondernemers uit deze sectoren. Bijvoorbeeld via activiteiten als natuurbeheer of via inkomsten uit toerisme of zorgactiviteiten.
- Zuid-Holland herbergt boerenlandvogels zoals de grutto, Kievit, veldleeuwerik en patrijs. Helaas gaat het hier niet goed mee. We willen dit tij keren en richten onze inspanningen op verbetering van de leefomgeving van akker- en weidevogels.
- Het herstel van onze natuur, broeikasgassen terugdringen en de verduurzaming van de landbouw en industrie vragen om betrokkenheid en inbreng van veel partijen. Alleen door samen te werken kunnen we de complexe opgaven en doelen realiseren. Het is belangrijk dat mensen en bedrijven begrijpen hoe ze hierin kunnen deelnemen en weten wat er van hen verwacht wordt. We maken werk van heldere en begrijpelijke

communicatie naast het vormgeven van het participatieproces. Dit doen we samen met de direct betrokkenen.

- Natuurinclusief beleid is goed voor de natuur maar kent ook andere voordelen, zoals kostenbesparing, schone lucht, minder hittestress en schoon water. Bouwen gaat over mens en gebouw in relatie tot de natuurlijke omgeving en hoe die versterkt kan worden. Het weghalen van tegels uit tuinen zorgt bijvoorbeeld voor een verbetering van de biodiversiteit. We bevorderen natuurinclusief werken en bouwen en benutten meekoppelkansen in andere opgaven, zoals bij bodemdaling, recreatie en beheer & onderhoud van wegen.
- Zuid-Holland is trots op haar natuurparken zoals het Nationaal Park Hollandse Duinen. Op maar weinig plekken ter wereld vind je zoveel diversiteit aan natuur zo dicht bij elkaar als in Zuid-Holland. Deze parken dragen bij aan een betere biodiversiteit en zijn belangrijk voor de recreatie. Wij maken beleid gericht op een integrale versterking van deze parken.
- We zetten ons in voor extra groen, water en klimaatadaptatie en voor het stedelijk gebied en de beleefbaarheid van het landschap. Dat doen we in combinatie met borging van de toegankelijkheid van het landelijk gebied.

Faunabeheer

- Binnen het faunabeheer streven wij naar een gezond evenwicht in populaties en wegen we zorgvuldig de belangen van natuur en samenleving af. Waar nodig treffen we maatregelen, zowel ten behoeve van biodiversiteit, openbare veiligheid en volksgezondheid als beperking van (landbouw)schade.
- Een evenwichtig predatiebeleid vereist gedegen en zorgvuldige faunabeheerplannen, opgesteld door de Fauna Beheer Eenheid (FBE), op basis waarvan predatoren beheerd worden. Ook de boeren zullen een blijvende inspanning leveren met betrekking tot maaien, bemesting, akkerranden, bosjes en wallen.
- We investeren in wildopvang. Daarnaast willen we dat de FBE beter gaat functioneren en gaan hierover het gesprek met hen aan

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Landbouw en bodem

- We helpen boeren en andere ondernemers hun bedrijf te verduurzamen en houden rekening met diegene die hun bedrijf al verduurzaamd hebben. Wij zetten hiervoor meerdere instrumenten in gericht op kennisontwikkeling en -deling, innovaties en ruimtelijke ontwikkeling. We blijven goede initiatieven op systeeminnovaties ondersteunen zoals: Rotterdam de boer op, voedsel families, voedselbossen, strokenteelt en de korte keten aanpak.
- Voor de verduurzamingsopgave van de land- en tuinbouw is geen standaardaanpak voorhanden. Realisatie van de doelen vraagt om maatwerk, per gebied en ondernemer. De ondernemers in landbouw weten welke aanpak en maatregelen het beste bij hun bedrijf passen. Het is in eerste instantie aan een gebied om te bepalen welke maatregelen zij nemen om de doelen te bereiken. Daar zit de creativiteit, de innovatiekracht en de energie om oplossingen te vinden die ook op draagvlak kunnen rekenen.
- Er blijft voldoende ruimte in onze provincie voorhanden als waarborging voor de land- en tuinbouw als economische sector en de voedselzekerheid. Dat is een land- en tuinbouw met minder schadelijke uitstoot naar bodem, lucht en water. Een landbouw die sterker verweven is met natuur en met aandacht voor dierenwelzijn. En een internationaal concurrerende land- en tuinbouw, waar boeren een gezond verdienmodel hebben.
- Vruchtbare landbouwgronden behouden we zoveel als mogelijk en beschermen we zonodig beter.
- Omdat het belangrijk is om jongeren perspectief te bieden in de landbouw, verwelkomen en ondersteunen we initiatieven om het agrarisch onderwijs te moderniseren en meer te richten op een volhoudbare landbouw, bijvoorbeeld door de realisatie van de agro-campus.
- We werken samen met gemeenten om leegstaande agrarische gebouwen te herbestemmen, bijvoorbeeld door wonen, het onderbrengen van voorzieningen of recreatie. Hiermee voorkomen we dat dit soort gebouwen vervallen of ten prooi vallen aan ondermijnende activiteiten.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Water

- De maatregelen uit de Kaderrichtlijn Water zijn een extra opgave voor de ambities op het gebied van natuur en klimaat en de daarvoor nodige transitie van de landbouw, verkeer, steden, industrie en vliegverkeer. Verdergaande inspanning is nodig om de kwaliteit van onze watersystemen te verbeteren. Voor onze gezondheid, onze ecosystemen en om een volgende vergunningstop te voorkomen. Met het Rijk, waterschappen en stakeholders maken we nadere afspraken over terugdringing van schadelijke stoffen en andere extra maatregelen om de doelen te realiseren.
- In onze planvorming houden we rekening met ruimte voor waterwingebieden en nieuwe natuur. We nemen deze ontwikkeling mee in het traject van de Ruimtelijke Puzzel in samenwerking met waterschappen, Rijkswaterstaat, gemeenten en betrokken deskundigen.
- We zetten ons in om voldoende waterkwantiteit, waterbuffering, zoet water en drinkwater te borgen.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

We maken een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Om dat te bereiken:

- maken we het Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNN) af per 2027, door natuurgebieden te vergroten en met elkaar te verbinden. Vanaf 2023 komen we in de realisatiefase en wordt dat buiten ook zichtbaarder door de oplevering van ingerichte natuurgebieden.
- realiseren we in het Buitenland van Rhooen een natuur- en recreatiegebied van circa 600 ha. Het vastgestelde streefbeeld met hoogwaardige akkernatuur is in 2028 gereed.
- brengen we in de natuurgebieden de ecosystemen op orde, onder andere via goed natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen.
- richten we ons in de Natura 2000-gebieden ook op de specifieke Natura 2000-doelen, waarvoor we de leefgebieden vergroten en verbeteren.
- geven we aandacht aan een goede leefomgeving voor planten en dieren, om ook buiten de beschermde natuurgebieden ecosystemen op orde te brengen. Dit nemen we mee bij de uitwerking van het NPLG gebiedsplan, onderdeel 'landschapsgrond'.
- volgen we de ontwikkeling van de natuur via monitoring en onderzoek, zodat we over volledige, consistente en goed toegankelijk informatie beschikken om te kunnen (bij) sturen en verantwoorden.
- houden we de businesscase NNN actueel. Door de hoge inflatie zien we de kosten voor natuurrealisatie sterk stijgen. De actualisatie zal eventuele financiële consequenties van de inflatie inzichtelijk maken.

Natura 2000

Voor Natura 2000 is er landelijk veel in beweging vanwege de landelijke Actualisatie van de Doelensystematiek Natura 2000. In de vigerende doelensystematiek lag het accent op verslechtering in Natura 2000-gebieden tegengaan. In de nieuwe systematiek wordt daaraan toegevoegd de landelijk gunstige staat van instandhouding bereiken (een wettelijke verplichting) en een bijbehorende opgave verdeling over provincies en Rijkswaterstaat. De in 2023 opgestelde natuurdoelanalyses geven inzicht in het functioneren van het (eco)systeem, de huidige staat van de natuur, de aanwezige knelpunten en drukfactoren, de potenties voor areaaluitbreiding en de bijbehorende maatregelen. De natuurdoelanalyses (en bijbehorende adviezen van de Ecologische Autoriteit) vormen input voor de actualisatie van de N2000 beheerplannen en voor het ZH-PLG gebiedsproces. In de Natura

2000 beheerplannen maken we de instandhoudingsdoelstellingen SMART en bepalen we de maatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen. We programmeren aanvullend onderzoek waar nodig. De 'spijtvrije' maatregelen uit de natuurdoelanalyses zijn/worden meteen in uitvoering gebracht. De complexe maatregelen vragen om een aanpak op een groter schaalniveau. Deze worden verder uitgewerkt in het ZH-PLG gebiedsproces.

De provinciale middelen voor Natura 2000 worden voornamelijk ingezet voor de uitvoering van "s pijtvrije" beheer- en herstelmaatregelen in Natura 2000-gebieden, aanvullend onderzoek en monitoring.

Realisatie NatuurNetwerk Nederland (NNN)

Voor de afspraken met het Rijk in het kader van het Natuurpact moeten uiterlijk in 2027 nog 3.244 ha worden opgeleverd. Daar geven we invulling aan door de inrichting van natuurgebieden, daarnaast werken we aan circa 100 km ecologische verbindingen. De realisatie hiervan vindt plaats binnen de drie uitvoeringsprogramma's: Krimpenerwaard, Gouwe Wiericke en NN-Zuid-Holland.

Onze inzet is erop gericht de benodigde gronden beschikbaar te krijgen. Door de succesvolle actieve grondstrategie is inmiddels circa 2.000 ha onderhanden en worden voor deze ha's nu de concrete inrichtingsplannen gemaakt, vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd. De resterende gronden komen deels via aankoop en deels via afspraken met de grondeigenaar beschikbaar. De daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats t/m 2027. In 2024 staat 448 ha natuur gepland voor inrichting en oplevering. Dat we in de realisatiefase komen wordt buiten dus zichtbaarder. Op basis van het door PS vastgestelde NNN handelingskader werken we voor de laatste hectaren en de ecologische verbindingen, samen met de partners en als onderdeel van de gebiedsprocessen voor het ZH-PLG, de realisatiestrategie per regio uit.

Natuurbeheer

In de natuurgebieden willen we een hoge natuurkwaliteit halen. Dat doen we via de sporen natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen. De natuurkwaliteit staat onder druk door (onder andere) een overmatige neerslag van stikstof. Hierdoor dreigen leefgebieden versneld dicht te groeien en kwetsbare plantensoorten overwoekerd te raken. Om dit tegen te gaan is soms intensiever beheer nodig. Om de natuurbeheerder te faciliteren bij goed natuurbeheer is de subsidie voor natuurbeheer in 2021 verhoogd van 75% naar 84%. De hogere beheervergoeding maakt het ook aantrekkelijker voor grondeigenaren om zelf natuur te realiseren op eigen grond. Via monitoring van de natuurkwaliteit, het 'schouwen' van recent ingerichte natuur en 'het goede gesprek' met natuurbeheerders houden we de ontwikkeling van de natuurwaarden in de gaten en kan er bijgestuurd worden. Via eenmalige kwaliteitsimpulsen wordt de uitgangssituatie in de natuurgebieden verbeterd, bijvoorbeeld door verbetering van het watersysteem. En als er naar aanleiding van de monitoring en gesprekken met de beheerders naar voren komt dat er behoefte is aan aanvullende kennis, dan doen we ons best dit te faciliteren.

Natuurmonitoring

Natuurmonitoring is cruciaal om tijdig bij te kunnen sturen om de natuurdoelen te halen. We monitoren via langlopende meetnetten voor weidevogels, vegetatie en winter-watervogels. Voor Natura 2000 worden onderzoeken in de gebieden uitgevoerd voor de omvang en kwaliteit van de Natura 2000-habitats en soorten. Voor het NNN wordt het dashboard natuurkwaliteit volledig gemaakt en up-to-date gehouden door de informatie uit de natuurmonitoring. De recent ingerichte natuurgebieden worden 'geschouwd' om te bepalen of de natuur zich goed ontwikkelt. Digitalisering en databeheer wordt steeds belangrijker. Er wordt een datamanagementsysteem ontwikkeld om alle data op te slaan en toegankelijk te maken.

Programma Natuur / Uitvoeringsprogramma Natuur

Programma Natuur is een gezamenlijk programma van Rijk en provincies. In dit programma worden maatregelen uitgevoerd voor natuurversterking, in samenspraak met andere overheden, natuurbeheerders en maatschappelijke partners. Als onderdeel van het overkoepelende Programma Natuur richt het

Uitvoeringsprogramma Natuur (UPN) zich op natuurmaatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met de focus op stikstofgevoelige en met stikstof overbelaste natuurwaarden. Voor de eerste fase van het UPN stelt het Rijk met een specifieke uitkering (SPUK) € 28,4 mln beschikbaar aan provincie Zuid-Holland, voor de coördinatie, voorbereiding en uitvoering van maatregelen in de periode tot 2025. De middelen uit het Uitvoeringsprogramma Natuur worden voor een groot deel ingezet voor extra maatregelen en extra kwaliteit in Natura 2000 en het NNN. Het betreft op hoofdlijnen de inrichting van nieuwe natuur, kwaliteitsslagen doorvoeren in de inrichting van bestaande natuur, planvorming uitvoeren en onderzoeken voor deze inrichtingen en intensiever beheer uitvoeren. Naast de focus op uitvoering van de maatregelen wordt ook gewerkt aan de voorbereiding van het maatregelpakket voor de tweede fase van Programma Natuur.

Beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Natuurinclusief

In februari 2023 stelden GS de 'Contouragenda Natuurinclusief Zuid-Holland' vast, waarin van 10 domeinen de situatie en acties (in totaal bevat de contouragenda 33 acties) zijn geformuleerd. Met deze vaststelling bevestigden GS het belang van natuurinclusief werken.

Natuurinclusief is een langetermijntransitie; het doel is een natuurinclusief Zuid-Holland in 2050. In 2024 werken we hieraan verder door:

- Verder in te zetten op de uitvoering van de 33 acties uit de contouragenda, waar we in 2023 mee zijn gestart;
- Te werken aan de totstandkoming van de volwaardige agenda Natuurinclusief Zuid-Holland, die in 2024 gereed is. Motto van de volwaardige agenda Natuurinclusief zal zijn 'Natuurinclusief denken en doen'. PS wordt in het najaar van 2023 geïnformeerd over het proces voor de totstandkoming van deze volwaardige agenda Natuurinclusief en de wijze waarop de inbreng van PS hierin wordt meegenomen.
- Inbreng te leveren in de landelijke agenda Natuurinclusief 2.0.
- Een aantal focuslocaties te verkennen, waar de komende jaren een ruimtelijk- economische ontwikkeling volledig natuurinclusief kan worden gerealiseerd.

Soortenbeleid

In maart 2023 is het Soortenbeleid in het nieuwe format van de Omgevingswet vastgesteld. Met het nieuwe soortenbeleid bepaalt Zuid-Holland de koers voor bescherming en versterking van natuur binnen én buiten de natuurgebieden, zowel door actieve soortenbescherming als via de vergunningverlening. De samenhang met faunabeheer en exoten komt hierin ook nadrukkelijk naar voren.

Met de vaststelling van het nieuwe soortenbeleid is nu ook in de Verordening opgenomen dat biodiversiteit betrokken dient te worden bij ruimtelijke ontwikkelingen. De wijze waarop dit kan plaatsvinden, werken we nader uit in een leidraad voor ontwikkelaars, opdrachtgevers en planbeoordelaars. Op die manier komt er duidelijkheid aan de voorkant van planprocessen, waardoor gestuurd kan worden op een natuurinclusieve wijze van ontwerpen, zonder plotselinge belemmeringen op het moment van uitvoering.

- *Icoonsoorten*: De 40 icoonsoorten zijn indicatorsoorten voor de biodiversiteit in Zuid-Holland: ze representeren de diverse typen natuur die we binnen de provincie kennen. De provincie zoekt samen met netwerkpartners actief naar mogelijkheden om het leefgebied van deze soorten te verbeteren. Deze aanpak kan ook bijdragen aan een Basiskwaliteit Natuur (BKN). Met de uitwerking van deze strategie wordt in 2024 voornamelijk ingezet op de uitwerking van projecten die bijdragen aan realisatie van leefgebied van icoonsoorten en/of Vogel- en Habitat Richtlijn soorten (VHR-soorten) in zowel het stedelijk, landelijk en overgangsgebied. Dit wordt gerealiseerd met behulp van een subsidieregeling. Ook wordt een faunapassage bij de N207 en de A15 gerealiseerd en wordt ingezet op kleinschalige biodiversiteitsprojecten en soortenonderzoek.
- *Bijenlandschap*: De ambitie van de provincie is om in 2030 van heel Zuid-Holland een aaneengesloten bijenlandschap te maken. Dit aaneengesloten bloemrijke netwerk is goed voor de (bestuivende) insecten en

daarmee voor andere kleine dieren en vogels die deze insecten eten. Een groot Zuid-Hollands bijenlandschap brengt op die manier de basis op orde voor gezonde natuur. In 2024 wordt ingezet op het verstevigen van de huidige bijenlandschappen en het uitbreiden op kansrijke locaties, volgens het 'Strategisch Meerjarenplan' geschreven door de programmatrekker Omgevingsdienst West-Holland.

Bos- en bomenbeleid

In 2022 is de ruimtelijke strategie voor bos- en bomen afgerond, een inspiratiedocument waarin wordt beschreven waar bos en bomen het Zuid-Hollandse landschap kunnen versterken. In 2024 gaan we door zoals afgesproken bij de behandeling van de motie De Spade de grond in (Motie 1117) met uitvoeringskansen voor bos en bomen. De hoofdzaken waarop wordt ingezet zijn:

- Voortzetten van de rol van bosmakelaar. Deze is een verbindende schakel die initiatieven ondersteunt door bijvoorbeeld te helpen om planologische hobbels te slechten, verschillende stakeholders bij elkaar te brengen en partijen die financiering hebben om bomen te planten te verbinden aan geschikte locaties.
- Voortzetten van de subsidieregeling 'Meer bos in Zuid-Holland'. Dit is een subsidieregeling die particulieren en gemeenten in staat stelt om bos aan te planten.
- Voorzetten van de samenwerking met Staatsbosbeheer om bosuitbreiding in recreatiegebieden te realiseren en de vitaliteit van bestaande bossen in recreatiegebieden te verbeteren.
- Ook zetten we verder in op de ondersteuning van kleine initiatieven en zetten we de samenwerking met Meerbomennu van Urgenda voort, waarmee in 2023-2024 nogmaals rond de 50.000 bomen worden geplant door heel Zuid-Holland
- Daarnaast worden kennis en kansen inbracht bij het ZH-PLG, de Ruimtelijke puzzel en Agenda Natuurinclusief, om bos en bomen te verankeren in langlopende trajecten. Bosuitbreiding en vitaliteit is als één van de maatregelen opgenomen in het ZH-PLG. Aan de gebiedsprocessen wordt per regio gevraagd om in beeld brengen hoeveel hectares bosuitbreiding gerealiseerd kan worden om daarna tot een gedragen hectaredoelstelling voor Zuid-Holland te komen.

In lijn met de Motie 1142 (Duurzaam Bos- en bomenbeleid) is bij Voorjaarsnota 2023 een voorstel voor een uitvoeringsprogramma aangeboden aan PS voor de periode na 2024. Het is aan GS en PS om te bepalen of zij het bos- en bomenbeleid conform dit uitvoeringsplan willen voortzetten.

LIFE IP All4Biodiversity

Het landelijke programma LIFE IP All4Biodiversity is in 2023 bijgesteld en voorgelegd aan de Europese Commissie om daarmee beter in te kunnen spelen op de landelijke ontwikkelingen zoals gebiedsgerichte aanpak stikstof en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). Deze herpositionering was noodzakelijk om de spin-off van het programma All4Biodiversity, waarvan de provincie Zuid-Holland leadpartner is, beter mogelijk te maken. All4Biodiversity heeft een grote toegevoegde waarde voor alle gebiedsgerichte projecten op het vlak van beheer, verdienmodellen en wet- en regelgeving. Er is onder meer een toolbox ontwikkeld en een cursus/training gebiedsgericht werken. In Zuid-Holland maken wij integraal onderdeel uit van de gebiedsgerichte aanpak van Mient Kooltuin, waarbij een projectleider bijdraagt aan de gebiedsgerichte ontwikkeling, het in beeld brengen en wegnemen van de drukfactoren en daarmee versterking van de natuurkwaliteit van het aangrenzende Natura 2000 gebied.

Stichting Deltaplan Biodiversiteit

De samenwerking met de Stichting Deltaplan Biodiversiteit blijkt van grote toegevoegde waarde voor de verbetering van de biodiversiteit in de provincie Zuid-Holland. Niet alleen zien we deze toegevoegde waarde terug in het programma All4Biodiversity en het NPLG. In 2024 zal het programma All4Biodiversity nauw aansluiten bij het netwerk van de Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel door stakeholderbijeenkomsten en communicatie gezamenlijk te organiseren. Ook benutten we het netwerk van de Stichting Deltaplan voor de uitwerking van een blauwgroen netwerk in samenhang met het landelijke Aanvalsplan Landschapselementen.

Hiervoor draaien we bijvoorbeeld mee in de landelijke werkgroep groenblauwe dooradering. Ook maakt de pilot groenblauwe dooradering meet het project Prachtsloten onderdeel uit van het Aanvalsplan Landschap en landelijke programma Mooi Nederland.

Boerenlandvogels

Voor de verdere uitvoering van het Actieplan Boerenlandvogels uit 2019 is meerjarige financiering beschikbaar gesteld voor de periode 2022-2027. De provincie heeft de afspraken uit het Actieplan nader uitgewerkt in een uitvoeringsagenda die is opgesteld samen met de partners (terreinbeherende organisaties, agrarische collectieven verenigd in BoerenNatuur ZH, particuliere grondbezitters, weidevogelvrijwilligers, de Faunabeheereenheid, de Natuur- en Milieufederatie en de waterschappen). Concrete maatregelen zijn een jaarlijkse openstelling van de subsidieregeling verbetering leefgebied grutto en patrijs (Srg paragraaf 2.16), ontwikkelingsbeheer in recent ingericht weidevogelgebied, afkoop van reguliere pacht, extra inzet op monitoring, predatie tegengaan en onderzoek naar de effecten van gewasbeschermingsmiddelen op Kievitskuikens. Ook wordt geïnvesteerd in de begeleiding van weidevogelvrijwilligers en in de inrichting van weidevogelgebieden op provinciegrond, zoals in de Zuidpolder van Delfgauw en bij De Donkse Laagten. De inspanningen vanuit het Actieplan Boerenlandvogels sluiten nauw aan op het NPLG, de veenweidenstrategie, de landbouwtransitie en het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb).

Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Per 2023 is de nieuwe periode agrarisch natuur- en landschapsbeheer op basis van het Nationaal Strategisch Plan (de opvolger van het Plattelands Ontwikkelings Programma (POP3) ingezet. In 2024 wordt het agrarisch natuur- en landschapsbeheer voortgezet. In deze periode zal de inzet voor biodiversiteitsdoelen zoals die binnen POP3 bestond, worden gecontinueerd en komt er door extra Europese cofinanciering meer budget beschikbaar voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto en voor klimaat en waterdoelen. Ook het Ministerie van LNV draagt extra bij voor de uitvoering van het Aanvalsplan Grutto.

Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

We voeren de wettelijke VTH taken in het kader van de Wet Natuurbescherming uit (via de omgevingsdiensten) door:

- Het soortenbeleid wat in 2023 door Provinciale Staten is vastgesteld te gaan implementeren en te verbinden met de andere opgave binnen de provincie (bijvoorbeeld de woningbouw- en energieopgave).
- Binnen het faunabeheer streven wij naar een gezond evenwicht in populaties en wegen we zorgvuldig de belangen van natuur en samenleving af. Waar nodig treffen we maatregelen, ten behoeve van biodiversiteit, openbare veiligheid en volksgezondheid en beperking van (landbouw)schade.
- Vergunningverlening, toezicht en handhaving voor gebieds- en soortenbescherming, faunabeheer en houtopstanden.
- Verantwoordelijkheid te dragen voor bestrijding/beheer van het merendeel van de door de minister aangewezen invasieve soorten (exoten).

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw

Het landbouwdossier is in beweging. De urgentie en maatschappelijke druk nemen toe terwijl de nodige kaders en beschikbare middelen vanuit het Rijk nog niet helder zijn. Dat maakt de plannen van de provincie dynamisch en moeilijk voorspelbaar. Er is een sterke relatie met de doelen van het NPLG, ook de niet-stikstof gerelateerde doelen biodiversiteit, waterkwaliteit en klimaat. De gevolgen van klimaatverandering zijn al voelbaar voor de landbouw. Wij gaan samen met de agrariërs aan de slag om goede keuzes te maken voor een toekomstbestendige sector. De keuzes kunnen per regio verschillen en raken aan de uitwerking van de gebiedsplannen die opgesteld worden vanuit het NPLG. De benodigde acties voor een toekomstbestendige landbouw kunnen in de Duin-en Bollenstreek anders zijn dan in de Zuid-Westelijke Delta of het Veenweidegebied.

In het ene gebied speelt verzilting van landbouwgrond meer dan in het andere, waar misschien uitputting van de bodem aan de orde is. Maar in alle gebieden werken we samen met onze partners aan beperking van stikstofuitstoot, tegengaan van het verlies van biodiversiteit en verbetering van de waterkwaliteit.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- Opgedane kennis op de thema's kringlooplandbouw, bodemkwaliteit, verdienmodellen en natuurinclusiviteit via proeftuinen, Veenweide Innovatiecentrum, Groene Cirkels en werkplaatsen evalueren en zo nodig vertalen naar omgevingsbeleid.
- In gebiedscoalities waaronder de voedsel families verder werken aan de transitie van de landbouw en zorgen voor opschaling van successen.
- De actielijn landbouw-stikstof uitvoeren als onderdeel van de uitvoeringsagenda stikstof ZH.
- De regionale strategieën waaronder de Veenweidestrategie uitvoeren en vertalen naar NPLG doelen.
- Aansluiten op de opgaven circulaire economie, stikstof, bodemdaling, klimaat, voedsel, biodiversiteit, waterkwaliteit en energie.
- Versterken samenwerking greenports.
- Bottom-up initiatieven en kavelruil die bijdragen aan de doelstellingen voor vitale landbouw met kennis en subsidie ondersteunen.
- Deelnemen in programma's Rijk / Europa, waaronder vorming van nieuw gemeenschappelijk landbouwbeleid en deelname in regiodeal bodemdaling Groene Hart, Interbestuurlijk Programma en Klimaatakkoord landbouw & landgebruik.
- Vraaggericht ondersteunen van Zuid-Hollandse agrariërs door bijvoorbeeld coaching, bedrijfskundig advies en loketfunctie voor samenwerking met de overheid.

IBP Zuidwestelijke Delta

Het in 2020 gestarte Interbestuurlijk programma Vitaal platteland Zuidwestelijke Delta is goed op gang gekomen en wordt in 2023 voortgezet. Het Ministerie van LNV heeft een specifieke uitkering beschikbaar gesteld om het gebiedsplan uit te voeren. In drie broedplaatsen worden projecten ontwikkeld en uitgevoerd: volhoudbare landbouw, zoet water, genieten en beleven. Hierbij werken we samen met provincie Zeeland, provincie Noord-Brabant, waterschappen, gemeenten en maatschappelijke stakeholders in de Zuidwestelijke delta. 2024 is het laatste jaar van uitvoering van het IBP Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta. De financiële afwikkeling van het programma vindt in de eerste helft van 2025 plaats.

POP3/ GLB-NSP

Met het GLB-NSP komt er in totaal € 46 miljoen beschikbaar voor de landbouw en het landelijk gebied in Zuid-Holland. In 2024 zal het grootste deel van de middelen (circa € 20 mln) worden opengesteld. De te verlenen subsidies leiden tot realisatie in de periode 2025-2029.

Beleidsprestatie 5-2-2 Aanpak Bodemdaling (landelijk gebied)

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Veenweiden

Samen met overheden en maatschappelijke partijen in de veenweidegebieden ontwikkelen van de Strategie Veenweide volgens de afspraken uit het Klimaatakkoord, onderdeel landbouw & landgebruik. Dit wordt nu via een integrale en gebiedsgerichte aanpak voortgezet in het kader van het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied. Dit leidt tot een startbeslissing per kern/deelgebied.

Naast deze implementatie, is een verdere kennisontwikkeling en beleidsvorming rond het veenweidevraagstuk (water-bodem-gebruik) nodig. In overleg met de medeoverheden, maatschappelijke partijen, kennisinstellingen en andere partners wordt hieraan gewerkt.

Klimaat en Bodemdaling

Wij zijn penvoerder van, en actief in de Interbestuurlijk Programma's Vitaal Platteland Hollands-Utrechtse Veenweide en Zuidwestelijke Delta waarbij het gaat om (transitie naar) een volhoudbare agrarische toekomst. Verder ondersteunen wij nieuwe verdienmodellen en innovatieve oplossingen die kunnen bijdragen aan een andere vorm van landgebruik. Daarnaast faciliteren we kennisontwikkeling en kennisdeling gericht op bodemdaling en bijbehorende handelingsperspectieven door onder andere:

- Nationaal onderzoek Broeikasgassen uit veen;
- Veenweiden Innovatie Centrum;
- Structurele kennisborging en -deling via het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling.

Groene Cirkels

Binnen de verschillende Groene Cirkels worden netwerken gebouwd om samen met partners te werken aan verduurzaming. Groene Cirkels raakt aan verschillende provinciale opgaven waaronder toekomstbestendige landbouw en bodemdaling, maar ook breder (gezondheid, duurzame mobiliteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie). In 2023 werken we op het gebied van toekomstbestendige landbouw aan:

- Ontwikkeling van (praktijk)kennis en nieuwe verdienmodellen voor de landbouw op de thema's bodemdaling, reductie van (agrarische) emissies, waterkwaliteit, biodiversiteit en circulaire landbouwprocessen (Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling);
- Een gezonde en adaptieve bodem en een natuurlijk systeem (Groene Cirkel Farm Frites).
- De vraag naar duurzame agrarische producten voor een gezond voedselsysteem (Groene Cirkel Tuin van Holland).

De overige cirkels dragen op een meer indirecte wijze bij aan toekomstbestendige landbouw: kringlopen sluiten waarbij de landbouw één van de partners is (Groene Cirkel Heineken) en biodiversiteit versterken (Groene Cirkel Groene gezonde stad, Groene Cirkel Heineken en Groene Cirkel Bijenlandschap).

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- Kennis inbrengen over waterveiligheid en -kwaliteit in het ZH-PLG om te borgen dat deze onderwerpen verankerd worden in de gebiedsplannen voor het ZH-PLG.
- Kennis over waterveiligheid en -kwaliteit inbrengen in en meewerken aan de ruimtelijke puzzel en water en bodem sturend.
- Voor de regionale waterkeringen werken we samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland en de inliggende waterschappen. De regionale waterkeringen, die door de provincie zijn aangewezen en genormeerd, worden door de waterschappen gemonitord, getoetst en verbeterd. Hierover rapporteren de waterschappen jaarlijks aan GS. Deze informatie wordt gebundeld aangeboden aan PS.
- Tijdens dreigende hoogwatersituaties of langdurige droogte informeren wij het college actief over de verantwoordelijkheden van de provincie en handelingsperspectief voor het college. Tijdens langdurige droogte leveren wij provinciale inbreng in het regionaal droogte-overleg Midden West Nederland.
- We werken samen met andere partijen aan de ontwikkeling van nieuwe (overstromings)modellen. Een voorbeeld hiervan is de samenwerkingsovereenkomst met de provincies Utrecht en Noord-Holland en de Hoogheemraadschappen De Stichtse Rijnlanden, van Rijnland, van Delfland, van Schieland en de Krimpenerwaard en van Amstel, Gooi en Vecht, waarin we werken aan het Randstad Overstromingsmodel Instrumentarium (ROI).
- De provincie heeft de taak om normen vast te stellen voor de bergings- en afvoercapaciteit van het regionale watersysteem. Na de extreme wateroverlast en overstromingen in Limburg in de zomer van 2021 heeft de minister een beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater opgericht. De beleidstafel adviseert om de aanpak en normering wateroverlast te verbreden. De provincie gaat in gesprek met de waterschappen over wat dit

betekent voor de normering wateroverlast tot en ná 2027. De provincie werkt mee en draagt bij aan onderzoek naar de gevolgen van bovennormatieve wateroverlast.

- De provincie heeft vanuit de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR) de taak om de overstromingsgevaar- en -risicokaarten actueel te houden. Verder nemen wij namens alle provincies deel aan de ROR-werkgroep 'Kaarten', werken wij mee aan een landelijk project om bestaande overstromingsinformatie in de Landelijke Databank Overstromingsgegevens (LDO) te verbeteren en aan de implementatie van een Landelijke Voorziening Overstromingsinformatie.
- Samen met waterschappen en veiligheidsregio's het beleid voor meerlaagsveiligheid verder uitwerken op basis van de verkennende studies die in 2022 en 2023 zijn uitgevoerd.
- Regionale strategieën van het Deltaprogramma uitvoeren, samen met andere partners in de regio in het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden, Zuidwestelijke Delta en deltaprogramma Zoetwater. Met onze inzet verbinden we de opgave en ambities van de provincie met deze strategieën.
- Voor de Haringvlietmonding samen met de betrokken partners een visie ontwikkelen hoe om te gaan met de verzanding die daar optreedt. Daarbij is het de uitdaging de belangen van waterveiligheid, economie, recreatie en natuur goed te combineren.
- We participeren in het kennisprogramma Zeespiegelstijging van het Deltaprogramma, zodat we de regionale opgaven aan de kust aanpakken in samenhang met de nationale opgaven.
- Projectplannen goedkeuren bij dijkversterkingen van de waterschappen (na invoering van de Omgevingswet wordt dit het projectbesluit. De projectbesluiten kunnen dan ook over andere waterstaatswerken gaan).

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- In het ZH PLG zijn de doelen opgenomen om te voldoen aan de Europese normen in 2027, KRW-maatregelen zijn hiermee gekoppeld aan (fondsen voor) realisatie van natuur en duurzame landbouw. Het gaat om bestaande maatregelen die zijn afgesproken in het regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027 en de waterbeheerprogramma's waterschappen en maatregelen die via het ZH-PLG worden afgesproken - onder voorbehoud van financiering uit het Transitiefonds - in het gebiedsprogramma en de drie gebiedsplannen.
- Goede kwaliteit oppervlakte- en grondwater tot stand brengen, monitoren en voldoen aan de Europese normen (Kaderrichtlijn Water) in 2027. De provincie werkt samen met andere overheden en stakeholders in het deelstroomgebied Rijn-West aan maatregelen om de KRW-doelen in 2027 te behalen.
- Duurzame zoetwatervoorziening: samenwerking in het Deltaprogramma Zoetwater om weerbaar te worden tegen droogte. De provincie faciliteert de realisatie van een aantal maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater door subsidie aan te vragen uit het Deltafonds. De provincie neemt deel aan de praktijkpilot De Hooghe Beer (follow-up Coastar). Kennis over waterbeschikbaarheid wordt ingebracht in de uitwerking van het ZH-PLG en de ruimtelijke puzzel, water en bodem sturend.
- Bijdrage leveren aan onderzoek en innovatieve maatregelen om de waterkwaliteit en zwemwaterkwaliteit te verbeteren via de Subsidieregeling Groen, paragraaf Waterkwaliteit.
- Bij inwerkingtreding van de Omgevingswet en het tegelijkertijd vervallen van de Wet bodembescherming veranderen de verantwoordelijkheden van de provincie als bevoegd gezag voor het bodem- en grondwaterwerkveld. Deze veranderingen hebben juridische en organisatorische consequenties. Er verschuiven taken naar gemeenten, de provincie behoudt een coördinerende en regisserende rol voor onder meer grondwaterkwaliteit. De Zuid-Hollandse Omgevingsverordening is hierop aangepast en de opdrachten aan de omgevingsdiensten worden in nauw overleg herijkt.
- Vergunningverlening, Handhaving en Toezicht: met de Omgevingsdiensten worden afspraken gemaakt en belegd in de werkplannen 2024 over VTH-taken in de grondwaterbeschermingsgebieden, hergebruik afvalwater en aanvullende strategische voorraadgebieden voor drinkwater.
- Bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur ruimtelijk beschermen.
- De beschikbaarheid van voldoende drinkwater staat onder druk door klimaatverandering, zorgwekkende stoffen (PFAS) en toenemende vraag als gevolg van verstedelijking (onder meer woningbouwopgave). In

samenwerking met drinkwaterbedrijven Oasen en Dunea wordt een MER-procedure doorlopen in de zoektocht naar nieuwe bronnen voor drinkwater om aan de drinkwatervraag te kunnen voldoen.

- Zwemwaterlocaties in oppervlaktewater aanwijzen (informatieborden plaatsen) en controleren op hygiëne en veiligheid. Website zwemwater.nl actueel houden (publieksvoorlichting). Aansturen en financieren werkplan Omgevingsdienst Midden-Holland onderdeel zwemwater.
- De kwaliteit van zwemwater staat onder druk door klimaatverandering (vorming van blauwalg) en lokale verontreiniging door bijv. watervogels. We gaan in gesprek met de waterschappen over de blauwalgenproblematiek en met terreinbeheerders over verontreiniging door vogels.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

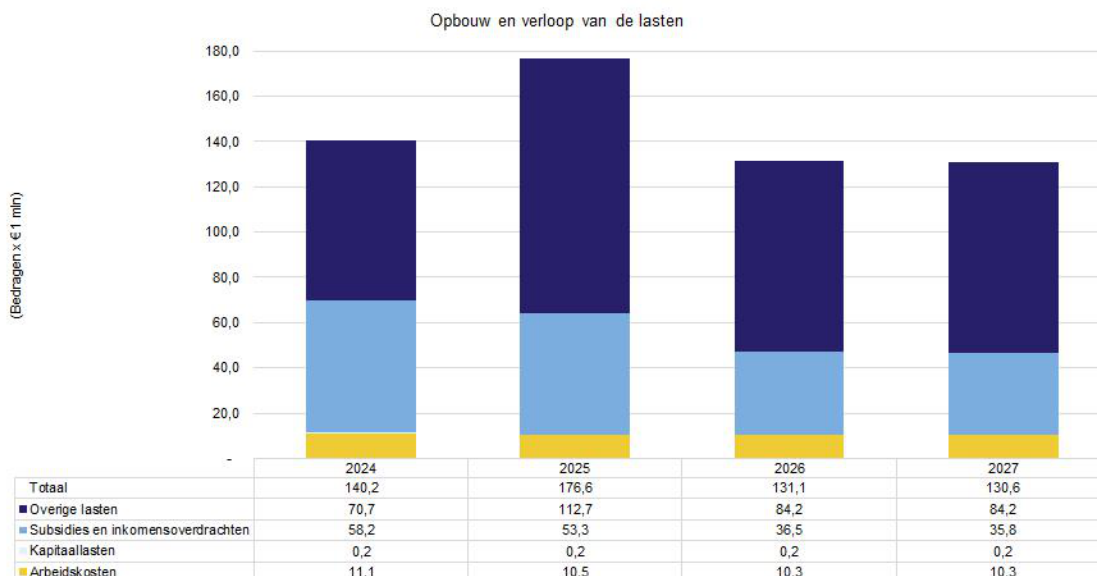
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

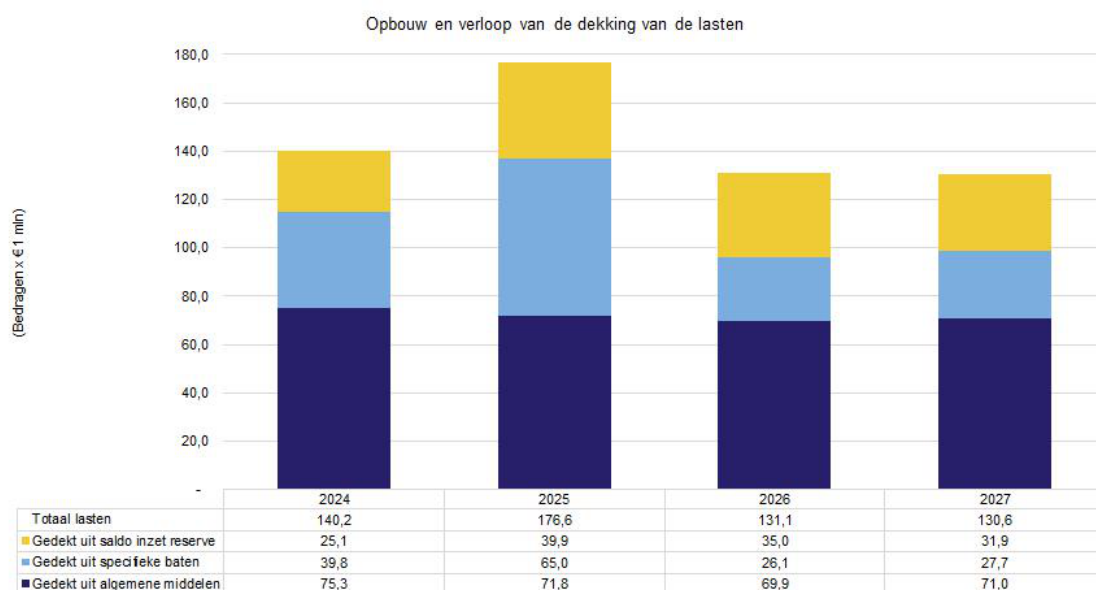
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Natuur	78.253	81.528	90.135	2.392	92.527	137.282	98.849	99.682
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	5.866	5.639	5.410	0	5.410	4.563	3.872	3.002
5-1-3 Faunabeheer	10.123	10.241	9.802	-275	9.526	9.177	9.067	9.076
Totaal beleidsdoel 5-1	94.243	97.407	105.346	2.117	107.463	151.022	111.788	111.760
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Vitale landbouw	17.203	16.406	16.602	0	16.602	11.806	10.818	10.360
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	5.597	7.788	9.061	0	9.061	7.654	2.361	2.360
Totaal beleidsdoel 5-2	22.800	24.194	25.663	0	25.663	19.460	13.179	12.720
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid	2.023	2.210	3.275	33	3.308	2.590	2.624	2.622
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	3.217	4.594	4.242	-438	3.804	3.528	3.529	3.449
Totaal beleidsdoel 5-3	5.240	6.804	7.517	-406	7.111	6.118	6.153	6.072
Totaal Lasten	122.283	128.405	138.525	1.711	140.237	176.600	131.119	130.552

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Baten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Natuur	39.649	22.115	30.262	0	30.262	59.671	25.250	26.848
5-1-2 Bevorderen biodiversiteit	2.261	77	0	0	0	0	0	0
5-1-3 Faunabeheer	1.022	540	313	0	313	313	313	313
Totaal beleidsdoel 5-1	42.932	22.732	30.575	0	30.575	59.984	25.563	27.161
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Vitale landbouw	12.327	5.999	3.019	0	3.019	0	0	0
5-2-2 Aanpak bodemdaling (landelijk gebied)	1.234	2.437	5.340	0	5.340	4.393	0	0
Totaal beleidsdoel 5-2	13.561	8.436	8.359	0	8.359	4.393	0	0
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid	126	53	53	0	53	0	0	0
5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit	722	1.204	857	0	857	580	580	502
Totaal beleidsdoel 5-3	847	1.257	910	0	910	580	580	502
Totaal Baten	57.341	32.425	39.844	0	39.844	64.957	26.143	27.663
Saldo lasten en baten Ambitie 5	64.942	95.980	98.681	1.711	100.393	111.643	104.976	102.889

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Wildopvang € 0,3 mln (n) Nieuw besluit

Bij de coalitieonderhandeling is besloten om in totaal aanvullend € 1 mln. beschikbaar te stellen voor Wildopvang. Voor het begrotingsjaar 2024 wordt € 0,3 mln. toegevoegd. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Indexatie beheerbudgetten € 3,2 mln (n) Bestaand beleid

De indexatie van de jaarschijf 2024 wordt op basis van het provinciaal indexatiebeleid toegepast op de beheerbudgetten van Beleidsdoel 5-1. Het betreft onder meer de indexatie van het budget voor het Subsiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL), het Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL), het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANib), Natura 2000, de Wet Natuurbescherming, Faunabeheer en Faunaschade Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Nationale Parken € 0,02 mln (n) Bestaand beleid

In de subsidie aan het Nationaal Park Hollandse Duinen bleek de btw niet aftrekbaar. Om geen afbreuk te doen aan de beleidsdoelen wordt het btw-deel van de subsidie structureel als budget toegevoegd. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Algemene bijdrage omgevingsdiensten € 1,2 mln (v)	Bestaand beleid
De budgetten voor algemene bijdrage aan de omgevingsdiensten voor VTH-taken voor Natuur worden structureel overgeboekt naar Beleidsdoel 7-1. Per saldo is deze bijstelling daarmee budgetneutraal.	

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Indexatie beheerbudgetten € 0,1 mln (n)	Bestaand beleid
De indexatie van de jaarschijf 2024 wordt op basis van het provinciaal indexatiebeleid toegepast op de beheer budgetten van Beleidsdoel 5-3. Het betreft onder andere de indexatie van het budget voor het algemeen waterbeleid en de VTH-taken voor water. Dekking ten laste van het begrotingssaldo	

VTH-taken ODH € 0,5 mln (v)	Bestaand beleid
Een deel van het budget voor de bijdrage aan de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) voor gemandateerde VTH-taken voor Waterkwaliteit en Grondwater wordt structureel overgeboekt naar Beleidsdoel 7-1. Het betreft het budget voor de dekking van structurele taken ODH dat eerder vanuit budget incidentele taken werd gedekt.	

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Groene ambities	5-1	0	8.575	-8.575	-7.062	-6.361	-4.401
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	5-1	0	1.500	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Reserve Ontwikkelopgave natuur	5-1	10.428	5.322	5.106	-9.250	2.604	13
NatuurNetwerk Nederland	5-1	5.767	21.107	-15.340	-20.573	-29.309	-22.244
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	5-1	0	0	0	0	0	-3.696
IODS	5-1	0	1.845	-1.845	-22	-20	-32
Groene ambities	5-2	0	2.359	-2.359	-1.445	-455	0
Reserve UPG 40	5-2	0	98	-98	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	5-3	0	500	-500	0	0	0
Eindtotaal		16.195	41.306	-25.111	-39.852	-35.041	-31.859

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie [Paragraaf Subsidies, Ambitie 5.](#)

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Zuid-Holland is een strategisch gelegen delta die altijd mensen heeft aangetrokken. Langs de waterwegen zijn krachtige handelssteden en dorpen ontstaan met elk een uniek profiel en identiteit. Onze steden zijn ontmoetingsplaatsen voor mensen en ideeën. De regio trekt kenniswerkers, bedrijven, toeristen en studenten van over de hele wereld. Stad en land raken steeds sterker met elkaar verbonden. Ons landelijke gebied met zijn dorpen is meer dan ooit een proeftuin voor nieuwe oplossingen op terreinen als klimaat, energie en voedsel. Zuid-Holland staat voor de opgave om in het komende decennium een fors aantal betaalbare woningen te bouwen en de bestaande woonvoorraad te verduurzamen. Tegelijkertijd zijn de groeiende steden ook plaatsen waar sociale problematiek zich manifesteert. In het landelijk gebied vormt het behoud van voorzieningen en leefbaarheid een opgave. Onze uitdaging is om een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving te realiseren. Om die vitale samenleving te realiseren is meer nodig dan woningbouw alleen. Het leef- en vestigingsklimaat kan versterkt worden door stad en land goed te verbinden, door ruimte te bieden voor groen en water in de stad, door een evenwichtige woningvoorraad en passende werklocaties. De vitaliteit van de stad is ook gebaat bij cultuur, kenniscentra en aantrekkelijke binnensteden.

Onze uitdaging is om de stap te maken naar een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving voor onze inwoners. Wij willen vitale en goed bereikbare steden en dorpscentra waar het fijn werken, wonen en recreëren is en waar culturele voorzieningen elkaar versterken. We houden ons unieke culturele erfgoed beleefbaar en toegankelijk. We willen dat al onze inwoners een passende en betaalbare woning kunnen vinden en zich thuis voelen in hun omgeving en gemeenschap. Ons streven is daarom om tot en met 2030 ruim 230.000 woningen aan de woningvoorraad toe te voegen. Dat is een forse opgave, die alleen gerealiseerd kan worden als het Rijk investeert in onder andere bereikbaarheid, financiën voor betaalbare en sociale woningen en voldoende middelen en menskracht. Voor ons heeft de vergroting van de sociale en betaalbare woning- en huurvoorraad daarbij prioriteit. We richten het bebouwd gebied zoveel mogelijk toekomstbestendig in. Dat wil zeggen onder andere klimaatadaptief, energieneutraal of -positief met aandacht voor planten en dieren en met ruimte voor groen en water. We concentreren onze verstedelijkingsopgave in bestaand stedelijk gebied. Er liggen grote kansen in de veranderingen op het gebied van mobiliteit, wonen, energie en werken. Die gaan we in samenhang oppakken om kansen te benutten. We werken samen aan een provincie waar je het leven kan vieren.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Sociale huurvoorraad

Meer dan de helft van de Zuid-Hollandse huishoudens komt in aanmerking voor een sociale huurwoning. Het huidige aanbod is ontoereikend om aan de vraag te voldoen. Er is een grotere voorraad betaalbare woningen nodig. We willen een inhaalslag in de bouw van deze woningen.

- We hebben afgesproken dat gemeenten toegroeien naar minimaal 30% sociale huurwoningen in de bestaande voorraad.
- We sluiten aan bij de landelijke afspraken dat minimaal 2 op de 3 nieuwe huizen in de categorie betaalbaar vallen. 40% van de nieuwbouwwoningen moet sociaal zijn, dat komt neer op circa 100.000 sociale huurwoningen – met name in de gemeenten die achterlopen bij de opgave om toe te groeien naar 30% sociale woningbouw in de bestaande voorraad.
- Wij willen dat een sociale huurwoning ook echt sociaal is en langdurig, minimaal 25 jaar vanaf de bouw, wordt ingezet als sociale huurwoning. Een sociale huurwoning heeft een begrensde huur, er is sprake van een maximale jaarlijkse huurverhoging en de huurwoning moet vallen onder het woonruimteverdeelsysteem. Deze definitie en verdeling gelden ook voor regionale woningbouwprogramma's. De woningbouwprogramma's zijn de optelsom van alle nieuwe woningen in een regio.
- Nieuwbouwprogramma's worden getoetst, onder meer op de vraag of deze voldoende sociale huurwoningen toevoegen aan het aanbod huurwoningen.

- We gaan private partijen stimuleren om meer sociale en betaalbare huurwoningen te bouwen, onder meer gericht op middengroepen.
- Met gemeenten, woningbouwcorporaties en andere bouwpartners gaan we in gesprek over de huisvesting van bijzondere doelgroepen, zoals: dak- en thuislozen, arbeidsmigranten, asielzoekers, statushouders en ex-gedetineerden. We zetten onze wettelijke instrumenten in als resultaten uitblijven.

Versnellen van de bouw van betaalbare woningen

- We richten ons op de bouw van voldoende woningen. De huidige planvoorraad is nu voldoende om de afgesproken aantallen woningen te bouwen. De prioriteit ligt bij de uitvoering van vastgestelde plannen.
- Jaarlijks stellen we de woonbehoefte vast. Plannen kunnen tot 130% van de behoefte worden opgesteld.
- Woningbouwsubsidies worden komende periode voortgezet.
- We beoordelen jaarlijks of plannen ook tot uitvoering komen. Plannen die niet uitgevoerd worden, geven wij een aanwijzing of ze worden geschrapt en kunnen worden ingeruild voor plannen die op de reservelijst van gemeenten staan. Dat zijn woningbouwlocaties die de gemeente mogelijk wil gaan ontwikkelen maar die nog niet door de provincie zijn vastgesteld. Wij stellen deze plannen versneld vast.
- We stimuleren nieuwe en innovatieve vormen van woningen. We hebben daarbij speciale aandacht voor woonunits met een kleinere woonoppervlak te. We denken hierbij bijvoorbeeld aan 'tiny houses', 'kangoeroewoningen' en woningen voor senioren zoals een knarrenhof en woningen voor starters en studenten. We stimuleren ook het gebruik van alternatieve en innovatieve instrumenten om woningen te bouwen via experimenten en pilots. Zoals Collectief Particulier Opdrachtgeverschap (CPO) en woongroepen. We voeren een verkenning uit naar de mogelijkheden zelf te bouwen of eigen gronden in te zetten voor woningbouw. Daarbij waken we ervoor de markt of bestaande afspraken te verstoren.
- We willen voorkomen dat de woningbouw elke keer aan de bovengrens van de woningbouwcategorie plaatsvindt. We onderzoeken welke instrumenten het mogelijk maken dit te voorkomen.
- We willen gemeenten helderheid geven over bouwopgaven, locaties en afspraken met gemeenten. We gaan onderzoeken of de woonbehoefte rapportage elk jaar uitgevoerd kan worden.
- Bij het vergroten van de woningvoorraad stimuleren en helpen we partijen om bestaande gebouwen en gebieden optimaal te benutten. Daarbij kan gedacht worden aan de splitsing van grote woningen, vermindering van leegstand, verdieping erbij, functiemenging en/of ombouwen van bestaande kantoren en winkels naar woningen. De verwachting is dat hiermee tienduizenden woningen gerealiseerd kunnen worden.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Verstedelijkingslocaties en vitale gemeenschappen

- We bouwen zoveel als mogelijk binnenstedelijk, om landbouw, natuur en recreatie te ontzien en omdat in de stad al voorzieningen en infrastructuur aanwezig zijn. Dit betreft circa 85% van de nieuwbouw, zoals nu is vastgelegd in de bestaande bouwplannen.
- We omarmen het principe van het 15-minuten- stad-concept en onderzoeken hoe we dit een plek kunnen geven in ons ruimtelijke- en mobiliteitsbeleid.
- We stimuleren wonen nabij voorzieningen en ov. Dat vraagt om hogere dichtheden van woningen op deze locaties. We sturen daarom op passende parkeernormen nabij haltes van hoogwaardig openbaar vervoer en bij sociale woningbouw. Dat doen we in combinatie met deelmobiliteit, openbaar vervoer en met oog voor lopen en fietsen. We formuleren beleid voor deelmobiliteit en stimuleren deelmobiliteitsbeleid bij onze gemeenten.
- Op 3-ha locaties nemen wij maximale parkeernormen in overweging voor nieuwbouwprojecten om op deze manier kosten te besparen en gebruik van openbaar vervoer, fietsen, wandelen en deelmobiliteit te bevorderen.
- Op plekken waar het gewenst is vanwege de leefbaarheid en voorzieningen op peil houden, geven we de mogelijkheid om extra woningen te bouwen aan de rand van kernen. We omarmen het principe 'een straatje erbij' (maximaal 50 woningen) en een 'straatje ertussen'.

- Gnephhoek en Sliedrecht-Noord zijn de enige 3ha locaties die kunnen worden toegevoegd, conform geschetste randvoorwaarden (zie GS-brieven). De Gnephhoek bevat maximaal 125 ha voor woningbouw, de rest van de polder blijft open gebied waarvan minimaal 50 ha voor natuur, groen en recreatie.
- De locatie Bleizo-West is aangewezen als windenergielocatie. De provincie zoekt een alternatieve locatie op het grondgebied van de gemeente Lansingerland en maakt met een projectbesluit windenergie op die locatie mogelijk. Als er in het najaar 2023 geen alternatieve locatie gevonden is die aan de gestelde voorwaarden voldoet, starten wij met het proces van een projectbesluit voor windenergie op Bleizo-West, of een andere locatie op het grondgebied van Lansingerland, om de opgave voor circa 15 MW te realiseren.
- De gemeente Lansingerland wil op de locatie Bleizo-West graag woningen realiseren. Als een alternatieve locatie voor windenergie onherroepelijk vergund is, kunnen op Bleizo-West woningen en bedrijven worden gerealiseerd.
- Geen bouwvergunning zonder windvergunning: onherroepelijk vergunnen van een alternatieve locatie voor windenergie is een randvoorwaarde om op Bleizo-West woningen en bedrijven te mogen realiseren.
- Wonen is meer dan een dak boven je hoofd. Om sociale structuren te versterken ondersteunen we faciliteiten voor werken, leren, zorg, sport, ontmoeting en ontspanning. Daarom stimuleren we dat er ruimte wordt geboden aan maatschappelijke functies zoals de huisarts, scholen, sport en cultuur, ontmoeting en gebedshuizen. Hiervoor gaan we in gesprek met de gemeenten.

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Rolneming

- We blijven ons committeren aan de woningbouwopgave van 235.460 woningen bruto in Zuid-Holland in 2030. Dit is alleen haalbaar als andere partijen, waaronder het Rijk, hun bijdrage leveren. Gezien de grote en ingewikkelde opgave die voor ons ligt, zien we een belangrijke coördinerende, verbindende en regisserende rol voor onszelf. Dit doen we door samenwerking, burgerparticipatie, kennisdeling, toezicht op woningtoewijzing, verlenen van subsidies, inzet van grondzaken en andere wettelijke instrumenten.
- We blijven inzetten op samenwerking in de regio, om op deze wijze de solidariteit te handhaven en te bewaken binnen én tussen regio's.
- We helpen en ondersteunen regio's bij de totstandkoming van regioafspraken. Als er geen regioafspraken komen of de resultaten van die afspraken uitblijven, grijpen we in.
- Als provincie krijgen we meer wettelijke taken op het terrein van de woningbouw, volkshuisvesting en toezicht op de asielopvang. We zorgen dat de organisatie deze opgave kan uitvoeren. We blijven bij het Rijk beklemtonen dat de opgave uitvoerbaar en proportioneel moet zijn.

Woningbouwafspraken tot 2030

- We bouwen voort op de vijf reeds gesloten woondeals met de regio's, waarin we afspraken hebben gemaakt met gemeenten, woningbouwcorporaties en andere relevante samenwerkingspartijen.
- We zetten in op de relatie met alle betrokken partijen, omdat we iedereen nodig hebben om deze grote opgave te realiseren. We kijken daarbij niet alleen naar voor de hand liggende partijen zoals gemeenten en woningbouwcorporaties, maar bijvoorbeeld ook naar projectontwikkelaars, waterschappen en nutsbedrijven.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Samenwerkingsafspraken woningbouw Rijk-provincie

In maart 2022 heeft het kabinet de Nationale Woon-en Bouwagenda vastgesteld waarin een landelijke woningbouwopgave van 900.000 woningen tot en met 2030 is aangegeven. De minister heeft in 2022 via de Samenwerkingsafspraken woningbouw met 12 provincies afspraken gemaakt over de provinciale ambities in deze landelijke opgave. Vervolgens heeft de provincie in samenspraak met gemeenten, woningbouwcorporaties en de minister afspraken gemaakt in vijf regionale realisatieagenda's wonen. Deze regionale realisatieagenda's zijn op 14 maart 2023 door partijen getekend. Daarbij zijn ondersteuningsverklaringen afgegeven voor private partijen, netbeheerders, drinkwaterbedrijven en verhuurdersorganisaties.

In 2024 wordt voortgebouwd op de afspraken die in de regionale realisatieagenda's zijn gemaakt. Onderdeel daarvan is dat invulling wordt gegeven aan de noodzakelijke randvoorwaarden (kritische succesfactoren) voor woningbouw. Een aantal randvoorwaarden zijn: voldoende middelen (ook financieel), sturing voor meer sociale en betaalbare woningen, voldoende middelen voor mobiliteit en infrastructuur (en tijdige besluitvorming), meer duidelijkheid over en waar nodig oplossingen voor stikstof en geluid, versnelling en uniformering op een hoog ambitieniveau van regelgeving toekomstbestendig bouwen, tegengaan van schaarste aan middelen en menskracht.

Samen met het Rijk en andere partners proberen we hier de komende tijd oplossingen voor te vinden.

Voor de uitvoering heeft de provincie Zuid-Holland met vijf regio's binnen de regionale realisatieagenda's afspraken gemaakt over onder meer betaalbaarheid. Bij de uitvoering zijn naast gemeenten ook woningbouwcorporaties en ontwikkelaars betrokken. Het gaat daarbij niet alleen om afspraken op papier, maar juist ook om een werkwijze om in nauwe samenwerking met elkaar ambities waar te maken, waarbij voor praktische problemen snel oplossingen worden gevonden.

Om een versnelling van betaalbare en passende woningbouw en een balans tussen wonen en werken te realiseren, continueren we onze inzet en zetten we extra accenten:

- De bouw van binnenstedelijke woningbouwlocaties versnellen met een groot aandeel betaalbare en sociale woningen binnen bestaand stads- en dorpsgebied en nabij hoogwaardig openbaar vervoer. Dit doen we onder meer door inzet van de subsidieregeling Wonen. Ook continueren we onze inzet voor, en ondersteuning bij, gewenste gebiedsontwikkelingen zoals Valkenhorst en Middengebied Zuidplaspolder vanuit het team versnellen woningbouw.
- Bij het Rijk blijven we aandacht vragen voor middelen voor een vervolg op de Woningbouwimpuls, de financiële positie van woningbouwcorporaties en de inzet van middelen voor ov- en fietsinfrastructuur
- Harde plancapaciteit aan betaalbare woningbouw binnen de geplande gebiedsontwikkelingen vergroten door de versnellingsaanpak locaties door te zetten. In deze gebiedsontwikkelingen spelen vaak vraagstukken rond verdichting en transformatie van verouderde bedrijventerreinen, leegstaande kantoren en winkels naar woningen.
- Inzichten en acties uit het opschalingstraject 'stimuleren van fabrieksbouw' delen door blijvend in te zetten op industrieel, biobased en circulair bouwen (zoals door de website zetdewoningbouwaan.nl).
- Door in te zetten op Flexwoningen worden woningzoekenden geholpen (spoedzoekers) met een tijdelijke oplossing.

- Bouwstroom Haaglanden wordt nu in de praktijk uitgewerkt en is de gunningsfase voorbij. Woningbouwcorporaties uit Holland Rijnland hebben het voornemen aan te haken op de Bouwstroom Haaglanden, net als ook twee woningbouwcorporaties uit Midden-Holland. De Rotterdamse regio kent een vergelijkbaar initiatief via het traject Bouwversnelling, voor de collectieve inkoop van fabrieksmatig gebouwde woningen.
- Optoppen, aanplakken en uitplinten als meerjarenprogramma, waarbij we inzetten op zowel het stimuleren van de realisatie van bouwprojecten, als het agenderen en oplossen van barrières. Inzet van kennis en koppeling vraag en aanbod is nodig om structureel in Zuid-Holland het optoppen, aanplakken en uitplinten mogelijk te maken in met name naoorlogse wijken.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Om projecten met een groot aandeel betaalbare woningbouw te versnellen, werken we binnen het programma Wonen met meerdere instrumenten:

1. Subsidieregeling wonen Zuid-Holland

Er wordt gewerkt aan de verschillende subsidieregelingen voor wonen vanaf 1 januari 2024 in te richten onder één hoofdsubsidieregeling (subsidieregeling wonen Zuid-Holland) met één hoofdplafond waarin wordt gewerkt met deelplafonds voor de daaronder vallende hoofdstukken. Doelen van de subsidieregeling zijn het versnellen van de bouw van betaalbare woningen door het beschikbaar stellen van subsidies waarmee de onrendabele top in een woningbouwproject gedekt wordt, het beschikbaar stellen van subsidies voor de inhuur van extra expertise waarmee de planprocedure voor een woningbouwproject versneld wordt en het stimuleren van toekomstbestendig bouwen. In de Subsidieregeling wonen Zuid-Holland worden de bestaande subsidieregelingen (Knelpuntenpot, Senioren en Vliegende Brigade) en een nog te ontwikkelen regeling voor het stimuleren van toekomstbestendig bouwen ondergebracht in verschillende hoofdstukken en worden de regelingen geactualiseerd. GS publiceren voorafgaand aan de openstelling van het betreffende hoofdstuk wat de openstellingsperiode is en wat het beschikbare bedrag is voor de aanvragen. Er bestaat ook de mogelijkheid om in een latere fase in de Subsidieregeling wonen Zuid-Holland nieuwe openstellingsbesluiten toe te voegen met subsidiemogelijkheden voor andere woongerelateerde onderwerpen. Op deze manier kan goed worden ingespeeld op de maatschappelijke vraag naar ondersteuning om woningbouw te versnellen.

Behalve provinciale middelen worden via de subsidieregeling wonen Zuid-Holland ook Rijksmiddelen ingezet. In 2023 en 2024 wordt er een aanvulling van de flexpoolmiddelen vanuit het Rijk verwacht. Dit bedrag wordt ingezet via de subsidieregeling wonen Zuid-Holland.

Naast de inzet van subsidieregeling wonen zetten we ook middelen in voor:

- Experts Toekomstbestendig Bouwen: experts helpen gemeenten op verzoek met gezond-, klimaatadaptief-, natuurinclusief-, emissieloos-, circulair- en biobased bouwen en met energie.
- Flexpool Verdichten en Mixen: trainees en (vanaf 2025) professionals in gebiedsontwikkeling ondersteunen gemeenten en woningbouwcorporaties bij het verdichten en mixen in de bestaande stad.

2. Versnellen van locaties:

Het gaat hierbij om het versnellen van gebiedsontwikkelingen waarin verschillende provinciale belangen spelen. Het zijn altijd uitdagende locaties met woningbouw in relatie tot transformatie van leegstand, mengen wonen en werken, bereikbaarheid, klimaat en energie. De provincie werkt met een versnellingsaanpak om gericht doorbraken te bereiken: één projectleider is aanspreekpunt voor zowel gemeente als provincie en andere betrokken stakeholders. De provincie werkt vanuit haar brede maatschappelijke opgave (wonen, werken, mobiliteit enzovoorts) naar mijlpalen om een project uit te voeren. Voorbeelden: CID-Binckhorst, Delft-Schieoever (transformatie bedrijventerrein naar gemengd wonen/werken), Barendrecht-Stationstuinen en Capelle aan den IJssel-Rivium. We werken verder met onze partners in de Regionale realisatieagenda's Wonen,

de Verstedelijkingsalliantie en regionale samenwerkingsverbanden als de Hoekse Lijn Partners en met marktpartijen, woningcorporaties, netbeheerders, drinkwaterbedrijven, bewonersorganisaties en kennisorganisaties aan versnelling van woningbouw.

Op verschillende locaties zijn (regionale) woonwerkakkoorden afgesloten en moeten concrete afspraken worden uitgevoerd, zoals rond bedrijfsverplaatsingen, (regionale) compensatie van bedrijventerreinen en beter benutten van bestaande bedrijventerreinen. Het is van belang om deze ervaringen actief te delen met het Rijk en te zoeken naar aanvullende financiële middelen, bijvoorbeeld voor bedrijfsverplaatsingen, verduurzaming en ruimtelijke kwaliteit van bedrijventerreinen.

3. Versnellen binnen de bouwketen:

Versnelling binnen de bouwketen is erop gericht verschillende stakeholders in de bouwketen te faciliteren om woningbouwproductie en gebiedsontwikkeling te versnellen. Deze kennis delen we via bijvoorbeeld de Bouwkeet. Inzet op een bouwstream betekent dat conceptueel bouwen wordt samengebracht met collectief opdrachtgeverschap, in dit geval via de samenwerking van woningcorporaties. De corporatie gaat dan bestaande woningconcepten (modulair en/of fabrieksbouw) op de markt inkopen via een openbare aanbesteding die gezamenlijk wordt voorbereid, in plaats van nieuwbouwprojecten zelf te ontwikkelen. Een voorbeeld is de Bouwstream Haaglanden die via de Sociale Verhuurders Haaglanden (SVH) is georganiseerd. Dat zorgt voor continuïteit en voorspelbaarheid waardoor industrie en bouwers hun productiecapaciteit beter kunnen benutten. Een volgende uitdaging is om niet een project goed te keuren maar uit te gaan van productgoedkeuring. Eenmaal goedgekeurd hoeft de woning niet meer door de gemeentelijke bestemmingsplanmolen. Daarbij zetten wij in dat dat wat we toevoegen ook toekomstbestendig is.

4. Woningbouwprogrammering:

In een jaarlijks te actualiseren woningbouwprogramma geven regio's en de provincie aan welke plannen de komende periode worden uitgevoerd om de gewenste woningvoorraadtoename te behalen. De provincie voert hierbij een integrale quick scan uit om de procedures verder te versnellen en eerder in gesprek te gaan over mogelijke knelpunten. In 2023 zijn er afspraken gemaakt om het aandeel betaalbaar binnen de woningbouwprogrammering te vergroten. In 2024 worden deze afspraken betrokken bij de inzet rond de woningbouwprogramma's. Daarnaast wordt gewerkt aan het updaten van ons omgevingsbeleid op het gebied van wonen en ruimtelijke ordening.

Beleidsprestatie 6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in

[Inzet op 2/3 betaalbaar wonen, inclusief woningen voor senioren](#)

De provincie voorziet samen met gemeenten, woningbouwcorporaties en marktpartijen in voldoende passende woningen voor verschillende doelgroepen. Wij bekijken dat op regionaal niveau, maar letten daarbij ook op de individuele bijdrage van regiogemeenten aan de regionale opgaven. Daarvoor doet de provincie het volgende:

- Voortbouwen op afspraken van de vijf regionale realisatieagenda's.
- Het Rijk werkt als ondersteuning van de Nationale woon- en bouwagenda aan een wet 'versterking regie volkshuisvesting'. Wij nemen deel aan het overleg hierover en bereiden ons voor op implementatie in ons bestaand beleid. Het gaat onder andere om een verplichte adviesrol in de Huisvestingswet op huisvestingsverordeningen, een coördinerende rol richting regio/gemeenten ten aanzien van de regionale afstemming van woonzorgvisies en het streven naar een minimaal percentage van 30% sociale huurwoningvoorraad per gemeente.
- In 2024 wordt in gemeenten gewerkt aan de ontwikkeling van woon-zorgvisies, waarschijnlijk op regionaal niveau. De provincie gaat, mede met de inzet van flexpoolmiddelen, er op sturen dat elke regio een actuele regionale woonzorgvisie heeft.
- In 2023 zijn extra flexpoolmiddelen van het Rijk ter beschikking gekomen, waarbij ook afspraken over cofinanciering door de provincie worden gemaakt. In 2024 gaan we deze middelen inzetten op subsidies voor

inzet van menskracht voor woningbouw, flexwoningen, inhuur capaciteit voor woningbouwprojecten en regionale woonzorgvisies, productontwikkeling, proceskosten en een impuls op extra personeel.

- We lobbyen bij het Rijk om de maatlat Klimaatadaptief bouwen landelijk ingevoerd te krijgen en zetten ons ervoor in dat bij gebiedsontwikkelingen natuurinclusief wordt gebouwd
- In 2024 bezien we onze inspanningen voor huisvesting van arbeidsmigranten en bekijken we welke verdere inspanningen wenselijk zijn.
- De inzet op flexwonen wordt voortgezet om de druk op de woningmarkt met een flexibele schil te ontlasten..
- Het structureel overleg met de in Zuid-Holland actieve woningcorporaties wordt voortgezet, naast het contact via de regionale realisatieagenda's.
- Om voldoende sociale woningbouw te realiseren is er kennisuitwisseling met gemeenten en corporaties en gebruiken we het subsidie-instrument. Hiervoor zetten we onder andere de knelpuntenpot in.
- We zetten de kennisuitwisseling conceptueel bouwen via de Bouwstroom (onder andere Bouwstroom Haaglanden, initiatief in Holland Rijnland) voort en rollen die verder regionaal uit. Dit draagt bij aan bouwkostenverlaging.
- De provincie lobbyt samen met andere provincies, Aedes en VNG om de financiële positie van woningcorporaties te verbeteren, zodat zij hun opgaven in de provincie kunnen realiseren. Deze lobby richt zich onder andere op de voorwaarden van de Woningbouwimpuls, goede regelgeving rond stikstof en geluid, versnelling van procedures en de landelijke uitrol van klimaatadaptief bouwen.

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Beleidsprestatie 6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Landschapspark Zuidvleugel

Met ruim 3 miljoen inwoners is de Zuidvleugel van de Randstad de meest verstedelijkte regio van Nederland. Het is een voortdurende uitdaging het juiste evenwicht tussen woningen, infrastructuur, groen en landschap te bewaren. Groen en blauw zijn van grote waarde voor de gezondheid van inwoners, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Het is van vitaal belang dat de groei van het aantal woningen in onze provincie samengaat met investeringen in de kwaliteit van groen en landschap. Om een hoog kwalitatief groenblauw raamwerk te creëren dat steden en landschappen onderling verbindt en voor iedereen beter beleefbaar, bruikbaar en bereikbaar maakt, werkt de provincie samen met regionale partners aan het Landschapspark Zuidvleugel. In 2023 is daarbij primair ingezet op de verdere uitwerking van de toekomstbeelden voor de Vlietzone en Schiezone in uitvoeringsprogramma's. Om de realisatie hiervan te bevorderen zijn er begrotingssubsidies vastgesteld ter waarde van € 3 mln om bij te dragen aan 3 belangrijke uitvoeringsprojecten in de Schiezone. Voor 2024 willen we de doelen voor de Vlietzone ruimtelijk verankeren in het omgevingsbeleid en een start maken met de uitvoering.

Ruimtelijke puzzel

In het kader van de recente RO-brief leggen Rijk, provincies en gemeenten de komende jaren de ruimtelijke puzzel: niet alles kan overal. Een veelvoud aan verplichtingen en opgaven leiden tot (nieuwe) ruimteclaims. Voorbeelden daarvan zijn: wonen, werken, energietransitie, landbouw- en voedseltransitie, natuur(herstel) en biodiversiteit, klimaatadaptatie en -mitigatie en recreatie. Deze vragen om nieuwe afwegingen en keuzes voor inpassing in het landschap en combinatie van bestaande functies. Op basis van een aantal zogenoemde 'pakketten' die het Rijk de provincies aanreikt, ontwikkelen we een gericht perspectief van 2030-2050, met daarbij gebiedsgerichte uitwerkingen. De provincie trekt daarbij nauw op met alle betrokken actoren. Uitgangspunt daarbij is het bestaande omgevingsbeleid. De uitkomsten van de ruimtelijke puzzel leiden mogelijk tot beleidsaanpassingen. Ruimtelijke arrangementen worden mogelijk afgesproken tussen Rijk en provincie en afgestemd in het BO MIRT en BOL.

Gebiedsprogramma Zuidelijke Randstad (NOVEX)

In het NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad werken we samen met het Rijk, gemeenten en waterschappen aan het toekomstbestendig vormgeven van de verstedelijkingsopgave langs de Oude Lijn. Uitgangspunt hiervoor is de bestaande provinciale verstedelijkingsstrategie, gericht op geconcentreerde verstedelijking langs de Oude Lijn Leiden-Dordrecht en het HOV-systeem. Het toekomstbestendig vormgeven van deze opgave wil zeggen: in samenhang met de bredere opgaven op het gebied van gezondheid, groen in en om de stad, klimaatadaptatie, economie en energietransitie. De provincie is samen met het Rijk bestuurlijk trekker en organiseert als gebiedsregisseur het samenwerkingsproces. Afspraken tussen de betrokken overheden landen in een uitvoeringsagenda.

Ruimtelijke Kwaliteit

De provincie heeft verschillende rollen in behoud en versterking van de (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit: zowel agenderend en initiërend als kaderstellend en beoordelend. De provincie onderneemt de volgende activiteiten om de kwaliteit van de ruimte en vitaliteit van de leefomgeving te versterken:

- Advisering op basis van het ruimtelijk kwaliteitsbeleid over ruimtelijke plannen op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau
- Bodem, water en klimaatverandering maken we sturend in de ruimtelijke ordening
- We geven richting aan een optimale wisselwerking tussen gewenste ruimtelijke ontwikkelingen en een goede leefomgevingskwaliteit, onder andere met de 'ladder voor duurzame verstedelijking' en onze uitgangspunten voor verstedelijking in ons omgevingsbeleid.
- We zetten onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten in waar dat nodig is. Denk bijvoorbeeld aan zienswijzen en aanwijzingen op bestemmingsplannen.
- We zetten ons samen met de steden in om een fijnmazig sportief en recreatief netwerk te maken van groenblauwe structuren, groenblauwe schoolpleinen, groenblauwe daken, groenblauwe winkelcentra, groenblauwe bedrijventerreinen en parken.
- We besteden specifiek aandacht aan overgangsgebieden van stedelijk gebied naar open landschap. Deze vragen om extra aandacht, zeker met de toenemende vraag naar alternatieve energie, waterberging en bijvoorbeeld voedselbossen. Soms willen we belangrijke contrastkwaliteit tussen de dynamiek en dichtheid van de stad en de lichte van de aangrenzende groene ruimte behouden, soms streven we naar een goed vormgegeven geleidelijke overgang.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

Voor het ruimtelijk kwaliteitsbeleid en de vitaliteit van de leefomgeving gaat het om de volgende maatregelen:

- We gaan samen met onze partners in gebiedsateliers de ruimtelijke puzzel uitwerken, in nauwe afstemming met aanpalende trajecten zoals NPLG, RES'en, Deltaprogramma en Woonbod-Verstedelijkingsakkoord. Deze puzzel zal doorwerken in de ruimtelijke arrangementen die we in afstemming met het Rijk gaan opstellen.
- We organiseren integrale regionale ontwerpstudio's, onder aanvoering van een provinciaal ontwerper.
- We gebruiken het ontwerp en de handreiking ruimtelijke kwaliteit bij ontwikkeling en uitvoering van provinciale infrastructuurprojecten.
- We benutten onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten om ruimtelijke keuzes te maken, gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken en ongewenste ontwikkelingen tegen te houden.
- We beschermen met ons omgevingsbeleid het landelijk gebied en een aantal overgangsgebieden tussen stad en land die zijn aangewezen als groene buffer.
- We nemen biodiversiteit integraal mee in ontwerp oplossingen.

Beleidsprestatie 6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Toekomstbestendig bouwen

Zoals beschreven in de beleidskeuze Toekomstbestendig Bouwen in de provinciale Omgevingsvisie, wil de provincie een toekomstbestendige leefomgeving (versneld) realiseren. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dienen in toenemende mate

- energiepositief
 - klimaatadaptief
 - natuurinclusief
 - circulair en biobased
 - emissieloos
 - drinkwaterbesparend en
 - gezond en veilig
- te zijn.

Het betreft afzonderlijke provinciale opgaven die samenkomen onder Toekomstbestendig bouwen, maar (veel) breder zijn, met eigen mensen en middelen. Met het Programma Toekomstbestendig bouwen wordt aanvullend daarop op gestructureerde wijze gezocht naar de samenhang, koppelkansen, schuurpunten en mogelijke oplossingsrichtingen. Toekomstbestendig bouwen richtte zich tot nu toe op woningbouw en daaraan gerelateerde gebiedsontwikkeling. We zoeken daarbij constant naar de balans tussen de wenselijke toekomstbestendige woon- en leefomgeving aan de ene kant en snelheid/betaalbaarheid van de bouwopgave aan de andere kant. Snelheid/betaalbaarheid gaat, als dat onvermijdelijk is, vóór op toekomstbestendigheid. Onze inzet is daarbij gericht op verdere verankering in Omgevingsvisie en -verordening, brede samenwerking, fabrieksmatige woningbouw en communicatie. Voor dat doel maken we voor 2024 binnen de financiële middelen voor ambitie 6 ruimte voor toekomstbestendig bouwen.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- Inzet van een programmateam voor de gestructureerde integrale benadering van de afzonderlijke opgaven van Toekomstbestendig bouwen .
- Toekomstbestendig bouwen als vast en integraal onderwerp in andere woondossiers, zoals de regionale realisatieagenda's en het programma voor de NOVEX-gebieden..
- Borging van Toekomstbestendig bouwen in de provinciale Omgevingsvisie en -verordening.
- Inzet op de provinciale coalitie van overheids- en marktpartijen voor Toekomstbestendig bouwen en het landelijke convenant.
- Centrale communicatieboodschap Toekomstbestendig bouwen.
- Binnen de kaders verbreding van de inzet van de Vliegende Brigade voor versnelling van woningbouw en de inzet van het Expertteam Toekomstbestendig bouwen
- Het uitvoeren van een maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA).

Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's

Beleidsprestatie 6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen

Hoe willen we dit beleidsdoel en de beleidsprestatie halen?

Zuid-Holland bestaat uit verschillende gebieden met elk hun eigen opgaven. We werken met partners op lokaal, regionaal, provinciaal en landsdeelniveau en kijken waar nodig ook over landsgrenzen heen. Daarbij is er ruimte voor differentiatie: waar mogelijk en passend binnen het provinciaal omgevingsbeleid. Dat gebeurt alleen als er per saldo sprake is van voldoende positieve ontwikkeling. Voorbeelden hiervan zijn de gebiedsprogramma's, bijvoorbeeld voor de Hoeksche Waard en de Drechtsteden, gebiedsontwikkelingen als de herontwikkeling van het voormalig vliegveld Valkenburg en het middengebied van de Zuidplaspolder, maar ook de regionale visies voor

wonen en kantoren. Deze komen elders in deze begroting aan de orde. Tegelijkertijd zullen we, waar normerend optreden noodzakelijk is, onze wettelijke bevoegdheden en instrumenten inzetten, zoals zienswijzen en aanwijzingen op bestemmingsplannen. In het omgevingsbeleid verankeren we ons beleid.

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

- De provincie Zuid-Holland werkt actief samen met gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties aan grote gebiedsontwikkelingen die bijdragen aan de realisatie van de provinciale ambities.
- We bevorderen huisvesting voor tijdelijk wonen voor spoedzoekers als statushouders, asielzoekers, ontheemden uit Oekraïne, arbeidsmigranten, starters, dak- en thuislozen en gescheidenen. Flexwonen wordt opgenomen in de regionale woonzorgvisies. We zien toe op een goede uitvoering van afspraken over aandachtsgroepen, flexwonen en transformaties zoals opgenomen in de op 14 maart 2023 afgesloten regionale realisatieagenda's.
- Toezicht houden we volgens het aanvullende beleidskader huisvesting vergunninghouders 2020. Met dit kader stelt de provincie Zuid-Holland zich actief op in haar toezichtsrol. Het aantal vergunninghouders dat door gemeenten gehuisvest dient te worden loopt flink op. Als provincie proberen we indeplaatsstellingsprocedures te voorkomen door toezichtgesprekken te voeren en door het delen van goede voorbeelden te delen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

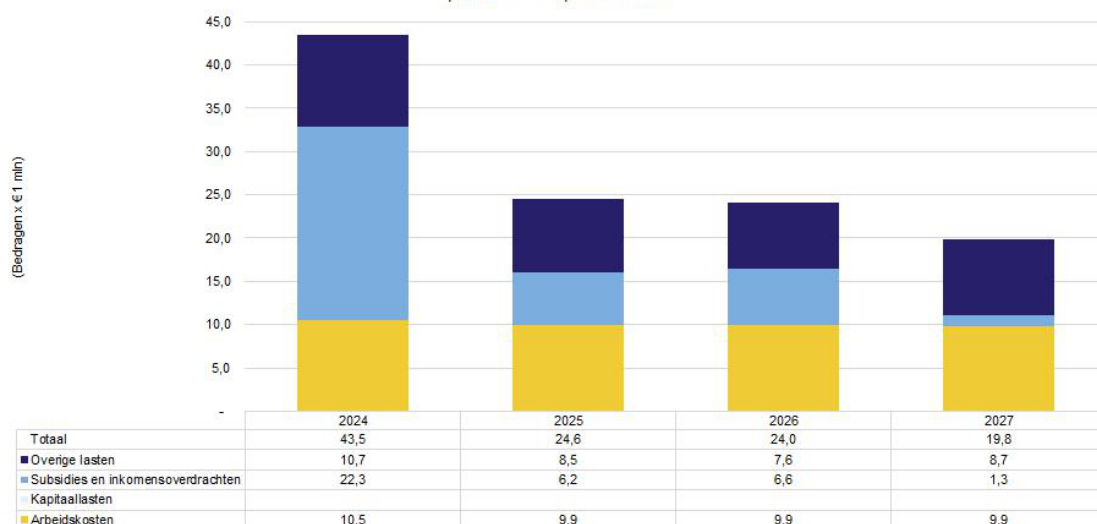
Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

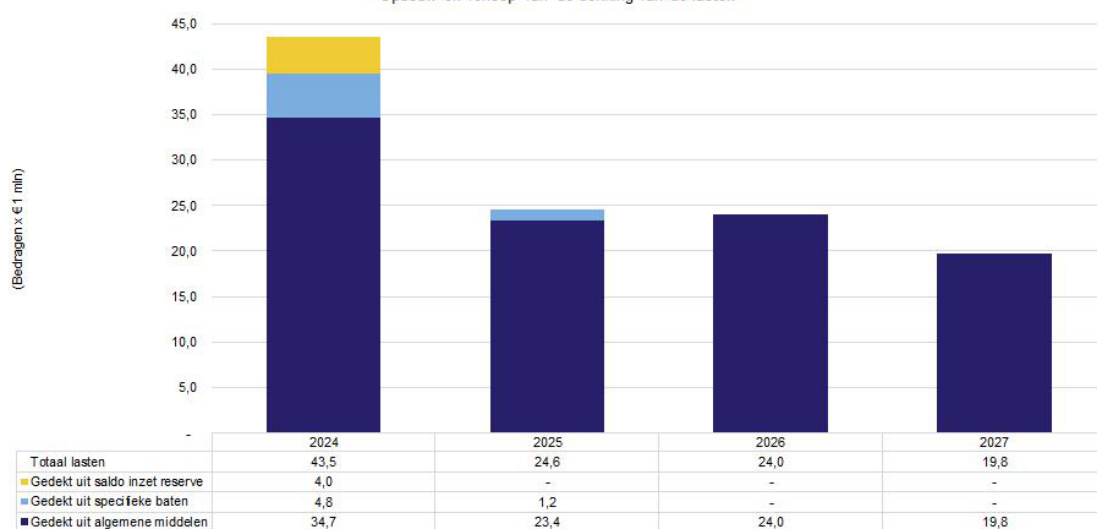
- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de lasten

Opbouw en verloop van de dekking van de lasten

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek								
6-1-1 Versnelling woningbouw	13.569	17.674	17.259	6.200	23.459	11.497	9.392	7.491
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	7.029	5.547	1.377	300	1.677	939	818	817
Totaal beleidsdoel 6-1	20.598	23.220	18.636	6.500	25.136	12.437	10.210	8.307
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving								
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	3.822	4.548	4.284	0	4.284	4.330	4.329	4.326
6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen	1.107	2.132	1.765	1.800	3.565	1.362	1.062	1.061
Totaal beleidsdoel 6-2	4.929	6.680	6.049	1.800	7.849	5.692	5.391	5.387
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's								
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	4.945	5.886	10.499	0	10.499	6.432	8.431	6.078
Totaal beleidsdoel 6-3	4.945	5.886	10.499	0	10.499	6.432	8.431	6.078
Totaal Lasten	30.472	35.787	35.184	8.300	43.484	24.560	24.032	19.772
Baten								
Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek								
6-1-1 Versnelling woningbouw	3.182	4.367	4.360	0	4.360	1.001	0	0
6-1-2 Betaalbare woningvoorraad op peil	330	542	48	0	48	38	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	3.512	4.910	4.409	0	4.409	1.039	0	0
Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving								
6-2-1 Versterken (ruimtelijke) kwaliteit en vitaliteit	2	12	0	0	0	0	0	0
6-2-2 Aanpak toekomstbestendig bouwen	0	250	350	0	350	150	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	2	262	350	0	350	150	0	0
Beleidsdoel 6-3 Afspraken met regio's								
6-3-1 Afspraken over wonen en werken in de regio en een passend woningaanbod voor alle doelgroepen	76	99	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-3	76	99	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	3.590	5.271	4.759	0	4.759	1.189	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 6	26.882	30.516	30.426	8.300	38.726	23.371	24.032	19.772

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek

Versnelling woningbouw € 3,5 mln (n)	Nieuw besluit
In de begroting 2024 stellen de Staten additionele middelen beschikbaar, van € 3,5 mln, voor de Versnelling van Woningbouw door middel van de subsidieregeling Knelpuntenpot sociale huur en midden huur. Dekking ten laste van het begrotingssaldo	

Seniorenwoningen € 2,5 mln (n)	Nieuw besluit
In de begroting 2024 stellen de Staten additionele middelen beschikbaar, van € 2,5 mln, voor de subsidieregeling Seniorenwoningen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo	

Procesgeld wonen € 0,5 mln (n)	Nieuw besluit
In de begroting 2024 stellen de Staten additionele middelen beschikbaar, van € 0,5 mln, voor procesgeld wonen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo	

Beleidsdoel 6-2 Vitaliteit en kwaliteit in de leefomgeving

Toekomst bestendig bouwen € 1,8 mln (n)	Nieuw besluit
In de begroting 2024 stellen de Staten additionele middelen beschikbaar van € 1,8 mln, voor toekomstig bestendig bouwen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo	

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	6-3	0	4.041	-4.041	0	0	0
Eindtotaal		0	4.041	-4.041	0	0	0

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Commanditaire vennootschap Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V. (ONW)

Zuid-Holland neemt sinds 2002 deel in de ONW. De andere deelnemers zijn de gemeente Westland en het Hoogheemraadschap van Delfland. Het doel is om het Westland te ontwikkelen, in het bijzonder door het bouwen van woningen. Het aandeel van Zuid-Holland is 6,83%. Zuid-Holland is stille vennoot. Dat betekent dat zij geld heeft ingelegd, maar niet het recht heeft om te beslissen.

Subsidies

Zie [Paragraaf Subsidies, Ambitie 6](#).

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Een gezonde en veilige leefomgeving wordt door een groot aantal factoren bepaald: de milieukwaliteit, veiligheid, bereikbaar groen, waterkwaliteit, keuzes bij mobiliteit en economische activiteiten, gezond voedsel en de inrichting van de openbare ruimte. Een toekomstbestendige leefomgeving is onze topprioriteit.

We willen gezondheid en veiligheid beter waarborgen in de leefomgeving

De provinciale taken die invloed hebben op gezondheid en veiligheid liggen voor een belangrijk deel op het terrein van de leefomgeving. We besteden aandacht aan gezondheid binnen alle beleidssectoren. Dit vraagt om een innovatieve en gecoördineerde beleidsaanpak en om extra inzet binnen bestaande provinciale taken. We verwachten meer extreem weer en hogere temperaturen, wat onze gezondheid en veiligheid in het geding brengt. We willen ons beter voorbereiden op zaken als hittestress, of wateroverlast na hevige stortbuien. We willen onze fysieke leefomgeving zo inrichten dat deze klimaatbestendig blijft. We werken met verschillende overheden en andere organisaties samen aan regionale adaptatiestrategieën en het nationale Deltaprogramma. Ook sport en bewegen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de gezondheid van mensen. Door te zorgen voor fiets- en wandelnetwerken en voldoende groen, willen we dan ook mensen stimuleren 'om de hoek' te bewegen, te sporten of juist lekker te ontspannen. Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor onze werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen. Daar zien wij op toe. Ook roepen wij de bedrijven op om hun innovatiekracht in te zetten voor de gezondheid en veiligheid van onze inwoners.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Brede welvaart, gezond en Vergunning Toezicht en Handhaving (VTH)

- We zetten in op brede welvaart door werk te maken van een gezonde en veilige leefomgeving. We willen gezondheidsverschillen verkleinen door bij de inrichting van de leefomgeving gezond gedrag mogelijk te maken. We beschermen inwoners tegen negatieve invloeden en verminderen deze waar mogelijk, zoals luchtvervuiling, bodemverontreiniging, veiligheidsrisico's, geluidsoverlast, nestgeluid (van afgemeerde schepen), wateroverlast en hittestress. Wij verbinden daarbij het fysieke en sociale domein.
- De provincie is het bevoegde gezag voor de uitvoering van de VTH-taken bij een groot aantal bedrijven en activiteiten in Zuid-Holland. De uitvoering van deze provinciale taken gebeurt door vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten. Wij blijven inzetten op kwalitatief hoogwaardige taakuitvoering van milieu- en groene taken door de omgevingsdiensten. Deze diensten leveren een belangrijke bijdrage aan de verduurzaming van economie en een gezonde en veilige leefomgeving voor onze inwoners. Daar waar dat noodzakelijk is, pakken we als provincie zelf de regie om sturing te geven en nieuw beleid te ontwikkelen. We willen vergunningverlening transparanter maken. Daarom zetten we het programma Altijd Actuele Digitale Vergunning voort evenals het project doorontwikkelen Omgevingsdiensten.
- Wij streven naar een Zuid-Holland zonder Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) en potentieel zeer zorgwekkende stoffen. Wij blijven een proactief beleid voeren op vermindering van deze stoffen binnen de juridische kaders.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Veilig en gezond

- We blijven ons inzetten voor een beweegvriendelijke leefomgeving met voldoende recreatiemogelijkheden 'om de hoek'. We bevorderen wandel- en fietsnetwerken, verbindingen en recreatievaart, zodat inwoners in groene gebieden kunnen rusten, sporten, bewegen en recreëren. Samen met gemeenten stimuleren we meer groen in de steden en op bedrijventerreinen, zodat het groen en recreatiemogelijkheden niet stoppen bij de gemeentegrenzen. Wij bieden de kaders, het gebruik is aan de inwoners zelf.

- In het bedrijvige en dichtbevolkte Zuid-Holland dient er voor al onze inwoners ruimte te zijn voor ontspanning en voor sport en recreatie. Wij dragen samen met partners zorg voor het beheer van recreatiegebieden, -netwerken en -voorzieningen, waaronder de recreatieve netwerken voor varen, fietsen en wandelen. We gaan de belevingswaarde van het landschap versterken, onder andere door uitbreiding van fysieke recreatieve netwerkstructuren en natuureducatie.
- We zetten in op een goed netwerk van recreatieve en functionele fiets- en wandelroutes.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Waterveiligheid en klimaatadaptatie

- We zien weersextremen toenemen. Ook in Zuid-Holland hebben wij last van wateroverlast op het ene moment en droogte op het andere moment. Wij werken toe naar een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting en watermanagement van onze leefomgeving. We sluiten aan bij de Europese en nationale ontwikkelingen op het terrein van klimaatadaptatie en actualiseren in de komende collegeperiode de Provinciale Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie.

Bodem

- De maatschappelijke kosten van bodemdaling zijn groot. Wij willen samen met alle belanghebbende partners deze kosten beperken. We maken de gevolgen van bodemdaling inzichtelijk en bespreekbaar en stellen handelingsperspectieven op voor een vitale en (be)leefbare toekomst van de gebieden en mensen die het aangaat. Bij alle werkzaamheden, ruimtelijke ontwikkelingen en keuzes wordt expliciet rekening gehouden met de bodemdalingsgevoeligheid.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Beleidsprestatie 7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit

De provincie wil de gezondheidsschade aan mens en natuur door luchtverontreiniging en geurhinder beperken en hierdoor bijdragen aan een gezonde woon- en leefomgeving. Het luchtkwaliteitsbeleid van de provincie is erop gericht om samen met andere partijen ten minste aan de wettelijke Europese luchtkwaliteitseisen te blijven voldoen en ernaar te streven de WHO-advieswaarden in 2030 te behalen.

- Uitvoering van het Schone Lucht Akkoord: binnen dit akkoord werkt de provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partijen aan verdere verbetering van de huidige luchtkwaliteit. Het Programma Luchtkwaliteit geeft een impuls om de WHO-advieswaarden te bereiken.
- Vergunningverlening en handhaving: beperking van emissies van industriële activiteiten naar de lucht wordt gereguleerd via vergunningen (van inrichtingen waarbij de provincie bevoegd gezag is), die scherp zijn vastgesteld op basis van de rijksregelgeving en de Nederlandse Emissie Richtlijnen.
- Pieken in luchtverontreiniging door smog: het provinciale draaiboek beschrijft de acties die binnen Zuid-Holland worden genomen als zich dit voordoet.
- Geurhinder: het geurhinderbeleid is bedoeld om aan te geven wat de maximale aanvaardbare geurbelasting is bij woonhuizen. De provincie past dit beleid toe bij de vergunningverlening aan bedrijven onder bevoegd gezag van de provincie.
- Zeer zorgwekkende stoffen, voorheen prioritair stoffen (wettelijke taak): de provincie wil deze emissies minimaliseren.

- Stikstofdepositie: de provincie besteedt aandacht aan brongericht stikstofbeleid. De uitwerking hiervan heeft een sterke relatie met inzet vanuit energietransitie en schone mobiliteit en zal in samenhang plaatsvinden.
- Luchtkwaliteit en binnenvaart: blijvend de uitstoot schadelijke stoffen door varend ontgassen van de binnenvaart tegengaan.

Meer specifiek:

- We starten met de DCMR met scherper vergunnen door zo dicht mogelijk aan de onderkant van de BBT-range te vergunnen.
- We stimuleren gemeenten zelf met luchtkwaliteitsbeleid te komen en uit te voeren.
- We laten burgers zelf luchtkwaliteit meten door meters beschikbaar te stellen en te ondersteunen: om draagvlak te krijgen voor het beleid, om lokaal druk te zetten aanvullend beleid te formuleren en om burgers zelf luchtkwaliteitsmaatregelen te laten nemen.
- We verkennen de mogelijkheden die de omgevingsvisie ons biedt in het ondersteunen van de gemeenten in hun houtstookbeleid.
- We doen onderzoek gericht op inzicht van UFP-emissies.
- We ontsluiten kennis over luchtkwaliteitsmaatregelen en organiseren kennisnetwerken.
- We monitoren de luchtkwaliteit.
- We adviseren bedrijven over efficiënter en schoner invullen van hun vervoer.
- We adviseren het Rijk en EU-commissie over de implementatie van de WHO-advieswaarden en herziening richtlijn luchtkwaliteit.
- In samenwerking met het Zero Emission Services (ZES) consortium komt er laadinfrastructuur in Alblasterdam voor elektrische scheepvaart.
- We stellen samen met het Rijk, IPO en het bedrijfsleven een gezamenlijke roadmap op waarin concreet invulling wordt gegeven aan de ambitie om in aanloop naar een landelijk verbod op varend ontgassen een drastische vermindering van het aantal ontgassing te realiseren. Na akkoord van de betrokken partijen zal met de uitvoering van de oplossingsrichtingen worden begonnen. Uiterlijk 1 juli 2024 zal het landelijke verbod van kracht zijn.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

Maatschappelijk gewenste ontwikkelingen moeten kunnen plaatsvinden terwijl tegelijkertijd de inwoners beschermd worden tegen geluidshinder. Geluidshinder ontstaat uit de (grotendeels wettelijk gereguleerde) gemiddelde hoeveelheid geluid en (zeer beperkt wettelijk gereguleerde) piekgeluiden. Belangrijk is om meer inzicht te krijgen in de verhouding tussen ervaren geluidshinder en feitelijke hoeveelheid geluid. De provincie streeft ernaar haar wettelijke geluidstaken in de provinciale kerntaken ruimte, economie en bereikbaarheid te integreren.

De provincie is wettelijk verantwoordelijk voor geluid van verkeer op provinciale wegen, voor vergunningverlening, toezicht en handhaving van geluid bij bedrijven met een provinciale vergunning (op grond van de Wet algemene bepalingen Omgevingsrecht) en voor de aanwijzing van stiltegebieden. De inzet is erop gericht geluidshinder door wegverkeer en – voor zover onder verantwoordelijkheid van de provincie – railverkeer, luchtvaart en industrie (met name door vergunningverlening) te voorkomen en te verminderen.

- We stellen een nieuw Actieplan Geluid provinciale wegen 2024-2029 op, inclusief een voorstel voor daarvoor benodigde middelen.
- We maken een voorstel om geluidproductieplafonds langs provinciale wegen (Omgevingswet) vast te stellen.
- We monitoren de geluidproductieplafonds.
- We maken een voorstel over geluidsanering van woningen langs provinciale wegen vanwege wettelijke vereisten (Omgevingswet).
- We zoeken naar evenwicht tussen industrie, woningbouw en gezonde leefomgeving (voor een belangrijk deel geluid) in het programma Havengeluid en Omgeving (samen met de gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf Rotterdam).

- We voeren het vastgestelde plan burgermeetnet geluid RTHA uit.
- We blijven met ministerie I&W in gesprek over geluidhinder van Schiphol en RTHA.
- We plaatsen waar nodig aanvullende bebording voor stiltegebieden.
- We kijken naar de mogelijkheden voor een monitoringssysteem voor stiltegebieden.
- We verkennen de mogelijkheden om ervaren geluidsoverlast in Zuid-Holland te meten.

Beleidsprestatie 7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)

Het doel van externe veiligheid (omgevingsveiligheid) is om te zorgen voor een veiliger Zuid-Holland. Dit doet de provincie door de kans te minimaliseren dat grote groepen mensen slachtoffer worden van ongevallen met gevaarlijke stoffen. Om dit te bereiken werkt de provincie langs zes hoofdlijnen:

1. Risicovolle activiteiten clusteren.
2. Risicovolle activiteiten verantwoord combineren.
3. Risico's aan de bron verminderen.
4. Maatregelen nemen in de omgeving van een risicovolle activiteit.
5. Kwaliteit van de uitvoering verhogen.
6. Basisinformatie beschikbaar stellen.

Deze zes lijnen zijn verder uitgewerkt in het provinciale omgevingsprogramma. Daarnaast neemt de provincie actief deel aan landelijke samenwerking in de meerjarenagenda versterking omgevingsveiligheid. De provincie werkt samen met gemeenten en andere provincies om het rijksbeleid te beïnvloeden. Hierbij in het bijzonder zet de provincie zich in voor een veilig transport van gevaarlijke stoffen door dichtbevolkte gebieden.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet vraagt inzet op de implementatie van de nieuwe instrumenten die deze wet biedt. Na inwerkingtreding wordt gemonitord of onze instrumenten het gewenste resultaat behalen. Komende jaren zetten wij ons in voor externe veiligheid bij de energietransitie en de woningbouwopgave. Daarnaast voeren wij locatie-specifiek beleid voor gebieden met bijzondere veiligheidsprofielen. Hierbij gaat het om:

- Het Havenindustriële complex rond de zeehavens van Rotterdam en Dordrecht
- Rotterdam The Hague Airport
- De oevers van de Nieuwe Maas en Nieuwe Waterweg
- Niet basisnetroutes met veel transport van gevaarlijke stoffen.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem

Om de kwaliteiten van bodem en ondergrond optimaal te benutten, beschermen en beheren wil de provincie:

1. Bodem optimaal benutten:
 - Winnings-, opslag- en transportfuncties duurzaam positioneren, beheren en afbouwen;
 - 3D-ordening in ruimtelijke planprocessen bevorderen;
 - Waarden van de ondergrond beheren.
2. Bodem en grondwaterkwaliteit beschermen en beheren:
 - Overgangsrecht uitvoeren door mandatering en opdrachtverlening aan Omgevingsdienst.
 - Project aanpak spoedlocaties afronden.
 - Met PFAS verontreinigde locaties inventariseren en zo nodig maatregelen nemen.
 - Maatregelen uit het waterprogramma voor verbetering van de grondwaterkwaliteit uitvoeren.
 - Met andere overheden samenwerken op de thema's diffuse verontreinigingen, zeer zorgwekkende stoffen en nieuwe stoffen.
 - In de kennisinfrastructuur bodem en ondergrond investeren.
3. Nazorg stortplaatsen.

De provincie verricht in het kader van de Wet Milieubeheer nazorg op de in deze wet aangewezen stortplaatsen. Dit om te voorkomen dat deze negatieve effecten op de omgeving hebben.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten

De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) 2018-2021 biedt de kaders om het VTH-instrumentarium in te zetten voor een veilige en gezonde leefomgeving, met name op het gebied van luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen). Op het moment dat de Omgevingswet inwerking treedt (voorzien op 1 januari 2024), zal ook de nieuwe Nota VTH in werking treden.

- Het instrumentarium Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving reguleert bedrijven en activiteiten die onder bevoegd gezag van GS vallen. Bij inzet van dit instrumentarium wordt gelet op ondersteuning van beleidsambities zoals de energietransitie, circulaire economie en het Schone Lucht Akkoord.
- We monitoren en geven sturing aan de uitvoering van gemandateerde taken door omgevingsdiensten voor de complexe bedrijven, varend ontgassen en stiltegebieden.
- Bij handhaving gaan we zo nodig naar verscherpt toezicht zolang het nodig is.
- Om informatie beter en makkelijker te kunnen ontsluiten en delen, digitaliseren we het werkveld verder. Bij vergunningverlening loopt het ontwikkelprogramma Altijd Actuele Digitale Vergunning in 2024 door voor alle Zuid-Hollandse omgevingsdiensten en zoeken we aansluiting met het landelijke partners voor een bredere uitrol.
- Emissies van (potentiële) zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) naar lucht, water en bodem gaan we voorkomen door inventarisaties bij bedrijven van ZZS en in de afvalverwerking, actualisatie van vergunningen, overleg met het Rijk over regelgeving en onderzoek naar hoogwaardig hergebruik van ZZS-houdende materialen en vermindering van ZZS-houdend afval.
- In het kader van de circulaire economie laten we knelpunten en kansen in het afvaldomein verder onderzoeken en formuleren we een visie hoe we met dit (brede) thema omgaan.
- We stimuleren kennisuitwisseling en bevorderen samenwerking met en tussen omgevingsdiensten. In samenwerking met de gemeentelijke partners bij de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten is er bestuurlijk opdracht gegeven om gezamenlijk te werken aan de doorontwikkeling van de vijf diensten. Deze gezamenlijke doorontwikkeling richt zich op arbeidsmarkt, informatievoorziening en digitalisering, kennisdeling en -ontwikkeling op het gebied van milieucriminaliteit, circulaire economie en energie. Deze doorontwikkeling wordt vervolgd in 2024.
- Naar aanleiding van landelijke onderzoeken heeft de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in juli 2022 een interbestuurlijk programma gestart gericht op verbetering van het landelijke stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving door onder andere een verbeterde samenwerking tussen straf- en bestuursrecht en verdere data- en kennisdeling onderling. Wij dragen in IPO-verband actief bij aan dit landelijke programma.
- De afgelopen jaren hebben we voorgesorteerd op de komst van de Omgevingswet en is het instrumentarium en beleid aangepast om tegelijk met de Omgevingswet van kracht te worden. Bij het van kracht worden van de Omgevingswet zullen we samen met onze omgevingsdiensten de uitdagingen die horen bij het nieuwe wetgeving aanpakken.

Beleidsprestatie 7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie

Gezondheid is een groot goed. Vanuit de taken op het terrein van onder meer milieu, ruimtelijke ordening en economie heeft de provincie invloed op gezondheid. Maar de provincie is maar één van de partijen die een rol heeft in het creëren van een gezond Zuid-Holland: gemeenten, zorginstellingen, kennisinstellingen: alleen samen kunnen wij het verschil maken. Omdat Zuid-Holland de provincie is met de kortste gezonde levensverwachting en de grootste gezondheidsverschillen, is dat een urgente opgave. Om te verkennen op welke wijze gezondheid een plek kan krijgen in het provinciale beleid is voor de coalitieperiode 2020-2023 het ontwikkelprogramma gezond en veilig ingericht. In de tweede voortgangsrapportage zijn verschillende aanbevelingen gedaan over de wijze waarop de provincie haar rol vervult. In het coalitieakkoord krachtig Zuid Holland zijn ten aanzien van een gezond

Zuid-Holland op de verschillende beleidsterreinen ambities opgenomen. Wonen, brede welvaart en natuur al deze thema's kunnen bijdragen aan een gezond Zuid-Holland. In deze komende periode zal er een vervolgprogramma gezondheid worden opgesteld. Hierin zal een plek zijn voor de drie lijnen die voor het ontwikkelprogramma leidend waren.

1. Samenwerking met bestaande opgaven om daarin gezondheid een plek te geven.
2. Uitvoering van verschillende projecten en subsidieverlening onder de nieuw op te stellen regeling sport en recreatie.
3. Bijdrage aan netwerken zoals Gezond Verstand en de samenwerking met de kennisinstellingen en de GGDen, waarbij vanuit verschillende disciplines, van arts tot architect tot agrariër, wordt gekeken wat er nodig is om een gezonde leefomgeving te realiseren.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie

De Provincie Zuid-Holland heeft begin 2023 het recreatieperspectief 2030 vastgesteld met de ambitie om te werken aan een aantrekkelijke en toegankelijke omgeving met daarin gelegen recreatieve bestemmingen en routes voor iedereen omdat buiten zijn, bewegen en elkaar ontmoeten goed en gezond is en bijdraagt aan het geluk van mensen. Het recreatieperspectief geeft invulling aan deze ambitie op basis van zes pijlers: verzorgen, verweven, vergroten, vernieuwen, verbinden en vertellen.

Recreatie algemeen

Waar meer mensen gaan wonen moeten de mogelijkheden om buiten te kunnen inspannen en ontspannen toenemen. In het rijksprogramma Groen in en om de stad wordt onderzocht hoe dit vorm kan krijgen. Met het Landschapspark Zuidvleugel en de verschillende gebiedsuitwerkingen krijgt een groenblauwe structuur om de stad al verder vorm. Vanuit recreatie wordt hier aan bijgedragen (verweven).

Het ZH-PLG benadert recreatie vanuit twee gezichtspunten: als opgave in de zin van recreatiedruk op natuur(gebieden) en als oplossingsrichting door nieuwe recreatieruimte te ontwikkelen (vergroten) of bestaande recreatiegebieden kwalitatief te verbeteren (vernieuwen). Mogelijke oplossingsrichtingen worden in 2024 verkend en uitgewerkt.

Veel Zuid-Hollandse bestemmingen zijn zowel voor toeristen als recreanten interessant; denk aan het strand, het plassengebied, de oud-Hollandse steden, onze oude windmolens. Gezien de overlap tussen recreatie en toerisme zal de afstemming hiertussen worden versterkt. Bezien wordt of de bestaande subsidieregelingen kunnen worden samengevoegd tot 1 regeling. Bij Voorjaarsnota 2024 zullen de budgetten van toerisme die nu nog onderdeel zijn van beleidsdoel 4-2 Erfgoed, cultuur en toerisme onder één beleidsdoel worden gebracht met de budgetten van recreatie en sport.

Voor de inzet van de subsidies zal gewerkt worden aan een overzicht van de te verwachten openstellingen voor de gehele coalitieperiode. Dit biedt de subsidie-aanvragers de mogelijkheid om zich ook op toekomstige subsidieopenstellingen voor te bereiden.

Recreatiegebieden

Recreatiegebieden in Zuid- Holland - in eigendom en van derden – moeten schoon, heel en veilig blijven (verzorgen).

De meeste recreatiegebieden in Zuid-Holland zijn van gemeenten, recreatieschappen en Staatsbosbeheer. De provincie ondersteunt de beheerders met een beheersubsidie. Hiervoor hebben Gedeputeerde Staten in 2022 een nieuwe subsidieregeling beheer recreatiegebieden vastgesteld, waarbij een subsidie van maximaal 40% van

de kosten mogelijk is. De verschillende beheerders zullen stapsgewijs instromen in deze regeling. In 2023 heeft de eerste groep subsidie ontvangen via deze nieuwe beheersubsidie voor de periode tot en met 2025. De recreatieschappen blijven, op basis van bestaande afspraken, tot en met 2025 de afgesproken beheerbijdragen ontvangen door aparte begrotingssubsidies. Daarna stromen zij ook in de nieuwe regeling. Begin 2024 zal de definitieve regeling die voor de periode vanaf 2025 zal gaan gelden worden vastgesteld.

Daarnaast heeft de provincie zelf nog enkele recreatiegebieden, waarvan Vlietland en Bentwoud de grootste zijn. Voor Vlietland wordt het beheer en doorontwikkeling uitgevoerd conform het bosbeheerplan en het ontwikkelperspectief dat samen met de omgeving is opgesteld. Bij de mogelijke bouw van recreatiewoningen in Vlietland komt de provincie de verplichtingen na, die zijn overeengekomen met Recreatiecentrum Vlietland BV zoals het aanpassen van de infrastructuur in het gebied. De provincie zal erop toezien dat het gebied tijdens werkzaamheden goed toegankelijk blijft.

In 2022 is op 1 van de 4 tracédelen gestart met de uitvoering van de geluidswerende voorziening langs de A4 (motie 867) bij Vlietland en de Vogelplas – Starrevaart. In 2024 wordt verder gewerkt aan het realiseren van de overige tracédelen.

Voor Bentwoud, waar de provincie voor het grootste deel eigenaar van is, is in 2023 gestart met het opstellen van een uitvoeringsprogramma op basis van het in 2022 vastgestelde Ontwikkelperspectief Bentwoud. Begin 2024 vindt participatie plaats voor het concept-uitvoeringsprogramma tijdens een Bentwoud-conferentie. Op basis van het uitvoeringsprogramma wordt een nieuwe samenwerkingsovereenkomst met de gemeenten en Staatsbosbeheer opgesteld, waarna het beheer en de maatregelen conform afspraken worden uitgevoerd.

De recreatiegebieden bieden mogelijkheden bij te dragen aan meer dan alleen de recreatie-ambities en dus de welzijns- en gezondheidsambities van de provincie. Ook aan de ambities op het gebied van o.a. bos- en bomenbeleid, natuurinclusiviteit, klimaatbestendigheid en energietransitie kan in recreatiegebieden worden bijgedragen (verweven). Om die mogelijkheden beter te benutten zal de samenwerking met de eigenaren en beheerders van de recreatiegebieden worden versterkt.

Participatie (vertellen)

De provincie bevordert de betrokkenheid van inwoners bij het groen en versterkt de groenbeleving door de continuering van de ondersteuning aan:

- de programma's De Groene Motor (vrijwilligers), Mens en Natuur (IVN) en Groen doet goed (natuureducatie en natuurbeleving door kinderen);
- projectsubsidies voor verbreding van het vrijwilligerswerk.

Stimuleren sport en bewegen

De provincie stimuleert sportief en recreatief bewegen in en rond de woonomgeving. In lijn met de adviezen uit het Toekomstonderzoek Bewegenvriendelijk Zuid-Holland uit 2023 zullen we de bestaande subsidiemogelijkheden continueren om de leefomgeving aantrekkelijker te maken, activiteiten in de openbare buitenruimte te organiseren en specifieke doelgroepen meer in beweging te krijgen. Daarnaast zullen we bezien op welke wijze we ook in ons omgevingsbeleid de adviezen uit het toekomstonderzoek kunnen opnemen.

De projecten van het Jeugdfonds Sport & Cultuur die de provincie in 2021, 2022 en 2023 financieel heeft ondersteund, worden nog in 2023 geëvalueerd. De resultaten hiervan vormen de basis voor ondersteuning van nieuwe projecten.

We onderhouden de samenwerkingen met de huidige partners en zetten in op nieuwe samenwerkingen.

Bij vraagstukken voor de spreiding van sportaccommodaties met een (boven) regionale functie zullen we op verzoek ondersteuning bieden bijvoorbeeld bij het verkennen van mogelijke oplossingen.

Recreatie routenetwerken (verbinden)

Recreatie routenetwerken zijn belangrijk voor een beweegvriendelijke leefomgeving. Via deze routenetwerken krijgen bewoners en andere recreanten op een laagdrempelige manier toegang tot wandel, fiets, ruiter en vaarroutes. De kwaliteit van het beheer en onderhoud van de routenetwerken in Zuid-Holland laat op dit moment te wensen over en blijft achter bij andere provincies. De betrokken partijen maken zich zorgen over de versnippering, het ontbreken van eenduidigheid en de kwetsbaarheid van het beheer en onderhoud, waardoor de gebruiksvriendelijkheid en continuïteit van de routenetwerken onder druk staat. Om de kwaliteit en de recreatieve routenetwerken te verbeteren ondernemen we de volgende acties:

- In 2023 zijn we gestart met een onderzoek naar de oprichting van een centrale werkorganisatie waarin het beheer en onderhoud van de routenetwerken centraal georganiseerd wordt. In 2024 vervolgen we dit onderzoek en verwachten we te kunnen starten met de oprichting van deze centrale werkorganisatie.
- Het Kwaliteitshandboek voor routenetwerken, opgesteld in 2022 en de ArcGis kaart worden actueel gehouden. We houden aandacht voor het gebruik en de beleving van de routenetwerken en voeren hier waar nodig onderzoek en/of acties op uit.
- Voortzetten van de bijdrage aan landelijke routebureaus voor fietsen en wandelen (Wandelnet en Fietsplatform). Hiermee vergaren wij ook kennis en dragen wij bij aan de doorontwikkeling van de landelijke routenetwerken.
- Onderhouden van de langeafstandfietsroutes voor het deel dat deze door Zuid-Holland lopen (Kustroute, Maasroute en Waterlinieroute). In 2024 wordt door het Landelijke Fietsplatform bezien of een vierde lange afstandfiets icoonroute door Zuid-Holland wenselijk is: de Rijnroute.
- Continueren van openstellingsvergoeding voor boerenlandpaden (circa 99 km en onderdeel van het provinciaal wandelroutenetwerk).
- Voor ruiter- en menpaden zijn diverse ambities uitgewerkt voor realisatie nieuwe paden. Met deze ruiterpaden is het mogelijk nieuwe verbindingen te maken en het ruiterpadenknooppuntensysteem uit te breiden. In 2023 is voor de laatste keer een subsidie opengesteld voor de realisatie van nieuwe paden. Vanaf 2024 richt de provincie zich op het beheer van bestaande paden door inzet van vrijwilligers en het verstrekken van subsidie voor beheer ruiter- en menpaden.
- We continueren de (boekjaar) subsidie aan de voet- en fietsveren met een exploitatietekort. Deze voet- en fietsveren hebben een langdurige subsidiërelatie met de provincie. De huidige subsidiëregeling wordt de komende periode herzien en dit heeft mogelijk consequenties voor de subsidiëregeling zoals deze nu is opgebouwd.

Waterrecreatie

De belangstelling voor watersport en waterrecreatie is de laatste jaren toegenomen. We vinden het belangrijk dat waterrecreanten meer bewust worden van schone, veilige en duurzame waterrecreatie. We zullen daarom bij blijven dragen aan de Agenda Duurzame Waterrecreatie. Verder zullen we de tweede fase van het draagkrachtonderzoek, uitgevoerd door HHS Delfland, ondersteunen.

Met drie regio's is een Gezamenlijk Programma Waterrecreatie opgesteld waarmee de provincie op een aantal thema's gaat samenwerken. In 2024 willen we met onze partners de samenwerking op het onderwerp waterrecreatie evalueren en bestendigen om ervoor te zorgen dat alles wat afgelopen jaren is opgebouwd steviger verankerd wordt in lokale en regionale programma's en beleid.

In 2024 wordt de subsidiëregeling waterrecreatie projecten gecontinueerd. Daarnaast zal er extra aandacht komen voor de elektrificatie en ombouw van fossiel aangedreven motoren.

Bezoekersmanagement

Veel Zuid-Hollandse bestemmingen zijn zowel voor toeristen als recreanten interessant, waardoor het op sommige plekken bij tijden erg druk is met negatieve gevolgen voor de omgeving. Nieuwe plekken en routes

ontwikkelen (versteken van het recreatienetwerk) en nadenken over bezoekersmanagement is zowel vanuit recreatie als vanuit toerisme opgestart en wordt in 2024 ook in gezamenlijkheid bekeken.

In Zuid-Holland overlappen en versterken het recreatienetwerk en het natuurnetwerk elkaar. Bij de ontwikkeling van beide netwerken is het van belang dat drukke recreatieve bestemmingen en kwetsbare natuurgebieden bij voorkeur niet samenvallen. Ook dit is een vorm van bezoekersmanagement. Om hier ervaring mee op te doen is de provincie samen met het Nationaal Park Hollandse Duinen een pilot bezoekersmanagement gestart in Hollandse Duinen. Deze wordt in 2024 voortgezet.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Beleidsprestatie 7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied

Welke maatregelen zien we en welke instrumenten zetten we daarbij in?

In het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) hebben de gezamenlijke overheden (gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk) afgesproken dat Nederland uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust moet zijn ingericht. Sinds augustus 2020 maken klimaatadaptatie, toekomstbestendig bouwen, rekening houden met bodemdaling en wateroverlast en in beeld brengen van klimaatrisico's (stresstesten) bij nieuwe omgevingsplannen onderdeel uit van ons provinciale omgevingsbeleid. Via het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' zijn sinds 2017 de kwetsbaarheden van klimaatverandering voor Zuid-Holland in beeld gebracht, handelingsperspectieven onderzocht, samenwerkingsnetwerken gevormd, instrumentarium ontwikkeld en beleid vastgelegd. Hiervoor zijn de 7 stappen van het nationale Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie gevolgd.

Focus op uitvoering klimaatbestendige inrichting van Zuid-Holland

Om de provincie klimaatbestendig in te richten is van alle provinciale ambities concrete focus en inzet noodzakelijk. Daarvoor benodigde kennis, beleidsinformatie en instrumentarium is voor alle relevante sectoren inmiddels beschikbaar. Vanuit het programma 'Weerkrachtig Zuid-Holland' blijven wij dit jaar onze eigen beleidsafdelingen ondersteunen in de praktische toepassing. Daarbij benutten we koppelkansen zo goed mogelijk. In de Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie ZH 2022-2023 is de benodigde focus en inzet van alle provinciale ambities beschreven. In 2024 halen wij de bereikte resultaten per ambitie op en bereiden wij een nieuwe Uitvoeringsagenda Klimaatadaptatie voor. Ook onze externe samenwerkingspartners ondersteunen wij dit jaar om klimaatadaptatie in praktijk te brengen, door kennis, proceskracht en subsidiemiddelen te leveren.

Monitoring van de opgave

In 2024 bouwen wij verder aan het dashboard van de Monitor Klimaatadaptatie om de ontwikkeling van de opgave voor nieuwe klimaatscenario's op basis van een aantal indicatoren langjarig te kunnen volgen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

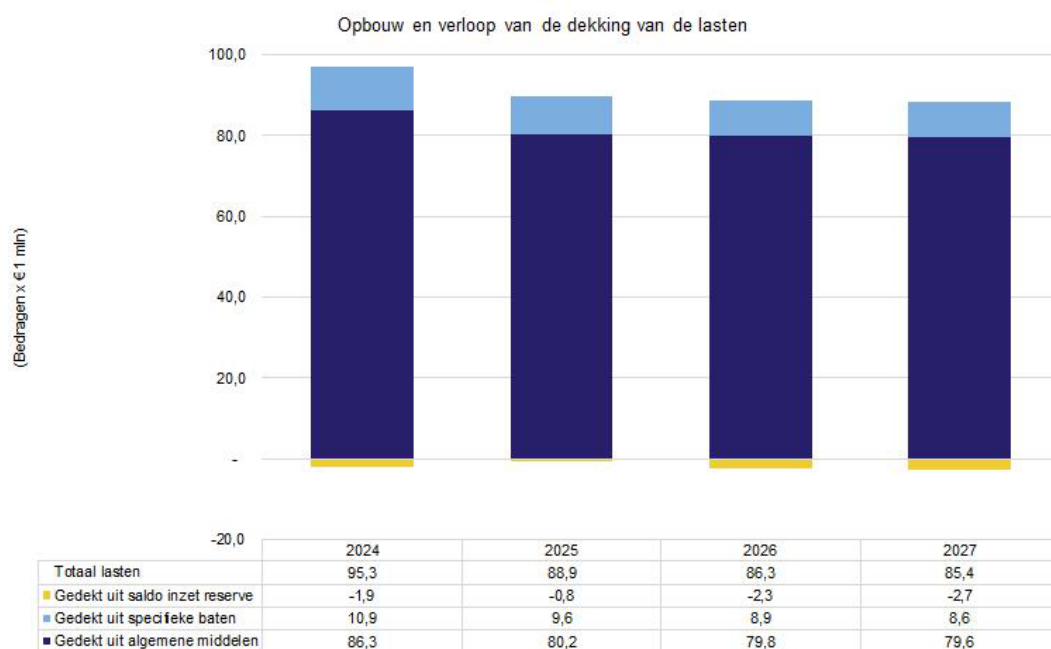
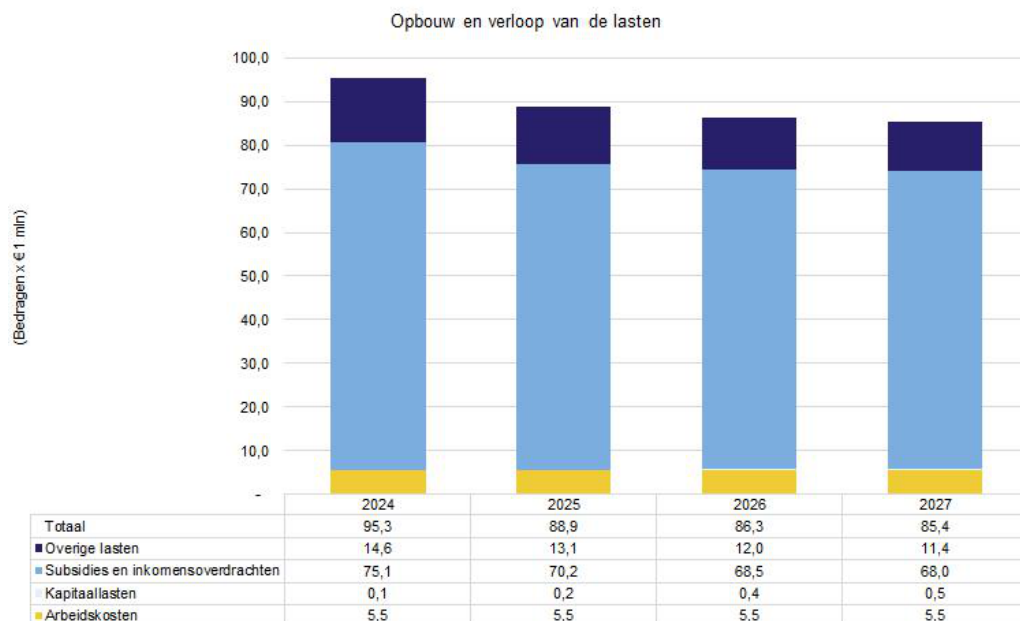
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	472	988	929	-39	890	854	854	854
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	113	372	370	0	370	370	370	370
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	541	824	819	0	819	650	650	650
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwater- systeem	8.925	9.205	5.506	80	5.586	3.539	3.590	3.110
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid- Hollandse omgevingsdiensten	52.106	58.745	59.814	3.971	63.785	63.232	62.386	62.384
7-1-6 Samenhangend beleidskader Gezond en Veilig met kennisontwikkeling en innovatie	939	2.459	687	400	1.087	687	686	686
Totaal beleidsdoel 7-1	63.095	72.593	68.125	4.412	72.537	69.332	68.536	68.054
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving								
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	20.841	21.281	19.014	1.999	21.013	19.298	17.513	17.042
Totaal beleidsdoel 7-2	20.841	21.281	19.014	1.999	21.013	19.298	17.513	17.042
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling								
7-3-1 Klimaatadaptatie en aankpak bodemdaling stedelijk gebied	1.539	1.595	525	1.200	1.725	314	294	294
Totaal beleidsdoel 7-3	1.539	1.595	525	1.200	1.725	314	294	294
Totaal Lasten	85.474	95.469	87.664	7.611	95.275	88.944	86.343	85.390
Baten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-1 Bevorderen van gezonde luchtkwaliteit	0	93	36	0	36	0	0	0
7-1-3 Voorkomen van risico's door ongevallen met gevaarlijke stoffen (transport/industrie)	133	0	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2024 (incl Najaarsnota mutaties 2024)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteiten van het bodem- en grondwatersysteem	3.545	2.564	3.318	0	3.318	2.035	1.311	1.024
7-1-5 Vergunningverlening, toezicht en handhaving, uitgevoerd door de Zuid-Hollandse omgevingsdiensten	7.824	3.400	3.400	4.000	7.400	7.400	7.400	7.400
Totaal beleidsdoel 7-1	11.502	6.057	6.754	4.000	10.754	9.435	8.711	8.424
Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving								
7-2-1 Recreatie, sport, kennisontwikkeling en innovatie	189	155	155	0	155	155	155	155
Totaal beleidsdoel 7-2	189	155	155	0	155	155	155	155
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling								
7-3-1 Klimaatadaptatie en aanpak bodemdaling stedelijk gebied	10	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	10	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	11.701	6.211	6.908	4.000	10.908	9.589	8.866	8.578
Saldo lasten en baten Ambitie 7	73.773	89.258	80.756	3.611	84.367	79.355	77.477	76.812

Toelichting Lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid

Indexatie omgevingsdiensten 2024 € 2,2 mln (n)

Bestaand beleid

De werkplannen van de omgevingsdiensten worden jaarlijks geïndexeerd. Het indexatiebedrag voor de omgevingsdiensten voor de begroting 2024 is conform het provinciaal indexatiebeleid bepaald. Hierin is ook de indexatie van de Wabo-briks taken meegenomen. Het betreft een structurele bijstelling. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Structurele overheveling van budgetten voor taken omgevingsdiensten € 1 mln (n)

Bestaand beleid

Het betreft een overheveling van structurele budgetten naar het budget voor de omgevingsdiensten. Dit is een budgetneutrale wijziging en heeft betrekking op structurele VTH-taken op het gebied van toezicht op de Wet Natuurbescherming. Deze VTH-taak wordt door de omgevingsdiensten uitgevoerd.

Ontwikkelprogramma Gezond & Veilig € 0,4 mln (n)

Nieuw besluit

Bij de coalitieonderhandeling is besloten om in het begrotingsjaar 2024 € 0,4 mln. beschikbaar te stellen voor het ontwikkelprogramma Gezond & Veilig. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Kleine bijstellingen € 0,1 mln (n)

Nieuw besluit

Betreft kosten onderzoek gesloten stortplaats. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

Bewegingsvriendelijke leefomgeving € 2,2 mln (n)	Nieuw besluit
Op basis van een analyse welke lasten wegvallen in de nieuwe coalitieperiode waarvoor het beleid nog doorloopt wordt er in 2024 € 2,2 mln toegevoegd. Dekking ten laste van het begrotingssaldo	

Indexatie beheerbudgetten € 0,9 mln (n)	Bestaand beleid
De indexatie van de jaarschijf 2024 wordt o.b.v. het provinciale indexatiebeleid toegepast op de beheerbudgetten van beleidsdoel 7.2. Het betreft voornamelijk de indexatie van het budget voor onderhoud en beheer recreatiegebieden. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Recreatiegebieden provinciaal eigendom € 1 mln (v)	Bestaand beleid
Dit betreft een verschuiving in de tijd van middelen ten behoeve van beheer, (groot) onderhoud en het kunnen doorvoeren van een kwaliteitsimpuls in de provinciale recreatiegebieden Bentwoud en Vlietland. Voor Vlietland en Bentwoud zijn ontwikkelperspectieven opgesteld die de basis vormen om concrete maatregelen uit te voeren. Deze worden samen met gebiedspartners uitgewerkt. Vooruitlopend hierop worden de gereserveerde middelen verschoven voor 2024 en naar latere jaren. Dekking ten laste van de reserve Groene Ambities.	

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering en bodemdaling

Programma klimaatadaptatie € 1,2 mln (v)	Nieuw besluit
Voor het programma klimaatadaptatie heeft het nieuwe college voor 2024 een bedrag van € 1,2 mln beschikbaar gesteld uit de € 150 mln genoemd in het coalitieakkoord. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen en verbeteren milieukwaliteit en gezondheid

Leges Milieubelastende activiteit € 4 mln (v)	Nieuw besluit
Met de komst van de Omgevingswet wordt het voor gemeenten en provincies mogelijk leges te heffen over het milieudeel van een aanvraag omgevingsvergunning, de zogenaamde milieubelastende activiteit. Voor het bouwdeel van de omgevingsvergunning worden al leges geheven. Als grondslag voor dit nieuwe type leges heeft PS een nieuwe legesverordening milieubelastende activiteiten Omgevingswet vastgesteld. De legesinkomsten kunnen van jaar tot jaar fluctueren al naar gelang het aantal aangevraagde omgevingsvergunningen. De inschatting is dat de provincie in 2024 € 4 mln aan inkomsten heeft vanuit de leges milieubelastende activiteiten.	

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.

- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	7-1	0	1.168	-1.168	-438	-967	-1.072
Groene ambities	7-2	3.833	768	3.065	1.263	3.308	3.821
Eindtotaal		3.833	1.936	1.897	825	2.340	2.749

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Omgevingsdiensten

De provincie neemt samen met alle gemeenten in de provincie deel in een omgevingsdienst. Er zijn vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland, namelijk [DCMR Milieudienst Rijnmond](#), [Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid](#), [Omgevingsdienst West-Holland](#), [Omgevingsdienst Midden-Holland](#) en [Omgevingsdienst Haaglanden](#). De omgevingsdiensten voeren het omgevingsbeleid uit voor de deelnemers. Het omgevingsbeleid zorgt ervoor dat activiteiten van bedrijven geen gevaar of overlast voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Daarom geven zij omgevingsvergunningen af aan bedrijven voor activiteiten die wel gevaar of overlast geven. Ook zorgen zij ervoor dat de bedrijven zich aan hun omgevingsvergunning houden. En zij nemen maatregelen als een bedrijf zich niet aan de omgevingsvergunning houdt. Daarnaast hebben de omgevingsdiensten ook taken uit onder meer de Wet Natuurbescherming, Wet bodembescherming, Waterwet, Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden, Wet luchtvaart, Wet geluidhinder en de Provinciale Milieuverordening.

Fonds nazorg

Zuid-Holland heeft als taak ervoor te zorgen dat oude stortplaatsen die niet meer in gebruik zijn, te bewaken. Oude stortplaatsen mogen geen gevaar voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Dat is eeuwigdurende nazorg voor gesloten stortplaatsen. De stortplaatsen hebben geld voor de nazorg gespaard toen zij werden gebruikt. Dat geld zit in het Nazorgfonds van de provincie en mag alleen worden gebruikt voor nazorg van gesloten stortplaatsen.

PROAV N.V.

Zuid-Holland heeft alle aandelen in Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid-Holland N.V. (PROAV). PROAV is eigenaar van een gesloten stortplaats, Derde Merwedehaven in Dordrecht. Deze stortplaats is al afgedekt en ingericht als recreatiegebied. Het is de bedoeling dat de nazorg in 2023 of 2024 overgaat naar de provincie.

Subsidies

Zie [Paragraaf Subsidies, Ambitie 7](#).

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat de overzichten van algemene dekkingsmiddelen en organisatie en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting en onvoorzien.

Wat willen we bereiken?

Algemene dekkingsmiddelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is van belang voor de rechtmatigheid van het provinciale handelen en voor de maatschappelijke legitimiteit van de provincie. De provincie werkt immers direct dan wel indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding komt in de eerste plaats tot uitdrukking in een sluitende begroting, waarin baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. In de tweede plaats moet de provincie beschikken over voldoende weerstandscapaciteit. Deze is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie streeft naar een belastingdruk die past bij het provinciale voorzieningenniveau. De opcenten op de motorrijtuigenbelasting is veruit de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we deze vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Financieel-strategisch beleid

Het provinciefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Verder hebben de onderschrijving van plafond van het btw-compensatiefonds en diverse ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven, zoals wijziging van het peiljaar van de eigen inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting, invloed op de hoogte van de uitkering.

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft bestaat uit de belasting opcenten motorrijtuigenbelasting. Naast het door de provincie vastgestelde opcententarief zijn de werkelijke inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Zie verder de toelichting op de mrb bij de [paragraaf Lokale Heffingen](#).

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

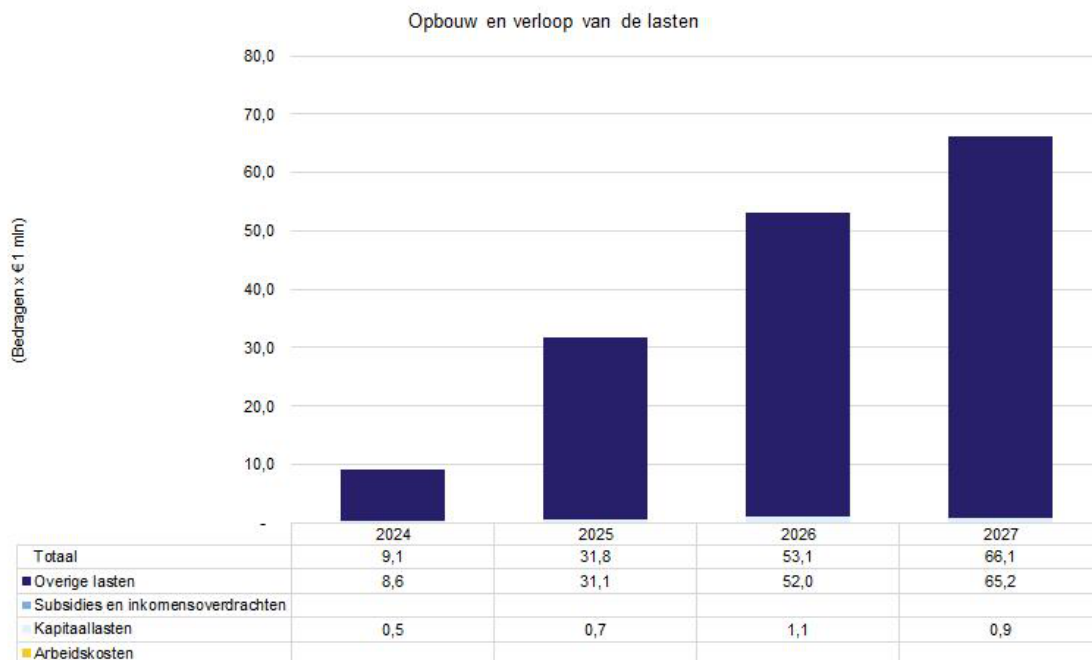
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

De grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Financieel-strategisch beleid	938	1.016	26.535	-17.453	9.081	31.758	53.080	66.057
Totaal Lasten	938	1.016	26.535	-17.453	9.081	31.758	53.080	66.057
Baten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Financieel-strategisch beleid	333.901	365.803	395.071	-370	394.701	402.377	387.277	401.557
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	358.470	376.450	388.251	0	388.251	402.098	423.577	433.390
Totaal Baten	692.371	742.252	783.322	-370	782.952	804.475	810.854	834.947
Saldo lasten en baten	-691.433	743.269	-756.788	-17.083	792.033	836.232	863.934	901.004

Toelichting Lasten

Beleidsprestatie - Financieel-strategisch beleid

Stelpost prijscompensatie € 17,4 mln (n)	Bestaand beleid
--	-----------------

Diverse mutaties uit de stelpost prijscompensatie ten gunste komen van de indexatie binnen de ambities. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Toelichting baten

Beleidsprestatie - Financieel-strategisch beleid

Verkoop van verspreid bezit € 0,4 mln (n)	Bestaand beleid
---	-----------------

Vanwege de afnemende omvang van het provinciaal verspreid bezit (conform beleid) dalen de verwachte opbrengsten van de verkoop van verspreid bezit met € 0,4 mln.

Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Beleidsprestatie - Financieel-strategisch beleid

Verkoop van verspreid bezit € 0,4 mln (n) voor 2025-2027	Bestaand beleid
--	-----------------

Vanwege de afnemende omvang van het provinciaal verspreid bezit (conform beleid) dalen de verwachte opbrengsten van de verkoop van verspreid bezit met € 0,4 mln.

Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Instrumentarium

Reserves

In het onderstaande overzicht wordt aangegeven wat de totale inzet van reserves is binnen de ambitie. De in het overzicht opgenomen bedragen hebben de volgende betekenis:

- In de kolom "Saldo..." betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Toevoeging" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt.
- In de kolom "Onttrekking" betekent een positief bedrag dat het saldo van de reserve afneemt en een negatief bedrag dat het saldo van de reserve toeneemt.

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Beleidsdoel	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo mutaties 2024	Saldo mutaties 2025	Saldo mutaties 2026	Saldo mutaties 2027
Algemene reserve	9-1	135.592	146.035	-10.443	36.602	27.350	18.576
Mobiliteit	9-1	0	350	-350	0	0	0
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	9-1	10.200	0	10.200	0	0	0
Eindtotaal		145.792	146.385	-593	36.602	27.350	18.576

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Onvoorzien

Vanuit de huidige risicomanagementmethodiek, waarbij onder andere gepoogd wordt een stapeling van risicobuffers te voorkomen, is er geen behoefte aan een structurele algemene post onvoorzien. Binnen project- en programmareserves en de Bufferreserve Weerstandscapaciteit zijn immers voldoende incidentele middelen aanwezig voor het afdekken van incidentele risico's. Daarnaast zijn er andere bronnen voor structurele weerstand zoals onbenutte belastingcapaciteit. De post onvoorzien is daarom als nihil opgenomen.

Organisatie

Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de [paragraaf Bedrijfsvoering](#) voor verdere informatie.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

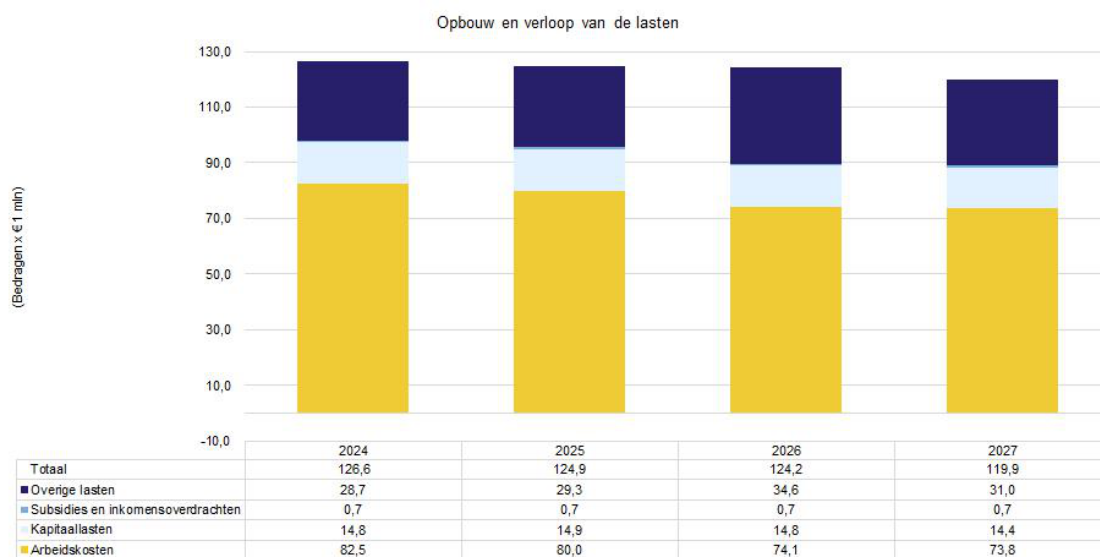
'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

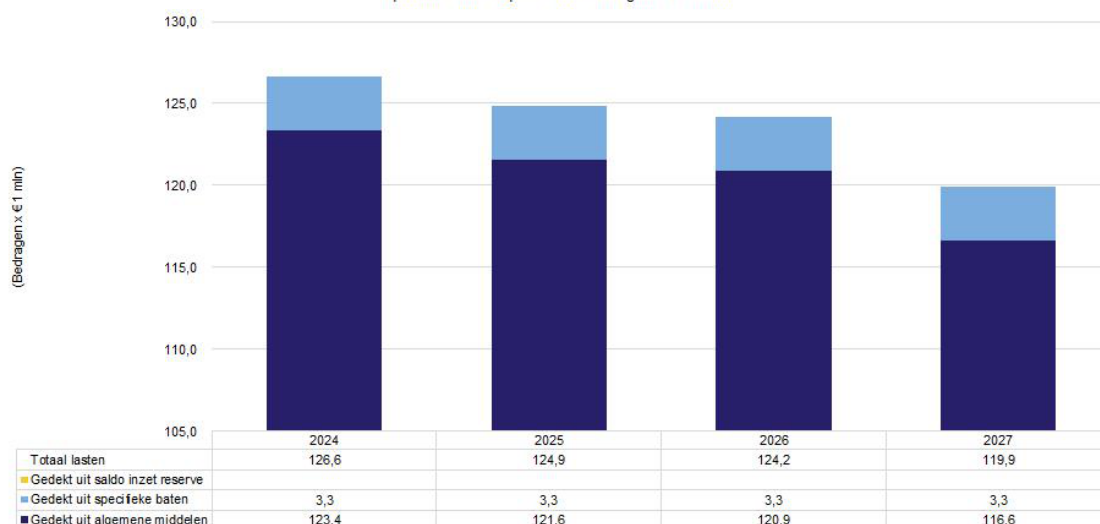
De eerste grafiek geeft weer hoe de lasten van de ambitie zijn opgebouwd:

- Arbeidskosten: betreft de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit
- Kapitaallasten: betreft de kapitaallasten als gevolg van een investering
- Subsidies en inkomensoverdrachten: betreft de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen
- Overige lasten: betreft de lasten die niet gerekend worden tot de hiervoor genoemde categorieën

De tweede grafiek geeft weer uit welke bron de lasten worden gedekt.

Opbouw en verloop van de dekking van de lasten

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Najaarsnota 2023	Kadernota 2023 (incl Najaarsnota mutaties 2023)	Bijstellingen Begroting	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	19.731	23.930	30.013	270	30.283	29.916	29.881	25.721
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	63.955	74.690	73.792	342	74.134	72.844	72.169	71.837
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	16.767	18.957	19.229	267	19.496	19.439	19.437	19.707
Een solide financieel en juridisch beleid	4.137	2.717	2.552	184	2.736	2.673	2.723	2.673
Totaal Lasten	104.590	120.294	125.586	1.063	126.649	124.872	124.210	119.937
Baten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	359	0	0	0	0	0	0	0
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal	3.007	371	371	0	371	371	371	371
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	3.878	2.187	2.787	0	2.787	2.787	2.787	2.787
Een solide financieel en juridisch beleid	834	131	131	0	131	131	131	131
Totaal Baten	8.079	2.689	3.289	0	3.289	3.289	3.289	3.289
Saldo lasten en baten	96.511	122.983	122.297	1.063	129.938	128.161	127.498	123.226

Toelichting Lasten

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

Indexatie exploitatie informatisering en automatisering € 0,7 mln (n)	Bestaand beleid
--	------------------------

De exploitatiebudgetten voor ICT-lasten worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,7 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Kapitaallasten € 0,4 mln (v)	Bestaand beleid
-------------------------------------	------------------------

Mutatie op de kapitaallasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

Indexatie exploitatie personeel en organisatie € 0,2 mln (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De exploitatiebudgetten voor personeel en organisatie worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,2 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Indexatie exploitatie communicatie € 0,1 mln (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De exploitatiebudgetten voor communicatie worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,1 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Indexatie exploitatie duurzame huishouding € 0,4 mln (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De exploitatiebudgetten voor een duurzame huishouding worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,4 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Kapitaallasten € 0,2 mln (v)	Bestaand beleid
-------------------------------------	------------------------

Mutatie op de kapitaallasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

Indexatie exploitatie financieel en juridisch beleid € 0,1 mln (n)	Bestaand beleid
---	------------------------

De exploitatiebudgetten voor financieel en juridisch beleid worden op basis van indexatie structureel verhoogd met € 0,1 mln. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.

Accountantskosten € 0,1 mln (n)	Bestaand beleid
--	------------------------

Op 29 augustus hebben GS besloten om de overeenkomst 'Accountantsdiensten tussen Provincie Zuid-Holland en Deloitte Accountants B.V.' met één jaar te verlengen voor de controlewerkzaamheden die door Deloitte uitvoert over het verslagjaar 2024. Deze verlenging leidt tot een toename van € 0,1 mln van de lasten op grond van geïndexeerde tarieven. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.

Toelichting baten

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting lasten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Toelichting baten meerjarenraming 2025-2027

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Zuid-Holland heeft een (klein) aandeel in de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank NV. Het doel is om toegang te hebben tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor kan Zuid-Holland genoeg geld lenen tegen zo laag mogelijke kosten.

Subsidies

Niet van toepassing.

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de [Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576](#), tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitie verantwoording worden opgenomen.

Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Meetwaarde 2022	2024	2025	2026	2027
1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	0	0	0	0
1	Opkomst verkiezingen	PM	49%	55%	55%	55%	N.n.b.
2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	8,0 (landelijk gemiddelde 7,9)	≥ landelijk gemiddelde 2024	≥ landelijk gemiddelde 2025	≥ landelijk gemiddelde 2026	N.n.b.
3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	40,3	33	31	30	N.n.b.
3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	30,2	41	44	47	N.n.b.
4	Procentuele groei BRP	PM	4,6	1,3	1,3	1,3	N.n.b.
4	Procentuele werkgelegenheid	PM	71,8	72,3	72,3	72,3	N.n.b.
4	Restauratievolume	15	12,8%	11,8%	11,5%	11,5%	N.n.b.
5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	Geen meting	Eventueel een meting op basis van de mid-term review 2024	Eventueel een meting op basis van de mid-term review 2024	Geen meting	Meting
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave	-	70	363	1.128	650	650
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	30,14	88	363	1.128	650

Toelichting

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet

In 2015, aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode I, was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat geheel of deels in Zuid-Holland ligt dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5.

In 2021 heeft aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode II opnieuw een officiële KRW-beoordeling plaatsgevonden. In 2021 was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5.

In 2021 is het stroomgebiedsbeheerplan voor periode III met de bijhorende ‘factsheets grondwater’ landelijk vastgesteld als bijlage van het Nationaal Water Programma 2022-2027.” Het gaat hier om de beleidsindicator van de provincie. In 2024 start de KRW tussenevaluatie. Daarmee valt er in 2024 of 2025 iets te zeggen over de

beleidsindicator hoeveel grondwaterlichamen aan de KRW voldoen. In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied ten opzichte van de opgave:

In de drie uitvoeringsprogramma's die werken aan de realisatie van het nog te realiseren NNN worden de komende jaren verschillende natuurgebieden opgeleverd. Met name binnen programma Gouwe Wiericke staan we voor een aantal projecten voor de start van de uitvoering (Westveen, Meijegraslanden en na besluitvorming Stuurgroep ook Bodegraven Noord), In 2024 zullen deze gerealiseerd worden. Voor de Krimpenerwaard is momenteel Den Hoek in uitvoering welke in 2024 opgeleverd zal worden (240 ha). Eind dit jaar vindt de aanbesteding van Cluster A (Kattendijksblok, Middelblok en Oudeland) plaats. Cluster A betreft 730 ha natuurinrichting, In programma NNZH bevinden veel projecten zich nog in de verkenningsfase; in 2023 is hiervoor een Realisatiestrategie opgesteld op basis waarvan NNZH beter in staat is een programmering voor NNZH op te stellen.

Financiële indicatoren

Inleiding

In de financiële verordening die in december 2020 door PS is vastgesteld is aangegeven dat Provinciale Staten in de kadernota de signaleringswaarden vaststelt voor een 5-tal financiële indicatoren. Bij iedere indicator leveren GS een korte analyse over de desbetreffende signaleringswaarde. Als twee of meer signaleringswaarden worden bereikt kunnen Provinciale Staten een uitgebreidere analyse aanvragen of direct maatregelen treffen.

Achtergrond van deze nieuwe artikelen in de financiële verordening is de behoefte om op een gestructureerde wijze de ontwikkeling van de financiële situatie van de provincie Zuid-Holland in de gaten te houden.

De indicatoren die dit moeten bewerkstelligen zijn een mix van al bekende indicatoren die al enkele jaren in de paragraaf Weerstandsvermogen worden weergegeven en nieuwe indicatoren.

In de Kadernota 2024- 2027 is de hoogte van de signaleringswaarde van de voorgestelde indicatoren vastgesteld. Het gaat hierbij om de volgende kengetallen: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen.

De commissie BBV heeft aangegeven dat het een bewuste keuze is geweest om geen norm op te leggen voor de kengetallen die sinds enkele jaren verplicht worden meegenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen. Een kengetal of de ontwikkeling van een kengetal is een weerspiegeling van het gevoerde beleid. Hierin kunnen bewuste keuzes zijn gemaakt. Bovendien zegt één kengetal op zich niet veel. Het gaat om de onderlinge samenhang van de kengetallen en de uitleg hierbij. Daarnaast staan de verschillende kengetallen niet los van elkaar, een hogere schuldquote betekent bijvoorbeeld vrijwel altijd hogere structurele lasten van investeringen.

De signaleringswaardes worden per P&C product afgezet tegen de gemeten waardes. Waarbij de signaleringswaarde vier keer (kadernota, begroting, voorjaarsnota en najaarsnota) wordt afgezet tegen een begrote (geplande) waarde en één keer (jaarrekening) tegen een gerealiseerde waarde. De verschillen tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes bleken de afgelopen jaren substantieel te zijn. Het verschil tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes vraagt om aandacht omdat het mogelijk de discussie over de uitkomsten van de signaleringswaardes vertroebeld. Als het verschil tussen de begrote waardes en de gerealiseerde waardes afnemen neemt ook de informatiewaarde toe van de signaleringswaardes.

Omdat de gemeten waardes zo veranderen gedurende een begrotingsjaar kan dit ertoe leiden dat op basis van de begrote cijfers de vast te stellen signaleringswaardes per definitie overschreden worden, terwijl op basis van de uiteindelijke realisatiecijfers de signaleringswaardes niet bereikt worden. Dit zorgt ervoor dat bij een mogelijke constatering van overschrijding van de signaleringswaarde van twee kengetallen in de begroting of kadernota, als maatregel eerst gekeken moet worden naar de realiteitswaarde van de onderliggende cijfers.

Duiding

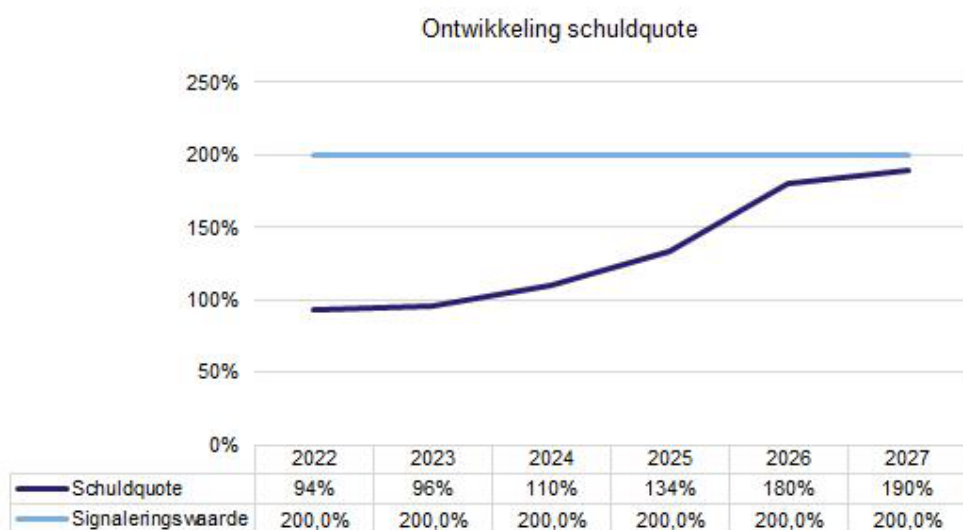
Zoals in de financieel samenvatting en begrotingssaldo is toegelicht worden in deze begroting de eerste effecten zichtbaar van het traject begroting in evenwicht (het reële structurele begrotingssaldo). Er zijn veel mutaties opgenomen voor beleidsonderwerpen. Dit omdat deze beleidsonderwerpen structureel van aard zijn en op basis van de huidige kennis over de beleidsonderwerpen er is ingeschat dat het niet reëel is dat de structurele lasten, zonder nadere besluitvorming over het beleid, afnemen. Deze mutaties hebben naast een effect op het structurele begrotingssaldo ook een effect op de financiële indicatoren, in dit geval een negatief effect. Zoals als aangegeven is dit de eerste fase, inzicht. Voor de komende begrotingen zal er bijgestuurd moeten worden om te komen tot een reëel en structureel begrotingsevenwicht en daarmee zullen ook de financiële indicatoren weer verbeteren.

Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt berekend door de schuld van de provincie te delen door de jaarlijkse baten van de provincie. Conform de "Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten" wordt dit kengetal al enkele jaren in de begroting weergegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen.

Er bestaat voor provincies geen formele bovengrens voor de schuldquote. De VNG houdt voor gemeenten (veel exploitatie uitgaven) een bovengrens van 130% aan. Bij waterschappen is juist sprake van intensieve investeringsuitgaven, daar is geen bovengrens gesteld maar wordt een grens van < 250% als acceptabel gezien.

Vastgestelde signaleringswaarde: 200%

Korte analyse:

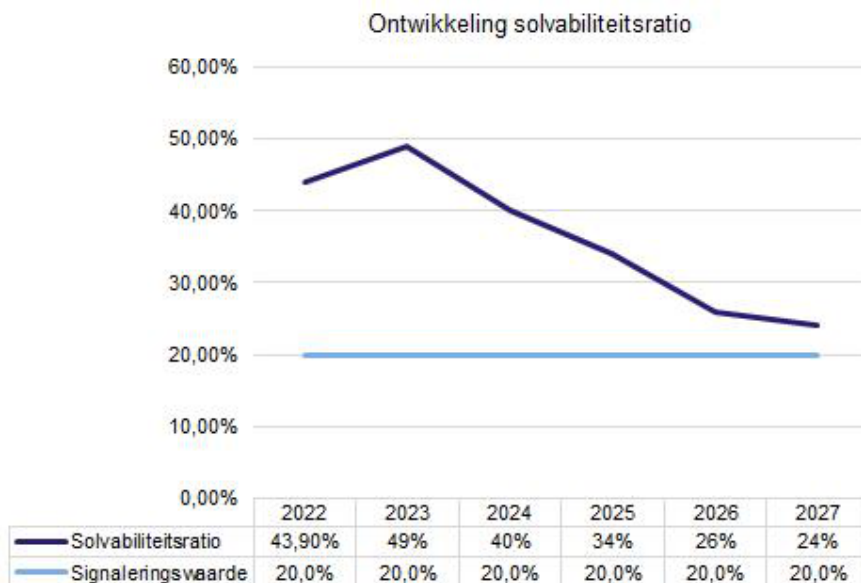
De begrote (geplande) netto schuldquote in deze begroting is voor jaarschijf 2024 geraamd op 110% (een stijging van ongeveer 16% ten opzichte van de realisatie van 2022) en zal meerjarig verder stijgen tot 190%. De begrote schuldquote blijft tot 2027 onder de signaleringswaarde van 200%. Zoals al eerder aangegeven gaat het hier om de begrote (geplande) schuldquote, de historie laat zien dat de realiseerde schuldquote substantieel lager uitvalt. Ten opzichte van de kadernota zijn de totale begrote baten gestegen. Dit heeft tot gevolg dat de schuldquote op de korte termijn is gedaald t.o.v. de kadernota.

De stijging van de schuldquote wordt veroorzaakt door inzet van reserves en investeringen. De stijging schuldquote wordt veroorzaakt door alle ambities waar bestemmingsreserves worden ingezet maar ook waar er sprake is van investeringen

Solvabiliteit

De solvabiliteit wordt berekend conform de "Regeling vaststelling wijze waarop kengetallen worden vastgesteld en opgenomen in begroting en jaarverslag provincies en gemeenten". Dit kengetal wordt al enkele jaren in de begroting weergegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen. Deze ratio geeft aan welk percentage van de bezittingen is gefinancierd door eigen vermogen.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Door de beoogde onttrekkingen van de reserves in de komende jaren en de stijging van de balans wordt een steeds groter gedeelte van de balans gefinancierd door vreemd vermogen. Op dit moment is de verhouding vreemd vermogen / eigen vermogen ongeveer 51-49. In 2027 daalt de solvabiliteitsratio tot net boven de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Ook hier geldt dat de verschillen tussen de begrote waarden en de gerealiseerde waarden de afgelopen jaren substantieel waren.

Weerstandsvermogen

Bij het weerstandsvermogen wordt onderscheid gemaakt tussen het incidenteel en structureel weerstandsvermogen. Het incidenteel weerstandsvermogen geeft de verhouding weer tussen de beschikbare weerstandscapaciteit, de algemene reserve, en de incidentele risico's. Het structurele weerstandsvermogen geeft de verhouding weer tussen de onbenutte belastingcapaciteit en de risico's met een structureel karakter. In de Financiële verordening 2021 is vastgesteld dat voor beide ratio's de provincie een waarde van minimaal twee handhaaft.

Korte analyse:

Het structureel weerstandsvermogen ligt in het jaar 2024 ruim boven de signaleringswaarde. Het incidentele weerstandsvermogen ligt op de signaleringswaarde, dit komt doordat we bij begroting de benodigde risicobuffer aanvullen tot de factor 1. Bij de meerjarige analyse is het uitgangspunt dat de omvang van de risico's onveranderd blijft. Het structureel weerstandsvermogen blijft in de toekomst constant, aangezien de onbenutte belastingcapaciteit, zijnde het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten mrb tegen het voorgestelde tarief en het wettelijke maximumtarief, naar verwachting nagenoeg gelijk blijft.

Structurele lasten investeringen

Deze ratio geeft de verhouding tussen de structurele lasten van meerjarige investeringen en de baten in een begrotingsjaar weer. Deze lasten bestaan uit de totale som van de afschrijvingslasten en rentelasten van geactiveerde investeringen en uit de lasten van meerjarige (lease)verplichtingen.

Door naast de kapitaallasten ook rekening te houden met onder andere leaseconstructies wordt niet alleen rekening gehouden met de lasten van investeringen die geactiveerd zijn maar met de totale jaarlijkse kosten van alle meerjarige investeringen. Dit ongeacht de manier waarop deze gefinancierd zijn. Deze lasten zijn niet meer beïnvloedbaar voor PS en drukken voor langere tijd op de begroting.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Op basis van de huidige begrote kapitaallasten en de huidige beperkte omvang van de leasekosten, is het de verwachting dat de komende jaren de voorgestelde signaleringswaarde niet gehaald wordt.

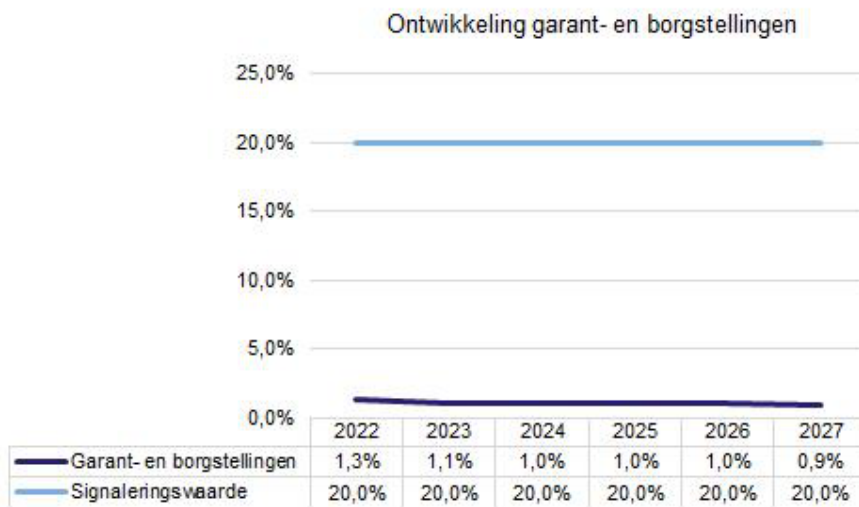
Garant- en borgstellingen

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de hoogte van de garant -en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven en de baten in een jaar.

De garant -en borgstellingen zijn verplichtingen die (behalve in de Risicoparagraaf) niet cijfermatig op de balans worden meegeteld. Het gaat hierbij om de garant -en borgstellingen. Conform artikel 50 van het BBV moet het bedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt, worden vermeld.

Doordat de totale hoogte van deze garant -en borgstellingen potentiële toekomstige verplichtingen zijn en de (uitkomsten) van het benodigd weerstandsvermogen beïnvloeden is de verhouding tussen het totaal van deze posten en de totalen baten van belang.

Vastgestelde signaleringswaarde: 20%

Korte analyse:

Het huidige saldo garant- en borgstelling is zeer beperkt. Het betreft hier incidentele besluiten.

Monitor Leefomgeving Zuid-Holland

De monitor leefomgeving Zuid-Holland laat zien hoe het er 'buiten' voorstaat in de provincie Zuid-Holland. De monitor leefomgeving Zuid-Holland brengt (beleidsrelevante) ontwikkelingen in de leefomgeving in beeld, zonder uitspraak te doen over de relatie met provinciaal beleid of de effectiviteit, efficiëntie of legitimiteit van provinciale keuzes binnen dat beleid. De monitor beschrijft de staat van de leefomgeving aan de hand van een compacte set van indicatoren, voor het overzicht gegroepeerd in samenhangende thema's. Door de monitor jaarlijks in geactualiseerde vorm uit te brengen worden langjarige trends en ontwikkelingen zichtbaar. Die kunnen gebruikt worden bij besluitvorming over de Kadernota. In oktober 2022 is de monitor vastgesteld in Provinciale Staten, waarmee de eerste formele versie van de monitor beschikbaar is gekomen.

Aangezien de Kadernota dit jaar beleidsarm van karakter was, is vanuit de actualisatie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland bij de Kadernota geen duiding gegeven van de ontwikkelingen vanuit de monitor leefomgeving. In de aparte besluitvorming over de actualisatie van de monitor zelf, is wel op feitelijke basis aangegeven waar er veranderingen in de leefomgeving 'buiten' in Zuid-Holland zijn opgetreden.

Voor de meest actuele versie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland verwijzen we naar:
<https://monitorleefomgeving.zuid-holland.nl/>

Paragrafen

Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de inzet van personeel en de daarmee samenhangende kosten. Het totaal aan kosten wordt geduid als onze arbeidscapaciteit. De arbeidskosten bestaan uit loonkosten en kosten voor inhuur van externen. Het BBV schrijft voor dat de arbeidskosten verbonden aan de uitvoering van de beleidsprogramma's (de directe arbeidskosten) worden opgenomen bij de beleidsprogramma's. De arbeidskosten van de ondersteunende taken (overhead) worden apart verantwoord in Overzichten en Middelen. Het gevolg van deze BBV-werkwijze is dat geen inzicht bestaat in het totaal van de arbeidskosten en de richtlijnen die hierop van toepassing zijn. Deze paragraaf voorziet in de behoefte aan een totaalinzicht in onze arbeidskosten.

In deze paragraaf wordt ingegaan op de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten, bestaande uit:

- loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland;
- kosten voor de inhuur van externen.
- kosten en baten uit detacheringen en het UWV

Totaalbeeld arbeidskosten

In de onderstaande tabel is het begrote bedrag van de arbeidskosten opgenomen, onderverdeeld naar de loonkosten en de kosten voor inhuur van externen. Omdat in het coalitieakkoord is opgenomen dat uitbreiding van arbeidscapaciteit en externe inhuur in principe alleen mogelijk is bij uitbreiding van taken (inclusief extra budget) of wijzigingen in rolkeuze dient onderstaande budget voor het totaal aan arbeidscapaciteit als maximum te worden gezien.

Omschrijving (bedragen x € 1 mln)	2023 na Najaarsnota	2024	2025	2026	2027
A. Loonkosten formatie	173,9	171,7	166,5	160,4	156,6
B. Kosten voor inhuur van externen	25,2	24,5	22,7	22,2	24,1
C. UWV / Detacheringen	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal arbeidskosten	199,2	196,2	189,2	182,6	180,7
Percentage inhuur	12,7%	12,5%	12,0%	12,1%	13,3%

Toelichting A. Loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland

Het formatiebudget bestaat uit vaste en variabele loonkosten en uit personeel gerelateerde kosten uit het frictiebudget. Vaste loonkosten zijn de reguliere beloningen volgens de salarisschaal en vaste toelagen. Variabele loonkosten hebben betrekking op betalingen met een incidenteel karakter zoals overwerkkosten, toelagen onregelmatigheid en reis- en verblijfkosten. Personeel gerelateerde kosten uit het frictiebudget zijn beschikbaar voor bijzondere omstandigheden, overgangsregelingen, specifieke afspraken en onvoorziene zaken.

De loonkosten nemen in bovenstaand meerjarenbeeld geleidelijk weer af. Dit komt doordat tijdelijke middelen (vanuit met name het Rijk) voor structurele en incidentele taken aflopen en daarmee ook het bijbehorende budget voor arbeidscapaciteit. Omdat er nog geen duidelijkheid is over eventuele voortzetting van deze tijdelijke middelen (bijvoorbeeld voor transitieopgaven zoals het klimaatakkoord) en de hoogte daarvan zijn zowel de te ontvangen middelen als de bijhorende loonkosten nog niet opgenomen. Omdat het aannemelijk is dat er weer nieuwe (tijdelijke) middelen beschikbaar komen zullen de loonkosten (binnen de hiervoor geschetste afspraken uit het coalitieakkoord) zich in de praktijk de komende jaren naar verwachting op een gelijk of hoger niveau ontwikkelen.

Toelichting B. Kosten voor de inhuur van externen

De omvang van de inhuur is een managementkeuze op grond van een aantal criteria, zoals specifieke expertise en opvang van fluctuaties in de personele bezetting en vervanging bij ziekte of piekbelasting. Daarnaast is gekozen voor een flexibele schil bij de uitvoering van programma's en projecten.

De verwachte omvang van de inhuur is niet exact te voorspellen, ook al omdat deze deels wordt bepaald door niet direct te beïnvloeden factoren zoals personeelsverloop. In de begroting wordt het bedrag opgenomen voor de inzet van de flexibele schil, de benodigde specifieke expertise en extra capaciteit bij piekbelasting. Hiervoor is naar verwachting een bedrag van circa € 24,5 mln benodigd voor 2024. Dit wordt grotendeels gedekt uit materiële budgetten. Wanneer er echter extern wordt ingehuurd omdat er (tijdelijk) geen formatie kan worden aangetrokken, dan vindt de dekking plaats uit het formatie budget. Er wordt actief gestuurd op de omvang van de flexibele schil en de dekking van de kosten. Daarnaast zal het beleid op externe inhuur in relatie tot strategische personeelsplanning worden aangescherpt.

Toelichting C. UWV/Detacheringen

Dit is de som van de detacheringssinkomsten en -uitgaven plus de baten door uitkeringen van het UWV. De lasten en de baten heffen elkaar ongeveer op. Voor de jaren vanaf 2024 zijn de getallen per definitie klein omdat detacheringen typisch voor slechts een korte periode worden aangegaan en UWV inkomsten nog niet bekend zijn voor de periode na 2023.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering geeft tenminste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van [Organisatie](#).

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

De organisatie is volop in ontwikkeling van een lijnorganisatie naar een opgavegerichte organisatie. Dit vraagt onder andere iets van de bedrijfs*cultuur* maar ook iets van de *structuur*. Cruciale aspecten in deze ontwikkeling betreffen onder andere de herstructurering van onze organisatorische aansturing en de herschikking van verantwoordelijkheden in de vorm van opgaven. Die aanpassingen hebben impact op onze organisatie, zijn omvangrijk en vragen tijd en inspanning. In komende nota's komen we hierop terug.

Als provinciale organisatie zijn we een inclusieve werkgever en een representatieve afspiegeling van de Zuid-Hollandse maatschappij. Omdat we geloven dat ons beleid en onze uitvoering beter worden door verschillende perspectieven mee te nemen en het helpt als ons personeel een goede vertegenwoordiging is van onze inwoners. Racisme, antisemitisme, discriminatie en uitsluiting tolereren we niet.

We hebben oog voor een goed personeelsbeleid waarbij instroom, doorstroom en uitstroom van belang zijn, met daarbij inzet op behoud van de instroom van jonge medewerkers (trainees) en behoud van kennis en ervaring in de organisatie. We zetten in op een goede balans tussen jong en oud. We geven jonge talenten een kans om zich te ontwikkelen binnen de organisatie. We ontwikkelen beleid om bewustzijn over diversiteit, gelijkwaardigheid en inclusie te vergroten en zetten daar een passend instrumentarium voor in. Gegeven de krapte op de arbeidsmarkt wordt binnen een jaar een strategisch HR-beleid opgesteld, met inachtneming van de hierboven benoemde punten.

We zetten in op een doelgerichte en kostenbewuste organisatie. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren. We grijpen niet te snel naar tijdelijke teams en contracten maar erkennen dat een flexibele schil nodig is. Voor bijzonder gespecialiseerde kennis blijft inhuur noodzakelijk.

Uitbreiding van budget voor arbeidscapaciteit (inclusief inhuur) is in principe alleen mogelijk wanneer we nieuwe taken toebedeeld krijgen met bijbehorend budget of als (bij bestaand beleid) gekozen wordt voor een rol als overheid die minder materiële maar meer arbeidscapaciteit vergt.

Digitalisering verandert fundamenteel de wijze waarop onze samenleving functioneert en daarmee de wijze waarop wij onze provinciale doelen realiseren. Nieuwe processen, nieuwe mogelijkheden en nieuwe samenwerkingen ontstaan door intensief gebruik van data en snel veranderde technologische mogelijkheden. Wij zien duurzame informatievoorziening en digitalisering als middelen om onze ambities als provincie te bereiken waarbij inwoners en samenleving centraal staan. Digitalisering raakt namelijk elke taak die de provincie uitvoert en elke opgave waaraan zij werkt, zeker in de uitvoeringsfase.

We werken opgavegericht. Op deze manier is de organisatie beter in staat om te focussen op wat 'buiten' nodig is en daar flexibel op in te spelen. Deze manier van organiseren zorgt voor meer integraliteit in afwegingen en uitvoering. In 2025 evalueren wij deze aanpak.

We zetten in op de versterking van de kwaliteit van onze uitvoeringskracht. Opgave- en gebiedsgericht werken vraagt van de provincie een omgevingsbewuste houding met sturing op processen op locatie, participatie met inwoners en partners en een hoog verbindend vermogen. Onze partners willen dat wij met één mond spreken, en dat in ons handelen zorgvuldigheid in balans is met de benodigde snelheid. We communiceren begrijpelijk en toegankelijk met onze inwoners, maatschappelijke partners en ondernemers.

In onze inkoop en bedrijfsvoering zijn duurzaamheid, innovatie, sociale aspecten en circulariteit randvoorwaarden. Hiermee geven we als organisatie het goede voorbeeld van wat wij van onze inwoners, ondernemers en bedrijven in de provincie vragen.

Financiële spelregels: Weerbaar, wendbaar realistisch

Om onze doelen nu en in de toekomst te bereiken, nemen we maatregelen om onze weerbaarheid, wendbaarheid en uitvoeringskracht te vergroten. We zorgen voor realistische begrotingen. We hebben te maken met veel onzekerheden, zowel qua inkomsten als uitgaven. De uitdaging is om een begroting te realiseren die structureel en reëel in evenwicht is.

Daartoe hebben we een aantal financiële spelregels opgesteld:

1. We toetsen het huidige beleid, doelstellingen en uitvoering op aspecten als doelmatigheid en doeltreffendheid en onderzoeken welke verbeteringen daarin mogelijk zijn. Daarbij nemen we de impact van externe financieringsbronnen mee.
2. Als er onvoldoende structurele dekking is voor onze ambities zullen we concrete maatregelen nemen om in de toekomst (gefaseerd) de inkomsten te verhogen of onze eigen uitgaven te verminderen. Dit kan onder andere door een herziening van opcenten, leges, heffingen en bijdragen van derden. Vooruitlopend daarop wordt de motorrijtuigenbelasting vanaf jaartal 2026 verhoogd met 0,3 procenten.
3. We zorgen dat helder wordt welk deel van het beleid en welke doelstellingen structureel van aard zijn en welk deel incidenteel. We geven de opdracht om in de komende periode een herijking te doen van het beleid om in beeld te brengen hoe vanaf 2026 het structurele beleid ook structureel gedekt kan worden.
4. Voor deze collegeperiode is een bedrag van 150 miljoen euro beschikbaar voor extra inzet op de maatschappelijke opgaven en ambities van dit college. De invulling hiervan volgt door het college bij de begroting in het najaar van 2023 en de voorjaarsnota 2024. Er wordt onder andere geld gereserveerd voor het 'potje voor Provinciale Staten'.
5. Provinciale Staten hebben budgetrecht op de gehele begroting, en we realiseren ons dat het voor Statenleden soms lastig is om geld te reserveren in de begroting. We stellen daarom een financiële vrije ruimte beschikbaar voor Provinciale Staten waaruit breed gedragen stateninitiatieven betaald kunnen worden. De spelregels voor toewijzing van middelen werken we in overleg met Provinciale Staten uit.
6. Wanneer meerdere indicatoren - zoals de kapitaallasten en schuldquote - de signaleringswaarde dreigen te bereiken, gaan wij in gesprek met Provinciale Staten en komen wij met voorstellen om de indicatoren te beheersen. Bij beslissingen voor nieuwe investeringen voegen we de gevolgen voor de kapitaallasten en schuldquote toe.
7. We willen zo realistisch mogelijk begroten en houden in de planning rekening met de uitvoeringskracht van de organisatie en die van onze partners.
8. Om de uitvoerings- en plankracht te vergroten wordt momenteel onderzoek gedaan naar de realisatiekracht over de afgelopen jaren. De aanbevelingen en adviezen uit het onderzoek werken wij uit in een voorstel.
9. We onderzoeken de effectiviteit van onze subsidieregelingen en bekijken welke efficiency-voordelen daarbij mogelijk zijn.
10. Bij overschrijdingen hanteren we voor dekking de volgorde: eerst middelen binnen de doelstelling of ambitie, dan bestemmingsreserve en als laatste de middelen in de algemene reserve.
11. De gesloten systemen worden afgeschaft. Het college komt bij de begroting van 2025 met voorstellen om een zorgvuldige uitwerking op te stellen, met voldoende waarborging van beheer, onderhoud en vervanging.
12. Indexatiemiddelen die niet voor de opgaven nodig zijn, vallen vrij aan de algemene middelen.
13. Middelen die aan het eind van het jaar vrijvallen in het resultaat kunnen alleen beklemd worden als er een juridische en/of bestuurlijke verplichting op rust. In alle andere gevallen dient eerst het budget van het volgende jaar ingezet te worden voordat weer een beroep op de algemene middelen wordt gedaan. Structurele budgetten die elk jaar terugkeren kunnen aan het eind van het jaar in principe niet beklemd

worden op het rekeningresultaat. De niet-beklemdde middelen die aan het einde van het jaar niet zijn beklemd, vallen vrij aan de algemene middelen.

14. Waar zinvol en mogelijk wordt eerst gekeken naar extra medefinancieringsbronnen voordat een beroep wordt gedaan op de algemene middelen. Dit betekent ook dat we nadrukkelijk kijken naar de bijdragen die externe partijen en het Rijk kunnen leveren aan onze opgaven.
15. Wij nemen alleen extra taken aan vanuit het Rijk als de financiële randvoorwaarden daarvoor goed geregeld zijn. Voor de realisatie van de langjarige transitieopgaven is een Rijksbijdrage van minimaal € 10 mld nodig, onder andere uit de grote fondsen als het Nationaal Groeifonds, het Klimaat- en Transitiefonds en het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur.
16. Een nuancering die hoort bij dit akkoord is dat bij de woordkeuze, zoals ondersteunen of stimuleren, ten aanzien van onze rol de inzet van instrumentarium en middelen nog niet is bepaald.

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

Mede door de coronacrisis is onze manier van werken blijvend veranderd: tijd- en plaatsgebonden- en samenwerken vindt niet alleen fysiek, maar ook digitaal of in hybride vorm plaats. Dit vraagt aanpassingen in de digitale infrastructuur, hard- en softwarevoorzieningen, het beheren en organiseren van alle data en informatie, goede ondersteuning en een gericht ontwikkel aanbod. Het vereist ook blijvende inspanning om aan het wenselijke en vereiste veiligheidsniveau te blijven voldoen.

Sinds 2005 luiden inspectierapporten regelmatig de noodklok over het digitale archiefbeheer. Met telkens dezelfde waarschuwing: het digitale gereedschap is verouderd, goede archivering is belangrijk maar niet urgent ener is te veel tech-optimisme. Onze organisatie is onderdeel van een groter maatschappelijk probleem, ook het Rijk, gemeenten en overige provincies ondervinden deze problematiek. Daarbij neemt de stroom aan informatie, data en opslag enorm toe en vraagt de wetgeving rond privacy, digitale toegankelijkheid en transparantie steeds meer van de organisatie en onze medewerkers. We besteden daarom onverminderd aandacht aan bewustwording, gebruikersvriendelijkheid en coaching. Maar er is meer nodig om onze informatievoorziening op niveau en daarmee toekomstbestendig te krijgen. In 2023 is gestart met het programma informatietransitie, gebaseerd op de 'visie op een toekomstbestendig informatiebeheer' uit 2022. Hiervoor is in 2024 budget gereserveerd van € 5 mln. De totaal verwachte (meerjarige) budgetbehoefte wordt op basis van de huidige inzichten geschat op een bedrag van € 23 mln.

Bovenstaande ontwikkelingen zijn onderdeel van een grotere beweging. Onze systemen zijn gebouwd en ingericht op basis van uitgangspunten uit het begin van deze eeuw en passen niet bij een moderne organisatie die werkt in opgaven, die wendbaar en flexibel wil zijn en in nauwe interactie met haar omgeving opereert. We staan voor de opgave om onze ICT-systemen, ons informatiebeheer en onze manier van werken aan te passen aan het huidige digitale tijdperk. Dit zal de komende jaren steeds meer zichtbaar worden in onze begroting. We moeten ons realiseren dat het hier niet alleen gaat om kosten, maar dat het ook iets oplevert zoals een informatiepositie in het maatschappelijk veld, beter onderbouwd en effectiever beleid en efficiency.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap: divers, inclusief en vitaal

We willen een duurzame organisatie zijn die aantrekkelijk is om voor te werken en wendbaar en slagvaardig op nieuwe ontwikkelingen weet in te spelen. Dat vraagt om modern werkgeverschap en goed personeelsbeleid. Nu hybride werken het nieuwe normaal is geworden, is ook de zakelijke mobiliteit bezig te veranderen, waarbij volop ingezet wordt op duurzaamheid. Door de toepassing van Strategische Personeelsplanning (SPP) krijgen en houden wij zicht op de personele bezetting die wij in de toekomst nodig hebben om onze ambities te kunnen verwezenlijken. In het SPP-proces worden toekomstscenario's gedefinieerd op basis waarvan wordt beschreven hoe ons toekomstige werknemersbestand in kwalitatieve en kwantitatieve zin er uit zou moeten zien. Na

vergelijking van de huidige bezetting met de toekomstig gewenste bezetting wordt duidelijk welke interventies nodig zijn. Denk daarbij aan in-, door- en uitstroom, leren en ontwikkelen, recruitment en (gerichte) arbeidsmarktcommunicatie.

De laatste twee onderwerpen vragen, gelet op de maatschappelijke ontwikkelingen en de krapte op de arbeidsmarkt, steeds meer innovatieve inzet en aandacht. Daarnaast is het noodzakelijk dat we blijven investeren in een traineeprogramma waarbij jonge getalenteerde mensen een tweejarig leer-werkprogramma doorlopen. We voeren de Participatiewet uit en dragen er zorg voor dat meer mensen met een arbeidsbeperking een baan binnen onze organisatie krijgen. We inspireren, stimuleren en faciliteren alle medewerkers proactief met zowel een generiek aanbod als maatwerk op individueel- of teamniveau, om gezond en vitaal te leven en in het bijzonder te werken.

In het kader van de pilot levensfasebewust personeelsbeleid volgen wij een werkwijze die maximaal recht doet aan de casuïstiek die in de praktijk voorkomt, rekening houdend met de geldende wet- en regelgeving. Het hiervoor gereserveerde budget wordt ingezet voor individueel maatwerk bij de ondersteuning van medewerkers die fysiek en/of mentaal niet meer in staat zijn om gezond en vitaal te werken tot aan de pensioengerechtigde leeftijd.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

Een duurzame organisatie vraagt om een duurzame huishouding. Wij streven hierbij naar tevreden medewerkers en klanten. Facilitaire activiteiten dragen bij aan de realisatie van de maatschappelijke opgaven, of het nu gaat om duurzame inkoop, een energie neutrale verbouwing van ons kantoor of het elektrificeren van ons wagenpark. We ondersteunen daarom de beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, innovatie en slim datagebruik. Uitgangspunten hierbij zijn 'practice what you preach' en het opstellen als proeftuin en 'launching customer'.

We zetten in op verduurzaming van ons vastgoed in lijn met de wettelijke bepalingen, bestuurlijke afspraken binnen het Interprovinciaal Overleg en Energie Rijk Den Haag (ERDH). De renovatie van gebouw C is in augustus 2022 opgeleverd. Daarin is meegenomen de ontwikkeling van een integrale oplossing voor de warmte-koude-opslag van zowel gebouwdeel C als de andere bouwdelen. Ook liggen er zonnepanelen op het dak voor opwekking van duurzame energie. De gebouwen ABDE hebben een energielabel A++, gebouw C heeft een energielabel A+++ . Het provinciehuis is in zijn geheel gasloos.

In 2020 is gestart met de verkenningsfase voor de renovatie van de overige bouwdelen ABDE van het provinciehuis en de buitenlocaties. Een projectplan verduurzaming ABDE was eind 2022 gereed en begin 2023 zijn duurzame meerjarenonderhoudsplanningen opgesteld. Hiermee is inzichtelijk gemaakt op basis van vaste vervangingsmomenten welke duurzame vervangingen benodigd zijn in de komende jaren om te kunnen gaan voldoen aan de bestuurlijke afspraken en wettelijke bepalingen.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

Om onze ambities in de begroting waar te kunnen maken, zijn keuzes nodig. Uitgangspunt is een solide financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de lasten voor onze inwoners niet hoger dan strikt noodzakelijk en zijn de inkomsten en uitgaven meerjarig structureel in evenwicht.

We verbeteren het inzicht en ondersteunen de organisatie om de inkomsten en uitgaven realistisch te begroten. Realisatiekracht is een belangrijk aandachtspunt, we onderzoeken verschillende mogelijkheden om de begroting en jaarrekening beter op elkaar aan te laten sluiten en de verschillen duidelijk te verklaren. Bijvoorbeeld door in de voorjaarsnota en najaarsnota een onderscheid te maken tussen beïnvloedbare en niet beïnvloedbare afwijkingen in de realisatie.

Daarnaast leveren we jaarlijks de Planning & Control-producten op en adviseren we op juridisch en financieel gebied over onder andere (complexe) financieringsvormen, mede in relatie tot staatssteun, Europese aanbestedingen en bezwaar- en beroepschriften.

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

Daar waar provinciale beleidsambities overlappen met EU-beleid, vormen EU-subsidies een belangrijke financieringsbron voor de realisatie hiervan. Deze paragraaf biedt een financieel overzicht van alle EU-subsidieprogramma's waarin de provincie een formele rol vervult. De verantwoording van de inhoudelijke resultaten van de besteding van EU-middelen en deelname aan EU-projecten verloopt via de corresponderende beleidsambities, zoals opgenomen in deze begroting.

De impact van EU-subsidies op onze regio is niet te onderschatten. Via de EU-subsidiemonitor maakt de provincie jaarlijks inzichtelijk hoeveel EU-middelen er bij Zuid-Hollandse partners landen én aan welke maatschappelijk thema's deze middelen worden besteed. De monitor EU-middelen provincie Zuid-Holland peildatum 1 maart 2022 is beschikbaar op de website <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/internationaal/europese-subsidies/>. Zo hebben in de afgelopen EU-programmaperiode (2014-2020) 2497 unieke Zuid-Hollandse partners deelgenomen aan in totaal 5470 EU-projecten. Gezamenlijk hebben deze partners in totaal ruim € 2,5 mld (indien wordt gecorrigeerd voor de TNO-vestigingen buiten Zuid-Holland en de Rijksoverheid valt dit bedrag circa 20% lager uit) aan EU- middelen ontvangen. De huidige EU-programmaperiode (2021-2027) is inmiddels in volle gang. In 2024 worden voor alle EU-subsidieprogramma's openstellingen verwacht. Naar verwachting zal de provincie in december 2023 tevens een eerste EU-subsidiemonitor beschikbaar stellen om te peilen hoe Zuid-Hollandse partners het deze periode doen. In de provinciale begroting worden de totale baten van EU-subsidies maar in beperkte mate zichtbaar. Dit komt omdat de provincie bij de meerderheid van EU-subsidieaanvragen door Zuid-Hollandse partners niet direct bij de aanvraag of het programma betrokken is. Deze middelen raken de provinciale begroting niet.

De mate waarin de provincie bij het verwerven van EU-subsidies is betrokken verschilt per programma. Bij de meeste programma's heeft de provincie weinig tot geen invloed op hoe de middelen worden besteed, maar er bestaan ook EU-subsidieprogramma's waar de provincie zelf op de middelen stuurt. Er zijn vier rollen voor de provinciale betrokkenheid te definiëren, die hieronder beknopt staan omschreven. De provinciale invulling van deze rollen wordt in het vervolg van de paragraaf nader toegelicht.

1. Beslisser

Bij een aantal EU-subsidieprogramma's voert de provincie regie op het programma en beslist zij zelf over de besteding van de beschikbare middelen. Binnen de kaders van het betreffende EU-programma kan de provincie zelf de subsidieopenstellingen vormgeven. De EU-middelen binnen deze programma's vormen daarmee een aanvulling of multiplier op de beschikbare provinciale middelen voor de realisatie van beleidsambities.

2. Adviseur

De provincie bekleedt bij verschillende Interregprogramma's een adviesfunctie in de uitvoering van het programma. De provincie stuurt niet direct op de middelen binnen deze programma's, maar treedt op als liaison tussen het programma en de partners in het veld. Hierdoor is sprake van een grote betrokkenheid bij de werving en selectie van projecten binnen deze programma's.

3. Aanjager in de regio

Om als regio optimaal gebruik te maken van de financieringsmogelijkheden die de EU biedt, stimuleert en ondersteunt de provincie externe partners bij het verwerven van EU-middelen. Dit doet de provincie o.a. door het aanbieden van een EU-academie, een cofinancieringsregeling, een *call kalender* en het organiseren van een Regionaal Afstemmingsoverleg Europese Fondsen (RAEF).

4. Deelnemer aan EU-projecten

De provincie kan als organisatie ook zelf subsidie aanvragen bij EU-programma's voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Hiervoor moet de provincie als partner deelnemen aan een project.

Beslisser

Kansen voor West 3 (EFRO)

Kansen voor West is het samenwerkingsverband tussen de vier Randstadprovincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) dat uitvoering geeft aan het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor landsdeel West. Het programma richt zich op de prioriteiten innovatie en klimaat. In totaal komt er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 mln aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 9 mln aan Rijkscofinanciering.

De provincie beschouwt de beschikbare EFRO-middelen als aanvulling op haar reguliere begrotingsmiddelen en probeert deze budgetlijnen op integrale wijze te programmeren. In de *Zuid-Hollandse openstellingsstrategie* hebben Gedeputeerde Staten vastgesteld op welke thema's de provincie de beschikbare EFRO- en Rijksmiddelen deze programmaperiode (2022-2027) wil inzetten en hoe deze in de tijd worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West III in op drie inhoudelijke thema's die corresponderen met verschillende beleidsambities:

Innovatie

- Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van het Haven Industrieel Complex (industrie)

- Ambitie 3; Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland

Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)

- Ambitie 3; Schone energie voor iedereen

Conform de vastgestelde openstellingsstrategie zijn in 2023 enkel budgetten op het thema innovatie opengesteld. In 2024 worden op alle drie de thema's nieuwe openstellingen voorzien, waarvan de inzet nog moet worden bepaald. Hiertoe zullen Gedeputeerde Staten begin 2024 op basis van het Coalitieakkoord 2023-2027 een herijkte openstellingsstrategie vaststellen voor de jaren 2024 en 2025. Door de integrale wijze van programmeren acht de provincie het opportuun om bij bepaalde openstellingen de EFRO-middelen aan te vullen met provinciale middelen. Gedeputeerde Staten kunnen per openstelling over de inzet van provinciale cofinanciering besluiten. De verantwoording van de inzet van zowel de EFRO-, Rijks- als provinciale middelen verloopt via de corresponderende beleidsambities.

Openstellingsbudget Kansen voor West III voor 2024-2025 uitgesplitst per thema (bedragen x €1 mln)	
EFRO-middelen + Rijkscofinanciering	
• Innovatie	20,0
• Verduurzaming van het HIC (industrie)	1,8
• Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)	4,3
Provinciale cofinanciering EFRO	
• Innovatie	2,0
• Verduurzaming van het HIC (industrie)	3,0
• Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)	0,0
Totaal openstellingsbudget 2024-2025	31,1

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een nieuw EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Hoofddoel van het JTF is regio's die sterk afhankelijk zijn van inkomsten en werkgelegenheid uit fossiele brandstoffen op een rechtvaardige en gelijkwaardige manier in staat te stellen de energietransitie in te gaan. Een transitie die rekening houdt met de sociale- en economische aspecten en de milieueffecten.

In totaal komt er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 mln aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 5 mln aan Rijkscofinanciering. De provincie Zuid-Holland stuurt samen met de gemeente Rotterdam op de inzet van deze middelen. Hiertoe hebben provincie en gemeente samen met de relevante stakeholders een regionaal Transitieplan (TJTP) opgesteld dat door beide colleges is vastgesteld en door de Europese Commissie (EC) is goedgekeurd. Het Transitieplan focust op drie sporen, die corresponderen met verschillende beleidsambities:

Spoor 1: Vernieuwen en versterken van de regionale economie met nieuwe, duurzame en/of circulaire industriële ketens

- Ambitie 3; Schone energie voor iedereen

Spoor 2: Versnellen van de transitie met investeringen in technologie, systemen en infrastructuur tot decarbonisatie van bestaande industriële ketens

- Ambitie 3; Schone energie voor iedereen
- Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland

Spoor 3: Een wendbare, weerbare beroepsbevolking

- Ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland

In de openstellingsstrategie voor het JTF hebben Gedeputeerde Staten en het College van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam vastgesteld hoe de middelen in de tijd worden opengesteld. Aanvankelijk waren de eerste openstellingen gepland voor 2022. Door vertraging in het goedkeuringsproces bij de EC is deze planning een jaar uitgesteld. De openstellingsbudgetten voor 2023 worden daarom nu naar 2024 doorgeschoven. De precieze inzet hiervan moet nog worden bepaald. Gedeputeerde Staten en het College van Burgemeester en Wethouders zullen hier eind 2023 een besluit over nemen. Op basis van de resultaten van de eerste openstellingsronde is nu al duidelijk dat zowel de openstelling(en) voor Spoor 1 / 2 als die voor Spoor 3 zich primair op arbeidsmarktinterventies zullen richten. Er wordt vooralsnog geen provinciale cofinanciering voorzien voor het JTF. De verantwoording van de inzet van de EFRO- en Rijksmiddelen verloopt via de corresponderende beleidsambities.

Openstellingsbudget JTF Rijnmond voor 2024 uitgesplitst per spoor (bedragen x € 1 mln)	
JTF-middelen	
• Spoor 1 / 2	6,4
• Spoor 3	8,9
Rijkscofinanciering	
• Nog te alloceren	5,0
Totaal openstellingsbudget 2024	20,3

Nationaal Strategisch Plan GLB

Het GLB-NSP staat voor het Nationaal Strategisch Plan ter uitvoering van het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. De uitvoering vindt plaats in de periode 2023 tot en met 2027 door het Ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de twaalf provincies, met bijdragen van de waterschappen. De doelen van GLB-NSP hebben betrekking op een slimme veerkrachtige landbouw, bodem, water, lucht, biodiversiteit en

klimaat en dierenwelzijn en brede plattelandontwikkeling. Kennis, innovatie en netwerkvorming zijn horizontale doelen.

Het GLB-NSP bestaat uit verschillende onderdelen die zijn onderverdeeld in twee pijlers:

- De eerste pijler (Europees Landbouw Garantie Fonds, ELGF) heeft een omvang van totaal circa € 2,8 mld voor Nederland. Met het ELGF worden de basis inkomenssteun, waaronder de aanvullende steun voor jonge landbouwers, de ecoregeling en sectorale interventies voor de Bijenteelt en Groente en Fruit gefinancierd. Dit zijn regelingen die voor heel Nederland van toepassing zijn en door het ministerie LNV worden uitgevoerd.
- De tweede pijler (Europees Landbouw Fonds voor Plattelandontwikkeling, ELFPO), heeft een omvang van totaal € 1,9 mld voor Nederland. Met het ELFPO worden het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) en investeringen in bedrijfsmiddelen, inrichtingsmaatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en LEADER gefinancierd.

De provincie Zuid-Holland geeft uitvoering aan een deel van de middelen onder pijler 2 - ELFPO. Het gaat in totaal om € 64 mln aan EU middelen en een totaal budget van € 107,6 mln met cofinanciering.

Onder pijler twee is voor het ANLb in totaal voor de periode 2023 tot en met 2028 een kleine € 40 mln aan EU middelen beschikbaar. De cofinanciering vanuit de provincie is ruim € 20 mln (vanuit ambitie 5), vanuit de waterschappen circa € 1,5 mln. Het totaal aan beschikbare middelen voor deze regeling is € 61,6 mln. Eind 2022 is er een openstelling geweest. Op dit moment zijn geen nieuwe openstellingen op deze regeling voorzien.

Openstellingsbudget GLB-NSP - tweede pijler ANLb periode 2023 t/m 2028 (bedragen x € 1 mln)	EU	PZH	Water- schappen	Totaal
Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb)	39,9	20,2	1,5	61,6
Totaal openstellingsbudget 2023	39,9	20,2	€ 1,5	61,6

Daarnaast is er voor de periode 2023 tot en met 2027 circa € 24 mln aan EU middelen beschikbaar voor de onderdelen (hierna: interventies) gericht op investeringen in bedrijfsmiddelen, inrichtingsmaatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en LEADER. De EU middelen vormen de cofinanciering in de te verstekken GLB-NSP subsidies (43%). Voor de benodigde nationale cofinanciering (minimaal 57%) is bij de begroting 2023 circa € 22 mln aan Provinciale middelen meerjarig gereserveerd uit Ambitie 5. Het totaal aan beschikbare middelen voor deze regelingen is € 46 mln.

In 2023 wordt naar verwachting van het totaal aan middelen € 4 mln verleend (100% EU middelen) voor de interventie investeringen voor de (her)inrichting van gronden in het landelijk gebied (watersystemen).

Onderstaande tabel geeft de voorgenomen inzet in 2024 met een indicatieve verdeling van de middelen over de voorgenomen interventies. Gezien de bestedingsdruk van de middelen is het voornemen om het volledige nog resterende bedrag van € 42 mln in 2024 open te stellen.

Openstellingsbudget GLB-NSP (tweede pijler excl. ANLb) voor 2024 uitgesplitst per interventie (bedragen x € 1 mln)	EU	PZH	Totaal
Investeringen in bedrijfsmiddelen (o.b.v. investeringenlijst)	3	3,8	6,8
Investeringen in bedrijfsmiddelen door jonge landbouwers (o.b.v. investeringenlijst)	3	3,8	6,8
Investeringen voor de (her)inrichting van landbouwgronden (groenblauwe architectuur)	3,1	4,5	7,6
Investeringen voor de (her)inrichting van gronden in het landelijk gebied (watersystemen)	4	0	4
Samenwerking voor innovatie (Europees Innovatie Partnerschap)	2,9	5,1	8
LEADER (door lokale gemeenschap geleide sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland)	4	4,4	8,8
Totaal openstellingsbudget 2024	20	22	42

Het inregelen, de subsidie-technische beoordeling en uitbetalingen van de openstellingen liggen, anders dan in het GLB-POP-3, bij betaalorgaan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Of alle openstellingen in 2024 mogelijk zijn hangt af van de beschikbare capaciteit bij RVO en de prioritering in openstellingen tussen LNV en de provincies. Uitgangspunt met de provincies is om zo gelijktijdig en uniform mogelijk open te stellen. RVO en provincies zijn begin 2023 gestart met de openstellingskalender. Op basis van de openstellingskalender (versie juni) is bij Begroting 2024 een hoofdplafond van € 23 mln voor de Regeling Europese Landbouwsubsidies Zuid-Holland aangevraagd. Deze regeling is de grondslag voor de GLB-NSP openstellingen. Bij nader inzien heeft RVO aangegeven de openstellingskalender wegens capaciteitstekorten niet te halen. Daarom zijn openstellingen van 2023 opgeschoven naar 2024. Verwachting is dat bij VJN 2024 een ophoging van het hoofdplafond 2024 nodig is.

Adviseur & Aanjager

Interreg 2021 - 2027

Interreg is een verzameling van tientallen subsidieprogramma's verspreid over Europa met als doel de Europese economie te versterken door internationale samenwerking tussen regio's te stimuleren. De verschillende programma's richten zich in de *EU-programmaperiode 2021-2027* hoofdzakelijk op de thema's innovatie en klimaat, maar afhankelijk van het programma wordt er ook ruimte geboden voor thema's als transport, arbeidsmobiliteit en samenwerking tussen overheden om grensobstakels te overwinnen. De programma's bieden ondernemers, onderzoekers en overheden de mogelijkheid om subsidie aan te vragen, mits zij internationaal samenwerken binnen een afgebakend programmagebied. In 2024 worden voor elk programma één of meerdere openstellingen verwacht. Voor Zuid-Hollandse partners zijn de volgende vier Interregprogramma's het meest interessant:

- Interreg A Vlaanderen – Nederland
- Interreg B Noordzeeregio
- Interreg B Noordwest Europa
- Interreg C Europe

Interreg A

A-programma's richten zich op grensoverschrijdende samenwerking en stimuleren samenwerking tussen direct aangrenzende gebieden. Hoewel de provincie formeel geen programmapartner is bij Interreg Vlaanderen-Nederland en dus geen rol heeft in de besluitvorming, kunnen Zuid-Hollandse partners wel deelnemen aan projecten. De provincie levert namens het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat een projectadviseur die fungeert als aanjager en regionaal contactpunt is voor partners gevestigd in de provincie Zuid-Holland.

Interreg B & Interreg C

B-programma's richten zich op transnationale samenwerking tussen een bredere groep landen die samen één Europese regio vormen. C-programma's zijn pan-Europees en richten zich voornamelijk op kennisuitwisseling tussen regionale en lokale overheden. Voor de Interreg B- en C-programma's bestaat geen regionaal contactpunt, maar wel een nationaal contactpunt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De provincie levert input aan de RVO via de Nationale Adviescommissie (NAC) ter voorbereiding van de monitoringcomité 's, waarin over de toewijzing van subsidie aan projecten wordt besloten.

Cofinanciering

Tevens stelt de provincie voor de EU-programmaperiode 2021-2027 vanuit *ambitie 4; Een concurrerend Zuid-Holland* cofinanciering ter beschikking om deelname van Zuid-Hollandse partijen aan Interregprojecten in de A- en B-programma's te stimuleren. Voor de jaren 2022, 2023 en 2024 is een cofinancieringsregeling van € 1,55 mln opengesteld. Op peildatum 1-8-2023 is er voor bijna € 0,9 mln subsidie aangevraagd, waarvan ruim € 0,3 mln reeds is beschikt.

**Cofinancieringsbudget Interreg A / B voor 2022-2024
(bedragen x € 1 mln)**

Provinciale cofinanciering INTERREG	1,55
-------------------------------------	------

Deelnemer

Bij het gros van de EU-programma's kan de provincie zelf subsidie aanvragen. Dit is mogelijk door als partner deel te nemen aan een project (meestal als onderdeel van een internationaal consortium), waarbij de provincie verantwoordelijk is voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Hierbij zijn drie mogelijke rollen te onderscheiden die verschillen in intensiteit en verantwoordelijkheid, namelijk: leadpartner, projectpartner of observerende partner.

Momenteel is de provincie partner in één project in de EU-programmaperiode 2021-2027. Het gaat om het project Synchronode. De verwachting is dat de provincie in 2024 aan meer EU-projecten zal deelnemen. Deelname aan EU-projecten door de provincie wordt via de inhoudelijke beleidsambities verantwoord. Hiermee wordt geborgd dat internationale samenwerkingsprojecten altijd bijdragen aan de realisatie van provinciale ambities.

In de afgelopen EU-programmaperiode 2014-2020 heeft de provincie Zuid-Holland in totaal aan 12 projecten. In deze periode kreeg de provincie Zuid-Holland in totaal voor bijna aan € 8 mln subsidie toegekend. De meeste van deze projecten worden uiterlijk 2023 afgesloten, met uitzondering van AII4- Biodiversity wat doorloopt tot 2026. Hierover wordt enkel nog in de jaarstukken gerapporteerd.

Paragraaf Financiering

Beleid

De provincie moet altijd over voldoende geld beschikken om aan haar verplichtingen te voldoen zoals het betalen van facturen en subsidies. Omdat uitgaven en inkomsten, op de korte en lange termijn, niet synchroon lopen, is financiering als werkveld binnen de treasuryfunctie van groot belang.

De wettelijke kaders van de treasuryfunctie worden bepaald door de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. Om dit te bereiken moet de provincie voldoen aan een aantal normen zoals de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Bij de inrichting van de financieringsfunctie staan beheersing van het rente-, debiteuren- en liquiditeitsrisico centraal. Provinciale Staten heeft bij de laatste actualisatie van de financiële verordening specifiek het onderwerp schuldbeheersing opgenomen in de verordening.

Deze paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert, wat de gevolgen hiervan zijn voor de begroting (onder andere door de rentelasten) en welke risico's worden gelopen.

Financiering

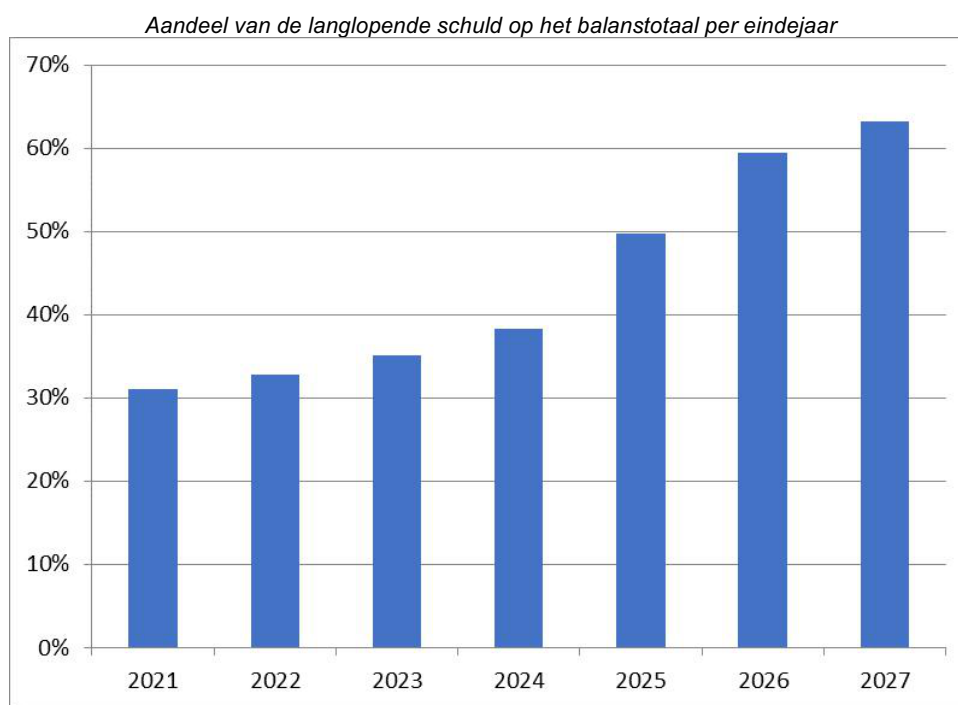
De activiteiten van de provincie Zuid-Holland worden gefinancierd uit drie bronnen, allereerst uit het eigen vermogen, uit het werkkapitaal en als laatste uit het (aantrekken) van vreemd vermogen. De verhouding tussen het eigen vermogen en het vreemd vermogen is aan het verschuiven. Dit komt doordat reserves in de komende jaren steeds meer zullen worden ingezet voor de beleidsdoelen waardoor het eigen vermogen zal gaan dalen. Daarnaast zal de provincie in de komende jaren extra financiering nodig hebben voor de geplande investeringen. Het zwaartepunt van deze investeringen ligt in de komende vijf jaar. De consequentie hiervan is dat op de lange termijn de rentekosten een groter deel van de totale kosten zullen uitmaken. Een overzicht van de bestaande en de te verwachten toekomstig aan te trekken leningen ziet er als volgt uit:

De Provincie Zuid-Holland heeft sinds 2019 een financieringsbehoefte na jaren van een liquiditeitsoverschot. De behoefte aan externe financiering is volgens deze begroting vooral extra groot in de jaren 2025 tot en met 2027. De extra grote financieringsbehoefte in deze jaren wordt veroorzaakt door een boegolf aan begrote investeringen die gepland of doorgeschoven zijn naar deze periode. In de jaren hierna ontstaat er een situatie

waarbij het grootste gedeelte van de nieuwe financiering bedoeld is voor herfinanciering (lenen om de aflossing van eerdere leningen te financieren). Ten opzichte van de begroting van vorig jaar is de begrote stand van de langlopende geldleningen eind jaar 2023 met ongeveer € 125 mln gedaald door voornamelijk de (verwachte) onderuitputting op (investerings)budgetten. Daarnaast verwachten we een overschot op de rekening courant bij de schatkist.

De behoefte aan externe financiering ontwikkeling in de jaren 2025 tot en met 2027 is ook zichtbaar in de onderstaande grafiek waarbij het aandeel van de langlopende schuld is weergegeven als een percentage van het balanstotaal. Door de geplande investeringen in deze jaren en de inzet van de reserves stijgt dit percentage tot 65%.

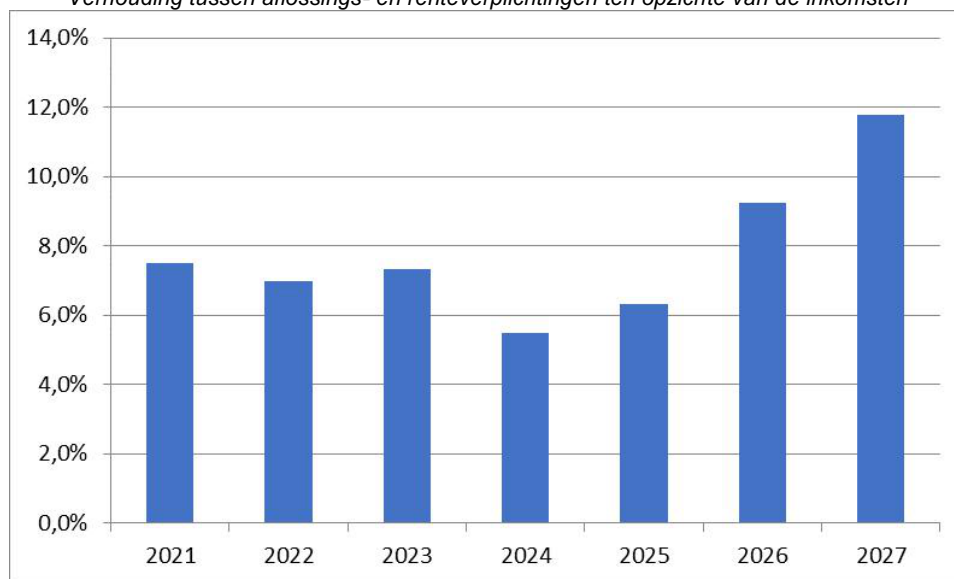

Rente

Het aandeel van de schuld op de balans neemt toe, hierdoor ontstaat ook een toename van de rentelasten. De omvang van de totale rentelasten en aflossing samen kan worden afgezet tegen alle inkomsten. De rente en aflossingsverplichtingen zijn gebaseerd op bestaande en in de toekomst te verwachten leningen. De verhouding tussen deze verplichtingen en inkomsten geeft inzicht in het gedeelte waarvoor de inkomsten worden gebruikt. De verwachting is dat in 2024 ongeveer 5,5% van de inkomsten worden gebruikt voor aflossings- en renteverplichtingen van leningen. De percentage loopt in 2027 op tot 11,8%. In 2024 is er een tijdelijke daling in de hoogte van de aflossings- en renteverplichtingen vanwege de afloop van 9 leningen die in 2007 en 2008 zijn aangetrokken en de aanname dat de herfinanciering van deze leningen tegen een lager rentepercentage kan worden gerealiseerd. Daarnaast stijgen de inkomsten van de provincie door een hogere uitkering uit het provinciefonds en door een hogere opbrengst uit de opcenten.

Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2024 is uitgegaan van een percentage van 3,5% (op basis van rentetarieven leningen en deposito's behorende bij schatkistbankieren). Voor de jaren daarna is gerekend met een lichte daling van het rentepercentage tot 3,0%.

Verhouding tussen aflossings- en renteverplichtingen ten opzichte van de inkomsten

In 2024 bedragen de rentelasten voor lopende en nieuwe leningen in totaal € 11,4 mln. Dit is een lager bedrag dan in 2023. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat de herfinanciering van de aflossing van oude leningen plaatsvindt tegen een lagere rente dan de oorspronkelijke rente. Daarnaast wordt een positief renteresultaat verwacht op het saldo rekening courant bij de schatkist.

Over het eigen vermogen wordt geen rente berekend. De werkelijke rentekosten worden op basis van de boekwaarde op 1 januari van alle vaste activa (inclusief het onderhanden werk) toegerekend aan de programmadoelen.

Schema rentetoerekening Begroting 2024 (bedragen x € 1.000)			
a.	De externe rentelasten over de korte en lage financiering		11.375
b.	De externe rentebaten	-/-	2.250
	Saldo rentelasten en rentebaten		9.125
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-
	De rente van projectfinanciering toegerekend aan taakvelden	-/-	-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		9.125
d1.	Rente over het eigen vermogen		-
d2.	Rente over voorzieningen		-
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente		9.125
e.	De aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	-/-	9.125
f.	Verwacht renteresultaat op het taakveld treasury/financiering		-

Wettelijke normen

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is door de Wet fido voorgeschreven ter beperking van het renterisico op de korte schuld met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Deze limiet geeft aan wat de maximale kortlopende schuld mag zijn van de provincie.

Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt de omvang van de begroting van het lopende jaar per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar aangehouden. Voorts wordt de omvang van de kasgeldlimiet, zijnde 7% van de jaarbegroting, vastgesteld bij ministeriële regeling. Tenslotte wordt het aldus berekende bedrag getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet. Indien de werkelijke omvang lager is dan de wettelijk toegestane omvang, is er sprake van ruimte; indien de werkelijke omvang hoger is, dan is er sprake van overschrijding. Op basis van de gegevens in deze begroting voldoet de provincie aan de kasgeldlimietnorm voor 2024.

Toets kasgeldlimiet

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Gemiddelde netto-vlottende schuld	0	0	0	-10.000
Gemiddeld overschot vlottende middelen*	75.000	60.000	1.000	1.000
Toegestane kasgeldlimiet	60.150	60.150	60.150	60.150
Ruimte (+)/Overschrijding (-)	135.150	120.150	61.150	51.150

*Het gemiddeld overschot vlottende middelen in het 3^e kwartaal wordt veroorzaakt door de teruggave BCF eind juni.

Renterisico

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. De wet stelt criteria voor de berekening van het risico op de vaste schulden, die zijn vastgelegd in de definitie van de renterisiconorm. Door middel van deze norm wordt een kader gesteld waarmee een zodanige opbouw van de langlopende leningen wordt bereikt, dat het renterisico uit hoofde van renteaanpassing en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Concreet betekent dit dat in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal opnieuw mag worden geherfinancierd. Voor de Provincie Zuid-Holland heeft dit consequenties voor de looptijd en soort leningen die de komende jaren aangetrokken moeten worden. De nieuw aan te trekken leningen moeten een jaarlijkse aflossingsverplichting hebben (dus lineair of annuïtair) en een minimale looptijd van 20 jaar om te voorkomen dat op de (middel)lange termijn de renterisiconorm wordt overschreden.

Renterisiconorm 2024

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)		2024	2025	2026	2027
1a	Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b	Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2	Renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	0	0	0	0
3a	Nieuw aan te trekken schuld	73.532	353.132	391.480	227.583
3b	Nieuw uit te zetten lange leningen	0	0	0	0
4	Netto nieuw aan te trekken vaste schuld (3a-3b)	73.532	353.132	391.480	227.583
5	Betaalde aflossingen	35.667	39.785	51.556	64.591
6	Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	35.667	39.785	51.556	64.591
7	Renterisico op de vaste schuld (2+6)	35.667	39.785	51.556	64.591
Renterisiconorm					
8	Stand van de vaste schuld per 1 januari	724.725	762.590	1.075.937	1.415.861
9	Het bij ministeriële regeling vastgesteld %	20%	20%	20%	20%
Toets renterisiconorm					
10	Renterisiconorm (op basis van begrotingstotaal)	196.273	180.992	182.153	175.674
7	Renterisico op de vaste schuld	35.667	39.785	51.556	64.591
11	Ruimte (+)/Overschrijding (-) (10-7)	160.606	141.207	130.597	111.082

Schatkistbankieren

Door de Wet fido zijn decentrale overheden verplicht om overtollige liquide middelen tegen marktconforme rente (zijnde de rente waartegen de Nederlandse staat zichzelf financiert op de geld- en kapitaalmarkten), met een wettelijk minimumpercentage van 0%, in de schatkist aan te houden. Deze regeling trad per 31 december 2013 in werking. Op dit moment heeft de provincie Zuid-Holland weer een overtollig saldo bij de schatkist, nadat hier sinds begin 2019 geen sprake meer van is geweest. Dit is het gevolg van onderuitputting en de verwachting is dat dit niet structureel zal zijn.

Uitgegeven leningen en garanties

Voor de uitoefening van de publieke taak heeft de provincie Zuid-Holland middels een revolverend fonds de Energietransitie gestimuleerd.

Door de transitie van de Dienst Landelijk Gebied zijn twee uitstaande leningen overgegaan naar de provincie. De overeenkomsten stammen uit 2012 en lopen door tot het jaar 2024. Van de nog lopende lening met een oorspronkelijke hoofdsom van € 2,8 mln is de uitstaande som per 1 januari 2024 in € 0,3 mln.

De afgelopen jaren zijn leningen verstrekt aan verschillende veerexploitanten vanuit het revolverend verenfonds. Van de beschikbaar gestelde € 12 mln is de afgelopen jaren slechts een beperkt gedeelte uitgeleend. De stand van uitstaande leningen uit het verenfonds per 1 januari 2024 bedraagt € 0,3 mln.

Paragraaf Grondbeleid

Belang grondbeleid (functies voor de provincie)

Op 19-04-2022 hebben gedeputeerde staten de '[Uitvoeringsnota Grondbeleid](#)' – een proactief en opgavegericht grondbeleid' vastgesteld.

De kaders voor deze uitvoeringsnota grondbeleid zijn vastgelegd in de Financiële Verordening (FV), die is vastgesteld door Provinciale Staten (PS) op 9 maart 2022. De kaderstellende onderwerpen in de FV zijn: provinciaal belang, uitgangspunten/kernwaarden, strategische grondaankopen, alsmede financiële kaders en dekking. Over de meer uitvoerende onderwerpen c.q. uitvoeringsregels gaan Gedeputeerde Staten (GS). De inzet van het grondbeleid is aan GS. GS kan zo aansluitend op de dynamiek van de opgave een actief en wendbaar grondbeleid voeren.

In de uitvoeringsnota grondbeleid wordt het beschikbare grondinstrumentarium beschreven: van verwerving, uitgifte, overdracht, beheer tot grond- gerelateerde instrumenten. Bij deze grondinstrumenten is er ook aandacht voor strategische aankopen c.q. strategisch grondeigendom en aandacht voor grondstrategieën als onderdeel van de totale uitvoeringsstrategie.

De grondbeleidsexpertises zoals adviseren, doorrekenen, onderhandelen en contracteren zijn ook nodig om de stap van beleid naar realisatie te maken. Door over het grondbeleid te adviseren als onderdeel van een breder pakket aan uitvoeringsmaatregelen, kan een opgave komen tot een passende realisatiestrategie, waarin het grondbeleid niet op zichzelf staat, maar parallel loopt met het te kiezen ruimtelijke ordeningsbeleid c.q. planologie en mogelijke financieringsconstructies en -arrangementen (inclusief subsidies). De inzet van het grondbeleidsinstrumentarium en daarmee de keuze voor een actief of faciliterend grondbeleid wordt binnen de opgaven bepaald.

Als door een stapeling van opgaven cumulatieve ruimteclaims ontstaan (die integraal dienen te worden aangepakt) kan door anticiperende aankopen de provincie vroegtijdig een grondpositie verwerven, waardoor toekomstige ontwikkelingen sneller de gewenste richting uitgaan. Als voor opgaven bruikbare gronden beschikbaar komen, zal de provincie dan ook proactief met de betreffende eigenaar in gesprek gaan om deze gronden te verwerven.

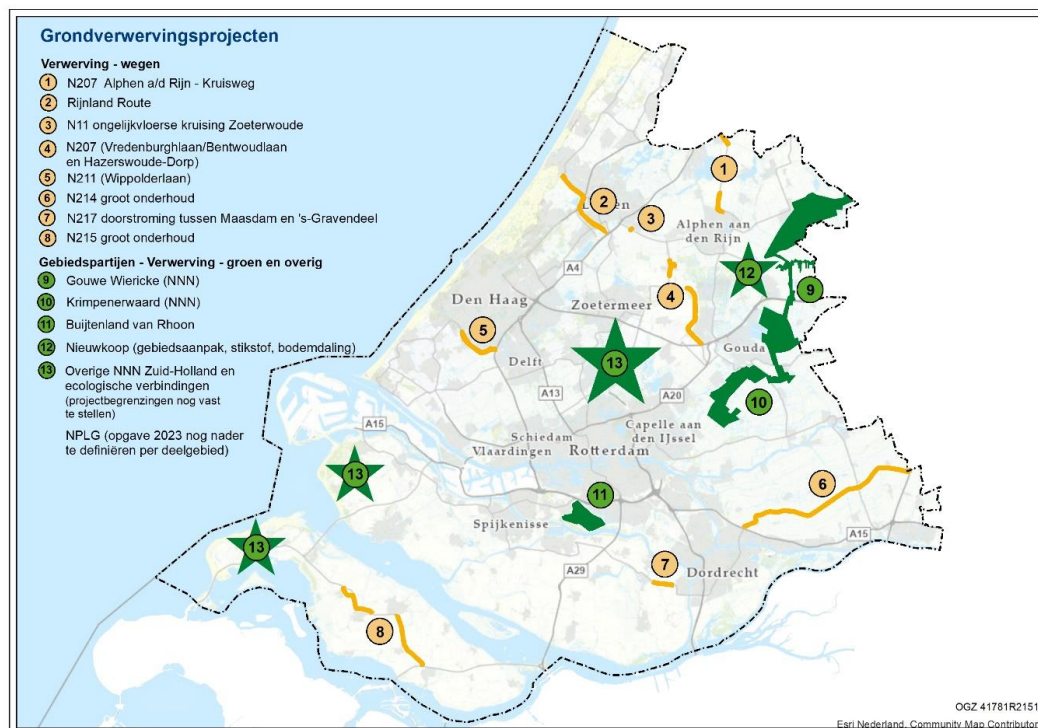
De provincie beschikt binnen het grondbeleid over een aantal publiekrechtelijke middelen om haar doelen te bereiken, zoals onteigening en voorkeursrecht. In het kader van de nieuwe Omgevingswet zal de provincie deze middelen blijven behouden. Bij onteigening wordt in de nieuwe Omgevingswet het principe doorgevoerd dat de overheid die onteigent tot die onteigening besluit. Tot nu was dat een besluit van de Kroon en in de nieuwe wet zullen PS onteigenen. Dit zal worden geregeld in de Aanvullingswet Grondeigendom, waarvan verwacht wordt dat deze, op basis van de Omgevingswet, op 1 januari 2024 van kracht wordt. In 2023 worden PS, GS en de provinciale organisatie meegenomen in de veranderde rol van PS en de implementatie.

De uitvoering van het grondbeleid vindt plaats in de opgaven en opdrachten. Per opgave wordt een korte beschrijving van de grondactiviteiten en de in te zetten instrumenten in 2024 gegeven met eventuele (financiële) kentallen.

Uitvoering van het grondbeleid in 2024

Op bijgaande kaart staan de belangrijkste projecten waaraan de provincie in 2024 een bijdrage zal leveren op het gebied van verwerving van gronden. Deze zijn verdeeld naar projecten op het gebied van infrastructuur en groen en daarnaast zijn overige gebiedsontwikkelingen vermeld. Het 'toetsbaar voorontwerp' van het Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) is in juli 2023 aangeboden aan LNV. Er volgt daarop een proces van toetsing door onder andere het Planbureau van de Leefomgeving en de Ecologische Autoriteit. De provincie

beoogt in 16 gebiedsprocessen tot regionale afspraken te komen om de doelen van het ZH-PLG te bereiken. Tot die tijd, maar ook daarna is grondvererving een middel om bij te dragen aan de doelen van het ZH-PLG. Het grondbeleid en alle activiteiten voor het NPLG (inclusief de stikstofopgave) zijn op basis van wat nu bekend is in deze paragraaf beschreven onder het onderwerp stikstof en NPLG. De programma's en projecten waarbij de provincie gronden overdraagt of verkoopt, zijn niet op deze kaart maar wel in de toelichting opgenomen.

Bron: Cartografie provincie Zuid-Holland.

Infrastructuurprojecten

Jaarlijks worden voor infrastructuurprojecten, waaronder het fietsprogramma, gronden aangekocht. Een aantal (middel)grote projecten is op de bovenstaande kaart weergegeven.

De vererving van gronden voor realisering van de Rijnlandroute, een gemeenschappelijk Rijks- en provinciaal project, is vrijwel afgerond. In verband met planaanpassingen lopen er nog enkele verervingen. In 2024 zal verder worden gegaan met verkoop van gronden ('overhoeken en/of werkterreinen') die niet nodig zijn voor het project.

De grondvererving voor de aanleg van bijvoorbeeld de verlengde Bentwoudlaan, de Bentwoudlaan en Hazerswoude-Dorp en de overige verervingen voor aanpassingen van de infrastructuur, zoals Groot Onderhoudsprojecten aan de N215, N211, N214/N216 en de Ongelijkvloerse kruising Burgemeester Smeetsweg (N11) vormen ook een forse opgave. De grondvererving voor infrastructuur vindt altijd plaats op basis van volledige schadeloosstelling en indien noodzakelijk gaat de provincie over tot onteigening. Voor de projecten N211 en N215 is een administratieve onteigeningsprocedure gestart. Deze procedure is ook van toepassing op de Rijnlandroute voor een laatste aankoop i.v.m. een planaanpassing. Voor de realisatie van de Rijnlandroute zijn eveneens woningen en andere opstallen aangekocht. Met de verkoop hiervan is in 2023 gestart en in 2024 zal dat ook gebeuren.

Bij infrastructuurprojecten wordt de (financiële) planning en voortgang uitgewerkt via het Programma Zuid-Hollands Infrastructuur (PZI). Grondvererving en -verkoop maken hier deel van uit.

Economie en woningbouw

De adviesfunctie van het grondbeleid wordt ingezet voor de provinciale doelen voor wonen en werken. Voor de provincie is de beschikbaarheid van voldoende betaalbare woningen een doel. Er wordt bij de verkoop van provinciale opstallen altijd bezien of deze doelen te verenigen zijn. In 2024 zal ook bezien worden of en hoe het grondbeleid verder kan worden ingezet voor de doelen op het gebied van wonen en werken.

Natuur Netwerk Nederland (NNN)

Ten behoeve van de beleidsrealisatie van natuur (NNN) zijn in 2024 overeenkomsten noodzakelijk. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen:

- sluiten van zelfrealisatieovereenkomsten met ondernemers die binnen hun bedrijf de gestelde natuurdoelen combineren met agrarisch ondernemen.
- vrijwillige aankopen.
- minnelijke aankopen met een volledige schadeloosstelling. Daarvoor is besluitvorming nodig, die ook in het uiterste geval het inzetten van onteigening mogelijk maakt voor specifieke gebieden.
- doorleveren van grond aan de (terrein)beheerder in eigendom, erfpacht of pacht.

De realisatie van de NNN vindt grotendeels via 4 programma's plaats:

- Krimpenerwaard;
- Gouwe Wiericke;
- Natuur Netwerk Zuid-Holland (ecologische verbindingen en overige gebieden);
- Leenheerenpolder.

Krimpenerwaard

De realisatie van de NNN in de Krimpenerwaard vindt plaats door de stuurgroep Krimpenerwaard (gemeente en hoogheemraadschap) in opdracht van de provincie. De provincie levert capaciteit aan het programmabureau en verzorgt ook de grondverwerving.

Op basis van de zogenoemde instrumentenkoffer wordt nadrukkelijk ingezet op zelfrealisatie. De stuurgroep Krimpenerwaard is opdrachtgever voor het maken van afspraken met ondernemers over de te realiseren natuur binnen hun bedrijf, de inzet van subsidiemiddelen en het beschikbaar stellen van (extra) grond om extensivering te faciliteren. De provincie heeft een 'makelaar natuurinclusieve landbouw' aangesteld, die de afspraken met de ondernemers heeft voorbereid.

De gemeente is in het kader van de versnelling van de realisatie van de NNN in de Krimpenerwaard in 2019 de administratieve onteigeningsprocedure gestart. Op 29 oktober 2020 is het Koninklijk Besluit geslagen (op 16 november 2020 gepubliceerd). In het Koninklijk Besluit zijn alle nog niet verworven gronden binnen de natuurbestemming ter onteigening aangewezen.

Het bestemmingsplan Natuurgebieden Veenweiden Krimpenerwaard vormt de basis voor de onteigeningsprocedure. Omdat voor titel IV (ontteigening op basis van bestemmingsplan) is gekozen, dient het bestemmingsplan onherroepelijk te zijn alvorens tot dagvaarding (juridische onteigening) kan worden overgegaan.

Het bestemmingsplan is inmiddels in zijn geheel onherroepelijk geworden. Dat betekent dus dat daadwerkelijk tot dagvaarding voor onteigening kon worden overgegaan waar geen overeenstemming is bereikt over verwerving dan wel zelfrealisatie. In een aantal (7) gevallen is dat gebeurd, terwijl er in een andere zaak voor gekozen is de zaak via onteigening af te wikkelen op basis van bereikte overeenstemming. Van deze 7 gevallen is uiteindelijke met 1 partij in der minne nog overeenstemming bereikt, met 2 anderen is er nog overleg, terwijl in de overige 4 zaken onteigening inmiddels is uitgesproken.

Partijen waarmee de mogelijkheid van zelfrealisatie wordt onderzocht kregen meer tijd, in die gevallen is het starten van de gerechtelijke onteigeningsprocedure aangehouden. Inmiddels is in veel gevallen overeenstemming bereikt over zelfrealisatie.

De procedure voor grondverwerving loopt voor de laatste dossiers ook nog tot 2024. Dat is wat later dan gepland, maar levert geen problemen op voor de inrichtingsplanning.

In 2020 is een Natuurbeheer Collectief (NBC) opgericht met als doel één loket te vormen voor alle partijen die gronden beheren. Daarnaast beheert het NBC vanaf 2022, op basis van een 6 jarige pachtvereenkomst met de provincie, de provinciale gronden. Het NBC geeft deze gronden in onderpacht uit aan belangstellenden uit het gebied. De gronden blijven dus eigendom van de provincie. De uitvoering van inrichtingswerkzaamheden werd vanaf eind 2022 ter hand genomen. Dit vraagt nauwe afstemming met de provincie als eigenaar van NNN-gronden en ook aangrenzend bezit. Ná uitvoering worden de provinciale gronden, waarschijnlijk via een erfpacht overgedragen aan een beheerder. Dit zal via een nog vast te stellen openbare procedure worden gedaan.

Gouwe Wiericke

In het programma Gouwe Wiericke zijn in 2024 ook gesprekken over zelfrealisatie en enkele kopen/verkoop/ruilovereenkomsten aan de orde. De provincie verwerft, ruilt en verkoopt gronden in deelgebieden. Voor het jaar 2024 staan nog meerdere grondruilingen gepland in de Meije Graslanden. Er wordt een begin gemaakt met de laatste grondverwervingen in Westveen in het minnelijke traject van onteigening. Er worden robuuste aaneengesloten gebieden gerealiseerd en daarmee komt de realisatie van de opgave van de nieuwe natuur in Gouwe Wiericke binnen bereik.

In 2024 zal een begin worden gemaakt met uitvoering van het baggerproject van Westveen, waarvoor een deel van de aangekochte natuurgonden Noordse Buurt zal worden ingezet.

Extra aandacht komt er voor de opstartende gebiedsprocessen binnen Gouwe Wiericke die geïnitieerd worden vanuit de stikstof- en bodemdalingsopgave, waarin zo mogelijk ook de grondverwerving van de nog resterende opgaven zal worden meegenomen.

Natuurnetwerk Zuid-Holland

In 2021 is het Handelingskader NN-ZH door PS en GS vastgesteld. Dit besluit omvat de realisatie- en verwervingsstrategie en financiering van de overige NNN-opgave in de provincie Zuid-Holland. Het gaat daarbij om circa 900 hectare natuur en ecologische verbindingzones. Er zal voor deelgebieden met partners een realisatiestrategie worden opgesteld aan de hand van de beschikbare instrumenten (zelfrealisatie, verwerving, ruil en overdracht). Hierbij wordt gebruik gemaakt van de ervaringen met het programma Veenweide. Het programma waarin alle overige NNN-projecten zijn ondergebracht, zal de komende jaren een forse inzet van de grondinstrumenten vragen. In het Handelingskader is het instrument volledige schadevergoeding/ontteigening opgenomen en kunnen ook ruilgronden worden verworven. De gehele NNN dient in 2027 conform afspraak met het Rijk te zijn gerealiseerd.

In 2024 ligt het accent op realisatie- en verwervingsstrategieën per regio en deelgebieden en het gericht verwerven van grond als dit nodig is. Er wordt gewerkt aan besluitvorming die het mogelijk maakt om in specifieke gebieden niet alleen de marktwaarde te kunnen betalen aan huidige eigenaren, maar een volledige schadeloosstelling. In het uiterste geval kan daar ook onteigend worden.

Leenheerenpolder

In 2019 is duidelijk geworden dat de Leenheerenpolder Natura 2000 blijft. Over de status zijn afspraken met het Rijk gemaakt en vervolgens zijn er plannen voor het gebied met de regio gemaakt (groen in combinatie met een woning-bestemming). In 2021 is als eindbeheerder Natuurmonumenten geselecteerd via de openbare procedure om met het gebiedsproces aan de slag te gaan. Na goedkeuring van het inrichtingsplan door de provincie en mits er overeenstemming is over de dan te bepalen grondprijs, zal de grond onder de voorwaarden als genoemd in de bij de inschrijving behorende koopovereenkomst aan Natuurmonumenten worden aangeboden begin 2024.

Recreatie om de Stad (RodS) en Provinciale Recreatiegebieden (PRG)

De meeste zogeheten Recreatie om de Stad-gebieden (RodS) en ook de meeste Provinciale Recreatiegebieden (PRG's) zijn overgedragen aan mede-overheden. Per 1 januari 2024 resteren er nog 4 gebieden waar de provincie (deels) eigenaar van is. Voor deze gebieden zijn er nu geen voornemens om tot overdracht over te gaan.

Vlietland

Voor wat betreft het Recreatiegebied Vlietland is een groot deel van de grond in erfpacht gegeven aan de exploitant Recreatiecentrum Vlietland B.V (RVC) in het gebied, waarbij in de erfpachtakte onder andere voorwaarden zijn gesteld over de exploitatie, het beheer en ondererfpacht van het gebied. Voor de gronden die eind 2019 in erfpacht zijn gegeven ten behoeve van de realisatie van de vakantiewoningen in Vlietland zullen naar verwachting in 2024 diverse werkzaamheden plaatsvinden zoals harmonisatie uitgifte en uitgifte gronden met een optie.

Weidevogelprogramma

In 2019 is het Actieplan Boerenlandvogels vastgesteld. Dit actieplan bevat allerlei acties die nodig zijn om de weidevogelstand in Zuid-Holland te verbeteren. Eén van de onderdelen is de inzet van grondeigendom van de provincie Zuid-Holland (circa 200 hectare) buiten de NNN. De kavelruil Zuidpolder van Delfgauw is in 2022 afgerond, hierdoor is een aaneengesloten weidevogelgebied van 123 hectare ontstaan. Dit is inclusief het bestaande natuurgebied De Groene Keijzer, de aanwezige eendenkooi en de natuurplas. Voor sommige percelen dienen nog pachtovereenkomsten te worden afgesloten. Ook in 2024 wordt hieraan gewerkt.

Bos en bomenbeleid

Voor de realisatie van het bos- en bomenbeleid zijn middelen beschikbaar gekomen die mogelijk ook worden besteed aan de inzet van instrumenten uit het grondbeleid. In 2024 zal verder worden gezien of provinciale gronden hiervoor beschikbaar zijn of gerichte aankoop aan de orde moet zijn.

Buitenland van Rhoon

Op 29 juni 2018 is de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon opgericht en op 3 juli 2018 hebben GS het Streefbeeld vastgesteld. Hiermee zijn belangrijke stappen gezet in de realisatie van het Buitenland van Rhoon. De provincie en de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhoon zijn een samenwerkingsovereenkomst aangegaan. Hierin zijn onder andere afspraken opgenomen over het ter beschikking stellen van door de provincie verworven grond aan de Gebiedscoöperatie. Daarnaast is afgesproken dat de provincie verantwoordelijk blijft voor de grondvererving. Grondeigenaren behouden op deze manier de mogelijkheid om tegen een volledige schadeloosstelling te vertrekken. Inmiddels heeft de provincie circa 413 hectare grond binnen het plangebied aangekocht; er komt nog circa 75 hectare voor vererving in aanmerking. Deze grond zal conform het bepaalde in de samenwerkingsovereenkomst, nadat deze vrij van (voortgezet) gebruik is, ter beschikking worden gesteld aan de Gebiedscoöperatie om het Streefbeeld met leden en derden te realiseren. Middels een geliberaliseerde pachtovereenkomst zal de provincie in 2024 naar verwachting circa 326 hectare binnen het plangebied gelegen grond aan de Gebiedscoöperatie ter beschikking stellen voor verwezenlijking van de doelen uit het Streefbeeld. Daarnaast heeft de Gebiedscoöperatie aanvullend op de uit te geven oppervlakte vanuit de provincie de beschikking over circa 66 hectare waarop (gedeeltelijk) inrichtingsmaatregelen kunnen worden uitgevoerd op basis van het op te stellen inrichtings- en beheerplan. De Gebiedscoöperatie moet de maatregelen uit het Streefbeeld vóór eind 2026 hebben gerealiseerd. Het bestemmingsplan, de hiervoor benodigde onderlegger, is in april 2023 inmiddels vastgesteld. Het verder hiervoor benodigde inrichtings- en beheerplan wordt naar verwachting eind 2023/begin 2024 opgeleverd.

Opgave stikstof en NPLG

In 2020 zijn Rijk en provincies gestart met een maatregelenpakket om de stikstofdepositie in N2000-gebieden te reduceren. PS hebben in maart 2021 de Uitvoeringsagenda stikstof vastgesteld. Deze aanpak bevat een gebiedsgerichte aanpak (GGA) en een sectorale aanpak via actielijnen (o.a. landbouw en natuur). De aanpak voorziet in een bronneneffecten-analyse per N2000-gebied en vervolgens het vaststellen van een maatregelenpakket.

Inmiddels is in 2022 de stikstofaanpak onderdeel geworden van een integrale aanpak via het NPLG. Het 'toetsbaar voorontwerp' van het Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) is in juli 2023 aangeboden aan LNV. Er volgt daarop een proces van toetsing door onder andere het Planbureau van de Leefomgeving en de

Ecologische Autoriteit. De provincie beoogt in 16 gebiedsprocessen tot regionale afspraken te komen om de doelen van het ZH-PLG te bereiken. Tot die tijd, maar ook daarna is grondverwerving een middel om bij te dragen aan de doelen van het ZH-PLG. Het grondbeleid en alle activiteiten voor het NPLG (inclusief de stikstofopgave) zijn op basis van wat nu bekend is in deze paragraaf beschreven onder het onderwerp stikstof en NPLG. Vooruitlopend op een gerichte aanpak per (deel)gebied wordt een actief grondbeleid gevoerd wat betekent dat aankoopkansen benut worden. In 2022 werd hiervoor een provinciale NPLG-grondbank opgericht.

Met het oog op de reductie van de uitstoot van stikstof zijn er landelijke regelingen, de LBV en de LBV+ regeling. De provincie heeft een nadrukkelijke rol bij de uitvoering van de regelingen en waar dat aan de orde is, trekt de provincie samen op met het rijk. Ondernemers die gronden willen verkopen kunnen met de provincie daarover in onderhandeling gaan, ook parallel aan de uitvoering van de genoemde regelingen.

Grond-voor-grond: verkoop gronden ten behoeve van de realisatie van het NNN

Realisatie en prognose verkoop Grond-voor-Grond (GvG).

Sinds 2014 verkoopt de provincie planmatig de voormalige Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL-gronden) die zijn gelegen buiten het Natuur Netwerk Nederland (NNN). De verkoopplanning is gebaseerd op de uitgangspunten dat vóór 2027 dit voormalige BBL-bezit verkocht dient te zijn en deze vervreemding geen marktprijsverstoring mag veroorzaken. Momenteel wordt deze verkoop getemporiseerd, aangezien GvG-percelen als ruil-/compensatiegronden nodig kunnen zijn voor (andere) provinciale opgaven. Daarom is het de vraag of 2027 het eindjaar blijft en/of delen 'overgeboekt' dienen te worden, naar bijvoorbeeld de provinciale grondbank voor het ZH-PLG. Vervolgens kan worden bepaald wat nog resteert binnen het GvG-label, zodat uiteindelijk (op perceelsniveau) een keuze kan worden gemaakt wat nog dient te gebeuren om klaar te zijn vóór 2027. Er kunnen ook kansen bij zitten die vragen om een (langer) herontwikkelings-/verkooptraject.

De GvG-businesscase is geactualiseerd door de gerealiseerde verkoopopbrengsten bij te werken tot 1-1-2023 (in zowel euro's als vierkante meters). De totale opbrengstpotentie van de GvG-businesscase blijft gelijk. Aan het begin van elk jaar wordt deze analyse opnieuw uitgevoerd, waarbij ook de planning en verkoopstrategie tegen het licht wordt gehouden. Duidelijk dient te zijn of gronden ingezet kunnen worden voor andere provinciale doelen, zoals ruilgrond voor het Natuur Netwerk Zuid-Holland (NN-ZH) of voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) doelen zoals bodemdaling, stikstof en bos- en bomenbeleid. Daarom wordt het resterende GvG-bezit per 1-1-2023 door een externe taxateur opnieuw gewaardeerd - op perceelsniveau - a.d.h.v. de rapportage uit P8 van alle GvG-percelen.

In 2025 zal naar verwachting een groot deel van de vastgoedobjecten (die onderdeel zijn van het voormalig BBL-bezit) verkocht zijn. Door het toekennen van zogenaamde Ruimte-voor-Ruimte rechten (RvR-rechten) en bestemmingsplanwijzigingen wordt de ruimtelijke kwaliteit ter plaatse sterk verbeterd en is de opbrengst veelal hoger. Desalniettemin wordt binnen de provincie kritisch gekeken naar woningbouw in het landelijk gebied, ook als onder de RvR-regeling ruimtelijke kwaliteitswinst wordt geboekt. Hierdoor kan de verwachte opbrengst onder druk komen.

De totale netto opbrengsten uit verkoop en tijdelijk beheer (d.w.z. minus de risicoafslag en de proceskosten) over de gehele periode bedragen ca. € 160 mln. Tot en met 2022 is daarvan ca. € 135 mln gerealiseerd. Het gerealiseerde deel is dus aanmerkelijk groter dan het nog geprognosticeerde deel (lees: steeds minder risico in absolute termen). Deze geactualiseerde ramingen zijn doorgevoerd in de begroting. Bij de jaarrekening en voorjaars- en najaarsnota zal beoordeeld worden of er argumenten zijn om (de planning van) de opbrengstrealisatie aan te passen, bijvoorbeeld omwille van agrarische grondmarktontwikkelingen.

Als de provincie besluit om bepaalde (GvG-)gronden in te zetten voor andere opgaven, dan zal een verrekening plaatsvinden tussen het betreffende beleidsprogramma en het (GvG-)programma. Dit heeft gevolgen voor de

kosten/opbrengsten van het tijdelijke beheer en de fasering van verkoopopbrengsten. *Waarderingsbeleid Grond-voor-Grond*

De balanspositie van de zogenaamde groene grondvoorraad is verwerkt in de cijfers van de jaarrekening 2022 en is door de externe accountant van de provincie gecontroleerd. Het verschil tussen enerzijds de opbrengsten uit grondverkoop en pacht en anderzijds de risicofactor en de boekwaarde van de verkochte grond, alsmede de proceskosten vormen de dekkingsmiddelen voor de realisatie van NNN-doelstellingen. De voorraad groene grond heeft ultimo 2022 de volgende boekwaarde: de GvG-boekwaarde van ca. € 5,8 mln, plus de NNN-boekwaarde (inclusief weidevogelgronden) van ca. € 11,7 mln, plus de RodS-boekwaarde die nihil is; ofwel totaal € 17,5 mln.

Tijdelijk beheer groene grond

In de spelregels Pacht behorende bij de nieuwe uitvoeringsnota grondbeleid is opgenomen dat jaarlijks de pachtprizen zullen worden vastgesteld door GS. De pachtprizen en voorwaarden 2024 worden in het najaar 2023 door GS vastgesteld. De berekening van de pachtprizen zal volgens een in 2020 ingevoerde systematiek worden berekend. Deze systematiek gaat uit van de grondwaarde en het pachtnormenbesluit van het Rijk. In afwachting van verkoop of inrichting worden de gronden die de provincie in eigendom heeft, verpacht.

Gronden met specifieke beleidsdoelen, zoals de gronden in de weidevogelgebieden worden verpacht met beperkende voorwaarden (zoals minder of geen gebruik mest en/of aangepaste beweiding). Voor de provinciale gronden met een natuur- of weidevogeldoelstelling worden op basis van de pachtprizen-systematiek lagere pachtprizen gehanteerd dan voor gronden zonder een dergelijk doel.

Voor 2024 worden de bruto-pachtopbrengsten geraamd op ca € 0,8 mln. Als gevolg van de verkoop van het overtollige bezit en het “doorleveren” van ingerichte gronden aan de (terrein)beherende organisaties of particulieren kunnen de kosten en opbrengsten uit tijdelijk beheer NNN/GvG de komende jaren geleidelijk afnemen. Daar staat tegenover extra aankoop in kader van het ZH-PLG.

Naast de pachtuitgifte van de agrarische grond zijn er diverse inventarisaties uitgevoerd naar de staat van onderhoud van de provinciale percelen inclusief bruggen en dammen. Dat heeft geleid tot een driejarig baggerprogramma, een aanpak van de storingssoorten zoals ridderszuring en distels en in 2020 is begonnen met het groot onderhoud of vervangen van bruggen en dammen in de Krimpenerwaard. Het groot onderhoud zal in samenhang met de planning van de uitvoeringsprogramma worden uitgevoerd.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

De provinciale deelnemingen hebben geen risicodragende grondposities met uitzondering van de (publieke) Grondbank Zuidplaspolder. Dit is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincie voor 40% deelneemt. De Grondbank is opgericht in 2005 met het enkele doel om grondposities te verwerven in de Zuidplas. De ontwikkeling van dit strategische gebied is ten gevolge van de crisis naar de achtergrond geschoven en de functie van de Grondbank is teruggebracht tot die van stallingsbedrijf.

Op 1 juli 2021 is tussen de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie de Bestuursafspraken Ontwikkeling middengebied Zuidplaspolder getekend. Hierin zijn de voorwaarden opgenomen waaronder de gebiedsontwikkeling van 8.000 woningen en 45 hectare (netto-)bedrijventerrein zal gaan plaatsvinden. Tevens zijn 2 overeenkomsten voor grondverkoop ondertekend; één koopovereenkomst tussen de Grondbank RZG Zuidplas (300 hectare) en de gemeente Zuidplas en één koopovereenkomst tussen de provincie en de gemeente Zuidplas (42 ha waarvan 27 hectare GvG). Effectuering van deze koopovereenkomsten vindt plaats bij het onherroepelijk worden van het omgevingsplan.

Ten opzichte van de planning uit 2021 is er vertraging. De gemeente is onverkort van plan om de in de overeenkomsten opgenomen gronden aan te kopen, maar het tempo daarvan zal in 2024 tot de vraag leiden of en hoe de gemeenschappelijk regeling langer zal moeten blijven bestaan. Daarvoor is dan besluitvorming nodig.

Voorts neemt de provincie, ook in 2024, deel aan:

- de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D);
- de Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland (ONW).

Strategisch bezit

Eén van de gevolgen van de uitvoeringsnota grondbeleid is dat bestaande grondposities geijkt zullen worden op mogelijk strategisch belang voor te verwachten ontwikkelingen in het provinciaal beleid. Zo zijn er kavels die zich uitstekend lenen voor natuur- of watercompensatie, die aansluiten op doelen vanuit energietransitie of waarvan een gereede verwachting bestaat dat die zeer van pas zullen komen bij gebiedsprocessen. Als aandeel in de totale provinciale portefeuille zal de omvang van om strategische redenen vast te houden gronden beperkt blijven. Strategische aankopen worden gedaan als de provincie in de gelegenheid komt om onder gunstige voorwaarden grond aan te kopen die in de nabije toekomst nodig zijn voor uitvoering van provinciaal beleid. In 2022 zijn de spelregels voor strategische aankopen en bezit door GS vastgesteld als onderdeel van de uitvoeringsnota grondbeleid.

Voor realisering van de NPLG-opgaven in het landelijk gebied is een provinciale grondbank ingericht. Bij voldoende financiering kan via dit instrument juist voor het landelijk gebied strategische aankopen worden gedaan en is de verwachting dat dan niet gebruik hoeft te worden gemaakt van de voorfinancieringsfaciliteit voor strategische grondaankoop.

Beheer en verkoop verspreid provinciaal bezit

Gronden zonder provinciale doelstelling behoren tot het verspreid bezit/restgronden en kunnen in principe afgestoten worden of aangemerkt worden als strategisch. Tot aan het moment van verkoop, zullen de gronden beheerd worden. Dit beheer kan zijn in de vorm van tijdelijk gebruik door derden, bijvoorbeeld op basis van een vergunning of een gebruiksovereenkomst, zoals huur of pacht. Indien de gronden, behorende tot het verspreid bezit/restgronden, grenzen aan het beheergebied van provinciale (vaar)wegen, is de afspraak dat deze gronden ook in beheer zijn bij de provinciale (vaar)wegbeheerder. De inschatting is, op basis van een GIS-analyse uit augustus 2023, dat de omvang van het verspreid bezit/restgronden ca. 330 hectare bedraagt waarvan 245 hectare aan het beheergebied van de provinciale (vaar)weg grenst, de resterende ha wordt planmatig afgestoten.

Gebouwen/provinciaal vastgoed

De provincie heeft circa 40 locaties, waaronder voormalige agrarische bedrijven/steunpunten, in beheer en onderhoud. Het betreft o.a. vastgoed dat verworven is in het kader van realisatie van provinciale doelen maar daarna weer afgestoten kan worden. Deze locaties maken daarom deel uit van het provinciaal programma herontwikkeling met als doel sanering/sloop/verkoop of herbestemming en verkoop. Een groot deel van de gebouwen op de locaties is in leegstandsbeheer gegeven. 4 gebouwen (waaronder 3 molens) worden verhuurd. De 3 molens zullen in 2023 of 2024 worden overgedragen. Onder de reguliere beheertaak valt onder andere een bouwkundige en installatietechnische inventarisatie waaruit een onderhoudscyclus voortkomt. Voordat een gebouw in gebruik gegeven wordt, vindt altijd een controle plaats op veiligheid van de installaties en de aanwezigheid van asbest. Indien nodig vinden aanpassingen/saneringen plaats. Dat zal ook in 2024 gebeuren. Het sanering /sloopprogramma van de opstallen op de locaties vindt conform de wet- en regelgeving plaats en wordt in de periode 2024 tot naar verwachting 2027 voortgezet.

Verwacht wordt dat er in de periode 2024 tot 2027 locaties zullen worden opgeleverd ten behoeve van herbestemming, maar dat er ook locaties bij zullen komen door aankoop t.b.v. NNN, NPLG/stikstof.

Naast het beheer van de locaties is er ook beheer van gronden welke in pacht worden uitgegeven. Een onderdeel van het beheer van de gronden is het groot onderhoud-watergangen in de Krimpenerwaard.

Vanaf eind 2022 tot en met 2027 zal er wederom een baggerplan worden ingezet ten behoeve van de functionaliteit van deze watergangen. Hiernaast zal gekeken worden of er een integraal onderhoudsplan watergangen kan worden opgezet voor watergangen die zich verspreid binnen de provincie bevinden.

Voormalige Steunpunten en Slimme centrale

Als onderdeel van de visie vastgoed beheer infrastructuur worden overtollige steunpunten afgestoten en is een nieuwe locatie in Delft verworven (slimme bediening centrale). Dit gebouw wordt in leegstand uitgegeven in afwachting van de herontwikkeling en bestemming van het gebouw en perceel en dan verkocht. Overtollige steunpunten zullen tot aan verkoop worden beheerd. De planning is erop gericht dat deze steunpunten in de periode tot 2025 worden verkocht, welke planning per kwartaal via de voortgangsrapportages wordt bijgesteld.

Overige grondposities

Provinciale Grondbank

De provincie staat voor een groot aantal opgaven in het landelijk gebied. Die opgaven willen we in samenhang aanpakken door de uitwerking van het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied (ZH-PLG). Het ZH-PLG geeft invulling aan de landelijke doelstellingen voor onze provincie uit het Nationaal Programma Landelijk gebied, namelijk natuurherstel (VHR/N2000), broeikasgasemissies (klimaatpakket) en schoon water (KRW) en de wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. Dit doen we samen met vele betrokkenen in het landelijk gebied. Met elkaar werken we aan plannen en oplossingen voor onder andere natuurherstel, reductie van stikstof en broeikasgassen, waarbij wij aanpalende opgaven als legalisatie van 'PAS-melders', tegengaan van bodemdaling en een vitale toekomst voor onze landbouw waar mogelijk meekoppelen. Tegelijkertijd spelen ook belangrijke projecten, bijv. het oplossen van de woningnood in onze steden en dorpen en de aanleg van ontbrekende infrastructuur. Voor al deze maatschappelijke opgaven en doelen is stikstofruimte nodig. Wij gaan daarom in gesprek met eigenaren die (een deel van) hun bedrijf of bedrijfsactiviteiten vrijwillig willen beëindigen en onroerend goed willen verkopen. De door de provincie verkregen grond en stikstofruimte komen in de Provinciale Grondbank en zullen worden ingezet in gebiedsprocessen en voor provinciale doelen.

Tot op heden hebben er 2 aankopen plaatsgevonden ten behoeve van de provinciale doelen en lopen er een aantal onderhandelingen over mogelijke aankopen.

Overige grondposities

De provincie is eigenaar van de ondergrond van provinciale wegen/fietspaden en vaarwegen en van het provinciaal vastgoed voor huisvesting van medewerkers in kantoren, steunpunten, bediening centrales, etc. Deze gronden zijn dus onlosmakelijk verbonden met de functie van het gebouwde dat zich daarop bevindt. Op de grond wordt niet afgeschreven. Voor de wegen/fietspaden en vaarwegen geldt een afschrijvingstermijn van 30 respectievelijk 40 jaar. Voor het provinciehuis geldt een afschrijvingstermijn van 30 jaar. Er zijn geen risico verbonden aan deze (geactiveerde) grondposities.

Daarnaast is de provincie eigenaar van wegen die reeds in beheer zijn bij gemeenten en waterschappen.

De provincie heeft in 2018, ná de afronding van het achterstallig onderhoud aan de molens en dijklichaam, besloten om tot overdracht van de Molendriegang bij Stompwijk over te gaan. Verwacht wordt dat de overdracht van de molens en het dijklichaam – op zijn vroegst – in het najaar van 2023 zal plaatsvinden.

In onderstaande tabel is het provinciaal grondbezit (peildatum 1 augustus 2023, kadaster) weergegeven. De omvang wijzigt gedurende het jaar door aan- en verkoop.

Provinciale eigendommen en opgaven, indicatief Peildatum kadaster 01-08-2023	Hectare ca
Weg en vervoer	
Provinciale wegen en waterwegen in beheer	2.455
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	225
Verspreid bezit	110
Wet Herverdeling Wegen	10
Groen	
Buitenland van Rhoon	400
NNN	1.235
Overhoeken/ruil NNN	25
Gronden met weidevogeldoel	165
Provinciaal recreatiegebieden	320
Recreatie om de Stad	420
Grond-voor-Grond; verkoop t.b.v. NNN	615
Veenweide NPLG	70
Diversen	
Grondbank Zuidplas	195
Milieu/nazorg stortplaatsen	105
Overige eigendommen	10

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding en meerjarenraming

Deze paragraaf bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die PS hebben vastgesteld. Het gaat hierbij zowel om opbrengsten die dienen als algemeen dekkingsmiddel, namelijk de opcenten op de motorrijtuigenbelasting en de precariobelasting, als om heffingen voor de uitvoering van specifieke activiteiten. De provincie heeft geen beleid om opgelegde heffingen kwijt te schelden.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 t/m VJN	Begroting 2023 t/m NJN	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Grondwaterheffing	347	430	430	430	430	430	430
Leges Bouwactiviteiten	7.720	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200
Leges Infrastructuur	521	376	376	266	266	266	0
Leges Milieu Belastende Activiteiten	0	0	0	4.000	4.000	4.000	4.000
Leges Natuurbescherming	1.012	726	540	313	313	313	313
Motorrijtuigenbelasting	358.470	376.450	376.450	388.251	402.098	423.577	433.390
Precariobelasting	1.066	1.050	1.050	1.080	1.080	1.080	1.080
Totaal	369.136	382.231	382.045	397.539	411.386	432.866	442.413

Toelichting op de heffingen

Grondwaterheffing

Op grond van de Omgevingswet en de Grondwaterheffingsverordening Zuid-Holland heft de provincie een belasting per kubieke meter onttrokken grondwater. Het tarief van de heffing is zodanig vastgesteld dat de opbrengst de gemaakte kosten niet te boven gaat. Het tarief bedraagt € 0,005 per kubieke meter onttrokken hoeveelheid water.

Leges Bouwactiviteiten

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen omgevingsvergunningen en het toezicht hierop even als de behandeling van meldingen op basis van het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (Bkl) voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de Omgevingswet bevoegd gezag is.

De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor een omgevingsvergunning of een verzoek voor het in behandeling nemen van een melding, waar BRIKS-activiteiten (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) onderdeel van uitmaken de leges, die hiervoor de kosten moeten dekken.

De leges worden conform de Legesverordening bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2024 opgelegd. De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van de Legesverordening Omgevingsrecht Zuid-Holland 2020 besloten dat het dekkingspercentage 100% moet zijn. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 7-1.

Leges Infrastructuur

Met ingang van 1 januari 2021 is de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland ingevoerd waarbij leges voor de vergunningverlening door de Dienst Beheer Infrastructuur (DBI) worden geheven. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Uitgangspunt bij de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland is 100% kostendekkendheid. Daarbij is er wel voor gekozen om kruissubsidiëring toe te passen.

Kruissubsidiëring zorgt voor een verschuiving van de kosten van de burgers naar bedrijven. Hierdoor wordt uiteindelijk 66% van de kosten voor vergunningaanvragen betaald door bedrijven en 34% door burgers. Er is ook een meldingsplicht voor vier activiteiten voor Kabels en Leidingen ingevoerd. Deze activiteiten zijn ook het minst 'belastend' voor de organisatie. Het is dan ook passend dat deze meldingsplichtige activiteiten niet legesplichtig zijn. De legesinkomsten zullen hierdoor structureel dalen.

Leges Milieubelastende activiteiten

De provincie is verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen omgevingsvergunningen en het toezicht hierop even als de behandeling van meldingen op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) voor die bedrijven waarvoor de provincie op grond van de Omgevingswet bevoegd gezag is. Met de komst van de Omgevingswet (Ow) kan de provincie leges heffen over het milieudeel van een aanvraag omgevingsvergunning, de zgn. milieubelastende activiteit.

De uitvoering van het bevoegd gezag ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. De provincie int voor een omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteit de leges, die de kosten hiervoor moeten dekken.

De leges worden conform de Legesverordening milieubelastende activiteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2024 opgelegd.

De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 7-1.

Leges Natuurbescherming

In januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Hiermee zijn diverse taken op het gebied van de natuurwetgeving gedecentraliseerd naar de provincies. Provincie Zuid-Holland heft voor een deel van de taken uit de Wet natuurbescherming leges op grond van Legesverordening Wet natuurbescherming Zuid-Holland.

Met de verwachte inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 wordt een voorstel gedaan voor een nieuwe legesverordening. In dit voorstel wordt ook de kostendekkendheid van de leges Natuurbescherming betrokken.

Motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet en de Verordening heffing opcenten heft de provincie opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (mrb). Dit is de enige substantiële algemene belasting die de provincie kan heffen.

De opcenten op de motorrijtuigenbelasting zijn de grootste bron van belastinginkomsten voor de provincie, meer dan 50% van de totale jaarlijkse inkomsten komt uit de heffing. De heffing en inning van de opcenten wordt uitgevoerd door de Rijksbelastingdienst. De geïnde opcenten worden door de belastingdienst maandelijks aan de provincie afgedragen.

Tarief opcenten:

Provinciale Staten stellen jaarlijks het tarief voor de opcenten vast. Het tarief mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Dit maximumtarief wordt elk jaar geïndexeerd op basis van de prijsontwikkeling (de zogenaamde tabelcorrectiefactor). Voor het jaar 2024 is het de verwachting dat het maximumtarief door het Rijk wordt vastgesteld op 138,2 (was 125,8).

In deze meerjarenbegroting 2024 wordt het tarief van de opcenten conform Kadernota 2024-2027 geïndexeerd. Voor belastingjaar 2024 wordt daarom voorgesteld het tarief te verhogen met 3 opcenten. Dit betekent dat het nieuwe tarief opcenten voor het jaar 2024 98,7 opcenten bedraagt (was 95,7). Deze aanpassing van het tarief zorgt voor een structurele opbrengststijging van € 11,8 mln. De totaal geraamde opbrengst Motorrijtuigenbelasting voor 2024 bedraagt € 388,3 mln. Het verwachte ongewogen landelijk gemiddelde voor het jaar 2024 bedraagt 87,8 opcenten.

Ontwikkeling wagenpark

De opbrengsten van de opcenten wordt bepaald door het tarief maal de grondslag (de hoofdsom van de MRB). Deze hoofdsom wordt beïnvloed door autonome ontwikkelingen zoals bevolkingsgroei, mate van autobezit en ontwikkeling gemiddeld gewicht per auto, maar ook door wettelijke maatregelen zoals specifieke vrijstellingen. De afgelopen jaren is het geregistreerde autobezit in Zuid-Holland gestegen maar diverse ontwikkelingen kunnen deze trend beïnvloeden. Het gaat hierbij om de ontwikkeling van leasecontracten, de vrijstellingen op basis van het klimaatakkoord voor elektrische auto's en de eventuele gevolgen van de stijgende inflatie. Door deze ontwikkelingen is in 2022 de hoeveelheid *belastbare* auto's in Zuid-Holland voor het eerst licht gedaald. De volumegegevens waarmee de raming van de opbrengst opcenten is berekend zijn gebaseerd op de gegevens van de Rijksbelastingdienst (stand 2023: 1.610.439 auto's en 134.377 motoren).

In het klimaatakkoord zijn elektrische personenauto's tot en met 2024 volledig vrijgesteld van de MRB en daarmee in principe ook van opcenten. Vanaf 2025 betalen EV's conform dit voorstel ook MRB (afhankelijk van mogelijke stelselwijziging). In deze begroting is rekening gehouden met het gedeeltelijk vervallen van de vrijstelling in 2025 en het volledig vervallen van de vrijstelling vanaf 2026.

Precariobelasting

De provincie heft Precariobelasting 'voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond'. In de bij de Verordening Precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen.

Conform vastgestelde Kadernota 2024-2027 worden de tarieven per 1 januari 2024 met 3,1% geïndexeerd.

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft weer hoe de lastendruk van de opcenten in Zuid-Holland zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2021-2024

(bedragen in €)	2021	2022	2023	2024
Provincie Zuid-Holland	90,4	91,8	95,7	98,7
Landelijk gemiddelde	83,5	83,7	84,7	87,8
Wettelijk maximum	116,8	118,4	125,8	138,2*
Zuid-Holland als percentage van het wettelijk maximum	77,4%	77,5%	76,1%	71,4%

* prognose

Naast de verhouding tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum is het van belang om aan te geven wat de financiële impact is van de Zuid-Hollandse belastingheffing op de inwoners. Hieronder vindt u een overzicht van de lastendruk van het **provinciale** deel van de MRB op 3 verschillende soorten auto's.

Gemiddelde lastendruk per auto door **provinciale** heffing opcenten Zuid-Holland

(bedragen in €)	2021	2022	2023	2024
Compacte stadsauto (800 kg)	97,55	99,06	103,27	106,51
Compacte middenklasse (1300 kg)	292,40	296,93	309,54	319,25
SUV (1800 kg)	503,66	511,46	533,19	549,91

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Areaal

Het provinciale areaal is in zes assetgroepen te verdelen:

- Wegen: waaronder circa 505 km hoofdrijbaan (556 ha.), parallelwegen (67 ha.) en fietspaden (146 ha.);
- Groen: waaronder circa 1.053 ha bermen, 137 ha bossages en 35.000 bomen;
- Vaste kunstwerken: waaronder circa 244 bruggen, 75 viaducten en 83 tunnels;
- Vaarwegen: waaronder circa 214 km oever en 618 ha te baggeren vaarwegen;
- Beweegbare kunstwerken: 62 beweegbare bruggen en 6 sluiscomplexen;
- Dynamisch verkeersmanagement: bediencentrales, verkeersmonitoring-apparatuur en 132 verkeersregelinstallaties.

Om het beheer uit te voeren wordt gebruik gemaakt van bedrijfsvoeringsmiddelen zoals steunpunten, inspectievaartuigen en –voertuigen, en gladheidsbestrijdingsmaterieel.

Beleidskader

De [Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2021-2024](#) (NOK) beschrijft welke prestaties worden verwacht van de provinciale infrastructuur en welk budget hiervoor benodigd is. De beheerstrategie bepaalt de wijze waarop de prestatie wordt gerealiseerd en daarmee de hoogte van de budgetbehoefte. De beheerstrategie is een afweging tussen de prestaties die van de infrastructuur worden verwacht, de risico's op verstoringen die worden aanvaard en de frequentie van de beheermaatregelen die nodig zijn om de risico's te beheersen en de prestaties te leveren. Prestaties zijn bijvoorbeeld de beschikbaarheid van een weg voor het verkeer. Risico's zijn ongewenste verstoringen, zoals een groeiende file als gevolg van een niet goed sluitende beweegbare brug. Beheermaatregelen zijn alle activiteiten die worden verricht om de prestaties te kunnen leveren. Van inspecties en onderzoek tot het plegen van onderhoud aan objecten en vervangen van objecten aan het einde van de levensduur.

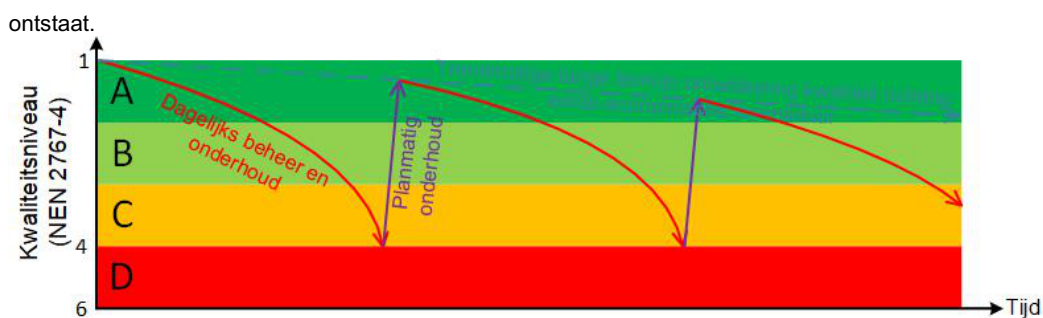
Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties houdt toezicht op de provinciale financiën en controleert aan de hand van de NOK of er voldoende dekking van beheerlasten voor beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is.

Actualisatie Nota Onderhoud Kapitaalgoederen

Eens in de vier jaar wordt de NOK en de onderliggende budgetbehoefte met normkosten geactualiseerd. Met de [Notitie toename kosten beheer en onderhoud provinciale infrastructuur](#) zijn Provinciale Staten geïnformeerd over de toename van de kosten voor het beheer en onderhoud provinciale infrastructuur. Voor de doorrekening van deze notitie zijn de eenheidsprijzen geactualiseerd. Deze eenheidsprijzen zijn ook gebruikt voor de doorrekening van het in het voorjaar 2023 geactualiseerde Meerjarenonderhoudsprogramma.

Ontwikkeling technische staat areaal

Om de beschikbaarheid van de infrastructuur te garanderen, wordt de technische onderhoudsstaat gemonitord. De basis voor deze conditiemeting is de NEN-2767. Deze internationale methodiek kent een zespuntsschaal van uitstekend (1) tot zeer slecht (6). Een weg, oever of kunstwerk scoort bij deze norm "uitstekend" als deze net is opgeleverd (nieuwbouw) of het planmatig onderhoud pas geleden is uitgevoerd. Gedurende de gebruiksduur neemt de technische staat langzaam af, via de conditie "goed", "redelijk" en "voldoende" naar "matig". Zodra de conditie "matig" is bereikt, wordt (opnieuw) planmatig onderhoud aan de weg, de oever of het kunstwerk uitgevoerd. Op dat moment naderen delen van de (vaar)weg ook het aansprakelijkheidsniveau. De afname van de conditie en de "sprong" naar een uitstekende conditie door groot onderhoud is visueel weergegeven in onderstaand schema. Met het monitoren van de technische staat kan het moment worden bepaald waarop planmatig onderhoud noodzakelijk wordt. Te allen tijde voldoet het volledige areaal aan de wettelijke technische eisen ten aanzien van veiligheid en wordt voorkomen dat achterstallig onderhoud en daarmee kapitaalvernietiging

Wegen

Technische staat wegen	A	B	C	D
2024	50%	9%	37%	4%
2025	64%	14%	21%	0%
2026	66%	22%	12%	0%
2027	56%	35%	9%	0%

De afgelopen jaren is veel gedaan aan de verbetering van de technische staat van de wegen. De wegen zijn duurzaam veilig ingericht. Een proces waarbij de wegen vaak breder moesten worden ten behoeve van de veiligheid. Door degradatie neemt de kwaliteit van een weg in de loop van de tijd af. In het assetmanagementplan wegen is aangegeven dat het onderhoud van de wegen toestandsafhankelijk wordt opgepakt. Wanneer het nodig is, krijgt de weg planmatig onderhoud waarbij vaak de deklaag en waar nodig de tussenlaag van de verharding worden vervangen. Oneffenheden in de weg worden hierbij ook hersteld. Afhankelijk van de bodemgesteldheid worden na enkele rondes planmatig onderhoud rehabiliterende maatregelen uitgevoerd. Hierbij wordt de fundering met het hele asfaltpakket vervangen.

De systematiek voor het bepalen van de meerjarenonderhoudsplanung is gebaseerd op de CROW publicatie 147, wegbeheer. Binnen deze systematiek worden wegininspecties uitgevoerd en op basis van de afname van de score wordt het planmatig onderhoudsjaar ingepland. In bovenstaande tabel is dit als volgt weergegeven:

A: planmatig onderhoud over minimaal 5 jaar;

B: planmatig onderhoud binnen 3 tot 5 jaar;

C: planmatig onderhoud binnen 2 jaar;

D: er bestaat een achterstand in onderhoud.

Er zit altijd enige differentiatie in de conditiescores op een traject. Het percentage wegvakken dat in slechte of zeer slechte conditie verkeert, is veelal verspreid over het areaal. Vaak zijn er specifieke, locatieafhankelijke omstandigheden die de degradatie lokaal doen versnellen. Deze stukken worden gemonitord (periodieke schouw) en worden gericht aangepakt als de veiligheid van de gebruiker niet kan worden gewaarborgd.

Vanuit doelmatigheid heeft het echter de voorkeur om deze stukken mee te nemen als de gemiddelde conditie van het hele traject zich kwalificeert voor planmatig onderhoud, zodat er asfalteringswerkzaamheden over enkele kilometers kunnen plaatsvinden.

Vaarwegen

Technische staat vaarwegen (NEN2767)	Uitstekend (1)	Goed (2)	Redelijk (3)	Matig (4)	Slecht (5)	Zeer slecht (6)
2024	61%	8%	14%	11%	5%	1%
2025	63%	7%	13%	11%	4%	1%
2026	64%	7%	12%	11%	4%	1%
2027	65%	7%	12%	10%	4%	1%

De levensduur van oeverconstructies is afhankelijk van de constructie, en varieert tussen 50 tot 100 jaar. Levensduurverlengend onderhoud is slechts zeer beperkt mogelijk. Oevers worden pas vervangen als ze technisch in een slechte staat verkeren. Op dat moment hebben ze gemiddeld nog wel een voldoende grond- en waterkerende functie, maar zijn er lokaal slechte stukken. Deze worden gemonitord en er worden zo nodig tijdelijke maatregelen getroffen om de functie van de oever op een veilig niveau te handhaven. Een groot deel van de oevers is in de eerste helft van de 20^e eeuw aangelegd en zal het komende decennium worden vervangen. Hierdoor stijgt de indicator.

Kunstwerken

Technische staat kunstwerken	≤ 3 jaar	4 – 6 jaar	7 – 10 jaar	11 - 15 jaar	15 – 20 jaar	> 20 jaar
2024	23%	28%	49%	0%	0%	0%
2025	25%	21%	54%	0%	0%	0%
2026	33%	23%	44%	0%	0%	0%
2027	37%	26%	37%	0%	0%	0%

Er wordt naar gestreefd iedere 10 jaar de civiele delen van kunstwerken planmatig te onderhouden. Het overige onderhoud aan de beweegbare kunstwerken (conservering staalwerk, bewegingswerk en elektrotechnische installaties) vindt op basis van risicoanalyse in relatie tot de totale levenskosten iedere 15 jaar plaats. Bij de aanpak van een wegtraject wordt getracht de overlast voor de weggebruiker te beperken. Hiertoe wordt bij voorkeur in trajectonderhoud het civiele onderhoud aan het vaste kunstwerk gelijktijdig uitgevoerd. Hierdoor kunnen de uitvoeringsjaren enkele jaren naar voren of naar achteren schuiven. De mogelijkheden hiertoe worden beoordeeld met inachtneming van de technische toestand van het kunstwerk en het veilig gebruik. Iedere 10 jaar wordt een vast kunstwerk 3 keer geïnspecteerd. Beweegbare kunstwerken worden vanwege hun complexiteit en mogelijke consequenties vaker geïnspecteerd. De conditiemeting wordt bepaald met de NEN2767 inspectie (Conditiemeting van gebouwen, terreinen en installaties). Op basis van het onderzoeksresultaat wordt de noodzaak van de onderhoudsbehoefte bepaald en geprioriteerd. Daarnaast wordt de constructieve staat iedere 10 jaar beschouwd. Op basis van deze aspecten en toekomstige ontwikkelingen in de provinciale infrastructuur wordt voor ieder kunstwerk een kunstwerkadvies opgesteld. Hierin staat aangegeven of het onderhoud behoef, wanneer een kunstwerk mogelijk overbodig wordt, of wanneer het op functionele of constructieve overwegingen moet worden vervangen. Na uitvoering van groot onderhoud is het kunstwerk weer in een goede technische onderhoudsstaat (minimaal conditieniveau 2 van de NEN 2767).

Beschikbaarheid beweegbare kunstwerken

Ondanks goed beheer en onderhoud zijn er van tijd tot tijd incidenten, calamiteiten of storingen op of aan het areaal. Met name de ongeplande storingen aan beweegbare kunstwerken, op de kruising van weg- en vaarwegverkeer, leiden tot veel overlast voor het (vaar)wegverkeer. Het streven is om per beweegbaar kunstwerk de gesommeerde duur van alle ongeplande storingen in een jaar te maximaliseren tot 17,5 uur voor zowel het

weg- als het vaarwegverkeer. Indien de som groter is dan 17,5 uur is het kunstwerk minder dan 99,8% beschikbaar.

Programmaplanning

De programmering van de onderhoudswerkzaamheden wordt voor een belangrijk deel bepaald door de onderhoudsstaat. Bij het vaststellen van het programma worden daarnaast ook werkzaamheden van andere beheerders betrokken. Hiervoor vindt binnen Bereikbaar Zuid-Holland periodiek overleg plaats met het doel de werkzaamheden in het netwerk zodanig te programmeren dat de hinder voor de gebruikers wordt beperkt. In de [netwerkviewer](#) wordt inzicht gegeven in waar/wanneer werkzaamheden binnen het provinciale areaal worden uitgevoerd.

Financiële aspecten

Een onderdeel van de NOK zijn de normkosten voor de in de beheerstrategie bepaalde maatregelen. In de beheerstrategie is omschreven in welke frequentie deze maatregelen moeten worden uitgevoerd. Sommige maatregelen worden één of meerdere keren per jaar uitgevoerd. Dit betreffen naast de dagelijks beheer- en onderhoudsmaatregelen voor bijvoorbeeld maaien, snoeiwerk, gladheidsbestrijding en objectbediening ook de maatregelen voor het in stand houden van de bedrijfsvoeringsmiddelen, vaar- en voertuigen, bediencentrales en steunpunten. Deze budgetbehoefte is redelijk stabiel in de tijd en fluctueert met de ontwikkeling van het areaal, bijvoorbeeld door de ingebruikname van de Rijnlandroute.

Daarnaast zijn er meerjarige terugkomende planmatig onderhoudsactiviteiten, zoals het overlagen van asfalt en het vervangen van oevers en installaties etc. Op basis van de uitgevoerde inspecties en verwachte resterende levensduur (toestandsafhankelijk onderhoud) worden deze activiteiten opgenomen in het meerjarenonderhoudsplan. Ook de budgetbehoefte van deze maatregelen wordt bepaald met behulp van de normkosten.

De optelling van de budgetbehoefte voor het dagelijks beheer en onderhoud en het planmatig onderhoud vormt samen de jaarlijkse budgetbehoefte aan exploitatie- en investeringsmiddelen. Deze berekening vormt de basis voor de bij de actualisatie van de NOK bepaalde gemiddelde budgetbehoefte voor de komende 15 jaar.

Provinciale Staten hebben structureel middelen beschikbaar gesteld voor het beheer en onderhoud aan het areaal. Dit is een vast bedrag dat toe- of afneemt met de ontwikkeling van het areaal door oplevering nieuw areaal of overdracht van bestaand areaal aan andere beheerders. Ten opzichte van de bij de stand Kadernota 2024-2027 jaarlijks aanwezige structurele dekking wordt met de begroting 2024-2027 aan PS voorgesteld vanuit de algemene middelen structureel middelen toe te voegen conform het indexeringsbeleid. Het indexeringsbeleid is toegelicht in de financiële begroting, paragraaf grondslagen, indexatie. In bijlage 4 van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur zijn de budgetaanpassingen vanuit de algemene middelen voor de uitvoering van het beheer- en onderhoudsprogramma opgenomen.

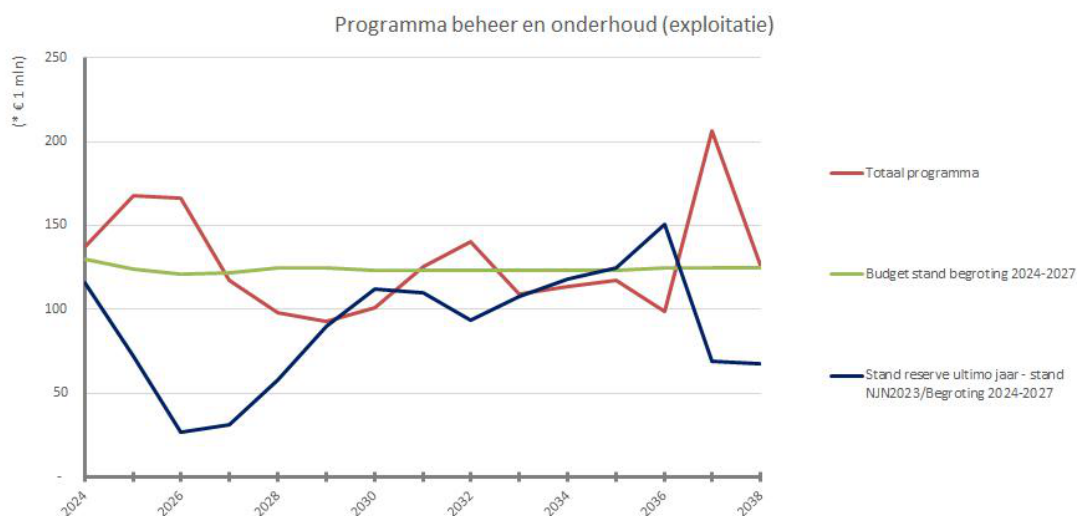
De daadwerkelijke behoefte aan middelen voor het planmatig onderhoud in enig jaar wordt bepaald door de werkelijke conditie van het areaal en het hieraan gekoppelde noodzakelijke planmatig onderhoud. Hierdoor ontstaan schommelingen in de uitgaven en vindt over- of onderschrijding plaats op de jaarlijks structureel beschikbare middelen. Om in de begroting voor de exploitatiemiddelen gelijkmatige lasten te presenteren, worden de pieken en dalen in de onderhoudsprogrammering geëgaliseerd met de Egalisatiereserve beheer en onderhoud.

(bedragen x € 1.000, prijspeil 1-1-2024 obv indexatiebeleid)	2024	2025	2026	2027
Dagelijks beheer en onderhoud, exploitatie	46.578	51.302	49.929	53.719
Planmatig onderhoud, exploitatie	90.643	116.567	116.366	63.441
Totaal netto exploitatie-uitgaven	137.220	167.869	166.309	117.160
Egalisatiereserve beheer en onderhoud				
Storting in (+) of onttrekking uit (-) de Egalisatiereserve beheer en onderhoud	-7.543	-43.768	-45.472	4.251

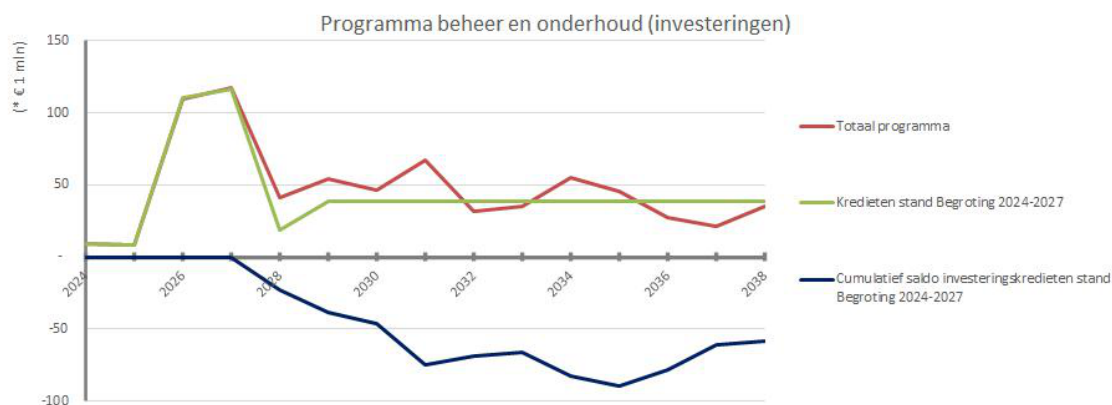
(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Investerings				
Planmatig onderhoud (netto investeringen in jaar activeren) *	9.514	8.511	110.068	117.462

* De investeringskredieten binnen beleidsdoel 2-2 voor aanleg nieuwe infrastructuur en functionele verbeteringen aan bestaande infrastructuur die gelijktijdig met het planmatig onderhoud worden opgepakt, zijn in deze tabel niet opgenomen.

De huidige technische staat van het wegenareaal gaf de afgelopen jaren geen aanleiding voor het uitvoeren van planmatig onderhoud (exploitatie). Dit betekent dat er minder dan gemiddeld exploitatiemiddelen nodig waren. Het overschot aan exploitatiemiddelen is daarom toegevoegd aan de Egalisatiereserve. Ultimo 2023 is de begrote stand van de Egalisatiereserve € 117 mln. Vanaf begrotingsjaar 2024 wordt weer meer planmatig onderhoud uitgevoerd dan aan structurele middelen beschikbaar is. De Egalisatiereserve daalt hierdoor en zal vanaf 2027 weer langzaam stijgen. In 2037 is het eerste grote planmatig onderhoud aan de Rijnlandroute voorzien. Dit zal een fors beslag leggen op de middelen in de Egalisatiereserve. Het onderhoudsprogramma wordt jaarlijks opnieuw berekend op basis van de actuele onderhoudsprogrammering. Dit kan leiden tot verschuivingen in de inzet van middelen in de tijd. Gedurende de looptijd van de begroting daalt de egalisatiereserve met circa € 55 mln.

In de onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van investeringsmiddelen weergegeven. Het grillige verloop van de investeringskredieten wordt veroorzaakt door het moment van activeren van een onderhoudsproject. Vanaf 2014 worden de investeringsmaatregelen in een project geactiveerd (geïnvesteerd) in het jaar van ingebruikname. Naar verwachting zijn de beschikbaar gestelde investeringsmiddelen over de looptijd van het MJOP niet voldoende om het vervangingsprogramma (oeveren en funderingen) te kunnen uitvoeren. Het tekort bedraagt circa € 75 mln. Dit is ook gemeld in de al aangehaalde Notitie toename kosten beheer en onderhoud provinciale infrastructuur. Dit vraagstuk voor dekking van de benodigde investeringskredieten zal worden betrokken in de Kadernota 2025. Zoals in de NOK beschreven, zijn voor de vervanging van beweegbare kunstwerken geen investeringsmiddelen gereserveerd.

Recreatiegebieden

Medio 2023 zijn vier recreatiegebieden gebieden met een totale oppervlakte van ongeveer 800 ha in provinciaal eigendom, waarvan Bentwoud (grotendeels in provinciaal eigendom) en Vlietland de grootste zijn. De provincie zorgt ervoor dat deze recreatiegebieden aantrekkelijk, schoon, heel en veilig blijven. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het Terrein Beheer Model. Voor het beheer en onderhoud van deze gebieden heeft de provincie overeenkomsten gesloten met Staatsbosbeheer. Bij de actualisatie van de nota beheer onderhoud kapitaalgoederen onderdeel recreatiegebieden zullen de kaders voor het reguliere beheer, handhaving en toezicht, groot onderhoud en wijze van verwerking hiervan in de begroting opnieuw worden bezien. De actualisatie is voorzien voor eind 2023.

Gebouwen

Algemeen

De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen is eigendom en een deel is gehuurd. Het betreft kantoorpanden in Den Haag evenals de bedieningscentrales en de brug- en sluiswachtershuisjes

Het onderhoud vindt plaats op basis van de in 2021 vastgestelde Nota Onderhoud Kapitaalgoederen 2020-2023 en is verder uitgewerkt in het Beheerplan gebouwen 2020-2023. Beleidsuitgangspunt van het planmatig beheer en onderhoud is dat een sober en doelmatig kwaliteitsniveau conform NEN-2767 normering op het wettelijk minimum, conditieniveau 3 wordt gehanteerd. Voor de komende jaren staan de volgende kwaliteitsaspecten centraal: functionaliteit, veiligheid en representatie. De overheveling van het beheer en onderhoud van het vastgoed van DBI naar FZ is in gang gezet en zal in 2024 zijn beslag krijgen.

De Nota Onderhoud Kapitaalgoederen en het Beheerplan Gebouwen worden elke vier jaar geactualiseerd.

(Meerjaren)onderhoud

Het Meerjarig Onderhoudsplan (MJOP) voor het provinciehuis is geactualiseerd naar de huidige inzichten en prijsniveau 2023 en wordt jaarlijks financieel verwerkt in de begroting. Het MJOP is de basis voor het systematische en planmatig onderhouden van het vastgoed. Het vormt mede de basis voor een (kosten)efficiënte aanpak van verbouwingen. In 2022 is de MJOP uitgebreid met componenten van de catering, keuken en restaurant, ook zijn componenten van de beveiliging toegevoegd, waarmee een compleet MJOP tot stand is gekomen voor alle facilitaire diensten.

Verduurzaming

De bouwdelen A, B, D en E hebben een A++ label. Gebouw C heeft een A+++ label. Om voor de bouwdelen ABDE van het provinciehuis en alle buitenlocaties te kunnen gaan voldoen aan wettelijke bepalingen, ambities vanuit IPO en besluiten van GS/PS op het gebied van verduurzaming is de huidige MJOP geconverteerd naar een Duurzaam Meerjarig Onderhoudsplan (DMJOP). Hiervoor is een projectplan geschreven en deze wordt momenteel geüpdatet met de uitkomsten van de DMJOP. Doel is om hiermee op vaste vervangingsmomenten elementen en componenten te vervangen voor duurzame varianten. Hiermee worden extra investeringen bespaard en is alleen extra geld nodig voor de verduurzaming van het element of component. Met de DMJOP en het geüpdatet projectplan is financieel en projectmatig inzichtelijk gemaakt wanneer e.e.a. uitgevoerd dient te worden en wat de benodigde financiën hiervoor bedragen.

Het streven is om in 2030 alle doelen op het gebied van verduurzaming te hebben behaald.

Openbaarheidsparagraaf

De openbaarheidsparagraaf geeft invulling aan art. 3.5 van de Wet open overheid (Woo). In deze paragraaf wordt op hoofdlijnen een kwalitatieve beschrijving gegeven van activiteiten die in 2024 worden uitgevoerd op de thema's actieve en passieve openbaarmaking en verbetering van de informatiehuishouding.

Actieve openbaarmaking

De Woo is in werking getreden per 1 mei 2022, met uitzondering van de wettelijke verplichting om een aantal informatiecategorieën actief openbaar te maken. Deze verplichting zal gefaseerd, per informatiecategorie, worden ingevoerd. Dit gebeurt per koninklijk besluit. Daar waar mogelijk bereiden wij de openbaarmaking reeds voor. In 2024 zullen wij zorgen dat wij voldoen aan de Woo door de op dat moment verplichte informatiecategorieën te publiceren. Naar verwachting zijn dat de volgende informatiecategorieën:

- Wet- en regelgeving
- Agenda's en besluitenlijsten van gedeputeerde staten
- Adviezen
- Onderzoeksrapporten
- Klachtoordelen

Deze actieve openbaarmaking dient plaats te vinden door middel van een digitale infrastructuur die door de minister in stand wordt gehouden. Hiertoe wordt de zogenaamde Woo-index ontwikkeld. Op deze manier is alle informatie die bestuursorganen onder de Woo actief openbaar moeten maken, op één plek voor iedereen vindbaar en doorzoekbaar. Wij zullen de documenten die wij openbaar moeten maken, op onze website publiceren en een verwijzing hiernaar in de Woo-index opnemen.

Passieve openbaarmaking

In 2024 blijven we streven naar een tijdige en adequate afhandeling van Woo-verzoeken. Echter, de trend is dat er steeds meer omvangrijke en complexe en/of politie-bestuurlijke verzoeken worden ingediend. Ook is met de inwerkingtreding van de Woo de behandeltermijn ingekort. Door deze factoren komt een tijdige afhandeling onder druk te staan. Ons (digitale) Woo-proces wordt hier voortdurend in bijgestuurd. Daarnaast blijven we aandacht houden voor voldoende personele capaciteit voor de afhandeling van de verzoeken.

Informatiehuishouding

Om onze informatievoorziening op niveau en daarmee toekomstbestendig te krijgen, is in 2023 het programma informatietransitie gestart. Dit programma wordt in 2024 voortgezet. In de paragraaf bedrijfsvoering (beleidsdoel 'duurzame organisatie', beleidsprestatie 'een duurzame informatiehuishouding en digitalisering') is meer informatie te vinden.

Paragraaf Subsidies

Inleiding

Welke beleidsdoelstellingen de provincie wil realiseren staat in de provinciale begroting aangegeven. Om dit te kunnen bereiken, zet de provincie bepaalde beleidsinstrumenten in. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen de volgende vormen:

- Kaderstellende juridische beleidsinstrumenten (voorbeeld regelgeving en convenanten);
- Communicatie- beleidsinstrumenten (voorbeeld voorlichting en lobby);
- Financiële beleidsinstrumenten (voorbeeld subsidies, deelnemingen, inkoop en aanbesteding).

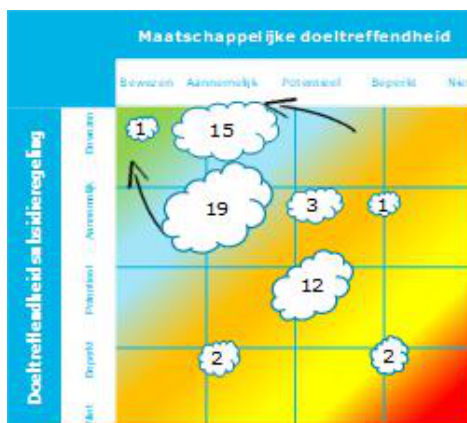
Om te weten te komen welke beleidsinstrumenten het beste hebben geholpen bij het behalen van onze provinciale opgaven én ook te bepalen wat uiteindelijk onze bijdrage is geweest aan de maatschappelijke opgaven, toetsen wij steeds structureler op de mate waarin de gewenste prestaties en de beoogde maatschappelijke effecten of gestelde doelen van het beleid ook daadwerkelijk worden behaald. Op die manier kunnen we gericht sturen op doelbereik en zorgen voor een effectievere besteding en beheersing van onze uitgaven aan maatschappelijke doelen.

Doeltreffendheid subsidies

Subsidieverstrekking is voor de provincie Zuid-Holland een belangrijk beleidsinstrument om provinciale beleidsdoelstellingen te realiseren: een derde van de provinciale uitgaven betreft subsidies (ongeveer € 250 mln).

Maar hoe effectief zijn subsidies?

Subsidieverstrekking is voor de provincie Zuid-Holland een belangrijk beleidsinstrument om provinciale beleidsdoelstellingen te realiseren.

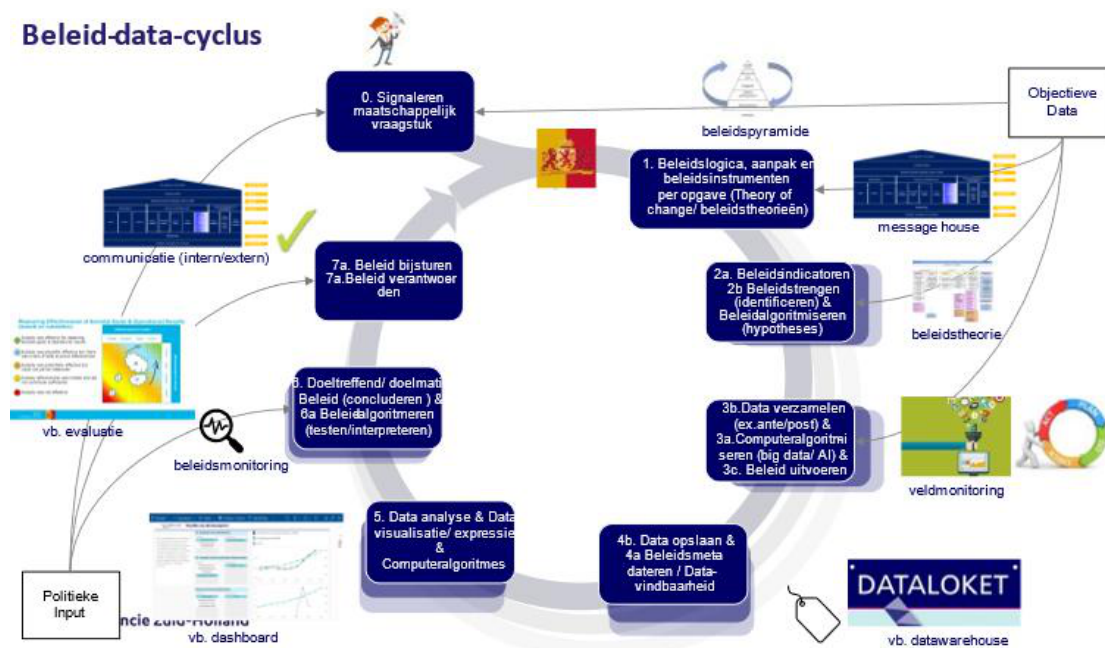

Daarom worden iedere twee jaar beleidsevaluaties verricht naar de *doeltreffendheid* van een *individuele subsidieregeling* (output) én de bijdrage van een subsidieregeling aan de maatschappelijke opgaven van de provincie. Bij dit laatste spreken we over de *maatschappelijke doeltreffendheid* (outcome). Er is begin 2019 aan de Staten inzicht gegeven voor alle subsidieonderwerpen, en dit heeft opnieuw plaatsgevonden begin 2021, want elke 2 jaar wordt de stand van zaken van de doeltreffendheid geüpdatet conform artikel 7 van de Algemene subsidieverordening (Asv 2013). Ook heeft in 2021 een verkenning plaatsgevonden naar de mogelijkheid om de doelmatigheid per thema scherper te krijgen. In 2023 heeft wederom zo een onderzoek plaatsgevonden.

Verbeterde beleidsmonitoring via de nieuw ontwikkelde Beleidsdatacyclus

De begin 2021 ontwikkelde *Beleidsdatacyclus* maakt het mogelijk data en informatiesystemen veel beter te koppelen aan beleidscyclus, door een logische opbouw van nauwkeuriger aangegeven stappen. En daarbij zijn de rollen van zowel beleid als vanuit informatisering en automatisering scherper per stap te benoemen en zeer select hieraan te koppelen.

Beleidsdata-cyclus

Met behulp van een aantal interne pilots is ervaring opgedaan met deze *Beleidsdatacyclus*. Wij kunnen nu slimmer met onze informatiepartners meetgegevens verzamelen. Door het verder benoemen van specifiekere en meetbare beleidsindicatoren gericht op *output* en *outcome* kunnen dan prestaties beter worden gemonitord en teruggekoppeld aan de Staten. In een groeiproces wordt vanuit Omgevingsbeleid deze noodzakelijke verbreding naar 'beleids'evaluaties met een aantal afdelingen de komende tijd opgepakt.

Subsidies en hun vorm

Tot enkele jaren geleden zette de provincie haar financiële instrumenten vooral op 'traditionele' wijze in om beleidsdoelstellingen te realiseren met klassieke subsidie- en opdrachtverstrekkingen. Elk financieringsinstrument is in juridische zin ofwel een subsidie, dan wel een opdracht. Dit geldt eveneens voor leningen, garanties en deelnemingen. Provinciale Staten hebben voor subsidies een Algemene subsidieverordening (Asv) vastgesteld. Hierin wordt geregeld voor welke activiteiten subsidie kan worden verstrekt.

Op grond van artikel 1 van deze verordening worden er vier subsidievormen onderscheiden:

1. *Begrotingssubsidie*: subsidie als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onderdeel c van de Algemene wet bestuursrecht. Hierbij worden de naam van de subsidieontvanger en het maximale subsidiebedrag in de begroting opgenomen. In de praktijk gaat het hier zowel om boekjaarsubsidies als projectsubsidies (afgebakende looptijd van 1 of meerdere jaren). Voorheen waren dit voornamelijk boekjaarsubsidies. De laatste jaren komen er steeds meer projectsubsidies bij. Als slechts één of enkele rechtspersonen voor een bepaalde subsidie in aanmerking komen, zou het te ver voeren om daarvoor een subsidieregeling op te stellen.
2. *Boekjaarsubsidie*: subsidie die voor één of meer boekjaren wordt verstrekt voor activiteiten die behoren tot de structurele activiteiten die de subsidieontvanger gewoonlijk in het kader van zijn alledaagse bedrijfsvoering ontplooit.
3. *Projectsubsidie*: subsidie voor een activiteit of een samenhangend geheel van activiteiten die afgebakend zijn in de tijd en die zijn gericht op een specifiek eindresultaat.
4. *Incidentele subsidie*: subsidie als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onderdeel c, van de Algemene wet bestuursrecht. De activiteiten zijn niet voorzien in de subsidieregelingen van de provincie Zuid-Holland.

Subsidie wordt verstrekt in de vorm van een boekjaarsubsidie of van een projectsubsidie voor activiteiten die zijn geregeld in een subsidieregeling of in de vorm van een begrotingsubsidie.

Het kan echter voorkomen dat het provinciale bestuur vanwege het provinciale belang een subsidieaanvraag voor een activiteit die niet geregeld is in een subsidieregeling toch wil honoreren. Het gaat hier om incidentele gevallen. Een incidentele subsidie wordt voor ten hoogste vier jaar verstrekt (art. 4:23 Algemene wet bestuursrecht (Awb)). Het aantal te verstrekken incidentele subsidies zou beperkt moeten zijn.

Hoe is het subsidiestelsel ingericht?

Rijksbreed wordt er bij subsidieverstrekking gewerkt met drie standaard uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen, waarvan de toepassing wordt bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag. De wijze en mate van verantwoording hangt af van de hoogte van het verleende subsidiebedrag. Het gaat om de volgende drie subsidiearrangementen:

Uitgangspunten Uniform Subsidie Kader			
1	Uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen: proportionaliteit en sturing op prestaties		
	<i>Maatregel</i>	<i>Hoogte subsidiebedrag</i>	<i>Verantwoording</i>
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Desgevraagd verantwoording over de prestatie (doorgaans steekproefsgewijs)
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording over de prestatie (aanvullend steekproefsgewijs)
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording over de kosten en prestaties
2	Uniformering en vereenvoudiging van begrippen en subsidieprocessen		
3	Het opzetten en uitvoeren van een beleid om misbruik en oneigenlijk gebruik te voorkomen: verantwoord vertrouwen		
geen	Daar waar Europese financiering van subsidies dan wel staatssteun aan de orde zijn, zijn de bovengenoemde arrangementen niet van toepassing.		

Voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik bij subsidieverstrekking

Gedeputeerde Staten hebben op 5 juli 2016 gewijzigd beleid en een nieuwe beleidsregel vastgesteld ter voorkoming van misbruik & oneigenlijk gebruik bij subsidieverstrekking (M&O-beleid). Dit beleid bestaat uit een systeem van checks en balances. Hierdoor is sprake van administratieve lastenverlichting én regeldrukvermindering, welke gerelateerd zijn aan de hoogte van het te verstrekken subsidiebedrag (proportionaliteitsbeginsel). Verantwoord vertrouwen is hier het spilbegrip.

Het M&O-beleid bestaat onder andere uit:

- het registreren van gevallen waarbij misbruik en oneigenlijk gebruik is geconstateerd;
- het uitvoeren van risicoanalyses bij het opstellen van subsidieregelingen; en
- het uitvoeren van steekproeven ter controle of subsidievereisten en –verplichtingen zijn nageleefd.

Subsidieplafonds

Op grond van artikel 5 van de Asv stellen Provinciale Staten subsidieplafonds vast. Het is een bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van subsidies. Het is overigens niet verplicht om een subsidieplafond in te stellen. Als er daarentegen wel een subsidieplafond is vastgesteld, is het overschrijden daarvan een verplichte weigeringsgrond. Dit betekent dat bij overschrijden van het plafond de subsidie moet worden geweigerd en geen motivering over een belangenafweging nodig is. Een subsidieplafond kan alleen ingesteld worden voor subsidies op grond van een subsidieregeling.

Deelplafonds

Op grond van artikel 5 lid 2 Asv kunnen Gedeputeerde Staten een door Provinciale Staten vastgesteld plafond verdelen in deelplafonds voor afzonderlijke onderdelen van de regels waarvoor dat plafond is vastgesteld. Dit

betekent dat eerst een subsidieplafond (hoofdplafond) vastgesteld moet worden door Provinciale Staten. Pas hierna heeft Gedeputeerde Staten de mogelijkheid dit plafond onder te verdelen in deelplafonds. Het hoofdplafond geldt voor de gehele subsidieregeling, de deelplafonds voor afzonderlijke onderdelen van die regeling. De subsidies worden vervolgens met inachtneming van de vastgestelde subsidieplafonds verstrekt. Een aantal subsidieplafonds en begrotingssubsidies 2024 zijn door Provinciale Staten in de loop van 2023 al vastgesteld en zijn nu meegenomen in de Begroting van 2024. Bijstellingen en aanvullingen hierop worden gelijktijdig met deze begroting vastgesteld en meegenomen in het Statenvoorstel.

Financieel instrumentarium anderszins

Nieuwe ontwikkelingen

De afgelopen jaren hebben de financiële beleidsinstrumenten deels een andere invulling gekregen. De transitie naar een beter Zuid-Holland vraagt om grootschalige investeringen die grotendeels buiten de provinciale begroting om zullen worden gefinancierd.

Meer samenwerking met andere partijen

Maatschappelijke en private pioniers die bijdragen aan deze transitie-opgaven zijn echter vaak niet in staat om *volledige* financiering op te halen in de markt. De provincie Zuid-Holland werkt daarom steeds vaker samen met medeoverheden, kennisinstellingen en bedrijven om deze initiatieven – en daarmee onze opgaven – toch te kunnen realiseren. In veel gevallen gaat het hierbij om een verzoek tot een aanvullende provinciale bijdrage op externe financiële inzet. Dit kan nog steeds met een klassieke subsidie zijn, maar ook een lening, garantiestelling of combinatie van alle drie.

Revolverende instrumenten

Verder is te zien dat de provincie in een aantal dossiers ervoor gekozen heeft om middelen revolverend in te zetten (dat wil zeggen dat middelen, soms deels, weer terugkomen en daardoor meerdere keren kunnen worden ingezet). Dit zien we terug bij:

- Participaties in een aantal deelnemingen met een revolverend karakter, namelijk IQ en de Houdstermaatschappij Zuid-Holland (waar het Warmte participatiefonds en Energiiq, het energie innovatiefonds, onder vallen).
- Revolverende inzet van subsidies (in de vorm van leningen), bijvoorbeeld voor de veerprojecten subsidieregeling mobiliteit.

Een logisch gevolg is dat financieringsconstructies steeds complexere vormen aannemen. Hierdoor wordt het voor behandelend ambtenaren steeds moeilijker om een goede inschatting te maken van de financieringsmogelijkheden voor hun opgave.

Hulp bij uitvoering

Om de organisatie bij de complexe financieringsvragen binnen haar opgaven te ondersteunen is het Centrum Expertise Externe Financiering (CEEF) ingericht op het gebied van business cases/private financiering, Europese financiering en het provinciaal financieel instrumentarium.

Daarnaast is er door de provincie Zuid-Holland samen met de Universiteit Leiden en de provincie Noord-Brabant een website ontwikkeld voor financieringsinstrumenten. De website bevat veel informatie over de (juridische) mogelijkheden en randvoorwaarden op het gebied van de beschikbare instrumenten wanneer men als overheid (maatschappelijke) initiatieven wil financieren in samenwerking met partnerorganisaties. Zie meer informatie op www.financierennetwerken.nl

Subsidies 2024

Een samenvatting van de totale subsidieomvang voor begrotings-, boekjaar- en de projectsubsidies staat in de onderstaande tabellen. Alleen indien er wijzigingen in dit planning en control product plaatsvinden, is een toelichting opgenomen. De wijzigingen in boekjaar- en projectsubsidies zijn opgenomen in de Statenvoordracht. De begrotingssubsidies worden alleen in deze paragraaf weergegeven.

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
1.1	gemeente Rotterdam t.b.v. koningsdag 2023	250.000			
1.1	Agrarisch Collectief Alblasserwaard-Vijfheerenlanden t.b.v. Biodiverse sloot en rand Alblasserwaard-Vijfheerenlanden	363.000			
1.1	gemeente Krimpenerwaard t.b.v. Project Proeftuin Krimpenerwaard	1.000.000			
1.1	Hoogheemraadschap van Rijnland t.b.v. project natuurvriendelijke watergangen	450.000			
1.1	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard t.b.v. project klei op veen	1.000.000			
1.1	Recreatieschap Voorne-Putten t.b.v. project bos en bomen Voorne Putten	800.000			
1.1	Huisman Vastgoed B.V. t.b.v. realisatie 5MW walstroominstallatie	1.900.000			
Totaal		5.763.000			

Toelichting begrotingssubsidies 2024

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
1.1	1.6.91	Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	150.000		150.000	150.000
1.1		Subsidieregeling verplaatsing en beëindiging veehouderij Zuid-Holland 2023	1.000.000			
1.2	1.6.99	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	332.000		0	0
Totaal			1.482.000		150.000	150.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.91 Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020 een plafond voor een bedrag van € 150.000 (beleidsdoel 1-1)

De subsidieregeling is tot stand gekomen vanuit de wetenschap dat gemeenten primair verantwoordelijk zijn voor de vormgeving van de intergemeentelijke samenwerking en de kwaliteit van het openbaar bestuur, en dat de provincie een generieke zorgtaak heeft voor de kwaliteit van het openbaar bestuur. Door de teruglopende financiële middelen, de veranderingen in rol en taken van gemeenten en de toenemende complexiteit van de context waarbinnen gemeenten opereren, staat de bestuurskracht van veel gemeenten onder druk. Daarnaast wordt een hoge kwaliteit van het lokale bestuur ook bepaald door de mate waarin gemeenten in verbinding staan met en in staat zijn om te luisteren naar elkaar, hun inwoners, ondernemers en het maatschappelijke middenveld. De provincie heeft dan ook besloten dat het wenselijk is een bijdrage te leveren aan de versterking van de bestuurskracht van gemeenten en regio's en heeft dit door middel van een projectmatige subsidie vormgegeven. De subsidie wordt met € 150.000,- per jaar in de begroting gedekt vanuit beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 1-1-1 Sterke gemeenten. Dit draagt bij aan gemeenten die hun taken goed kunnen uitvoeren en door samen met andere gemeenten te werken, hun bestuurskracht kunnen vergroten.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Wel maakt Bestuurlijke Zaken naast de subsidieregeling gebruik van meerdere instrumenten om hetzelfde doel te behalen. Bovendien is er een evaluatie van de subsidieregeling bezig, om te kijken hoe de doelmatigheid en doelgerichtheid van de regeling verder kunnen worden versterkt. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 150.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.99 Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid Hollandse Journalistiek een plafond voor een bedrag van € 0 (beleidsdoel 1-2)

In februari 2020 hebben GS Provinciale Staten voorgesteld om een regeling in het leven te roepen van € 332.000 op jaarbasis om de Zuid-Hollandse journalistiek kwalitatief te ondersteunen. Dit was een herbestemming van middelen (inkoop van provinciale mededelingen bij media). Het budget zou aanvankelijk volledig besteed worden aan een meerjarige subsidieregeling waarop gemeenten met een mediafonds een beroep kunnen doen. Als gevolg van corona moesten veel gemeenten financieel her prioriteren en was er minder animo om nieuwe mediafondsen op te richten. Daarom werd de beoogde regeling uitgebreid met een tweede poot waarbij lokale en regionale media in Zuid-Holland direct aanvragen bij de provincie kunnen indienen voor de productie van verdiepende kwaliteitsjournalistiek. Een deskundige, onafhankelijke commissie beoordeelt de aanvragen. Deze regeling is eind 2020 in werking getreden. Voor 2024 is echter geen budget beschikbaar gesteld en zal geen plafondbedrag worden ingesteld, ondanks de looptijd tot 1 augustus 2025.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 1-2-1 Innovatieve participatie en communicatie. Dit draagt bij aan een goed geïnformeerde samenleving en daarmee een goed functionerende democratie en openbaar bestuur.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 0 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
2.1	Vereniging Fietsersbond	43.000		43.000	43.000
2.1	Prorail Utrecht t.b.v. project viersporig Schiedam	404.700			
2.1	AquaSwets BV t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg	497.500			
2.1	Ministerie van I&W t.b.v. innovatieve aanpak A15	1.008.500			
2.1	Damen Financial Participations B.V t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg	650.000		1.300.000	1.300.000
2.1	Stichting roeifaciliteiten Laga t.b.v. verhuizing roeivereniging	395.000			
2.1	Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid t.b.v. bijdrage mobiliteitsmanagement A20 NKG	400.000			
Totaal		3.398.700		1.343.000	1.343.000

Toelichting begrotingssubsidies 2024

De begrotingssubsidie aan Vereniging Fietsersbond voor een bedrag van € 43.000 (beleidsdoel 2-1)

In 2016 hebben provincie Zuid Holland en de Fietsersbond een samenwerkingsovereenkomst getekend om de reeds bestaande samenwerking een structurele basis te geven. Deze samenwerkingsovereenkomst is na 3 jaar

van rechtswege beëindigd. Sindsdien wordt ieder jaar naar de eventuele voortzetting en de invulling van een eventueel te verlenen subsidie gekeken. Daarvoor dient de Fietsersbond voor 1 oktober een aanvraag en activiteitenplan in.

De begrotingssubsidie is gewenst om gebruik te kunnen maken van de kennis van de leden van de Fietsersbond met betrekking tot het fietsen en in het bijzonder het fietsnetwerk in Zuid Holland. Dit draagt bij aan de Beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer. Zuid Holland investeert in fietsinfrastructuur met het doel dat inwoners en bezoekers verder en vaker fietsen. Een toename van het fietsverkeer draagt bij aan bereikbaarheid van de provincie, aan gezondheid van de fietsers en aan leefbaarheid van de omgeving van de infrastructuur. Fietsverkeer produceert geen lawaai of ongezonde stoffen. Kennis van de Fietsersbond helpt bij het bepalen van de meest relevante (infrastructurele) projecten.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 43.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Damen Financial Participations B.V t.b.v. veerdienst Maassluis-Rozenburg voor een bedrag van € 1.300.000 (beleidsdoel 2-1)

Damen Financial Participations B.V. exploiteert de veerdienst Maassluis-Rozenburg op grond van de tijdelijke exploitatieovereenkomst met de provincie tot het moment dat er door middel van een Europese aanbesteding een nieuwe exploitant kan worden gecontracteerd. Aan Damen Financial Participations B.V. wordt hiervoor, conform de besluitvorming van PS op 5 juli 2023 in beginsel een subsidie beschikbaar gesteld van € 1.300.000 (exclusief LBI- indexering) voor de exploitatie 2024 van de veerdienst Maassluis-Rozenburg. Hiervan wordt € 1.200.000 begroot in de vorm van een begroting-boekjaarsubsidie voor de exploitatie van de veerdienst. Bij de verlening wordt gewerkt met een voorlopig LBI Bus Diesel Index, die door DOVA, het samenwerkingsverband van vervoerautoriteiten, wordt berekend. Na afloop van het subsidiejaar wordt deze met een definitieve index gecorrigeerd. € 100.000 wordt gereserveerd voor de opvang van een mogelijke inkomstenderving van Damen Financial Participations B.V., indien de opbrengsten van de kaartverkoop tegenvallen. (De provincie garandeert de minimale reizigersopbrengsten van de veerdienst van € 350.000 per jaar, op basis van de afspraken in de tijdelijke exploitatieovereenkomst met Damen.). De subsidie wordt verantwoord in beleidsdoel 2-1 Snel van A naar B. De exploitatiebijdrage van € 1.200.000 wordt gedekt uit de algemene middelen, de reservering voor de inkomstenderving van € 100.000 uit de reserve Mobiliteit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 2-1-2 Passend en efficiënt personenvervoer. Dit draagt bij een sociaal, veilig, betrouwbaar, betaalbaar, beschikbaar en comfortabel vervoer van reizigers uitgevoerd door de exploitant van veer Maassluis-Rozenburg.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De exploitatie van de veerdienst geschiedt op basis van de tijdelijke exploitatieovereenkomst met Damen voor de veerdienst Maassluis-Rozenburg, waarin ook de (geïndexeerde) subsidieverstrekking is vastgelegd voor de komende jaren. Er zijn daarom geen alternatieven voor het instrument subsidieverlening.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.300.000 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
2.1 en 2.3	1.6.117	Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland	8.877.951		9.777.951	9.777.951
Totaal			8.877.951		9.777.951	9.777.951

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.117 *Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland een hoofdsubsidieplafond voor de paragrafen 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4 en 2.4.2 voor een bedrag van € 9.777.951 (beleidsdoel 2-1 en 2-3)*

Deze subsidieregeling heeft tot doel het stimuleren van activiteiten op het gebied van gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid, de toegankelijkheid en ketenmobiliteit in het openbaar vervoer, innovatie in mobiliteit en vernieuwing en renovatie van veerponten of veerinfrastructuur rond veren en de Korte Termijnaanpak binnen het gebiedsgerichte Bereikbaarheidsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe). De regeling is in 2022 integraal herzien. Met de integrale herziening is de SRM vereenvoudigd en geactualiseerd en meer in overeenstemming gebracht met de regels van de Algemene wet bestuursrecht en is een regeling opgenomen voor subsidie van ketenmobiliteit om de transitie in openbaar vervoer te versterken.

Voorgesteld wordt om voor de paragrafen 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4 en 2.4.2 een hoofdsubsidieplafond op te nemen voor een bedrag van € 9.777.951. Dekking vindt plaats binnen de ambitie Bereikbaar Zuid-Holland. Voor gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid is in 2021 een meerjarige subsidie verstrekt. Deelplafond 2023 is derhalve 0.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestaties 2-2-2 Toekomstbestendige infrastructuur, 2-3-1 Duurzame mobiliteit en 2-3-2 Veilige mobiliteit. Dit draagt bij aan best bereikbare provincie door (paragraafnummer SRM):

- (2.2.2) Gedragsbeïnvloeding Verkeersveiligheid - via educatie, voorlichting, campagnes en activiteiten en instandhouding van Regionale projectgroepen Verkeersveiligheid.
- (2.2.3) Duurzamer Energieopwekking, -opslag, -besparing voor grootschalige toepassingen in infra en goedkoper toepassen van gedemonstreerde duurzame technieken in infra als bijdragen aan transitie naar een CO2 arme samenleving.
- (2.2.4) Verbeterde bereikbaarheid in de regio Rotterdam-Den Haag, met bijdrage aan de economische ontwikkeling en leefbaarheid, zoals opgenomen in de Korte Termijn Aanpak van het gebiedsprogramma Mobiliteit en Verstedelijking.
- (2.3.1) Verbeterde toegankelijkheid van OV-bushaltes. (2.3.2) Aantrekkelijker en efficiënter vervoer van en naar een OV-halte, te bereiken door deelmobiliteit en ontwikkeling van hubs en knooppunten.
- (2.3.4 en 2.4.2) In stand gehouden en verduurzaamde Zuid-Hollandse veren voor het overzetten van forensen en scholieren en recreanten als bijdragen aan bereikbaarheid en leefbaarheid.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrumenten. De te subsidiëren maatregelen betreffen kleinschalige maatregelen en activiteiten door gemeenten, vervoerders, wegbeheerders, ondernemers, die op korte termijn worden uitgevoerd, en snel resultaat leveren. Het betreffen maatregelen die aanvullend zijn op de uitvoering door en in beheer van de provincie. De maatregelen sluiten aan bij andere provinciale activiteiten, zoals de grotere infrastructuurprojecten, de concessies openbaar vervoer en de samenwerking in gebiedsprogramma's met het Rijk en decentrale overheden.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om voor de paragrafen 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.3.1, 2.3.2, 2.3.4 en 2.4.2 de hoofdsubsidieplafond vast te stellen op € 9.777.951 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
3.1	Klein-Piershil BV t.b.v. inrichtingsmaatregelen windpark Spui	100.000			
3.1	Bedrijfsbureau Energie Samen B.V t.b.v. structurele ondersteuning			1.200.000	1.200.000
3.3	NetVerder BV t.b.v. de realisatie van een open netwerk voor stoom	2.000.000			
3.3	Coöperatie Campus@Sea U.A.	200.000			
3.3	InnovationQuarter t.b.v. Maritieme Delta 2023	120.000			

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
3.3	Deltalinqs t.b.v. energiebesparingsonderzoeken	100.000			
3.2, 3.3 en 4.1	InnovationQuarter t.b.v. innovatieprogramma energie en klimaat	600.000			
Totaal		3.120.000		1.200.000	1.200.000

Toelichting begrotingssubsidies 2024

De begrotingssubsidie aan Bedrijfsbureau Energie Samen B.V t.b.v. structurele ondersteuning voor een bedrag van € 1.200.000 (beleidsdoel 3-1)

In de provincie Zuid-Holland is onbebouwde ruimte waardevol. Zorgvuldig omgaan met deze schaarse ruimte is daarom uitgangspunt van beleid. Een aspect van deze zorgvuldigheid is het streven naar lokaal draagvlak en de mogelijkheid om lokaal deel te nemen aan een project. Via lokaal eigendom wordt zeggenschap gecreëerd over de locatie, omvang, inrichting en exploitatie van zon- en windprojecten. Wij streven naar minimaal 50% lokaal eigendom van (grootschalige) zon- en windprojecten. Daarmee willen wij lokaal zeggenschap over energieprojecten stimuleren en garanderen dat de omgeving voordelen ervaart van de opbrengsten van een energieproject. We willen hiermee ook de acceptatie van energieprojecten vergroten. Hierbij is het belangrijk dat lokale initiatieven de ondersteuning krijgen die nodig is om als volwaardige speler projecten te kunnen (mede)ontwikkelen. Hierin pakt de provincie haar rol. De provincie wil de ondersteuning van de energiecoöperaties en lokale initiatieven provinciaal organiseren, zodat de meer dan 100 initiatieven in Zuid-Holland van elkaars situatie kunnen leren en zij daardoor ook steeds meer in staat zijn meer en grotere projecten te ontwikkelen, en daarmee het streven naar lokaal eigendom waar te maken. De oprichting en de vroege opstartfase van het projectbureau Energie Samen Zuid-Holland (ESZH) is tot stand gekomen. De opdracht aan ESZH was om ondersteuning op te zetten voor lokale energiecoöperaties, bestaande uit o.a. kennis en expertise, toegang tot financiering, kennisdeling en -ontwikkeling en belangenbehartiging.

Voor de volgende fase van meer structurele ondersteuning is subsidie het meest geëigende instrument. Voor de ontwikkeling en realisatie van energieprojecten zijn diverse andere instrumenten en regelingen beschikbaar, zoals het Ontwikkelfonds, de subsidieregeling Lokale initiatieven energietransitie en Zonnig Zuid-Holland. Dekking vindt plaats uit de bestaande exploitatiemiddelen van beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie. Door de ondersteuning en professionalisering van lokale energie-initiatieven zijn zij in staat om als volwaardig initiatiefnemer/partner diverse duurzame energieprojecten te realiseren. Dit draagt bij aan de beoogde versnelling van de realisatie van duurzame energieprojecten, vanuit lokaal draagvlak en lokaal eigenaarschap, met oog voor inclusiviteit en de verdeling van lusten en lasten.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument omdat het een beleidsdoel betreft waarbij wij niet de directe afnemer van de beoogde diensten zijn. En er zijn geen andere partijen in de samenleving die dit oppakken.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.200.000 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
3.1	1.6.120	Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	250.000		2.000.000	2.250.000
3.1	1.6.93	Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	3.000.000		500.000	3.500.000
3.3	1.6.94	Subsidieregeling energie infrastructuur op industrieterreinen Zuid-Holland	2.000.000			2.000.000
Totaal			5.250.000		2.500.000	7.750.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.120 Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023 het plafond van € 250.000 te verhogen met € 2.000.000 naar een bedrag van € 2.250.000 voor de jaren 2023 tot en met 2027 (beleidsdoel 3-1)

Als provincie willen we lokale initiatieven in de energietransitie stimuleren en is in het omgevingsbeleid van 2022 vastgelegd dat we streven naar 50% lokaal eigendom van nieuwe energieprojecten. Met de subsidieregeling Lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023 stimuleren we lokale initiatieven en geven we ze een gelijkwaardiger positie in de energietransitie ten opzichte van gevestigde partijen. Daarnaast verhogen we het aantal hernieuwbare energieprojecten in de provincie, wat bijdraagt aan CO2-reductie en de transitie naar duurzame bronnen. Ten slotte zorgen we met de regeling dat er meer samengewerkt wordt tussen het maatschappelijk middenveld, bewoners en overheden én bevorderen we het draagvlak in de energietransitie. Het gaat hierbij om een ophoging van het subsidieplafond voor de subsidieregeling Lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023. Met de voorjaarsnota 2023 is reeds een subsidieplafond vastgesteld € 250.000. Met deze ophoging voor een bedrag van € 2.000.000 wordt het totale subsidieplafond hiermee € 2.250.000 voor 2023 tot en met 2027. De dekking van deze subsidieregeling vindt plaats uit de bestaande exploitatiemiddelen van beleidsdoel 3.1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening, in het jaar 2023 tot en met 2027. Voor het subsidieplafond voor de jaren daarna dient, indien bestuurlijk gewenst, een nieuw subsidieplafond te worden vastgesteld.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 3-1-2 Samenwerken en bevorderen draagvlak in de energietransitie. Dit draagt bij aan het nastreven van een gelijkwaardiger positie voor lokale energie-initiatieven, aan de reductie van de uitstoot van broeikasgassen en aan meer duurzame energie.

Het is de intentie om lokale initiatieven in de energietransitie te stimuleren, te professionaliseren en het aantal projecten te verhogen. Van 2017 tot en met 31-12-2021 was de subsidieregeling Lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2017 operationeel. Deze subsidieregeling heeft de opstart en realisatie van collectieve energieproject in Zuid-Holland flink bevorderd. Na afloop hiervan is overgeschakeld op een bijdrage van de provincie Zuid-Holland aan het ontwikkelfonds en aan kennisdeling en ondersteuning via Energie Samen Zuid-Holland, er blijkt echter nog steeds behoefte te zijn aan meer ondersteuning in de vorm van een subsidie voor projecten.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 2.250.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.93 Subsidieregeling zonnig Zuid-Holland het plafond van € 3.000.000 te verhogen met € 500.000 naar een bedrag van € 3.500.000 voor de jaren 2020 tot en met 2024 (beleidsdoel 3-1)

Met deze subsidieregeling stimuleert de provincie dubbel ruimtegebruik voor het opwekken van zonne-energie. Zo dragen we bij aan het vergroten van de hoeveelheid duurzame energie die opgewekt wordt. We kiezen voor een bijdrage aan de onrendabele top van PV-panelen op daken, waterbassins en parkeerterreinen, om het landschap van Zuid-Holland zoveel mogelijk te ontzien.

Het subsidieplafond wordt met € 500.000 verhoogd. Dit gaan we doen omdat we de regeling Zonnig Zuid-Holland met een jaar gaan verlengen wegens succes. Deze € 500.000 zal na instemming van PS met de begroting 2024 worden gedekt met nieuw budget van € 500.000 voor het begrotingsjaar 2024 voor beleidsdoel 3-1 Schone en duurzame elektriciteitsvoorziening. We zien een hoog aantal aanvragen, bovendien wordt een stijgende aantal aanvragen op het onderdeel waterbassins en parkeerterreinen verwacht. We zien veel aanvragen in de pijplijn.

De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland maakt onderdeel uit van het Aanvalsplan zon.

De maatschappelijke baten zijn: een bijdrage aan beleidsprestatie 3-1-1 Duurzame en ruimtelijk passende elektriciteitsvoorziening. Dit draagt bij aan meer duurzame energieopwekking in de vorm van zon op daken en andere objecten (dubbel ruimtegebruik). Volgens provinciaal beleid en de zonneladder is dit een zeer gewenste vorm van duurzame energie-opwekking.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Het gaat hier om veel verschillende projecten van verschillende omvang, die een bijdrage nodig hebben wegens “meerkosten”. Meerkosten zijn bijvoorbeeld aanpassing van constructie die niet geschikt blijkt te zijn om zonnepanelen te kunnen dragen, asbestverwijdering, of kosten die gemaakt worden voor een constructie boven een waterbassin of parkeerterrein.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 3.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland			2.100.000	2.100.000
4.1	BlueCity t.b.v. trainingen	50.000			
4.1	Stichting Technologisch Centrum Ypenburg t.b.v. het ontwikkelen van haar netwerk	100.000			
4.1	Stichting Greenport West-Holland	150.000		170.000	170.000
4.1	Stichting Greenport Aalsmeer	75.000		85.000	85.000
4.1	Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek	100.000		100.000	100.000
4.1	Stichting Greenport regio Boskoop	100.000		100.000	100.000
4.1	Stichting Greenport West-Holland (innovatiepact)	100.000		100.000	100.000
4.1	Stichting Greenports Nederland	125.000		125.000	125.000
4.1	Erasmus MC Rotterdam t.b.v. incubatorprogramma	400.000			
4.1	Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus	327.750			
4.1	Stichting NL Space Explorers t.b.v. ASE ruimtevaartcongres 2023-2024	100.000			
4.1	Economic Board Zuid-Holland t.b.v. het versterken en vernieuwen van de regionale economie			650.000	650.000
4.2	Stichting Werklandschappen van de Toekomst t.b.v. programma Werklandschappen van de toekomst	1.511.000			
4.3	Erfgoedhuis Zuid-Holland	2.168.166	2.138.166	125.399	2.263.565
4.3	Stichting molenviergang Aarlanderveen	28.000	27.584	1.214	28.495
4.3	Kunstgebouw	1.745.406	1.745.406	76.798	1.822.204

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
4.3	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	41.350	41.350	1.819	43.169
4.3	Zuid-Hollandse Popunie	171.291	171.291	7.537	178.828
4.3	Bevrijdingsfestival	57.343	27.343	1.203	28.546
4.3	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	335.166	335.166	14.747	349.913
4.3	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.000	20.000		20.000
4.3	Probiblio	5.192.923	5.192.923	228.488	5.421.411
4.3	Het Kunstgebouw t.b.v. themafonds cultuurparticipatie	16.000			
4.3	Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF) t.b.v. het op te richten themafonds cultuurparticipatie Zuid-Holland	124.000			
4.3	Rijnlandse Molenstichting t.b.v. overdracht molendriegang Stompwijk	800.000			
Totaal		13.838.395	9.699.229	3.887.205	13.586.131

Toelichting begrotingssubsidies 2024

De begrotingssubsidie aan InnovationQuarter t.b.v. het duurzaam versterken van de economische structuur voor een bedrag van € 2.100.000 (beleidsdoel 4-1)

Voor het duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland ofwel het InnovationQuarter onontbeerlijk.

De taken van het InnovationQuarter zijn:

- Het opzetten van samenwerkingen tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden, met als doel om innovaties te versnellen en nieuwe business te realiseren (Innoveren);
- Het investeren in startende en snel groeiende innovatieve bedrijven in Zuid-Holland (Investeren);
- Het aantrekken van buitenlandse ondernemers naar Zuid-Holland en het ondersteunen van ondernemers in Zuid-Holland die internationaal willen groeien (Internationaliseren).

Dekking van de subsidie vindt plaats via reeds aanwezig budget 2024 in beleidsprestatie 4-1-1 innovatieve economie stimuleren.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland voor een bedrag van € 170.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport West-Holland € 170.000 per jaar ter beschikking, vanwege het grote aantal netwerkpartners en de verschillende deelakkoorden die via de Greenport in het netwerk gesloten zijn. De

subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking wordt gevonden in het budget van beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 170.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Aalsmeer voor een bedrag van € 85.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de netwerkversterking van de Greenport Aalsmeer, €85.000 per jaar ter beschikking. Dit bedrag ligt lager dan een vergelijkbaar netwerk vanwege de omvang van het netwerk en het feit dat deze Greenport niet geheel binnen de provinciegrenzen van Zuid-Holland gelegen is. De provincie Noord-Holland draagt, buiten onze bijdrage, ook bij aan de netwerkversterking voor deze Greenport. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 85.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Duin- en Bollenstreek € 100.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk. De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking wordt gevonden in het budget van beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport regio Boskoop voor een bedrag van € 100.000

(beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Boskoop € 100.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk.

De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4.1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking wordt gevonden in het budget van beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland (innovatiepact) voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

Op 2 februari 2018 is het Innovatiepact van de stichting Greenport West-Holland ondertekend door een groot aantal ondernemers, overheden, onderwijsinstellingen en onderzoeksorganisaties. Daarmee spreken ze uit actief mee te werken aan het bereiken van doorbraken in de volgende onderwerpen: Gezondheid en geluk, Circulaire economie, Emissieloos produceren, Smart ketens en Innovatiehuis. De ambitie van de partijen is om het meest toonaangevende internationale tuinbouwcluster ter wereld te blijven als internationaal knooppunt voor technologische en businessinnovatie: Feeding & Greening the Mega cities. Met deze subsidie worden de kosten voor het programmamanagement gedekt dat uitvoering geeft aan het innovatiepact.

De subsidie voor Greenports draagt bij aan beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. Dekking wordt gevonden in het budget van beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. De maatschappelijke baten zijn:

- Economische clusters en innovatief MKB faciliteren
- Programma's voor duurzame innovatie, kennisontwikkeling en ondersteuning projecten
- Participeren in innoverende samenwerkingsverbanden
- Kaders stellen, uitvoeren en de provincie vertegenwoordigen ten behoeve van energie

De maatschappelijke baten dragen bij aan beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenports Nederland voor een bedrag van € 125.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering

en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transitie tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid-Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van Greenports Nederland € 125.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk en vanwege het feit dat dit netwerk recent opgericht is en de opstartfase meer inspanning vergt. Dekking wordt gevonden in het budget van beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de Greenports. Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 125.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Economic Board Zuid-Holland t.b.v. het versterken en vernieuwen van de regionale economie voor een bedrag van € 650.000 (beleidsdoel 4-1)

Nederland staat voor zeer grote maatschappelijke en economische uitdagingen. Zuid-Holland is een van de motoren van de Nederlandse economie. De regio heeft veel potentie en heeft een sleutelrol in de grote transitie waar Nederland voor staat. De Economic Board Zuid-Holland (EBZ) is een bestuurlijk netwerk en bestaat uit veel van de belangrijkste spelers uit de Zuid-Hollandse economie, bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid. Samen zetten de boardleden zich in voor het vernieuwen, verduurzamen en versterken van de Zuid-Hollandse economie en het vestigingsklimaat in onze regio. Dit doen ze door middel van netwerkkracht, denkkracht, ontwikkelingskracht en lobbykracht. De provincie ziet de EBZ als essentieel instrument voor het versterken en vernieuwen van de regionale economie. Daarom verstrekt zij al een reeks van jaren een vaste subsidie aan de EBZ-organisatie. Deze subsidie wordt verlengd voor het jaar 2024 en zal vanaf dan ook de vaste jaarlijkse bijdrage voor de ondersteuning die EBZ biedt in het Human Capital programma bevatten (0,4 mln. t/m 2023 liep dit laatste via InnovationQuarter): de EBZ biedt haar faciliteiten en regulier gebruik van de gehuurde kantoorruimte aan het Human Capital team van de provincie. Het secretariaat van de EBZ is ondergebracht bij InnovationQuarter. Dekking van de subsidie vindt plaats via reeds aanwezig budget 2024 in beleidsprestatie 4-1-1 innovatieve economie stimuleren.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 650.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Erfgoedhuis Zuid-Holland van € 2.138.166 te verhogen met € 125.399 naar een bedrag van € 2.263.565 (beleidsdoel 4-3)

Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie voor de uitvoering van haar cultureel erfgoedbeleid. Activiteiten zijn onder andere ondersteuning bij erfgoedlijnen in Zuid-Holland, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en advisering van gemeenten over hun wettelijke erfgoedtaken bij de ontwikkeling van immaterieel erfgoed en bij het project voor digitalisering van erfgoed. Beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving.

Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 2.138.166 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 125.399, dit is inclusief de indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Clustering van uitvoeringstaken op het gebied van cultuur en erfgoed bij één organisatie draagt bij aan effectiviteit en efficiency van de beleidsuitvoering.

Er zijn alternatieven overwogen. Echter het is geen wettelijke taak van de provincie, wel wordt er grote waarde aan deze 2e lijnorganisatie gehecht. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.263.565 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting molenviergang Aarlanderveen van € 27.584 te verhogen met € 1.214 naar een bedrag van € 28.495 (beleidsdoel 4-3)

De molenviergang in Aarlanderveen is de laatste nog daadwerkelijk functionerende molengroep ter wereld. De vier molens vormen tezamen een zogenaamde getrapte bemaling, waarbij iedere molen afzonderlijk het water een niveau hoger opmaakt. Op die manier wordt het waterpeil in de Drooggemaakte Polder aan de Westzijde van Aarlanderveen hoofdzakelijk op windkracht gereguleerd. Sinds 1962 zijn het Hoogheemraadschap van Rijnland, de gemeente Alphen a/d Rijn en de provincie Zuid-Holland ten opzichte van elkaar verplichtingen aangegaan ter bevordering van de instandhouding van het molencolplex. De afspraken zijn vastgelegd in een convenant, dat eens per 10 jaar opnieuw wordt afgesloten. Dit gebeurde voor het laatst in 2015. Hierin is Stichting Molenviergang Aarlanderveen aangewezen om het dagelijkse beheer, het onderhoud en de restauratie van de molens en de bijgebouwen te verzorgen en daarbij optimaal gebruik te maken van reguliere subsidiemogelijkheden. De verplichtingen van de drie convenanthouders hebben betrekking op het dagelijkse beheer en de afdekking van het jaarlijkse exploitatietekort van de stichting, evenals participatie in het bestuur van laatstgenoemde. In het convenant is opgenomen dat de provincie Zuid-Holland met ingang van 2015 jaarlijks aan de stichting 50% van het goedgekeurde exploitatietekort tot een maximum van € 21.200 per jaar (prijspeil 2015) vergoedt. Dit bedrag wordt aangepast met een percentage in overeenstemming met de consumentenprijsindex (CPI) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (basis 2015 = 100). Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 27.584 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 1.214, dit betreft indexatie van 4,4%. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare structurele middelen 2024 van beleidsdoel 4.3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-1 Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed en toerisme in balans met de omgeving. Dit draagt bij aan de instandhouding van de molenviergang in Aarlanderveen. Door het financieel ondersteunen van de stichting door middel van het beschikbaar stellen van een boekjaarsubsidie stelt de provincie de stichting in staat om de molens in goede en functionele staat te houden. Hiermee wordt geborgd dat de molens hun bemalingstaak kunnen blijven uitoefenen en hebben ze een grote landschappelijke en educatieve waarde als laatste voorbeeld van een molengroep die een polder op windkracht bemaalt. De stichting zorgt voor openstelling van en draagvlak voor de molens, hetgeen bijdraagt aan een aantrekkelijk leef- en vestigingsklimaat t.b.v. een concurrerend Zuid-Holland.

Er zijn alternatieven overwogen. De samenwerking van de drie convenantpartners is sinds 1962 een feit en vanaf 2015 is het huidige convenant van kracht. Dit wordt in 2023 opnieuw geëvalueerd en vanuit de provincie is er vooralsnog geen reden om de samenwerking na 2023 te beëindigen. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het lokaal organiseren van het molenbehoud, in dit geval door middel van een uitvoerende stichting, effectief is. Echter, de stichting die louter draait op vrijwilligers, kan niet bestaan zonder de steun van de drie convenantpartners. Er kan daarom worden gesteld dat het ondersteunen middels opdrachtverstrekking geen optie blijkt te zijn. Subsidieverstrekking is een geschikte en effectieve manier gebleken om de instandhouding van de molenviergang te waarborgen.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 28.495 en deze op te nemen in de Begroting.

De begrotingssubsidie aan Het Kunstgebouw van € 1.745.406 te verhogen met € 76.798 naar een bedrag van € 1.822.204 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Kunstgebouw is de organisatie die voor de provincie gemeenten en onderwijs ondersteunt op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie. Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 1.745.406 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 76.798, dit betreft indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2024 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.822.204 en deze op te nemen in de Begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) van € 41.350 te verhogen met € 1.819 naar een bedrag van € 43.169 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. SEOP is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren in aanraking brengt met klassieke muziek en met name het symfonieorkest. Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 41.350 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 1.819, dit betreft indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2024 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 43.169 en deze op te nemen in de Begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie van € 171.291 te verhogen met € 7.537 naar een bedrag van € 178.828 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur.

Popunie ondersteunt (beginnende) popmuzikanten en het optreedklimaat in Zuid-Holland. Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 171.291 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 7.537, dit betreft indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2024 van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 178.828 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland van € 27.343 te verhogen met € 1.203 naar een bedrag van € 28.546 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bevrijdingsfestival Zuid-Holland is de provinciale organisatie die het bevrijdingsfestival organiseert in de provincie Zuid-Holland (elke provincie heeft een dergelijk festival) en die kinderen kennis laat maken via educatieprogramma's met vraagstukken rond vrijheid en wat vrijheid betekent. Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 27.343 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 1.203, dit betreft indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2024 voor dit subsidie binnen beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan: meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 28.546 en deze op te nemen in de Begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland van € 335.166 te verhogen met € 14.747 naar een bedrag van € 349.913 (beleidsdoel 4-3)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Jeugdtheaterhuis is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren kennis laat maken met theater, zowel binnenschools als buitenschools. Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 335.166 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 14.747, dit betreft indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Meer kinderen en jongeren in aanraking laten komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 349.913 en deze op te nemen in de Begroting.

De begrotingssubsidie aan Probiblio van € 5.192.923 te verhogen met € 228.488 naar een bedrag van € 5.421.411 (beleidsdoel 4-3)

De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland door middel van een boekjaarsubsidie aan de Provinciale Ondersteuningsinstelling Probiblio. Provinciale ondersteuningsinstellingen zijn uit hoofde van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen verantwoordelijk voor onder andere distributie van fysieke werken door middel van interbibliothecair leenverkeer en het samen met andere partijen ontwikkelen van innovaties voor lokale bibliotheken. Beleidsprestatie 4-3-3 versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Met de Kadernota 2024 is een bedrag van € 5.192.923 vastgesteld. Met de Begroting 2024 wordt de subsidie verhoogd met € 228.488, dit betreft indexatie van 4,4%.

Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4.3 Erfgoed, cultuur en toerisme.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-3-3 Versterken cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan de zoektocht van Zuid-Hollandse inwoners naar kennis, informatie en cultuur.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening definieert provinciale ondersteuningsinstellingen als volgt: in overwegende mate door één of meer provincies gesubsidieerde of in stand gehouden voorziening die een pakket aan ondersteunende activiteiten biedt voor de lokale bibliotheken in de desbetreffende provincie of provincies. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 5.421.411 en deze op te nemen in de Begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
4.1	1.6.65	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	14.080.000			
4.1	1.6.86	Subsidieregeling Campussen Zuid-Holland	1.500.000			
4.1	1.6.64	Subsidieregeling Cofinanciering EFRO Zuid-Holland (interreg)	1.550.000			1.550.000
4.1	1.6.85	Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	1.500.000		1.000.000	1.000.000
4.1	1.6.103	Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	1.800.000			
4.1	1.6.112	Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	1.000.000		1.000.000	1.000.000
4.1	1.6.113	Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	2.300.000			
4.2	1.6.89	Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	8.800.000			8.800.000
4.2	1.6.100	Subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland	3.000.000		2.000.000	2.000.000
4.2	1.6.82	Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	500.000		350.000	350.000
4.2	1.6.47	Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland 2017	500.000		500.000	500.000
4.3	1.6.36	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	3.600.000	4.200.000		4.200.000
4.3	1.6.90	Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	2.450.000	3.823.471		3.823.471
4.3	1.6.46	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	590.000	4.590.000		4.590.000
4.3	1.6.102	Subsidieregeling toerisme provincie Zuid-Holland 2020	500.000	500.000		500.000
Totaal			43.670.000	13.113.471	4.850.000	28.313.471

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.85 Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland (RNIZ) een subsidieplafond voor een bedrag van € 1.000.000 (beleidsdoel 4.1)

Innovatieve netwerken zijn een belangrijke schakel in het Zuid-Hollandse innovatie-ecosysteem. Met de Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland wil de provincie het organiserend vermogen van deze innovatieve economische clusters en hun onderlinge verbondenheid versterken, teneinde

- de innovatiekracht van het innovatie-ecosysteem te vergroten,

- kennisdisseminatie en – valorisatie te stimuleren,
- samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen en bedrijven te versterken en
- kennis voor de provinciale opgaves te ontsluiten en centreren.

De dekking vindt plaats in Ambitie 4, beleidsdoel 4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal, uit reeds aanwezig budget.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie stimuleren. Dit draagt bij aan een beter innovatieklimaat en aan verhoogde kennisdisseminatie en -valorisatie.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 1.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.112 Subsidieregeling circulair Zuid-Holland een plafond voor een bedrag van € 1.000.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert via haar coalitieakkoord en de strategische nota Samen Versnellen de ontwikkeling van een circulaire economie in de regio. In de uitwerking hiervan staat een reeks instrumenten ter beschikking, passend bij de transitieaanpak. Onderdeel daarbinnen is een subsidieregeling voor betrokken partijen, de koplopers uit de maatschappij en ondernemers uit het bedrijfsleven.

Doel van deze subsidieregeling is om circulaire doorbraakprojecten te stimuleren: doorbraakprojecten die de beoogde fundamentele systeemverandering op circulair gebied in de praktijk gaan toepassen. Daarnaast maakt de Subsidieregeling ook mogelijk om pilots en coalitievorming in netwerken te subsidiëren. Hierdoor kunnen alle circulaire innovaties worden gesubsidieerd in de beginfase van de innovatiecurve (ontdekken en ontwikkelen). Dekking is aanwezig in de huidige budgetten die in de periode 2023-2024 voor het onderwerp Circulair zijn opgenomen in de begroting van de provincie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-5 Circulaire economie stimuleren. Dit draagt bij aan de transitie naar een circulair Zuid-Holland en het innovatiesysteem voor doorbraakinnovaties.

Subsidie is het geëigende instrument, aangezien de provincie activiteiten die verband houden met circulaire doorbraakprojecten wenst te stimuleren. Hiertegenover staat er geen tegenprestatie in de vorm van een levering, verlening van diensten of verrichten van werken zoals bij een opdrachtverlening.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op € 1.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.100 Subsidieregeling verduurzaming bedrijventerreinen Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 2.000.000 (beleidsdoel 4-2)

Met de subsidieregeling Verduurzaming bedrijventerreinen draagt de provincie bij aan het behalen van de doelstellingen die verwoord zijn in de “Bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland 2020” die op 1 september 2020 door GS is vastgesteld en op 30 september 2020 in de Statencommissie RWE is besproken. Sinds 2018 heeft de provincie ingezet op de transitie naar nieuwe vormen van energie op bedrijventerreinen. De regeling is in 2018 en 2019 succesvol geweest. Verlenging van de periode is gerealiseerd t/m het einde van de huidige coalitie. Vanaf het jaar 2021 wordt de regeling toegepast voor bredere duurzame maatregelen (energie, klimaatadaptatie, biodiversiteit) en is in de loop van 2021 de regeling inhoudelijk verder uitgebreid met maatregelen voor een circulaire aanpak. Voor het jaar 2024 wordt een plafond van 2 mln gevraagd. Dekking vindt plaats in Ambitie 4, beleidsdoel 4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat. De middelen waren al eerder in de begroting opgenomen. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit. Dit draagt bij aan een beter vestigingsklimaat voor bedrijven en instellingen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 2.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.82 Subsidieregeling planvorming detailhandel Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 350.000 (beleidsdoel 4-2)

Zuid-Holland is een provincie waar mensen met plezier wonen, werken en recreëren. Aantrekkelijke winkel- en centrumgebieden zijn erg belangrijk voor een goed woon-, werk- en leefklimaat. Door bijvoorbeeld de opkomst van internet winkelen en demografische ontwikkelingen functioneren niet alle winkel- en centrumgebieden naar behoren. In sommige gevallen nemen de kwaliteit en aantrekkelijkheid af. De Coronapandemie heeft de problematiek van de fysieke winkels en toename van leegstand in de centra alleen nog maar versterkt.

Geconstateerd is dat de vraagstukken rond detailhandel en vitaal houden van centra zo omvangrijk zijn dat dit niet alleen met inzet van het ruimtelijk instrumentarium of door inzet van een enkele partij opgelost kan worden. De provincie Zuid-Holland heeft daarom in 2018 de 'Subsidieregeling planvorming detailhandel Zuid-Holland' opgesteld waarmee de kwaliteit en het functioneren van winkel- en centrumgebieden kan worden verhoogd. Met deze subsidieregeling ondersteunt de provincie externe partijen bij de aanpak van dit vraagstuk. Gemeenten, winkeliers- en ondernemersverenigingen en stichtingen kunnen subsidie aanvragen voor activiteiten die zijn gericht op het verhogen en verbeteren van de onderlinge samenwerking van ondernemers en winkeliers, vooronderzoek voor het oprichten van een Bedrijven Investeringszone, haalbaarheidsonderzoek om tot compactere winkelgebieden te komen en verspreid aanbod te saneren of het laten opstellen van een sterke-zwakke analyse voor een winkel- en centrumgebied. Sinds 2020 kunnen ook maatregelen gericht op uitvoering, zoals het aanstellen van een transformatiemanager, met deze subsidieregeling worden gefinancierd. Dekking voor deze subsidieregeling vindt plaats via reeds aanwezig budget in begrotingsdoel 4-2 Creëren van en rijk vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit. Dit draagt bij aan een rijk vestigingsklimaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 350.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.47 Subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland een plafond voor het bedrag van € 500.000 (beleidsdoel 4-2)

Met de subsidieregeling planvorming bedrijventerreinen draagt de provincie bij aan het behalen van de doelstellingen die verwoord zijn in de "Bedrijventerreinenstrategie Zuid-Holland 2020" die op 1 september 2020 door GS is vastgesteld en op 30 september 2020 in de Statencommissie RWE is besproken. Doel van de regeling is het verhogen van de organisatiegraad op bedrijventerreinen en het ondersteunen van collectieve initiatieven op de bedrijventerreinen, om daarmee de kwaliteit van bedrijventerreinen te verhogen en te behouden. En zo bij te dragen aan een aantrekkelijke woon- en werkomgeving. Dekking voor deze subsidieregeling vindt plaats via reeds aanwezig budget in begrotingsdoel 4-2 Creëren van en rijk vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-1 Voldoende werklocaties op de juiste plek van de juiste kwaliteit. Dit draagt bij aan een rijk vestigingsklimaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan provinciale staten om het plafond vast te stellen op € 500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	800.000	800.000		800.000
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst	121.000		121.000	121.000
5.1	Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon t.b.v. realisatie en beheer	3.500.000	1.600.000	700.000	2.300.000
5.1	Agrarische Natuurvereniging Vockestaert t.b.v. Weidevogelcompensatie N223 Duurzaam Veilig Fase 3B	51.519			
5.1	Louis Bolk instituut t.b.v. Kieviten en bouwland	800.000			
5.1	Vereniging Natuurmonumenten t.b.v. peilscheidingen Nieuwkoopse plassen-Meijegraslanden			185.489	185.489
5.2	Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur	120.000		60.000	60.000
5.2	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project Boeren bij Hoogwater	629.919			
5.2	Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden t.b.v. Project IBP Boer aan het Roer	40.000			
5.2	LTO Noord t.b.v. Boeren met Toekomst in polder Aarlanderveen	137.725			
5.2	Nationaal Kenniscentrum Bodemdaling en Fundering	96.400			
5.3	Gemeente Westland t.b.v. toezicht en beheer Zandmotor	100.000	100.000	18.912	118.912
5.3	stichting Nieuw-Holland t.b.v. Zuid-Hollands kust initiatief verkenningfase	100.000			
5.3	Coöperatie Nature Water U.A. t.b.v. Project Coastar Waterbank Westland locatie Hooghe Beer	300.000			
5.3	Stichting Wageningen Research (WUR) t.b.v. realisatie van de KRW-doelen	25.000			
Totaal		6.821.563	2.500.000	1.085.401	3.585.401

Toelichting begrotingssubsidies 2024

De begrotingssubsidie aan Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst voor een bedrag van € 121.000 (beleidsdoel 5-1)

De duinen en de andere natuurgebieden vormen de kern van Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD). De open ruimten in het gebied, de hoge biodiversiteit en het spectaculaire landschap geven het Nationaal Park identiteit. De kustverdediging en het duinwater waar drinkwater van wordt gemaakt, zijn deel van het fundament waarop zich een bloeiende economie heeft kunnen ontwikkelen. Dat fundament wordt versterkt door de kustplaatsen, de riviermonden met hun havens, en de strandwallen en -vlakten, waar de buitenplaatsen en de groente- en bloembollencultuur tot bloei konden komen. Al deze elementen maken Hollandse Duinen tot een park dat duurzame bescherming verdient én krijgt. De Provincie Zuid-Holland werkt met haar partners samen aan de uitwerking van het Nationaal Park Hollandse Duinen. Het kernteam wordt gevormd door: Dunea, Staatsbosbeheer, Gemeente Den Haag, de Hoogheemraadschappen van Delfland & Rijnland en de Provincie Zuid-Holland. Om de samenwerking concreet vorm te geven is in 2020 een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) afgesloten die loopt tot en met 2023. Voor 2024 wordt een nieuwe SOK opgesteld. Een bijdrage van PZH wordt hierin wederom voorzien om de samenwerking binnen NPHD structureel verder vorm te geven. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Nationale Parken onder beleidsprestatie 5-1-1 Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het versterken van de bestaande natuurgebieden (natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland) binnen het Nationaal park. Daarnaast zet het Nationaal park in op 'natuurinclusieve' ontwikkeling van andere functies binnen haar parkgrenzen en is NPHD een belangrijke partner in het ZH-PLG Kust en Duinen gebied.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie een bijdrage levert aan de samenwerkingsovereenkomst en daarmee aan de werkorganisatie NPHD, is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 121.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon t.b.v. realisatie en beheer van € 1.600.000 te verhogen met € 700.000 naar een bedrag van € 2.300.000 (beleidsdoel 5-1)

De provincie heeft in 2006 van het Rijk in het kader van de Planologische Kern Beslissing Project Mainport Rotterdam (o.a. de 2e Maasvlakte) de opdracht gekregen om een circa 600 hectare groot natuur- en recreatiegebied in de gemeente Albrandswaard te ontwikkelen: het Buitenland van Rhooon. De provincie heeft daartoe een taakstellend geïndexeerd budget van het Rijk ter beschikking gesteld gekregen. Het in 2018 door GS vastgestelde Streefbeeld Buitenland van Rhooon is het kader voor de inrichtings- en beheermaatregelen, waarbij de realisering van hoogwaardige akkernatuur centraal staat. Middels een samenwerkingsovereenkomst (SOK) is afgesproken dat de Gebiedscoöperatie Buitenland van Rhooon (GC) de maatregelen uitvoert. Dit betekent dat de GC zowel lijnvormige natuurstructuren (brede natuurvriendelijke oevers, heggen, bomendijken, akkerranden etc.) als vlakvormige elementen realiseert (hoogstamboomgaarden, bloemrijke graslanden, florarijke akkers en vogelakkers). De natuurstructuren en -elementen worden verweven met percelen met natuur inclusieve landbouw en beleefbaar gemaakt door een netwerk van wandel- en fietspaden en diverse kleinschalige recreatieve voorzieningen. Eind 2026 moeten de inrichting zijn afgerond. In de SOK is bepaald dat de GC jaarlijks een subsidie kan aanvragen ten behoeve van de Streefbeeld-maatregelen. De subsidie 2024 is bedoeld voor de aanleg en beheer van de natuurmaatregelen, de landbouwmaatregelen (waaronder versterken regionale afzet en terugdringen gewasbeschermingsmiddelen), advies en begeleiding natuur inclusieve landbouw, recreatiemaatregelen, beheer belevingsplekken & struinroutes en monitoring, inclusief de bijbehorende advies- en organisatiekosten. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor in Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan de versterking van populaties van kwetsbare akkervogels en akkerflora en aan een robuuste buffer van het aangrenzende Natura 2000-gebied Oude Maas.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Met het aangaan van de SOK heeft de provincie echter gekozen voor de gebiedscoöperatie als uitvoerende partij. Subsidie is gebleken hiervoor de enige optie te zijn.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.300.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Vereniging Natuurmonumenten t.b.v. peilscheidingen Nieuwkoopse plassen-Meijegraslanden voor een bedrag van € 185.489 (beleidsdoel 5-1)

Indien PS instemmen met dit onderdeel van de begroting zal er subsidie verstrekt worden ten behoeve van de instandhouding (beheer en onderhoud) van twee peilscheidingen. Deze peilscheidingen zorgen ervoor dat het omliggend (agrarisch/natuur/woningen) gebied geen wateroverlast ondervindt ten gevolge van het hogere peil in de natuurterreinen (Nieuwkoopse Plassen/Meijegraslanden). Deze subsidie betreft de instandhouding voor een periode van 8 jaar na afloop van de nazorgfase (van 2 jaar) voor het op extra hoogte houden van de peilscheidingen. Deze instandhouding valt buiten het standaard regime van beheervergoedingen en komt voort uit afspraken die door de Provincie Zuid-Holland zijn gemaakt met de Stuurgroep Veenweiden Gouwe-Wiericke. Met deze subsidie worden, indien nodig, de peilscheidingen op hoogte gehouden door de eigenaar (Natuurmonumenten).

De middelen voor deze begroting zijn opgenomen als onder :

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland, Beleidsprestatie 5.1 Gezonde Natuur.

De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor faunabeheer in Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur . Dit draagt bij aan de realisatie van de natuurdoelen zoals opgenomen in het Natura 2000 beheerplan voor Nieuwkoopse Plassen en de Haeck. Met deze maatregel wordt zekerheid geboden aan betrokken stakeholders in het gebied omtrent het voorkomen van wateroverlast a.g.v. natuurinrichting.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. De reden hiervan schuilt in het feit dat Natuurmonument de (enige) eigenaar van de peilscheiding is en Provincie, na financiering van de te maken kosten, géén eigenaar van het verkregen goed/of de verleende dienst wordt.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 185.489 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Coöperatie Hoeve Biesland BA t.b.v. Boeren voor Natuur voor een bedrag van € 60.000 (beleidsdoel 5-2)

Het betreft een meerjarige subsidie voor het uitvoeren van een natuur inclusief agrarisch beheer in polder Biesland in de gemeente Pijnacker. Het bedrijf Hoeve Biesland werkt met een gesloten mineralenbalans. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Boeren voor natuur in Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw. De subsidie draagt bij aan het vergroten van de biodiversiteit in het landelijk gebied door de toepassing van een gesloten mineralenbalans bij het bedrijf.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De subsidie heeft betrekking op een langjarige pilot welke in 2007 is gestart en waarmee de mogelijkheden worden onderzocht om een inverdienmodel te ontwikkelen voor natuur inclusieve landbouw.

De pilot is in 2022 geëvalueerd. Resultaat hiervan is dat de subsidie wordt afgebouwd.

Het jaar 2024 wordt gezien als overbruggingsjaar. In dit jaar is het subsidiebedrag naar beneden bijgesteld.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 60.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Westland t.b.v. toezicht en beheer zandmotor van € 100.000 te verhogen met € 18.912 naar een bedrag van € 118.912 (beleidsdoel 5-3)

In het kader van de Samenwerkingsovereenkomst Strandbewaking en Toezicht Zandmotor die eind 2021 afliep, werden zowel exploitatie – als investeringskosten van twee reddingsbrigades actief op de zandmotor gesubsidieerd (met tussenkomst van de gemeente Westland) uit het daarvoor beschikbare Beheerbudget, zoals na aanleg van de zandmotor gevuld door RWS en de provincie. De uitvoering van strandbewaking is echter geen primaire/wettelijke taak van de provincie. Vanaf 2022 wordt de subsidie voor de reddingsbrigades daarom geleidelijk afgebouwd, waarbij door de provincie alleen nog de exploitatiekosten van de twee betrokken reddingsbrigades worden vergoed. Dit voor een bedrag van maximaal € 100.000 per jaar uit het door de provincie aangevulde Beheerbudget onder 5.3 Leven met water. Het is dan aan de gemeente om te bepalen of en hoeveel zij bijdraagt in evt. investeringskosten van de reddingsbrigades op de zandmotor. Het voor 2022 en 2023 vastgestelde subsidieplafond bedraagt € 100.000. Vanwege de verwachte hoge inflatiecijfers in 2023 en 2024 is het voorstel om het subsidieplafond voor 2024 te indexeren vanaf 2022. De dekking wordt gevonden in de bestaande budgetten in beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid . Dit draagt bij aan strand- en zwemveiligheid op/bij de zandmotor.

De provincie doet dit voor de veiligheid van alle strandgasten. Hiermee dient het een algemeen doel. De provincie is geen eigenaar van het strand en wordt ook geen eigenaar van het strand. Gelet op de hiervoor genoemde punten is subsidie het geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 118.912 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
5.1	1.6.21	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL)	46.596.000		13.500.000	13.500.000
5.1	1.6.68	Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	107.792.000		29.190.000	29.190.000
5.1	1.6.119	Subsidieregeling natuurmaatregelen Zuid-Holland 2023-2025	7.670.000			7.670.000
5.1, 5.2, 7.1 en 7.2	1.6.76	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	13.745.000		5.215.000	5.215.000
5.2		Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	21.000.000		23.000.000	23.000.000
Totaal			196.803.000		70.905.000	78.575.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.21 Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) een subsidieplafond van € 13.500.000 (beleidsdoel 5-1)

Voor het behoud van de biodiversiteit in Zuid-Holland werkt de provincie Zuid-Holland aan de realisatie en behoud van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Voor het realiseren van natuur middels zelfrealisatie door eigenaren van agrarische grond bestaat de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Zuid-Holland 2013. De zogenaamde zelfrealisator krijgt dan een subsidie voor de waardedaling van de grond als gevolg van de functieverandering naar natuur en voor de inrichtingsmaatregelen. Ook kunnen kwaliteitsimpulsen van reeds bestaande natuurgebieden via deze subsidieregeling gefinancierd worden.

De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande budgetten welke in de begroting zijn opgenomen in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert voor de provincie de subsidieregeling uit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van natuurgebieden en landschappen waardoor de biodiversiteit niet meer achteruit gaat.

Subsidie is het meest geëigende instrumenten. De subsidieregeling is gebaseerd op een landelijke modelregeling die alle provincies gebruiken. Bij het bepalen op landelijk niveau is de afweging destijds gedaan. Voor het financieren van deze activiteiten is een overheidsopdracht niet het geëigende instrument, aangezien er geen prestatie aan de Provincie zelf wordt geleverd. Het betreft hier het stimuleren van deze activiteiten ten behoeve van natuur.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 13.500.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.68 Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016 een hoofdsubsidieplafond van € 29.190.000 (beleidsdoel 5-1)

Voor hoofdstuk 2 Natuur- en landschapsbeheer een deelplafond van € 20.190.000.

Veel natuurwaarden zijn afhankelijk van een bepaalde vorm van beheer, zoals begrazing, maaien of het verwijderen van houtige vegetatie. Het beheer wordt uitgevoerd door diverse terreinbeheerders, particulieren en andere overheden. In een groot deel van het natuurnetwerk kunnen zij aanspraak maken op provinciale beheersubsidie vanuit de Subsidieregeling Natuur- en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016. De subsidie wordt verstrekt in tijdvakken van zes jaar. Niet iedere beheerder heeft hetzelfde aanvangsjaar van de subsidiebeschikking en daarmee loopt er jaarlijks een deel van de subsidiebeschikkingen af. Om het natuurbeheer te kunnen continueren wordt voor het areaal dat afloopt wederom subsidie opengesteld. Daarnaast kan een beheerder voor nieuw gerealiseerde natuur ook beheersubsidie aanvragen.

De dekking wordt gevonden in doel 5.1 Gezonde Natuur. Op basis van het Natuurpact en de afspraken in het kader van het landelijke Programma Natuur komen er hiervoor middelen in het provinciefonds. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert voor de provincie de subsidieregeling uit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van natuurgebieden en landschappen waardoor biodiversiteit niet meer achteruit gaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De subsidieregeling is gebaseerd op een landelijke modelregeling. Provincies en natuurbeheerders hebben afgesproken de natuurbeheersubsidie zo uniform mogelijk uit te voeren. In het kader van het opstellen van de subsidieregeling zelf is al overwogen of subsidie het geëigende instrument is ten opzichte van het verlenen van een opdracht

Voor Hoofdstuk 3 Agrarisch natuur- en Landschapsbeheer een deelplafond van € 9.000.000.

Het agrarisch natuurbeheer geeft agrarische collectieven de mogelijkheid om met agrariërs beheerafspraken te maken ten behoeve van natuur, waterkwaliteit en klimaat. Vanaf 2023 is er een nieuw Europees Gemeenschappelijk Landbouw Beleid.

Het nieuwe Europese beleid richt zich op het ondersteunen van boeren die een omslag maken naar een duurzame bedrijfsvoering. Doelen die centraal staan zijn onder andere weide- en akkervogels, maatregelen ten behoeve van de waterkwaliteit of het klimaat. Er zijn ten opzichte van voorgaande jaren ook extra Europese middelen beschikbaar voor weidevogels, waterkwaliteit en klimaat.

De dekking wordt gevonden in beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur. Circa 65% van de middelen worden gedenkt vanuit het nieuwe Europese Gemeenschappelijke Landbouw Beleid, dat is verwoordt in het Nationaal Strategisch Plan. Daarnaast draagt het Ministerie van LNV bij voor maatregelen ten behoeve van het Aanvalsplan Grutto en cofinanciering waterschappen voor water en klimaatmaatregelen. De middelen voor de provinciale financiering ontvangt de provincie vanuit het Natuurpact / decentralisatieakkoord.

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) voert voor de provincie de subsidieregeling grotendeels uit. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van agrarische natuurgebieden en landschappen waardoor de biodiversiteit niet meer achteruit gaat.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De subsidieregeling is gebaseerd op een landelijke modelregeling. Provincies en (agrarische) natuurbeheerders hebben afgesproken de natuurbeheersubsidie zo uniform mogelijk uit te voeren. Alternatieven in de vorm van een overheidsopdracht zijn reeds afgewogen bij het opstellen van een subsidieregeling.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 29.190.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.76 Subsidieregeling groen Zuid-Holland 2016 een hoofdsubsidieplafond voor een bedrag van € 5.215.000 (beleidsdoel 5-1, 5-2 en 7-2); Deze hoofdplafond is als volgt verdeeld:

Voor § 2.1 Ganzenrustgebieden (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 130.000

Subsidie kan worden verleend voor het nalaten van de verjaging van beschermde inheemse ganzen in ganzenrustgebieden gedurende de periode van 1 november tot 1 april. De activiteit leidt tot een min of meer aaneengesloten ganzenrustgebied gedurende de periode 1 november tot 1 april. Het doel daarbij is verhoging van het aantal ongestoorde foerageermogelijkheden voor overwinterende beschermde inheemse ganzen in twee ganzenrustgebieden en het daarmee beperken van schade aan gewassen in andere gebieden. De subsidie wordt

financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Faunafonds ganzenrustgebieden in beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. De afweging is eerder gemaakt door deze paragraaf op te nemen in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.2 Agrarische structuurversterking voor de grondgebonden landbouw (beleidsdoel 5-2) een deelplafond van € 200.000

De urgentie van een toekomstbestendige landbouw is het afgelopen jaar, mede door het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), sterk toegenomen. Om een vitale en toekomstbestendige sector te behouden lijkt een ingrijpende verduurzaming van de landbouw en het landgebruik noodzakelijk. Kavelruil kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren. In lijn met de Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw is de subsidieregeling voor kavelruil (Subsidieparagraaf agrarische structuurversterking) in 2021 aangepast waardoor het beter is aangesloten op de ambities voor vitale landbouw en het versnellen van en opschalen naar kringlooplandbouw. Kavelruil is in deze regeling geen doel op zich maar een middel in de verduurzaming van de landbouw. Kavelruil is op die manier een middel in gebiedsprocessen waarbij ook andere doelen behaald moeten worden zoals verbetering biodiversiteit, waterkwaliteit, ontwikkeling weidevogelgebied en extensivering van de landbouw. Komende jaren worden gebiedsprocessen opgestart of voortgezet, we verwachten dat daarin kavelruil zal plaatsvinden. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor faunabeheer in Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. De afweging is gemaakt bij het opstellen en vaststellen van de paragraaf in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.6 Verwerving en inrichting ecologische verbindingen (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 1.500.000

Subsidie kan worden verleend voor het verwerven van grond en het inrichten van grond ten behoeve van de realisatie van ecologische verbindingen. Door het aanleggen van ecologische verbindingen worden verschillende gebieden van het Natuurnetwerk in Zuid-Holland met elkaar verbonden. Hierdoor kunnen dieren en planten nieuwe leefgebieden bereiken of bestaande populaties versterken. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor in Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. Dit draagt bij aan het behoud en ontwikkeling van natuur en biodiversiteit. Daarnaast kunnen meerdere belangen tegelijk in het geding zijn en een motivatie zijn om verbindingen aan te leggen, zoals:

- vergroten waterbergend vermogen,
- vergroten mogelijkheden voor recreatie, en
- verhogen woonkwaliteit, wervend woonmilieu

Het alternatief voor het instrument subsidie is zelf als provincie de uitvoering ter hand nemen (of afzien van realisatie). Er is voor deze subsidie gekozen omdat het realiseren van ecologische verbindingen juist vaak in combinatie met andere ruimtelijke opgaven opgepakt kan worden. Het verlenen van een subsidie is daarom in veel gevallen effectiever dan dit als provincie zelf ter hand te nemen.

Voor § 2.7 Beschermde natuurmonumenten (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 35.000

Aan een zestal beheerders wordt voor het doen en laten van beheermaatregelen in een gebied dat valt binnen Natura 2000 en/of viel onder de voormalige Natuurbeschermingswet 1998. De afspraken zijn er op gericht op de natuurwaarden in de gebieden in stand te houden en verder te ontwikkelen. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen in beleidsprestatie 5-1-1 Natuur. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur, waarbij het hoofddoel is biodiversiteit te verbeteren en behouden en basiskwaliteit natuur te waarborgen. Dit heeft de uitwerking in het realiseren, duurzaam beheren en beschermen van kwalitatieve natuur en hierbij partners zichtbaar betrekken in de gebieden Huys Ten Donck en de Oosterse en Westerse Laagjes.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. De provincie is namelijk geen eigenaar van de grond en het verlenen van een opdracht voor de beheerwerkzaamheden is daarom niet mogelijk.

Voor openstellingsbesluiten t.b.v. icoonsoorten een verhoging van het hoofdplafond met € 200.000 (beleidsdoel 5-1)

Door de inwerkingtreding van de Wet Natuurbescherming zijn sinds 1 januari 2017 de provincies verantwoordelijk voor de bescherming van en zorg voor in het wild levende plant- en diersoorten. Hieronder valt o.a. de bescherming van kwetsbare en/of bedreigde dier- en plantensoorten, ook buiten de natuurgebieden. De provincie Zuid-Holland vult deze taak in door middel van het instrument icoonsoorten. Icoonsoorten zijn plant- en diersoorten die kenmerkend zijn voor Zuid-Holland. Het kan gaan om algemene soorten die voorkomen binnen steden, maar ook om zeldzame soorten in natuurgebieden. De provincie heeft 40 icoonsoorten aangewezen die een goede representatie vormen van de natuur van Zuid-Holland: als het leefgebied van deze icoonsoorten op orde is binnen de provincie, dan gaat het goed met de Zuid-Hollandse natuur. De insteek is hierbij dat de natuur van Zuid-Holland in volle breedte profiteert van maatregelen die worden genomen ten faveure van deze icoonsoorten ('paraplu-functie'). De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor in Beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit. Dit draagt bij aan bescherming van kwetsbare en/of bedreigde dier- en plantensoorten.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de juiste optie te zijn om diverse partijen te stimuleren een bijdrage te leveren aan het beschermen van plant- en diersoorten.

Voor openstellingsbesluiten t.b.v. het onderdeel bos en bomen een verhoging van het hoofdplafond met € 2.000.000 (beleidsdoel 5-1)

De subsidie meer bos in Zuid-Holland is bedoeld om bos aan te leggen. Ambitie voor bosuitbreiding in Zuid-Holland is benoemd in het in 2020 door Gedeputeerde Staten vastgestelde groei-model Bos en bomen en sluit aan op de ambities uit de landelijke bossenstrategie. Bos draagt bij aan verschillende provinciale opgaven zoals biodiversiteit, recreatie, gezondheid CO2 opslag en klimaatadaptatie (vasthouden regenwater en tegengaan hittestress). In de ruimtelijke strategie bos en bomen is beschreven hoe bosuitbreiding past in het Zuid-Hollandse landschap. Via de bosmakelaar worden gesprekken gevoerd over concrete initiatieven. Naar aanleiding van de Motie Spade de grond is uitvoeringsbudget gereserveerd om aan concrete projecten bij te kunnen dragen via een subsidieregeling. Met deze subsidieregeling kan (co) financiering aangevraagd worden voor afwaardering van de grond (van functie landbouw naar bos) en inrichtingskosten. Daarnaast wordt mogelijk een deel van dit budget ingezet via een op te stellen regeling, specifiek voor de recreatiegebieden om te investeren in bosuitbreiding en vitaliteit van de bestaande bossen. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Bos- en bomenbeleid in Beleidsprestatie 5-1-1 Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Natuur .

De vrijgekomen middelen zijn bedoeld voor het stimuleren van bosaanleg. Voor het stimuleren van initiatieven is subsidie het best passende financieringsinstrument. Er zijn geen beoogde resultaten die in eigendom komen van de provincie.

Mogelijk wordt een deel van het gevraagde plafondbedrag niet via een subsidie weggezet omdat dit budget nodig is om bos op provinciale grond mogelijk te maken. Indien deze kans inderdaad in 2024 verzilverd kan worden wordt de gevraagde ruimte in het hoofdplafond met € 200.000 tot € 400.000 verlaagd.

Voor § 2.10 Initiatieven voor Vitale Landbouw (beleidsdoel 5-2) een deelplafond van € 100.000

Subsidieregeling om bottom up initiatieven die bijdragen aan een vitale landbouw in ZH te stimuleren. De uitvoering van de Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw gebeurt samen met allerlei partijen in Zuid-Holland: boeren, terreinbeheerders, burgers, kennis- en ketenpartijen. Juist van onderop komen vaak oplossingen naar voren die bijdragen aan een vitale landbouw. Met deze subsidie willen we het maatschappelijk veld uitnodigen om met

initiatieven te komen. Deze kunnen aansluiten bij de gebiedsprocessen, maar kunnen ook anderszins bijdragen aan de doelen uit de Hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw. De subsidie wordt gedekt uit de bestaande budgetten in beleidsprestatie 5.2.1 Vitale Landbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw . Dit draagt bij aan innovatie, samenwerking en verduurzaming van de landbouw en de voedselketen. Dat moet leiden tot betere verdienmodellen, ketensamenwerking, reductie in emissies (stikstof, broeikasgassen of fosfaat) toename biodiversiteit en betere relaties met de maatschappij.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. Bij een opdracht moet een dienst aan PZH geleverd worden. Hier wil de provincie agrarische ondernemers innovatiewerk laten doen waar geen directe relatie is met een levering of dienst aan de provincie.

Voor § 2.13 Verbeteren Waterkwaliteit (beleidsdoel 5-3) een deelplafond van € 300.000

De subsidiabele activiteit betreft een onderzoek of maatregel. Om voor subsidie in aanmerking te komen dient dat onderzoek of die maatregel bij te dragen aan de verbetering van de kwaliteit van een waterlichaam of zwemwaterlocatie en daarnaast ook aan een andere provinciale ambitie van Zuid-Holland. Een onderzoek of maatregel draagt bij aan de verbetering van de waterkwaliteit, wanneer hierdoor de toestand op het gebied van ecologie, chemie of algengroei gunstig wordt beïnvloed ten opzichte van de daarvoor gestelde doelen of grenzen. De provinciale ambities voor de waterkwaliteit van oppervlaktewater, grondwater, overige wateren en zwemwater zijn neergelegd in het regionale waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027 en de bijbehorende bijlage B ("KRW-nota. Bijdrage provincie Zuid-Holland aan het stroomgebied beheerplan 2022-2027 ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water"). De daarin vastgelegde doelen voor oppervlaktewaterlichamen en grondwater moeten op grond van de Kaderrichtlijn Water in 2027 bereikt zijn. Om deze doelen te behalen worden er maatregelen uitgevoerd door gemeenten, waterschappen en de provincie.

De provincie Zuid-Holland wijst jaarlijks de zwemwaterlocaties in natuurwater aan op grond van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden. Deze locaties liggen zowel langs de kust als in binnenwateren. Tijdens het zwemseizoen worden de locaties gecontroleerd op veiligheid en waterkwaliteit. Helaas wordt het zwemwater gedurende het badseizoen jaarlijks geplaagd door blauwalgen en fecale bacteriën door uitwerpselen van ganzen. De subsidie wordt financieel gedekt uit (meerjarige) budgetten welke reeds beschikbaar zijn gesteld in beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en -kwaliteit. Dit draagt bij aan het stimuleren van de uitvoering van maatregelen en onderzoeken die de (zwem) waterkwaliteit verbeteren en die tevens synergie hebben met andere activiteiten die waterkwaliteit beïnvloeden.

Met subsidie nodigen wij initiatieven uit een bijdrage te leveren aan een betere waterkwaliteit. De afweging is gemaakt tijdens het opstellen en vaststellen van deze paragraaf in de subsidieregeling Groen 2016.

Voor § 2.16 Verbeteren leefgebied boerenlandvogels (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 500.000

Voorjaar 2019 is het Actieplan Boerenlandvogels aan PS aangeboden en vervolgens vastgesteld. Dit plan heeft een looptijd tot 2027 en bevat de acties en maatregelen die nodig zijn om de achteruitgang van de boerenlandvogels in Zuid-Holland te stoppen en om te buigen in een toename. In 2019 en 2020 is een start gemaakt met de uitvoering van het Actieplan, op basis van de € 3,1 mln die bij het vaststellen van het actieplan was vrijgemaakt. In 2020, 2021 en 2022 is via de Srg op basis van drie openstellingen al ruim € 4,3 miljoen beschikbaar gesteld voor investeringen in verbetering van het biotoop van weide- en akkervogels. Het gaat hierbij onder andere om het verbeteren van het waterpeil en om het aanleggen van kruidenrijk grasland.

Voor de periode 2023-2027 is vanuit de middelen voor biodiversiteit (€ 2 miljoen per jaar gedurende zes jaar, vrijgemaakt tijdens de GS-retraite) langjarig structurele financiering beschikbaar voor investeringen ten behoeve van boerenlandvogels. Dit maakt het mogelijk om tot een meer structurele regeling te komen voor het verbeteren van het biotoop van de boerenlandvogels. We weten van onze partners (i.c. TBO's en BoerenNatuur Zuid-Holland/agrarische collectieven) dat hieraan behoefte is. Jaarlijks worden nog nieuwe initiatieven uitgewerkt voor een betere inrichting van de diverse agrarische gebieden en natuurgebieden – zij het op iets beperktere schaal dan de afgelopen jaren. We hebben immers een achterstand in beheer ingelopen door de eerdere openstellingen.

Bij het herzien van de subsidieregeling Groen in 2022 hebben we een vaste subsidieparagraaf 2.16 'verbeteren leefgebied boerenlandvogels' toegevoegd. Jaarlijks wordt voor deze subsidieparagraaf het plafond vastgesteld. Voor 2024 gaat het om een bedrag van in totaal € 500.000. Dit subsidieplafond wordt gedekt uit de bestaande budgetten in beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-2 Bevorderen Biodiversiteit. De te financieren maatregelen hebben niet alleen positieve effecten op de aantallen boerenlandvogels; ook andere dieren en planten profiteren hiervan. Zo hebben boerenlandvogels behoefte aan voldoende oppervlakte van kruidenrijk grasland, waarin veel soorten bloeiende planten, grassen en insecten voorkomen.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie geen eigenaar is en er geen direct geleverde prestatie is aan de provincie kan er geen sprake zijn van een opdracht. De provincie levert een bijdrage aan het Actieplan boerenlandvogels dan is subsidie de enige optie.

Voor § 2.17 Ondersteuning wildbeheereenheden (beleidsdoel 5-1) een deelplafond van € 150.000

De wildbeheereenheden vervullen een belangrijke maatschappelijke, uitvoerende en wettelijke taak binnen de provincie. Op grond van de Wet natuurbescherming geven de wildbeheereenheden uitvoering aan de door de Faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplan(nen) om daarmee te bevorderen dat een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht worden uitgevoerd in samenwerking met en ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders. Dit draagt bij aan de uitvoering van het faunabeleid binnen de provincie Zuid-Holland. Dit draagt vervolgens weer bij aan het begrotingsdoel behouden en versterken van de biodiversiteit, maar ook aan het beperken van schade aan landbouwgewassen en waterkwaliteit en het beperken van risico's voor openbare veiligheid en volksgezondheid. Het beperken van de schade aan landbouwgewassen draagt ook bij aan het beperken van de kosten die de provincie maakt bij het verlenen van tegemoetkomingen. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor faunabeheer in Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer.

De maatschappelijke baten zijn: Beleidsprestatie 5-1-3 Faunabeheer. Een zorgvuldig onderbouwd en uitgevoerd faunabeleid, ten behoeve van het behouden en versterken van de biodiversiteit, het beperken van schade aan landbouwgewassen, het behouden en verbeteren van de waterkwaliteit, het waarborgen van openbare veiligheid en volksgezondheid.

Subsidie is het meest geëigende instrument gezien de Wildbeheereenheden een bij wet aangewezen verenigingen zijn voor de uitvoering van de faunabeheerplannen en op basis hiervan uitvoering kunnen geven aan het provinciale beleid aangaande faunabeheer.

Voor § 2.19 Landbouwadvis (beleidsdoel 5-2) een deelplafond van € 100.000

Met het instellen van het plafond wordt het mogelijk om subsidie te verstrekken voor adviesgesprekken aan individuele landbouwers over de omslag in hun bedrijfsvoering in verband met de transitie van de landbouwsector. Deze adviesgesprekken zijn complementair aan de gebiedsprocessen in het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. De subsidie wordt financieel gedekt uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Provinciaal landbouwbeleid in Beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw. Dit draagt bij aan de haalbaarheid van de gebiedsprocessen van de ZHPLG en de versterking van de positie van de agrariërs in de landbouwtransitie. Het betreft een bijdrage aan individuele landbouwers voor adviesgesprekken. Subsidieverlening is hiervoor het geëigende middel. Deze afweging is gemaakt met het vaststellen van de subsidieparagraaf.

Voor onderstaande paragrafen in de subsidieregeling Groen 2016 worden nul plafonds vastgesteld. Voor deze paragrafen wordt er in de begroting 2024 geen plafond opgenomen of dit in een later stadium wel zal gebeuren zal later besloten worden.

Voor § 2.14 Klimaatadaptatie een deelplafond van € 0

Voor § 2.15 IBP Vitaal Platteland en Gebiedsplan Zuidwestelijke Delta een deelplafond van € 0

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 5.215.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland een hoofdsubsidieplafond van € 23.000.000 (beleidsdoel 5-2)

Met de Regeling Europese Landbouw subsidies Zuid-Holland wordt bijgedragen aan de verduurzaming van de landbouw en verbetering van klimaat, biodiversiteit, bodem, water lucht op landbouwbedrijven en het landelijk gebied in de provincie Zuid-Holland. Met de regeling wordt gebruik gemaakt van Europese Cofinanciering uit het Nationaal Strategisch Plan voor het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB). De bijdrage van de PZH wordt gedekt uit (meerjarige) budgetten welke reeds beschikbaar zijn gesteld in beleidsprestatie 5-2-1 Vitale Landbouw. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Vitale landbouw . Dit draagt bij aan:

De subsidies die verstrekt gaan worden via de Regeling Europese Landbouwsubsidies Zuid-Holland dragen bij aan de volgende hoofd- en subdoelen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB):

1. Slimme veerkrachtige landbouw

- Een leefbaar landbouwkomen en voedselzekerheid
- Concurrentie vermogen
- Positie in de waardeketen

2. Milieu, biodiversiteit en klimaat

- Klimaatverandering en duurzame energie
- Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht
- Bescherming van de biodiversiteit

3. Brede plattelandsontwikkeling

- Jonge landbouwers
- Ontwikkeling in plattelandsgebieden
- Maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft veilig, voedzaam en duurzaam voedsel, voedselverspilling en dierenwelzijn

Kennis, innovatie en netwerkvorming zijn een algeheel doel bij deze hoofd- en subdoelen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrumenten. Het subsidie instrument is door de EU dwingend voorgeschreven in de Europese regelgeving over het GLB. Middels deze regeling worden de Europese middelen die bedoeld zijn voor de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, aangevuld met provinciale cofinanciering, ingezet voor projectsubsidies. De verordening (EU) 2021/1060 behoort tot het juridisch kader van de Regeling Europese Landbouwsubsidies Zuid-Holland, hierin zijn de financiële regels ten aanzien van het Europese fonds voor de lidstaten voorgeschreven.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om het hoofdplafond vast te stellen op een bedrag van € 23.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
6.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. versnellingstafel samenwerkende regio's Alblasserwaard, Drechtsteden, Hoeksche Waard en Goeree-Overflakke	35.000			
6.1	Gemeente Nissewaard t.b.v. versnellingstafel Wonen regio Rotterdam	35.000			
6.1	Gemeente Zoetermeer t.b.v. versnellingstafel wonen Haaglanden	35.000			
6.1	Regio Midden Holland t.b.v. versnellingstafel Wonen	35.000			
6.1	Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland t.b.v. versnellingstafel Wonen	35.000			
6.3	gemeente Delft t.b.v. Gelatinebrug	500.000			
6.3	gemeente Delft t.b.v. fietsecoduct over de A13		2.000.000		2.000.000
6.3	Gemeente Delft t.b.v. recreatieve stad-land verbinding Tanthofdreef – Abtwoudsebos		500.000		500.000
6.3	Gemeente Rotterdam t.b.v. realisatie van duurzame asiel opvangplekken	90.000			
6.3	Gemeente Zoetermeer t.b.v. realisatie van duurzame asiel opvangplekken	90.000			
6.3	Gemeente Zwijndrecht t.b.v. realisatie van duurzame asiel opvangplekken	90.000			
6.3	Regio Holland Rijnland t.b.v. realisatie van duurzame asiel opvangplekken	45.000			
6.3	Regio Midden-Holland t.b.v. realisatie van duurzame asiel opvangplekken	45.000			
Totaal		1.035.000	2.500.000		2.500.000

Toelichting begrotingssubsidies 2024

Er hebben geen bijstellingen plaatsgevonden.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
6.1	1.6.88	Subsidieregeling Spreiding Sociale Woningbouw regio Rotterdam Zuid-Holland	1.162.500			
6.1	1.6.104	Subsidieregeling sociale woningbouw Holland Rijnland Zuid-Holland	0			
6.1	1.6.105	Subsidieregeling sociale woningbouw Haaglanden Zuid-Holland	0			
6.1	1.6.106	Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland	4.000.000			
6.1	1.6.107	Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland	7.500.000			
6.1	1.6.108	Subsidieregeling Woonvormen senioren Zuid-Holland	1.650.000			

6.1	1.6.123	Subsidieregeling wonen Zuid-Holland			21.200.000	21.200.000
6.2	1.6.110	Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland	75.000		0	0
Totaal			14.387.500		21.200.000	21.200.000

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.123 Subsidieregeling wonen Zuid-Holland een hoofdsubsidieplafond van € 21.200.000 (beleidsdoel 6-1)

Doelen van de subsidieregeling zijn het versnellen van de bouw van betaalbare woningen door het beschikbaar stellen van subsidies waarmee de onrendabele top in een woningbouwproject gedekt wordt, het beschikbaar stellen van subsidies voor de inhuur van extra expertise waarmee de planprocedure voor een woningbouwproject versneld wordt en het stimuleren van toekomstbestendig bouwen. In de Subsidieregeling wonen Zuid-Holland worden de Subsidieregeling knelpuntenpot sociale huur en middenhuur Zuid-Holland, de Subsidieregeling woonvormen senioren Zuid-Holland, de Subsidieregeling Vliegende Brigade Zuid-Holland en een regeling voor het stimuleren van toekomstbestendig bouwen ondergebracht in verschillende hoofdstukken en worden de regelingen geactualiseerd. Gedeputeerde Staten zullen medio november 2023 de nieuwe Subsidieregeling wonen Zuid-Holland vaststellen. GS maken voorafgaand aan de openstelling van het betreffende hoofdstuk bekend via publicatie wat de openstellingsperiode is en wat het beschikbare bedrag is voor de aanvragen. Er bestaat ook de mogelijkheid om in een latere fase in de Subsidieregeling wonen Zuid-Holland nieuwe openstellingsbesluiten toe te voegen met subsidiemogelijkheden voor andere woon gerelateerde onderwerpen. Op deze manier kan goed worden ingespeeld op de maatschappelijke vraag naar ondersteuning om woningbouw te versnellen. Er is dekking voor de subsidieregeling wonen Zuid-Holland binnen beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek/ beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling woningbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw. De subsidieregeling draagt bij aan versnelde bouw van betaalbare woningen, de versnelling van de planprocedure voor woningbouwprojecten en het stimuleren van toekomstbestendig bouwen.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het hoofdsubsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 21.200.000 en deze op te nemen in de begroting.

Voor 1.6.110 Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland een plafond van € 0 (beleidsdoel 6-1)

De provincie wil de bouw van collectieve woonvormen stimuleren. De regeling is begin 2022 opengesteld. Bewonersgroepen kunnen een aanvraag doen voor een bijdrage voor het inhuren van professionele begeleiding bij het opstellen van een projectplan waarin de haalbaarheid van de collectieve woonvorm wordt onderzocht. Verdeling van de subsidie vindt plaats op volgorde van binnenkomst. In 2022 en 2023 zijn subsidieplafonds ingesteld om subsidies te kunnen verlenen. Omdat de regeling in 2024 doorloopt maar er geen budget meer is wordt een nul plafond ingesteld. Provinciale Staten wordt voorgesteld het subsidieplafond 2024 voor de Subsidieregeling plankosten collectieve wooninitiatieven Zuid-Holland vast te stellen op € 0,00.

Er is geen dekking voor de subsidieregeling onder beleidsdoel 6-1 Voldoende juiste woningen op de juiste plek. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 6-1-1 Versnelling Woningbouw. Stimuleren van particulier opdrachtgeverschap van collectieve woonvormen door bewonersgroepen, waardoor wordt aangesloten op de woonvraag van deze groepen en innovatie in woonvormen wordt gestimuleerd. Dit draagt bij aan meer differentiatie op de woningmarkt.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 0 en deze op te nemen in de begroting.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
7.1	Gemeente Vlaardingen t.b.v. herinrichting en sanering Broekpolder	4.600.000			
7.2	Stichting Wandelnet	40.000		191.472	191.472
7.2	Stichting Landelijk Fietsplatform	40.000		191.472	191.472
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	66.959	67.000		
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	382.211	400.939	12.613	413.552
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer	295.868	310.366	9.763	320.129
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	375.280	393.669	12.384	406.053
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	125.161	131.294	4.130	135.424
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.888.044	1.980.558	62.306	2.042.864
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.010.084	1.059.578	33.338	1.092.911
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	69.000	69.000		69.000
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en Jeugdfonds in het kader van sport en Bewegen	100.000			
7.2	Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur	759.572			
7.2	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groene Motor	909.184			
Totaal		10.661.363	4.412.404	517.478	4.862.877

Toelichting begrotingssubsidies 2024

De begrotingssubsidie aan Stichting Wandelnet t.b.v. uitvoeringsprogramma wandelaar in beeld voor een bedrag van € 191.472 voor de jaren 2024 tot en met 2026 (beleidsdoel 7-2)

De boven provinciale inzet voor het recreatief wandelen heeft de provincie Zuid-Holland samen met de andere provincies en het Rijk uitbesteed aan Stichting Wandelnet. Voor de periode 2024-2027 wordt een nieuw meerjarenprogramma opgesteld. De werkzaamheden zijn gericht op:

- organiseren van de basisinfrastructuur (waaronder dagelijks onderhoud door vrijwilligers);
- stimuleren toepassing en gebruik (waaronder informatievoorziening en productontwikkeling);
- kennis & monitoring;
- belangenbehartiging & lobby.

Het uitvoeringsprogramma beslaat een periode van 4 jaar. Voor de periode 2020-2023 bedroeg het plafond jaarlijks € 40.000; er was geen sprake van indexatie. Conform het provinciaal indexatiebeleid wordt voor het nieuwe meerjarenprogramma de mogelijkheid geboden om de provinciale bijdrage wel te indexeren waarbij in de hoogte van het plafond voor 2024 ook rekening wordt gehouden met de gestegen kosten van de afgelopen jaren. Voor 2024 betreft dit een maximale subsidie van € 47.868.

Aangezien het een meerjarenprogramma betreft verdient het de voorkeur om niet meer een jaarlijkse subsidie te verstrekken maar een subsidie voor de gehele periode van 4 jaar. Dat leidt tot een plafond voor de periode 2024 tot en met 2026 van € 191.472. Eventuele aanpassing in 2025 e.v. van dit plafond op basis van het provinciaal indexatiebeleid zal jaarlijks bij de begroting worden gezien. De dekking in de begroting vindt plaats onder beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie – Provinciale middelen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een goed openbaar toegankelijk, provinciaal wandelrouten netwerk.

Het betreft een deelname aan een landelijke uitvoeringsprogramma dat ten goede komt aan alle wandelaars. Subsidie is het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 191.472 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Landelijk Fietsplatform voor een bedrag van € 191.472 voor de jaren 2024 tot en met 2026 (beleidsdoel 7-2)

De boven provinciale inzet voor het recreatief fietsen heeft de provincie Zuid-Holland samen met de andere provincies en het Rijk uitbesteed aan het Landelijk Fietsplatform. Voor de periode 2024 tot en met 2027 wordt een nieuw meerjarenprogramma opgesteld. De werkzaamheden zijn gericht op:

- het omzetten van bestaande LF-fietsroutes naar een beperkt aantal landelijk iconroutes.
- organiseren van de basisinfrastructuur (onderhoud aan markeringen langs de route)
- stimuleren toepassing en gebruik (waaronder informatievoorziening en productontwikkeling)
- kennis & monitoring (waaronder een jaarlijkse kwaliteitsmonitor per provincie)
- belangenbehartiging, lobby en internationale samenwerking.

Het uitvoeringsprogramma beslaat een periode van 4 jaar. Voor de periode 2020-2023 bedroeg het plafond jaarlijks € 40.000; er was geen sprake van indexatie. Conform het provinciaal indexatiebeleid wordt voor het nieuwe meerjarenprogramma de mogelijkheid geboden om de provinciale bijdrage wel te indexeren waarbij in de hoogte van het plafond voor 2024 ook rekening wordt gehouden met de gestegen kosten van de afgelopen jaren. Voor 2024 betreft dit een maximale subsidie van € 47.868. Aangezien het een meerjarenprogramma betreft verdient het de voorkeur om niet meer een jaarlijkse subsidie te verstrekken maar een subsidie voor de gehele periode van 4 jaar. Dat leidt tot een plafond voor de periode 2024 tot en met 2026 van € 191.472. Eventuele aanpassing in 2025 e.v. van dit plafond op basis van het provinciaal indexatiebeleid zal jaarlijks bij de begroting worden gezien. De dekking in de begroting vindt plaats onder beleidsprestatie 7.2.1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie – Provinciale middelen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een goed openbaar toegankelijk, provinciaal fietsrouten netwerk.

Er zijn alternatieven overwogen maar gelet op het feit dat dit ten goede komt aan alle fietsers in Zuid-Holland is het instrument subsidie het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 191.472 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch van € 400.939 te verhogen met € 12.613 naar een bedrag van € 413.552 (beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied Parkschap De Biesbosch. De subsidie wordt verstrekt aan de gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van het recreatieschap Parkschap De Biesbosch, conform de afspraken uit de financieringsovereenkomst Parkschap De Biesbosch. In de kadernota 2024-2027 zijn de plafonds voor de begrotingssubsidie 2024 voor de (voormalige) recreatieschappen geïndexeerd met 4,9% (index GWW). Met het vaststellen van de kadernota 2024-2027 is deze index verhoogd naar 8,2%. Voor de gemeente Dordrecht ten behoeve van het beheer van het voormalige recreatieschap Parkschap de Biesbosch leidt dat tot een verhoging van € 12.613 ten opzichte van het plafond zoals opgenomen in de kadernota 2024-2027. De subsidie wordt

financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen).

Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor het passende instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 413.552 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplass en Groene Keijzer van € 310.366 te verhogen met € 9.763 naar een bedrag van € 320.129 (beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied De Dobbeplass en de Groene Keijzer. De subsidie wordt verstrekt aan de gemeente Pijnacker Nootdorp als rechtsopvolger van het recreatieschap De Dobbeplass. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst recreatieschap De Dobbeplass. In de kadernota 2024-2027 zijn de plafonds voor de begrotingssubsidie 2024 voor de (voormalige) recreatieschappen geïndexeerd met 4,9% (index GWW). Met het vaststellen van de kadernota 2024-2027 is deze index verhoogd naar 8,2%. Voor de gemeente Pijnacker-Nootdorp ten behoeve van het beheer van het beheer van recreatiegebied Dobbeplass en Groene Keijzer leidt dat tot een verhoging van € 9.763 ten opzichte van het plafond zoals opgenomen in de kadernota 2024-2027. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen).

Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 320.129 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied van € 393.669 te verhogen met € 12.384 naar een bedrag van € 406.053 (beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied van het Natuur- en recreatieschap IJsselmonde. De subsidie wordt verstrekt aan het Natuur- en recreatieschap IJsselmonde. Het bedrag is overeengekomen en vastgelegd in de financieringsovereenkomst IJsselmonde 2016. In de kadernota 2024-2027 zijn de bedragen voor de begrotingssubsidie 2024 voor de (voormalige) recreatieschappen geïndexeerd met 4,9% (index GWW). Met het vaststellen van de kadernota 2024-2027 is deze index verhoogd naar 8,2%. Voor het natuur- en recreatieschap IJsselmonde leidt dat tot een verhoging van € 12.384 ten opzichte van het plafond zoals opgenomen in de kadernota 2024-2027. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen).

Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 406.053 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied van € 131.294 te verhogen met € 4.130 naar een bedrag van € 135.424 (beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied Midden Delfland. De subsidie wordt verstrekt aan CBG als rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland, conform de afspraken uit de financieringsovereenkomst Recreatieschap Midden-Delfland. De verhoging is nodig in verband met indexatie op beheerbudgetten. In de kadernota 2024-2027 zijn de plafonds voor de begrotingssubsidie 2024 voor de (voormalige) recreatieschappen geïndexeerd met 4,9% (index GWW). Met het vaststellen van de kadernota 2024-2027 is deze index verhoogd naar 8,2%. Voor het Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland leidt dat tot een verhoging van € 4.130 ten opzichte van het plafond zoals opgenomen in de kadernota 2024-2027. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen).

Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 135.424 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied van € 1.980.558 te verhogen met € 62.306 naar een bedrag van € 2.042.864 (beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied van het Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland.

De subsidie wordt verstrekt aan het Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland, conform de afspraken uit de financieringsovereenkomst Groenalliantie Midden-Holland 2016. In de kadernota 2024-2027 zijn de plafonds voor de begrotingssubsidie 2024 voor de (voormalige) recreatieschappen geïndexeerd met 4,9% (index GWW). Met het vaststellen van de kadernota 2024-2027 is deze index verhoogd naar 8,2%. Voor het Natuur – en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland leidt dat tot een verhoging van € 62.306 ten opzichte van het plafond zoals opgenomen in de kadernota 2024-2027. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen).

Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 118.912 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied van € 1.059.578 te verhogen met € 33.333 naar een bedrag van € 1.092.911 (beleidsdoel 7-2)

De subsidie is ten behoeve van de instandhouding en verbetering van de kwaliteit van het recreatiegebied van het Natuur- en recreatieschap Voorne Putten. De subsidie wordt verstrekt aan het Natuur- en recreatieschap Voorne Putten, conform de afspraken uit de financieringsovereenkomst Voorne Putten 2016. In de kadernota 2024-2027 zijn de plafonds voor de begrotingssubsidie 2024 voor de (voormalige) recreatieschappen geïndexeerd met 4,9% (index GWW). Met het vaststellen van de kadernota 2024-2027 is deze index verhoogd naar 8,2%. Voor het natuur- en recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg leidt dat tot een verhoging van € 33.333 ten opzichte van het plafond zoals opgenomen in de kadernota 2024-2027. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in beleidsdoel 7.2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan behoud en verbetering van openbaar toegankelijk groengebieden en recreatieve routestructuren en aansluiting op stedelijk gebied in aansluiting op wensen van gebruikers (bewoners, toeristen).

Naast subsidies zouden de gewenste activiteiten ook op grond van een opdracht kunnen worden uitgevoerd. Strikt genomen koopt de provincie hier echter geen dienst in, maar ondersteunt zij een recreatiebeheerder. Subsidie is hiervoor een meer passend instrument.

Gevraagd wordt aan provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.092.911 en deze op te nemen in de begroting.

Boekjaar- en projectsubsidies 2024 in vergelijking met 2023 (in €)

Beleidsdoel	Subsidie-regelings-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2023	Kadernota 2024	Begroting 2024	Maximaal te subsidiëren 2024
7.1	1.6.96	Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	104.899		104.899	104.899
7.1 en 7.2	1.6.118	Subsidieregeling recreatie, sport en gezondheid Zuid-Holland	5.140.000		3.590.000	3.590.000
7.2	1.6.109	Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	6.530.000			6.530.000
Totaal			11.774.899		3.694.899	10.224.899

Toelichting boekjaar- en projectsubsidies 2024

Voor 1.6.118 Subsidieregeling recreatie, sport en gezondheid Zuid-Holland een plafond van € 3.590.000 (beleidsdoel 7-1 en 7-2)

Voor openstellingsbesluiten t.b.v. recreatie en sport een ophoging van € 3.550.000

De provincie zet in op een gezonde en aantrekkelijke buitenruimte (leefomgeving) die geschikt is voor en uitnodigt tot bewegen, sporten en recreatie. We stimuleren de bereikbaarheid en toegankelijkheid van openbare sport- en recreatievoorzieningen, zodat zoveel mogelijk Zuid-Hollanders hier gebruik van kunnen maken, wat bijdraagt aan een gezonde, weerbare en vitale bevolking. Wij richten ons hierbij op de ongeorganiseerde sport, recreatie en participatie, zowel binnen als buiten de bebouwde kom.

Het subsidieplafond wordt gedekt uit bestaande budgetten in beleidsdoel 7.2. De hoogte van het plafond is gebaseerd op het ook in 2024 openstellen van deelplafonds voor de onderwerpen waar ook in 2023 een deelplafond voor is opengesteld. Tevens is in de hoogte van het plafond rekening gehouden met de mogelijkheid om gedurende het jaar de deelplafonds vanwege grote belangstelling te kunnen verhogen of om tot een nieuwe openstelling te besluiten, e.e.a. vanzelfsprekend indien daarvoor middelen binnen het beleidsdoel beschikbaar zijn.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een gezonde, weerbare en vitale bevolking.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Met subsidie nodigen we diverse partijen uit een bijdrage te leveren aan het creëren van een gezonde en aantrekkelijke buitenruimte (leefomgeving). Om die reden is subsidie een geschikter instrument dan opdrachtverstrekking.

Voor § 3.1 Boerenlandpaden een deelplafond van € 40.000

Voor de groen- en waterbeleving in Zuid-Holland is de afgelopen jaren geïnvesteerd in een fijn vertakt provinciaal wandelroutenetwerk. Een deel van dit netwerk loopt over boerenland, de zogenaamde boerenlandpaden. Om deze toegang mogelijk te maken is toestemming nodig van de grondeigenaren en zijn er kleine voorzieningen nodig, zoals loopplanken over slootjes en hekoverstapjes. Ook is vaak een frequenter maairegime nodig. De openstellingscontracten met de agrariërs hebben een looptijd van 7 jaar. Om de continuïteit van de openstelling van deze boerenlandpaden (particuliere gronden) te borgen is het van belang dat deze contracten (alsmede nieuwe contracten) kunnen worden verlengd. Boerenlandpaden zijn van groot belang voor het provinciale wandelroutenetwerk. De dekking in de begroting vindt plaats onder beleidsdoel 7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving – Provinciale middelen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, Sport, kennisontwikkeling en Innovatie. Dit draagt bij aan een goed openbaar toegankelijk, provinciaal wandelroutenetwerk.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn. Echter de provincie sluit niet zelf de contracten met de agrariërs af. Dit doet een andere partij, die vervolgens een deel gecompenseerd krijgt. Daarom is subsidie het meest geëigende instrument.

Gevraagd wordt aan Provinciale Staten om het subsidieplafond vast te stellen op een bedrag van € 3.590.000 en deze op te nemen in de begroting.

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type;
- De financiële gegevens per verbonden partij;
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities.

Visie en beleidsvoornemens

PS hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de [Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021](#). Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan GS meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van een deelneming in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen, en
- het beheer van verbonden partijen.

Provinciale Staten worden, volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- Eens per jaar in mei/juni bieden Gedeputeerde Staten een analyse aan van de jaarrekeningen en de zienswijze op de begrotingen van alle publieke verbonden partijen volgens een afgesproken format. Om deze vooraf te bespreken wordt een technische sessie georganiseerd voor de Statenleden, waarin de publieke verbonden partijen verder kunnen worden toegelicht.
- Eens per jaar in september/oktober wordt het onderwerp verbonden partijen in al zijn facetten geagendeerd en middels een technische sessie inhoudelijk behandeld. De leden van Provinciale Staten worden hiervoor uitgenodigd. Gedeputeerde Staten bieden Provinciale Staten tevens de analyse jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan.

Algemene ontwikkelingen

- Wijziging Wgr; de Wet gemeenschappelijke regeling is per juli 2022 gewijzigd en er is een aantal instrumenten toegevoegd waarover afspraken in de gemeenschappelijke regelingen (GR-en) moeten worden gemaakt. De wijziging heeft tot doel de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen en de kaderstellende en controlerende rol van de gemeenteraden en Provinciale Staten in relatie tot GR-en te versterken. De wettelijke eindtermijn voor de wijziging van de gemeenschappelijke regelingen conform de gewijzigde Wgr is 01 juli 2024. De belangrijkste Zuid-Hollandse GR'en die Gedeputeerde Staten-regelingen betreffen, zullen Gedeputeerde Staten de wijzigingsvoorstellen daarvoor vaststellen, met toestemming van Provinciale Staten.
- Het nieuwe College van Gedeputeerde Staten is voor het zomerreces van 2023 geïnstalleerd. Het nieuwe coalitieakkoord kan van invloed zijn op het beheer van verbonden partijen. In voorkomende gevallen kan dit leiden tot (accent)verschuivingen en/of onderzoek naar deelname in meer of minder verbonden partijen. Naar verwachting zal in de tweede helft van 2023 daarover nadere duiding kunnen worden gegeven.
- Overeenkomstig de eigen provinciale organisatie hebben de verbonden partijen in 2022 en 2023 te maken gehad met enerzijds een krapte op de arbeidsmarkt en anderzijds een aanzienlijke stijging van de (personele en materiële) kosten. De verwachting is dat de krapte op de arbeidsmarkt blijft bestaan en de stijging van de kosten doorwerken in 2024. Per verbonden partij zal worden nagegaan wat hiervan de consequenties zijn voor de provincie. Zowel in financiële zin alsmede in beleidsmatige uitvoerende zin.
- Opstellen Leidraad verbonden partijen die een nadere uitwerking bevat van paragraaf 4.6 van de Financiële Verordening provincie Zuid-Holland 2021.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Financieel belang 2021	Financieel belang 2022	Financieel belang 2023	Structurele bijdrage 2024	Incidentele bijdrage 2024	Verwacht resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	PZH% stemaandeel 2024	Vertegenwoordiging
Gemeenschappelijke regeling												
DCMR Milieudienst Rijnmond	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	30.569.508	n.n.b.	n.n.b.	2.900.000	2.903.000	14.000.000	13.414.000	37,5%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	n.n.b.	6.741.832	n.n.b.	7.727.616	n.n.b.	n.n.b.	1.322.859	2.012.000	10.927.238	4.969.090	27,7%	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	3.054.829	2.572.000	22.180.000	21.698.000	482.000	368.000	2.079.000	379.950	7.500.000	7.500.000	14%	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	4.028.729	2.807.732	3.272.080	3.212.080	60.000	n.n.b.	2.126.000	2.236.000	9.421.000	3.235.000	17,2%	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	n.n.b.	8.742.310	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	1.445.285	n.n.b.	20.048.485	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	n.n.b.	25.000	25.000	25.000	n.n.b.	1.747.000	15.854.000	19.492.000	53.451.000	41.261.000	50%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	n.n.b.	n.n.b.	0	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	3.000.000	n.n.b.	95.500.000	n.n.b.	0	Meervoudig
Randstedelijke Rekenkamer	n.n.b.	523.423	n.n.b.	422.000	n.n.b.	n.n.b.	418.000	n.n.b.	101.000	n.n.b.	n.n.b.	Meervoudig
Totaal	7.083.558	21.412.297	25.477.080	63.654.204	542.000	2.115.000	29.145.144	27.022.950	210.948.723	70.379.090		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Nominale waarde PZH aandelen 2022	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2022	Resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
Vennootschappen en coöperaties											
ROM-D Holding NV	3.857	3.857	3.639	3.940	358.152	4.341.513	4.699.666	2.150.850	2.200.854	PZH: 0,1% Dordrecht: 69% Zwijndrecht: 20,5% Papendrecht: 3,3% Sliedrecht: 2,8% Hendrik Ido Ambacht: 2,4% Ablassrdam: 2%	Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	10.000.000	10.000.000	9.337.499	10.122.873	1.628.761	19.364.715	20.993.476	2	4	PZH: 48,2% ROM-D Holding NV: 22,1% Gemeente Dordrecht: 29,7%	Enkelvoudig
InnovationQuarter (IQ)	25.000.000	32.339.500	18.497.189	28.031.321	1.532.000	46.058.000	95.384.000	25.988.000	35.355.000		Enkelvoudig
Proav NV	n.n.b.	n.n.b.	2.982.915	1.067.169	-1.915.745	2.982.915	1.067.169	342.497	138.250	Provincie is enig aandeelhouder	Meervoudig
Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)	141.806	141.806	47.448.609	n.n.b.	300.000.000	5.062.000.000	4.600.000.000	143.995.000.000	107.459.000.000		Enkelvoudig
Nederlandsche Waterschaps Bank N.V. (NWB)	4.538	n.n.b.	2.238.732	n.n.b.	143.000.000	1.902.000.000	1.995.000.000	94.117.000.000	70.964.000.000		Enkelvoudig
PZEM N.V.	n.n.b.	n.n.b.	864.350	n.n.b.	n.n.b.	1.650.909.000	n.n.b.	1.229.011.000	n.n.b.		Enkelvoudig
Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	871.984	n.n.b.	4.284.621	n.n.b.		Enkelvoudig
ENERGIQ	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.		Enkelvoudig
Totaal	35.150.201	42.485.163	81.372.933	39.225.303	444.603.168	8.688.528.127	6.717.144.311	239.373.776.970	178.460.694.108		

Overige verbonden partijen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Nominale waarde PZH aandelen 2022	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2022	Resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
Overige verbonden partijen											
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	561.326	561.326	675.915	800.080	2.138.744	11.642.585	13.781.329	4.050.260	931.389	PZH: 5,2% Gemeente Dordrecht: 7,4% Zwijndrecht: 2,7% Papendrecht: 1,8% Sliedrecht: 1,5% Hendrik Ido Ambacht: 1,3% Alblasserdam: 1,1% Rotterdam: 5,2% BNG: 10,5% ROM-D Beheer NV: 0,4% ROM-D Capital BV: 62,9%	Enkelvoudig
Fonds Nazorg	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	-2.670.000	3.170.000	500.000	48.396.000	48.906.000	N.v.t.	Enkelvoudig
Totaal	561.326	561.326	675.915	800.080	-531.256	14.812.585	14.281.329	52.446.260	49.837.389		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Nominale waarde PZH aandelen 2021	Nominale waarde PZH aandelen 2022	Intrinsieke waarde aandelen 2021	Intrinsieke waarde aandelen 2022	Resultaat 2022	Eigen vermogen 01-01-2022	Eigen vermogen 31-12-2022	Vreemd vermogen 01-01-2022	Vreemd vermogen 31-12-2022	PZH% stemaandeel 2022	Vertegenwoordiging
Stichtingen en verenigingen											
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	3.676.547	8.922.473	5.687.607	21.717.618	43.081.750	N.v.t.	Enkelvoudig
Huis van de Nederlandse Provincies	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Enkelvoudig
Vanguard Initiative	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Enkelvoudig
Regio Randstad (P4)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Enkelvoudig
Zuid-Holland Bereikbaar	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	Enkelvoudig
Totaal			0	0	3.676.547	8.922.473	5.687.607	21.717.618	43.081.750		

Voorzieningen en risico's

In verband met de daling van de waarde van het provinciale aandelenkapitaal zijn voor enkele verbonden partijen voorzieningen getroffen. De eerder gevormde reserves zijn daarom bij de Voorjaarsnota 2023 opgeheven en er is één Bufferreserve Weerstandscapaciteit ingesteld. De risico's die de provincie met betrekking tot verbonden partijen loopt, worden afgedekt via deze Bufferreserve Weerstandscapaciteit.

Voorziening (bedragen x € 1 mln)	Jaarrekening 2020	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Begroting 2024
ENERGIIQ (voorheen HZH)	5,8	7,1	8,2	6,2*
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	4,0	2,8	3,2	3,2
Innovation Quarter (ROM-Zuidvleugel)	5,0	6,5	4,3	4,3
Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland CV	0,7	0,5	0,6	0,6
Totaal	15,5	16,9	16,3	14,3

* Door de fusie met HZH, het opheffen van het Warmteparticipatiefonds en de financiële afwikkeling daarvan is de voorziening met betrekking tot ENERIIQ met € 2 mln. afgewaardeerd. In de tabel is alleen de voorziening met betrekking tot ENERIIQ opgenomen.

Nr.	Financiële risico's (geprioriteerd op netto effect) (bedragen x € 1 mln)	Max. schade	Kans van optreden	Effect netto	Ambitie
5	Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	10	5-10%	0,75	4.1
6	Deelnamerisico InnovationQuarter	35,4	25-50%	13,28	4.1
10	Deelnamerisico ENERIIQ	28,8	25-50%	10,8	3.2
14	Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	21,2	10-25%	3,71	6.3
30	Deelnamerisico ONW	0,8	10-25%	0,14	6.3
34	Fonds Nazorg	5	25-50%	1,88	6
	Totaal			30,56	

Hieronder volgt een toelichting per verbonden partij.

ROM-D

Op basis van de jaarrekeningen 2022 van de ROM-D is de getroffen voorziening van € 0,7 mln vrijgevallen. Dit komt door de positieve financiële resultaten bij de ROM-D in 2022. In 2024 is het niet uit te sluiten dat een daling van de intrinsieke waarde optreedt en wederom een voorziening moet worden getroffen. Voor de Begroting 2024 is daarom een risico opgenomen in de kansklasse van 5-10%.

Innovation Quarter

Ter afdekking van het verschil tussen de nominale en de intrinsieke waarde op het gestorte aandelenkapitaal van € 32,4 mln (ultimo 2022) is de voorziening bij de Jaarrekening 2022 verlaagd tot € 4,3 mln. Deze verlaging komt mede door het positieve resultaat van IQ in 2022 van € 1,5 mln. Op basis van de meest recente gegevens is de prognose voor 2024 dat de waarde van de provinciale aandelen daalt door tegenvallende resultaten en het achterblijven van exits uit de investeringsportefeuille.

De kans dat de waarde van de aandelen verder afneemt, neemt hierdoor toe. De kans van optreden wordt daardoor verhoogd van 0-25% naar 25-50%. Met IQ worden momenteel gesprekken gevoerd over de ontwikkelingen op beleidsmatig, maar ook financieel vlak. Hiermee wordt het risicoprofiel van IQ strak gemonitord en kan tijdige bijstelling van het risicoprofiel plaatsvinden.

ENERGIIQ

“Houdstermaatschappij Zuid-Holland B.V. (HZH) is recentelijk gefuseerd met haar dochtermaatschappijen Warmteparticipatiefonds Zuid-Holland B.V. (WPF) en ENERGIIQ Energie-innovatiefonds Zuid-Holland B.V. (ENERGIIQ). De overblijvende vennootschap heeft haar naam veranderd in ENERGIIQ en zet de activiteiten van ENERGIIQ voort. Haar kapitaal bedraagt € 35 mln. Voor 2024 wordt de kans reëel geacht dat de waarde van het aandelenkapitaal verder daalt. De ontwikkelingen van de investeringsportefeuille ENERGIIQ worden door de provincie nauwgezet gevolgd en hierover worden gesprekken gevoerd met de toezichhoudend bestuurder en de beherende organisatie InnovationQuarter”

Grondbank Zuidplas

De provincie zet zich maximaal in voor en werkt nauw samen met de gemeente Zuidplas aan de uitvoering van de afspraken uit de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder, zoals de benodigde wijzigingen van het provinciale omgevingsbeleid en de totstandkoming van de Deelovereenkomst Mobiliteit. De kans op het risico blijft ondanks de ontwikkelingen in het middengebied in een kanscategorie van 10-25%.

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland

PZH heeft in 2016 haar belang in de holding Integraal Ontwikkelingsplan Westland N.V. afgestoten. Hiermee bleef voor PZH alleen het belang in de ONW C.V. bestaan voor 7%. PZH is stille vennoot in deze C.V. en heeft dus geen actieve zeggenschap en verricht dus geen beheerdaden. Dit betekent dat ONW C.V. in de beheerstand staat en alleen op basis van de jaarrekening de waarde van de provinciale aandelen wordt bepaald. In het verleden heeft de provincie voor haar deelname als vennoot € 1.354.534 ter beschikking gesteld. In 2022 is een negatief jaarresultaat behaald waardoor de waarde van het provinciale aandeel iets daalde. Hierdoor is voorziening verhoogd naar € 0,6 mln. In 2024 is niet uit te sluiten dat verdere waardedaling van het ingelegde kapitaal optreedt. De kans van optreden wordt ingeschat op 10-25%.

Fonds Nazorg

Het risico op tegenvallende beleggingsresultaten heeft zich in 2022 voorgedaan. Door een stijging van de rente is de waarde van de obligatieportefeuille gedaald en daarnaast waren er in 2022 sterke fluctuaties in de waarde van de aandelenportefeuille. Door de daling van het fondsvermogen in 2022 is de voorziening nazorg op de provinciale balans verhoogd naar € 3,2 mln. De kans dat dit risico zich in 2024 voordoet wordt geschat op 25-50%.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing gaat het om de vraag in welke mate de financiële positie van de provincie toereikend is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Het integrale risicoprofiel van de provincie wordt daarom weergegeven in deze paragraaf. Dit integrale risicoprofiel bestaat uit een beknopte weergave van de financiële en beleidsmatige risico's. Daarnaast is een beknopte weergave van de risico's in uitvoeringsprojecten weergegeven.

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de financiële omvang van deze risico's, afgezet tegen de weerstandscapaciteit. De weerstandscapaciteit bestaat uit de financiële middelen die de provincie beschikbaar heeft of beschikbaar kan stellen om zo nodig de financiële gevolgen van risico's op te vangen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen geven een zo betrouwbaar en verantwoord mogelijk inzicht in de financiële positie van de provincie.

Deze paragraaf is als volgt opgebouwd:

- Een toelichting op het beleid
- Integraal risicoprofiel van de provincie
- Het weerstandsvermogen van de provincie
- De financiële kengetallen met duiding van de financiële positie van de provincie

Beleid

Het beleid voor weerstandsvermogen en risicobeheersing is wettelijk verankerd in het Besluit Begroten en Verantwoord en in het eigen beleid van de provincie in de vorm van de Financiële Verordening:

- [Wettelijk kader opgenomen in het Besluit Begroten en Verantwoord \(BBV\)](#);
- [Financiële Verordening provincie Zuid-Holland 2021](#)

In de financiële verordening is vastgelegd dat er een systeem van risicomanagement moet zijn dat leidt tot een integraal en transparant inzicht in de risico's dat het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording ondersteunt. Risicomanagement draagt hiermee bij aan het realiseren van de provinciale doelen en ambities.

In de jaarrekening en begroting wordt in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' het integrale risicoprofiel van de provincie weergegeven. Hierbij wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de risico's op te vangen middels het weerstandsvermogen. De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1'. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de incidentele- en structurele weerstandscapaciteit.

Wat willen we bereiken in 2024?

Risicomanagement is een integraal onderdeel van de aansturing van al onze opdrachten binnen de provincie. Tegelijkertijd is het risicomanagement continu in ontwikkeling. De kaders in de Financiële verordening worden nader uitgewerkt en geactualiseerd in de vorm van een Uitvoeringsnota en operationele werkwijzers. Met de implementatie van het systeem van risicomanagement wordt gewerkt aan drie doelen: verbreding van de toepassing van risicomanagement, verbetering van de kwaliteit van het risicomanagement en verhogen van het risicobewustzijn in de organisatie.

De verbreding vindt plaats door het bepalen van de risicovolle opdrachten binnen de provincie door middel van een vastgestelde concernbrede systematiek en het expliciet, realistisch en gestructureerd toepassen van risicomanagement bij deze opdrachten.

De kwaliteitsverbetering vindt met name plaats op de lopende risicodossiers bij uitvoeringsprojecten, zoals infrastructurele en natuurprojecten door het uitvoeren van een kwaliteitstoets en verbetermaatregelen. Deze maatregelen zijn mede gericht op uniformering, zodat risico-informatie beter beschikbaar wordt voor portfolioanalyses of programmasturing. Tevens wordt een kwaliteitsslag gemaakt op de risico-informatie die onderdeel uitmaakt van bestuurlijke besluitvorming.

Het risicobewustzijn wordt vergroot door per ambitie gesprekken te (blijven) voeren over de risicovolle opdrachten en toepassing van het risicomanagement binnen die opdrachten. Daarnaast worden diverse trajecten voor verschillende afdelingen georganiseerd om invulling te geven aan risicoleiderschap.

Integraal risicoprofiel

Het integrale risicoprofiel van de provincie is als volgt opgebouwd:

Strategische financiële risico's (incidenteel en structureel):

Dit zijn die risico's die niet worden afgedekt binnen beschikbare budgetten. Deze zijn te onderscheiden in incidentele en structurele risico's: financiële risico's met een eenmalig gevolg (incidenteel) worden afgedekt via de Bufferreserve Weerstandscapaciteit en de financiële risico's met een meerjarig gevolg (structureel) worden afgedekt via het structurele begrotingssaldo en de onbenutte belastingcapaciteit. Deze strategische financiële risico's worden in deze paragraaf nader toegelicht en gekwantificeerd. De beheersing vindt plaats onder verantwoordelijkheid van de risico-eigenaren.

Beleidsmatige risico's:

Dit zijn risico's die betrekking hebben op het niet realiseren van de provinciale beleidsdoelstellingen binnen de daartoe beschikbaar gestelde middelen. Dit risico komt in principe in alle opdrachten voor. Vooralsnog worden in deze paragraaf een kleine selectie van opdrachten benoemd.

Financiële risico's bij uitvoeringsprojecten:

Deze risico's worden op projectniveau afgedekt binnen de door PS toegekende budgetten. In de projecten worden de risico's geïdentificeerd, gekwantificeerd en beheerst in een periodieke risicomanagementcyclus. In deze paragraaf wordt enkel inzicht gegeven in de omvang van de financiële risicoservering die beschikbaar is om deze zogenaamde projectrisico's op te vangen.

Strategische financiële risico's

Onderstaande tabel geeft een overzicht weer van de incidentele en structurele risico's waarbij het verschil in omvang tussen de Jaarrekening 2022/Voorjaarsnota 2023 en Begroting 2024 is opgenomen. In afwijking op voorgaande P&C producten zijn de risico's geconsolideerd; in Bijlage 1 is een transitietabel opgenomen.

Structurele risico's (bedragen x 1 € mln)	Omvang risico Begroting 2024		Omvang risico Jaarrekening 2022
Macro-economische ontwikkelingen	9,6	↑	3,2
Algemene dekkingsmiddelen	3,8	↑	3,3
Eindtotaal	13,4		6,5

Incidentele risico's (bedragen x € 1 mln)	Omvang risico Begroting 2024		Omvang risico Voorjaarsnota 2023
Verbonden partijen	28,7	↑	9,9
Bedrijfsvoeringsrisico	5,0	↑	3,2
Nazorg stortplaatsen	2,9	↑	1,9
Incidenten aan het provinciale areaal ((vaar)wegen)	1,9	↓	3,1
VTH risico	1,3	↓	6,3
Leningen en garantstellingen	1,1	↓	2,8
Subsidieopbrengsten	0,7	↓	1,3
Subsidie-uitgaven	0,7	↓	3,6
Eindtotaal	42,3	↑	32,1

Uit de tabellen is af te lezen dat de omvang van de incidentele risico's is toegenomen met € 10,2 mln. Dit komt met name door een toename van de risico's bij verbonden partijen, stijging van de bedrijfsvoeringsrisico's met betrekking tot informatieveiligheid en risico's met betrekking tot de provinciale wettelijke taak omtrent de nazorg van stortplaatsen. De risico's met betrekking tot vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) zijn gedaald vanwege wijzigingen in het provinciale takenpakket door de invoering van de Omgevingswet. De totale omvang van de structurele risico's is tevens toegenomen met € 6,9 mln. Dit is te verklaren door een toename van het renterisico en de onzekerheid omtrent het provinciefonds.

Toelichting structurele risico's

Macro-economische ontwikkelingen

Dit risico betreft de kans dat door macro-economische ontwikkelingen, zoals loon- en prijsontwikkelingen en rentekosten, lasten hoger worden dan geraamd. De risico's zijn ten opzichte van de Jaarrekening 2022 toegenomen met € 6,4 mln vanwege de olopemde rentetarieven en de blijvende onzekerheid omtrent de loon- en prijsontwikkelingen door geopolitieke ontwikkelingen. Door een terughoudend treasurybeleid en de recente implementatie van het provinciale indexatiebeleid wordt dit risico beheerst en tegelijkertijd vindt nadere verfijning van de toepassing van het indexatiebeleid plaats.

Algemene dekkingsmiddelen

Dit risico betreft de kans dat de inkomsten uit algemene dekkingsmiddelen, namelijk het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting, lager uit zullen vallen. Ten opzichte van de Jaarrekening 2022 is dit risico met € 0,5 mln. toegenomen. Dit komt met name door de schommelingen in het accres van het provinciefonds. De negatieve gevolgen van het wijzigen van de trap-op-trap-af systematiek voor het provinciefonds vanaf 2026 zijn al meegenomen in de begroting (het zogenaamde ravijn). Vanuit IPO-verband zijn de provincies met het Rijk in gesprek over het provinciefonds.

Toelichting incidentele risico's

Verbonden partijen

Dit risico betreft de kans op waardedaling van de aandelen die de provincie heeft in verbonden partijen of het risico dat zij loopt door deelname in deze verbonden partijen. De toename van het risico ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 met € 18,6 mln heeft betrekking op de provinciale deelname in Innovation Quarter en ENERGIIQ. De kans dat de gedane investeringen door voorgenoemde volledig worden terugverdiend is op basis van de laatst bekende cijfers verder afgenomen. Vanwege de juridische fusie tussen HZH en ENERGIIQ worden de governance aangepast, nieuwe werkafspraken gemaakt, en de wijze van rapporteren en de waardering van het aandelenkapitaal herijkt.

Bedrijfsvoeringsrisico's

De provincie loopt reguliere bedrijfsvoeringsrisico's bij de uitvoering van haar taken. De risico's met de grootste financiële impact zijn de risico's met betrekking tot informatieveiligheid, datalekken en AVG. Van geringe impact zijn de risico's met betrekking tot de uitvoering van de Wet Bibob en de Wet open overheid (Woo), als ook de

risico's inzake arbeidscapaciteit en personeel en de organisatieverandering. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 is het risico toegenomen met € 1,8 mln vanwege de wereldwijde toename van cybercriminaliteit. Ter voorkoming en beperking van het risico neemt de provincie maatregelen om de informatieveiligheid structureel te verbeteren, o.a. door de implementatie van de BIO en de ISO 27001.

Nazorg stortplaatsen

Dit risico is de kans dat er onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor de wettelijk taak van de nazorg voor gesloten stortplaatsen. Enerzijds bestaat dit risico uit de kans dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg onvoldoende rendeert. Anderzijds bestaat de kans dat de beoogde doelvermogens in het Fonds Nazorg niet toereikend zijn voor de noodzakelijke nazorgvoorzieningen. Dit risico is ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 toegenomen met € 1,0 mln. vanwege ontwikkelingen bij de nazorg van stortplaatsen.

Incidenten aan het provinciale areaal (wegen en vaarwegen)

Dit risico betreft de kans dat op (herstel)kosten die kunnen ontstaan als gevolg van incidenten in het areaal, zoals schades door derden of natuurrampen, of bij onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering. Zorgvuldige inrichting van het areaal, handhaving op basis van de (vaar)wegverordening en adequaat assetmanagement zorgen voor een beperkte kans; gevolgschades, zoals letselschade en schade aan objecten, zijn verzekerd. Het risico bedraagt momenteel € 1,9 mln.

VTH-risico

Dit risico betreft de kans dat de provincie aansprakelijk wordt gesteld voor schadeclaims, onvoorziene kosten en/of (gevolg)schade die voortvloeit uit haar wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De uitvoering van de VTH-taken is ondergebracht bij de Omgevingsdiensten. De provincie ziet erop toe dat de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en voldoen aan de geldende kwaliteitscriteria. In samenwerking met de Omgevingsdiensten wordt de implementatie van de Omgevingswet zorgvuldig voorbereid. Door een artikel in de Omgevingswet, die per 1-1-2024 inwerking treedt, is de kans dat de provincie als bevoegd gezag aansprakelijk wordt gesteld voor de gevolgschade bij een incident bij Seveso-bedrijven aanzienlijk gedaald. De totale omvang bedraagt momenteel € 1,3 mln.

Leningen en garantstellingen

Dit risico betreft de kans dat geldleners niet in staat zijn tot het terugbetalen van de door de provincie verstrekte leningen of leningen verstrekt door derden waarvoor de provincie garant staat ten gevolge van dreigende faillissementen. Ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 is de omvang van de leningen en garantstellingen gedaald; tevens is de kans lager geworden, waardoor de omvang van het risico is afgenomen met € 1,7 mln.

Subsidieopbrengsten

Het risico is dat de provincie minder middelen vanuit het Rijk of de EU ontvangt om de toegezegde subsidies te kunnen financieren vanwege het (deels) vervallen van cofinanciering vanuit het Rijk (bv. MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)) of uitgaven die niet subsidiabel blijken (m.n. bij Europese subsidies). Door een aantal afgesloten Europese subsidieprojecten is de omvang van het risico afgenomen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 tot € 0,7 mln.

Subsidie-uitgaven

De provincie loopt het risico dat meer subsidie moet worden uitgekeerd dan geraamd vanwege overcommitting (bij het programma Kansen voor West) of als beroep wordt gedaan op een specifieke regeling in de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. De kans van optreden van het risico met betrekking tot het Kansen voor West programma is, door de ontwikkelingen binnen het programma, ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 naar beneden bijgesteld tot € 0,7 mln.

Beleidsmatige risico's

Onderstaand is een selectie van opdrachten opgenomen die als risicovol worden beschouwd vanwege het belang en urgentie van de te realiseren doelen en de politiek-bestuurlijke complexiteit, én waar risicomanagement momenteel wordt toegepast. Deze selectie wordt uitgebreid door de toepassing van de in ontwikkeling zijnde systematiek voor risicovolle opdrachten. De ambitie is om ten minste bij alle risicovolle, beleidsmatige opdrachten risicomanagement op expliciete, realistische en gestructureerde wijze toe te passen. Daarnaast wordt risicomanagement toegepast bij de uitvoeringsprojecten van o.a. het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur.

Toelichting risicovolle beleidsmatige opdrachten

OV-concessies

De provincie is concessieverlener voor het openbaar vervoer (OV) in Zuid-Holland. Het risico is dat het dienstverleningsniveau van concessiehouders niet kan worden gehandhaafd op het gewenste/gecontracteerde niveau. Dit wordt veroorzaakt doordat de reizigersaantallen blijvend lager zijn door de coronacrisis en de concessiehouders te maken hebben met stijgende kosten, o.a. personeel, onderhoud en brandstof, die niet volledig worden afgedekt door indexatie van de exploitatiebijdragen. Bovendien komt de compensatie vanuit het Rijk voor de afgenomen reizigersaantallen, de Beschikbaarheidsvergoeding (2020-2022)/ Transitievergoeding OV (2023), in 2024 te vervallen. Het risico is beperkt bij de concessies die recent zijn/worden aanbesteed. Bij de concessies die midden in de concessieperiode zitten, worden afspraken gemaakt over hoe het dienstverleningsniveau binnen huidige exploitatiebijdragen opgeschaald kan worden; de provincie beschikt over beperkte middelen om vervoerders te compenseren.

Natuur Netwerk Nederland

De provincie is verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNN) door natuurgebieden te vergroten en met elkaar te verbinden. Daarvoor moet nog circa 3.300 hectare natuurgebied en 110 kilometer ecologische verbinding ingericht worden. Het risico is dat de provincie niet in staat is om binnen budget en per 2027 de natuuropgave te realiseren, zodanig dat de kwaliteit van de natuurgebieden weer voldoet aan de internationale natuurdoelen, klimaatbestendigheid en leefklimaat. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de complexiteit in uitvoering (grondverwerving / onteigeningsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders), de onderlinge verwevenheid van dossiers (o.a. stikstof, bodemdaling) en beschikbare capaciteit. De provincie beheerst het risico door het actualiseren van de realisatiestrategie, het inzetten van de instrumenten vastgelegd in het provinciale Handelingskader NNN, zorgvuldige bestuurlijke samenwerking/afstemming met collega-overheden, terreinbeherende organisaties, waterschappen en andere belanghebbende partijen over een integrale aanpak, en continue beheersing van de business case van de NNN opgave via scopemanagement en mijlpaalsturing (i.c. aantallen hectare).

Stikstof

Om de forse overbelasting van stikstofdepositie in het kader van de Europese verplichting in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland te verminderen, nemen Rijk, provincie en andere partners/sectoren maatregelen. Het risico bestaat dat de maatregelen om de stikstofemissies en -deposities te laten dalen en natuurherstelmaatregelen (door TBO's) onvoldoende (snel) tot uitvoering komen en/of niet de gewenste uitkomsten op leveren, waardoor vergunningen voor activiteiten die stikstofemissie met zich mee brengen niet meer verleend kunnen worden. Dit wordt veroorzaakt door te weinig concrete bronmaatregelen van het Rijk en onvoldoende duidelijke afspraken over Rijksmiddelen, taakverdeling en inzet. Daarnaast creëert de koppeling van stikstofdoelen met andere doelen in NPLG afhankelijkheid en kan leiden tot vertraging in afspraken en uitvoering van maatregelen. De uitvoeringskracht staat bovendien onder druk en er moeten keuzes gemaakt worden in verband met de beschikbare arbeidscapaciteit. De provincie beheerst dit risico door regie te voeren op generieke afspraken en een gebiedsgerichte aanpak samen met stakeholders gericht op stikstofreductie en natuurherstel voor zowel de onderdelen van het stikstofdossier die vallen binnen de scope van het NPLG als voor de onderdelen daarbuiten (zoals industrie en mobiliteit). Daarbij wordt nauw samengewerkt met interne partners, o.a. ZH-PLG, en de andere provincies (in IPO-verband) en Ministeries.

ZH-PLG

De provincie werkt aan het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), de provinciale uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het programma bevat plannen voor het landelijk gebied van Zuid-Holland die, samen met de plannen van de andere provincies, moeten leiden tot het behalen van de internationale en nationale doelen voor natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat, zoals de Kaderrichtlijn Water en Vogelhabitatrichtlijn. De provincie heeft in de aanbieding aan het Rijk een aantal financiële, procesmatige en inhoudelijke randvoorwaarden gesteld om tot uitvoering te komen. Het gevaar bestaat dat de in het voorontwerp voorgestelde uitgangspunten en maatregelpakketten onvoldoende (snel) tot uitvoering komen en daarmee de ambities en doelen niet worden behaald waarvoor de provincie wel (mede)verantwoordelijk is. Dit kan o.a. worden veroorzaakt door de grote inhoudelijke en politiek-bestuurlijke complexiteit, samenwerking met een groot aantal gebiedspartners, afhankelijkheid met andere (provinciale en landelijke) programma's, onduidelijkheid over financiële en juridische kaders en instrumenten vanuit het Rijk. Daar komt bij dat de provincie zich ten opzichte van het ministerie van LNV heeft gecommitteerd aan het indienen van een definitief Uitvoeringsprogramma voor 31 maart 2024 mits Rijksadviezen van Planbureau Leefomgeving en Ecologische Autoriteit tijdig beschikbaar komen. Daarnaast vraagt het programma veel van de organisatie, mede vanwege de samenloop met de implementatie van het opgavegericht organiseren en de krapte op de arbeidsmarkt. De eerste stappen ter beheersing zijn de beoordeling van het Toetsbaar voorontwerp ZH-PLG, de inrichting van het programma binnen de provinciale organisatiestructuur, continue uitvoering van gebiedsprocessen, en het nemen van zogenaamde no-regretmaatregelen.

Digitale informatietransitie

De provincie werkt aan een digitale informatietransitie, zodat wij in staat zijn om in te kunnen spelen en anticiperen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen door met relevante kennis, vaardigheden en informatie de verbindende rol in te nemen in de fysieke leefomgeving. Het risico is dat onze systemen en middelen onvoldoende op orde zijn, medewerkers onvoldoende bewust en vaardig zijn en I-governance niet optimaal functioneert, waardoor informatie niet voldoende beschikbaar, bruikbaar, betrouwbaar of sturend is. Hiertoe voert de provincie een organisatie-breed verandertraject uit gericht op het verbeteren van het informatiebeheer, de sturing daarvan en het ondersteunen van het data- en informatie-gedreven werken, dat van invloed is op alle medewerkers.

Risico's in uitvoeringsprojecten

Naast de strategische financiële risico's die beslag leggen op de weerstandscapaciteit worden risico's ook door risicoreserveringen binnen de opdrachtbudgetten van uitvoeringsprojecten afgedekt. Dit betreft hoofdzakelijk de aanleg/verbeteringsprojecten en instandhoudingsprojecten binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI).

De totale risicoreservering binnen PZI voor de projecten voor aanleg en verbetering bedraagt circa € 105,6 mln (9% van projectuitgaven). Voor beheer en onderhoud is dit € 51,5 mln (9% van projectuitgaven). Daarnaast zijn op verzoek van Provinciale Staten twee bijzondere risicoreserveringen op programmaniveau opgenomen in het PZI. Het betreft € 39,5 mln voor de Rijnlandroute en € 42,8 mln voor het HOV-net Zuid-Holland Noord. Dit betekent dat circa 12% van de totale investeringsmiddelen in het PZI is gereserveerd voor exogene risico's en onvoorziene kosten bij de Rijnlandroute en HOV-net Zuid-Holland Noord (zie verder: Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur 2023-2039).

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de weerbaarheid aangeeft van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is van belang wanneer zich onverhoopt een financiële tegenvaller manifesteert. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de risico's (de benodigde weerstandscapaciteit). Hierbij maken we een onderscheid tussen structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit:

- de post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv;
- het structurele begrotingssaldo;
- de onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen

De post onvoorzien is nihil. Het structurele begrotingssaldo is € 12,7 mln negatief. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten MRB tegen het voorgestelde tarief (98,7 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (de prognose voor het wettelijk maximumtarief in 2024 is 138,2 opcenten). De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt in 2024 € 155,4 mln.

De structurele weerstandscapaciteit bedraagt in 2024 € 142,7 mln (€ 155,4 mln minus €12,7 mln) en de omvang van de structurele risico's bedraagt in 2024 € 13,4 mln.

Structurele weerstandsvermogen	=	Structurele weerstandscapaciteit	/	Omvang structurele risico's
10,6	=	142,7	/	13,4

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt "10,6". Dit is ruim meer dan de waarde die de provincie Zuid-Holland nastreeft (namelijk een factor "1"). Het structurele weerstandsvermogen is lager dan bij Jaarrekening 2022 ("16,0") doordat de omvang van de structurele risico's ten opzichte van de Jaarrekening 2022 is toegenomen en de structurele weerstandscapaciteit in verhouding minder hard steeg.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de bufferreserve Weerstandscapaciteit. Om de omvang van deze bufferreserve te bepalen, wordt voor het weerstandsvermogen de norm van "> 1" aangehouden, zoals vastgesteld in de Financiële verordening. De bufferreserve Weerstandscapaciteit moet dus (minimaal) evenveel middelen bevatten als de som van de incidentele risico's. Daarnaast is in art. 4.22 van de Financiële Verordening vastgelegd dat de omvang van de bufferreserve Weerstandscapaciteit minimaal € 30 mln bedraagt.

Het totaal aan incidentele risico's bedraagt € 42,3 mln. Bij Voorjaarsnota 2023 is € 32,1 mln opgenomen in de bufferreserve Weerstandscapaciteit. Dit betekent dat € 10,2 mln moet worden toegevoegd, zodat het incidentele weerstandsvermogen voldoet aan de norm.

incidentele weerstandsvermogen	=	incidentele weerstandscapaciteit	/	de omvang van de incidentele risico's
1	=	(32,08 + 10,2)	/	42,3

Financiële kengetallen

Hieronder wordt ingegaan op de financiële positie van de provincie. Dit gebeurt aan de hand van een aantal financiële kengetallen, die tezamen een weerspiegeling vormen van hoe de provincie er de komende jaren in financiële zin voorstaat. Dit betreft de zogenaamde financiële kengetallen zoals die door het BBV worden voorgeschreven. Het BBV schrijft voor dat de kengetallen opgenomen en toegelicht moeten worden in de begroting en jaarrekening, maar geeft geen normen. Gemeenten en Rijk hebben wel afspraken gemaakt over zogenaamde signaleringswaarden, maar die gelden dus niet specifiek voor provincies (zie verder bijlage 2 van deze paragraaf).

In de Kadernota 2024 zijn voor vijf financiële indicatoren signaleringswaarden vastgesteld door PS. Dit betreft: schuldquote, solvabiliteit, weerstandsvermogen, structurele lasten investeringen, garant- en borgstellingen. De signaleringswaarden voor de indicatoren zijn:

- netto schuldquote: 200%
- solvabiliteit: 20%
- structurele lasten investeringen: 20%
- weerstandsvermogen (incidenteel en structureel): 1
- garant- en borgstellingen: 20%

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 (NJN)	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Netto schuldquote	93,5%	96%	110%	134%	180%	190%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	93,3%	96%	110%	133%	179%	189%
Solvabiliteitsratio	43,9%	49%	40%	34%	26%	24%
Structurele exploitatieruimte	10,4%	4,4%	-1,4%	-1,9%	-3,0%	2,6%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. gemiddelde)	110%	113%	117%	119%	122%	125%

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 (NJN)	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Structurele lasten investeringen	8,6%	10,0%	10,9%	13,0%	15,1%	17,1%
Garant- en borgstellingen	1,4%	1,1%	1,0%	1,0%	1,0%	0,9%
Weerstandsvermogen – incidenteel*	12,6	11,5	1	1	1	1
Weerstandsvermogen – structureel**	16,0	8,7	10,6	10,6	10,6	10,6

* bij gelijkblijvende omvang van incidentele risico's

** bij gelijkblijvende omvang van structurele risico's en stijging van het tarief en wettelijk maximumtarief opcenten met inflatie, waardoor de onbenutte belastingcapaciteit nagenoeg onveranderd blijft

De toelichting op de kengetallen is te vinden in het [Financieel beeld](#) en het hoofdstuk [Financiële Indicatoren](#).

In Bijlage 2 van deze paragraaf is de wijze van berekening van de financiële kengetallen opgenomen.

Bijlage 1 Transitietabel strategische financiële risico's

In onderstaande transitietabel is aangegeven welke risico's uit de voorgaande P&C producten (Jaarrekening 2022, Voorjaarsnota 2023) zijn gekoppeld aan de strategische financiële risico's zoals deze bij Begroting 2024 zijn opgenomen.

(bedragen x € 1 mln)	ID	Risico bij Voorjaarsnota 2023 / Jaarrekening 2022	Omvang risico (Begroting 2024)
Strategisch financieel risico			
Algemene dekkingsmiddelen	12	Lagere uitkering provinciefonds	3,8
	13	Motorrijtuigenbelasting (MRB)	0,0
Bedrijfsvoeringsrisico	9	Risico's informatieveiligheid	0,9
	20	Aansprakelijkheidsrisico ingeleend personeel	0,0
	25	Informatieverzoeken WOO	0,0
	33	Procedures Bibob	0,0
	36	Datalek persoonsgegevens	3,5
	37	Naleving privacywetgeving	0,6
	38	OGO-Transitie	0,0
	41	Arbeidscapaciteit	0,0
Incidenten aan het provinciale areaal ((vaar)wegen)	8	Meerkosten als gevolg van onverwachte incidenten bij projecten in uitvoering	0,0
	22	Meerkosten incidenten areaal	1,9
Juridische claims	21	Doorleveren gronden aan TBO's	Ntb
Leningen en garantstellingen	19	Geen aflossing van garantstellingen	0,2
	Nieuw	Bufferreserve Verenfondsen / leningen algemeen	0,9
Macro-economische ontwikkelingen	2	Renterisico	2,1
	40	Risico m.b.t. loon- en prijsstijgingen	7,5
Nazorg stortplaatsen	34	Fonds Nazorg	1,9
	Nieuw	Nazorgvoorzieningen	1,0
Verbonden partijen	5	Deelnamerisico ROM-D	0,8
	6	Deelnamerisico IQ	13,3
	10	Deelnamerisico ENERGIIQ	10,8
	14	Waardeontwikkeling Grondbank	3,7
	30	Deelnamerisico ONW C.V.	0,1
Risico op subsidie-uitgaven	23	Claims op subsidieregeling bedrijventerreinen	0,1
	Nieuw	Overcommitering OP-west	0,6
Risico op subsidieopbrengsten	17	De Europese Commissie kan subsidiabiliteit van uitgaven betwisten (periode 2014-2020)	0,3
	32	Rijksbijdrage subsidieregeling MIT	0,4
VTH-risico's	16	BRZO / RIE-bedrijven kunnen niet meer aan vergunningplicht voldoen	0,4
	18	Omgevingsrisico's VTH	0,9
	35	Implementatie omgevingswet	0,0
Beleidsmatige risicovolle opdrachten			
Natuur	15	Financiële gevolgen NNN/UPG	-
Stikstof	27	Stikstofproblematiek	-
OV concessies	28	Opbrengstverliezen OV	-

Bijlage 2 Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de mate waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de [paragraaf Financiering](#).

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit gaat in op de mate waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte geeft inzicht in de ruimte die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het [overzicht van baten en lasten](#).

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft aan hoe het opcententariaf van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententariaf is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de 'onbenutte belastingcapaciteit' die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententariaf en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de [paragraaf Lokale heffingen](#).

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft inzicht in de omvang van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die het doel hebben om bebouwd en verkocht te worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat heeft geleid tot extra lasten. Aan de hand van voortschrijdend inzicht met betrekking tot de definitie van dit kengetal in het nieuwe BBV per 2016 zijn wij tot het inzicht gekomen dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de [paragraaf Grondbeleid](#).

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichhouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogeheten 'signaleringswaarden' voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden betreffen geen normering maar dienen als hulpmiddel om de afzonderlijke uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: 'gezond' (in groen); 'neutraal' (in geel) en 'risicovol' (in oranje).

kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid aangeeft van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is van belang wanneer zich onverhoopt een financiële tegenvaller manifesteert. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule:
weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het samenstel van middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten als gevolg van opgetreden risico's te dekken. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Bufferreserve Weerstandscapaciteit (met een minimale omvang van € 30 mln)
Begrotingssaldo	
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn te formuleren over de in de organisatie noodzakelijk geachte weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021 is opgenomen dat voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen de provincie een norm hanteert van minimaal één.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend (signaleringswaarde PZH)
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Financiële begroting

1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen

1.1 Overzicht baten en lasten

In het overzicht van baten en lasten worden de lasten, de baten en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) gerecapituleerd. Dit overzicht sluit aan bij de overzichten van baten en lasten zoals die bij elke ambitie zijn opgenomen.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022			Begroting 2023 t/m NJN			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samen werken aan Zuid-Holland	24.907	230	24.677	35.318	2.902	32.416	40.989	135	40.853	31.576	135	31.440	23.191	135	23.056	22.846	135	22.711
2 Bereikbaar Zuid-Holland	305.542	41.305	264.236	321.335	23.988	297.347	384.035	26.691	357.344	423.224	20.672	402.552	424.144	11.597	412.547	399.687	13.926	385.761
3 Schone energie voor iedereen	43.490	2.001	41.489	27.812	6.161	21.651	41.684	6.657	35.027	10.493	4.978	5.515	40.514	0	40.514	9.510	0	9.510
4 Een concurrerend Zuid-Holland	70.961	12.652	58.309	73.589	7.389	66.200	83.646	5.640	78.006	70.947	1.244	69.703	63.994	88	63.906	54.267	88	54.179
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	122.283	57.341	64.942	128.405	32.425	95.980	140.237	39.844	100.393	176.600	64.957	111.643	131.119	26.143	104.976	130.552	27.663	102.889
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	30.472	3.590	26.882	35.787	5.271	30.516	43.484	4.759	38.726	24.560	1.189	23.371	24.032	0	24.032	19.772	0	19.772
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	85.474	11.701	73.773	95.469	6.211	89.258	95.275	10.908	84.367	88.944	9.589	79.355	86.343	8.866	77.477	85.390	8.578	76.812
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	104.590	8.079	96.511	120.294	2.689	117.606	126.649	3.289	123.360	124.872	3.289	121.583	124.210	3.289	120.921	119.937	3.289	116.648
- Overzicht Algemene middelen	938	692.371	-691.433	1.016	742.252	-741.236	9.081	782.952	-773.871	31.758	804.475	-772.717	53.080	810.854	-757.775	66.057	834.947	-768.890
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal exploitatie	788.656	829.269	-40.613	839.027	829.289	9.738	965.080	880.874	84.206	982.973	910.527	72.446	970.627	860.972	109.655	908.018	888.626	19.392

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022			Begroting 2023 t/m NJN			Begroting 2024			Begroting 2025			Begroting 2026			Begroting 2027		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
2 Bereikbaar Zuid-Holland	30.748	44.471	13.723	25.673	52.884	27.211	35.966	10.957	-25.009	62.476	5.023	-57.453	61.288	2.368	-58.920	11.396	8.508	-2.888
3 Schone energie voor iedereen	30.250	23.062	-7.188	8.000	2.000	-6.000	26.000	0	-26.000	0	0	0	35.000	0	-35.000	4.000	0	-4.000
4 Een concurrerend Zuid-Holland	22.200	15.033	-7.167	15.967	17.171	1.205	14.623	9.273	-5.350	12.960	393	-12.567	10.384	0	-10.384	1.970	0	-1.970
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	38.581	26.500	-12.081	42.517	12.599	-29.918	41.306	16.195	-25.111	53.438	13.586	-39.852	48.626	13.586	-35.041	48.631	16.771	-31.859
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	0	0	0	0	0	0	4.041	0	-4.041	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	16.603	8.900	-7.703	11.803	9.012	-2.791	1.936	3.833	1.897	3.013	3.838	825	1.487	3.828	2.340	1.072	3.821	2.749
- Overzicht Algemene middelen	190.901	200.337	9.436	194.766	195.321	555	146.385	145.792	-593	127.395	163.996	36.602	126.784	154.134	27.350	147.547	166.123	18.576
Subtotaal reserves	329.283	318.302	-10.980	298.726	288.988	-9.738	270.257	186.051	-84.206	259.281	186.836	-72.446	283.570	173.915	-109.655	214.616	195.224	-19.392
Totaal	1.106.959	1.158.552	-51.593	1.128.014	1.128.014	0	1.151.131	1.151.131	0	1.169.809	1.169.809	0	1.144.542	1.144.542	0	1.103.242	1.103.242	0

Omdat tekorten of overschotten op het begrotingssaldo worden verrekend met de Algemene reserve is het saldo van de baten en lasten en die van de reserves gelijk aan elkaar. Om het totale en structurele begrotingssaldo inzichtelijk te maken zijn in onderstaande tabel de mutaties voor het boeken van overschotten of tekorten naar de Algemene reserve niet meegenomen zodat het totale begrotingssaldo inzichtelijk wordt. Daar worden dan de inzet van de bestemmingsreserves en [incidentele baten en lasten](#) afgehaald om het structurele begrotingssaldo inzichtelijk te krijgen.

(bedragen x € 1 mln)	2023	2024	2025	2026	2027
Saldo baten en lasten	-9.738	-84.206	-72.446	-109.655	-19.392
Saldo reserves	-1.684	83.963	109.047	137.005	37.968
Totale begrotingssaldo (I+S)	-11.422	-243	36.602	27.350	18.576
Af: incidentele reserve mutaties	1.684	-83.963	-109.047	-137.005	-37.968
Bij: Incidentele baten en lasten	46.054	71.512	54.736	83.479	42.888
Structureel begrotingssaldo	36.316	-12.694	-17.709	-26.175	23.496

Toelichting methodiek structureel begrotingssaldo en de berekening daarvan:

De berekening van het structureel begrotingssaldo heeft tot doel om vast te stellen of je per saldo je structurele taken ook gedekt hebt uit structurele middelen. Is dat niet zo en betaal je je structurele lasten uit incidentele middelen dan kom je in de toekomst in de problemen. Als voorbeeld: als je het onderhoud aan je huis alleen kunt betalen als je je spaarrekening gebruikt en je spaarrekening wordt niet aangevuld dan zul je ooit door je spaargeld heen zijn en het onderhoud niet meer kunnen betalen.

Met dat in gedachte is het uitgangspunt vanuit de BBV dat alle reserve mutaties incidenteel zijn (de reserves zijn de spaarrekeningen in het voorbeeld) en alle taken als Provincie naar hun aard structureel. Structurele lasten (en baten) mogen daarbij per jaar wel fluctueren maar moet je wel reëel begroten. Van incidentele lasten moet je kunnen onderbouwen dat ze geen onderdeel zijn van je structurele taak. Incidentele lasten zijn dan bijvoorbeeld het aanleggen van een Zandmotor of het realiseren van het NNN.

In bovenstaande berekening geeft het saldo van baten en lasten weer of er meer baten dan lasten zijn of omgekeerd. In 2024 geeft het getal van € -84,2 mln aan dat er voor dat bedrag meer lasten zijn dan baten. Het saldo reserves in 2024 van € 83,9 mln (de regel eronder) geeft aan welk deel van het tekort aan baten gedekt wordt vanuit de inzet van reserves. Een positief getal betekent hier dat er meer uit de reserves onttrokken wordt dan erin wordt gestort. Dit resulteert in 2024 in een tekort van € 0,2 mln. Dat tekort wordt dan gedekt uit de Algemene reserve.

In de voorgeschreven methodiek voor het berekenen van het structureel begrotingssaldo wordt er rekening mee gehouden dat een deel van de reserve mutaties (onder bepaalde voorwaarden) structureel kan zijn. Om het structurele begrotingssaldo uit te rekenen wordt het totale begrotingssaldo daarom eerst gecorrigeerd voor alle incidentele reserve mutaties. Aangezien wij als PZH geen structurele reserve mutaties kennen is dit bedrag gelijk aan het saldo van de reserves (€ 83,9 mln). Daarnaast kan het zijn dat er een verschil bestaat tussen de hoogte van de incidentele lasten en incidentele baten. In bovenstaande berekening laat het positieve bedrag van € 71,5 mln in 2024 zien dat er meer incidentele lasten dan baten zijn. Dat betekent per saldo dat een deel van de incidentele lasten door structurele baten gedekt moet zijn. Dat is gunstig voor het structureel begrotingssaldo en wordt in de berekening dus weer opgeteld. Het negatieve getal van € 12,7 mln geeft aan dat er een tekort is in het structureel begrotingssaldo. Een deel van onze structurele lasten betalen we dus uit incidentele middelen.

Het structureel begrotingssaldo wordt is verder toegelicht in het Financieel beeld.

1.2 Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 t/m VJN	Begroting 2023 t/m NJN	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Dividend	1.486	1.601	1.601	1.400	1.400	1.400	1.400
Lokale heffingen	359.536	377.500	377.500	389.331	403.178	424.657	434.470
Overige algemene dekkingsmiddelen	2.092	500	1.700	100	100	100	100
Provinciefonds	328.694	349.715	361.451	392.121	399.797	384.697	398.977
Saldo van de financieringsfunctie	563	0	0	0	0	0	0
Totaal	692.371	729.316	742.252	782.952	804.475	810.854	834.947

2. Toelichting baten en lasten

2.1 Basis voor de begroting

De basis voor de begroting en het meerjarenperspectief is het financieel perspectief tot en met de Kadernota 2024-2027. De Begroting 2024 en de meerjarenraming 2025-2027 zijn opgebouwd op basis van de mutaties zoals genoemd in het financieel beeld. (Structurele) effecten en mutaties uit de Najaarsnota 2023 zijn verwerkt in de financiële overzichten van deze begroting.

Voor de ontwikkeling van de financiële ruimte wordt verwezen naar het overzicht in het [Financieel beeld](#) aan het begin van dit boekwerk. Bij het opstellen van de begroting is verder onder andere rekening gehouden met de onderstaande uitgangspunten.

2.2 Grondslagen

Algemene grondslagen

De P&C producten zijn opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening zoals door Provinciale Staten is vastgesteld.

Basis voor de ramingen in de Begroting

De Begroting 2024 bestaat uit de jaarschijven 2024 tot en met 2027 en is een nadere uitwerking van de Kadernota 2024-2027 en de meerjarige effecten van de Najaarsnota 2023.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten voor de provincie waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald en zijn daarmee vrij besteedbaar (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen). De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan vrijwel volledig uit inkomsten voor de opcenten Motorrijtuigenbelasting. Voor de bepaling van de belastinggrondslag zijn de cijfers van Rijksbelastingdienst van medio 2023 leidend. Het voorgestelde tarief opcenten is conform de grondslag indexatie in 2024 verhoogd naar 98,7 opcenten. De

opbrengst in de latere jaarschijven is gebaseerd op de indexatie van de tarieven. In de jaren 2025 en verder is er rekening mee gehouden dat de vrijstelling voor elektrische voertuigen vervalt, conform de opgave van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB). Verdere informatie vindt u in de [paragraaf Lokale Heffingen](#).

Provinciefonds

De raming van de inkomsten uit het provinciefonds zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2023. Het provinciefonds is via het zogeheten accres gekoppeld aan de ontwikkeling van de rijksuitgaven.

Dividenuitkering

De provincie ontvangt dividend vanuit de deelnemingen waarin zij een aandeel heeft. De hoogte van de dividenuitkering wordt gebaseerd op berichtgeving vanuit de deelnemingen.

Indexatie

Op 14 december 2022 hebben Provinciale Staten de [wijziging](#) van de Financiële verordening 2021 vastgesteld. In die verordening is in artikel 4.43 de wijze van indexatie opgenomen. De praktische uitwerking daarvan is vastgelegd in de [Uitvoeringsnota indexatiebeleid](#), die GS hebben vastgesteld en die ter kennisname met PS is gedeeld. In de onderstaande tabel staan de te hanteren indexen met bron of berekeningswijze genoemd.

Indexen kunnen voorspellend zijn of op basis van definitieve cijfers. Het CPB maakt ramingen van indexcijfers naar de toekomst (prospectief). Daarentegen publiceert het CBS indexcijfers op basis van definitieve cijfers (realisatie, retrospectief). Een voorbeeld van een retrospectief index is de GWW. Voor een retrospectieve index moet dus een inschatting worden gemaakt van de ontwikkeling in de toekomst.

Welke indexen waarvoor en welke bron		Bron
<p>Landelijke Bijdrage-Index (LBI)</p> <p>LBI volgt onafhankelijk de kostenontwikkeling van de sector uitgesplitst naar voertuig en brandstof type. De uitsplitsing Bussen - Diesel wordt het meeste toegepast in onze concessies (en wordt daarom gebruikt bij de prognose).</p> <p>Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren.</p>	Openbaar vervoer	DOVA
<p>42/43: Grond-, weg- en waterbouw (GWW)</p> <p>GWW heeft alleen een historische index, we gaan nu uit van het gemiddelde van de afgelopen 3 jaar. Bij het opstellen van de kadernota (T+1) is dit het gemiddelde over de periode januari (T)-(T-3)</p> <p>Voorbeeld: voor de Kadernota 2024 wordt het gemiddelde berekend over het verschil tussen januari 2023 en januari 2020.</p> <p>Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren.*</p>	<p><i>Exploitatie</i></p> <p>Beheer & Onderhoud</p> <p><i>Investerings</i></p> <p>Beheer & Onderhoud</p> <p>Infra</p> <p>Natuur</p> <p>Recreatie</p> <p>Gebouwen (fz)</p>	CBS retrospectief
<p>Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw)</p> <p>Dit is de gemiddelde stijging van de lonen en salarissen van de collectieve sector exclusief een voortschrijdend gemiddelde van de jaarlijkse incidentele loonstijgingen.</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Loonontwikkeling formatie incl. pensioenpremies	CPB Maart raming
Nationale consumentenprijsindex (CPI)	Opcenten motorrijtuigenbelasting (baten)	CPB

Welke indexen waarvoor en welke bron		Bron
<p>De gemiddelde prijs op jaarbasis van een pakket goederen en diensten</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>		Maart raming
<p>Gewogen index van 1/3 (CPI) en 2/3 (PO:bw) Deze index wordt gehanteerd voor het bepalen van het bedrag wat uit de stelpost gehaald wordt</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Subsidies Omgevingsdiensten	CPB Maart raming
<p>Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc) Dit is de gemiddelde stijging van de prijzen van de netto materiële consumptie van de collectieve sector (zie ook toelichting op definitie van collectieve sector). De netto materiële consumptie is gelijk aan de som van de lopende aankopen van goederen en diensten (bijvoorbeeld kosten van energie, huisvesting, kantoorartikelen, uitzendkrachten), de afschrijvingen (bijv. die op infrastructuur, gebouwen, wagenpark en computers) en de verkopen (bijv. schoolgelden, reinigingsrechten, verkopen sociale werkplaatsen, vergoeding van de EU voor het innen van de invoerrechten, bouwleges en verhuur van schoolgebouwen door gemeenten aan het bijzonder onderwijs).</p> <p>Verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T + 4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar</p>	Resterende budgetten incl. ICT	CPB Maart raming

Welke indexen voor welke onderwerpen en wat wordt er niet geïndexeerd

Exploitatie

Om te bepalen welk bedrag nodig is op de stelpost wordt de volgende indeling gehanteerd;

Niet indexeren:

- De kapitaallasten, (inzet van) bestemmingsreserves, overlopende passiva en voorzieningen
- Lasten die gedekt worden uit een specifieke bijdrage van een derde, denk aan een rijksbijdrage (SPUK)

Te indexeren:

- De resterende lasten met hun specifieke indexen

Investerings

- In afwachting van het investeringsbeleid worden nu alleen de kredieten voor de periode T tot en met T+5 geïndexeerd voor dat deel van het krediet waar nog onderhanden werk voor moet worden uitgevoerd.

Te hanteren indexen voor de Begroting 2024

Indexen		Bron	2024	2025	2026	2027	2028
Exploitatie							
Openbaar vervoer	Landelijke Bijdrage-Index (LBI)	DOVA	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
Beheer & Onderhoud	Grond-, weg- en waterbouw (GWW)*	CBS april 2023	8,2%	4,9%	4,9%	4,9%	4,9%
Loonontwikkeling	Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers	CPB maart 2023	4,7%	5,4%	4,5%	3,9%	3,9%
Resterende budgetten	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB maart 2023	3,9%	1,6%	1,6%	1,6%	1,6%
Mrb en leges	Nationale consumentenprijsindex (cpi)	CPB maart 2023	3,1%	2,5%	2,4%	2,3%	2,3%
Subsidie-index	2/3 Loonontwikkeling en 1/3 imoc	CPB maart 2023	4,4%	4,1%	3,5%	3,1%	3,1%
Investerings							
Alle	Grond-, weg- en waterbouw (GWW)*	CBS	8,2%	4,9%	4,9%	4,9%	4,9%

* In de Uitvoeringsnotitie indexatiebeleid is opgenomen dat de index voor het jaar T+1 (2024), ook wordt gehanteerd voor de jaren daarna. In de door PS vastgestelde Kademota 2024 is voorgesteld om daarvan af te wijken, en voor de jaren 2025 en verder het indexatiepercentage vanuit de Begroting 2023 vast te houden. De verklaring hiervoor is dat in het 3-jarig gemiddelde de extreme prijsstijgingen van de achterliggende twee jaren (door corona en de oorlog in Oekraïne) onevenredig zwaar meetellen. De laatste indexcijfers laten zien dat de stijging afvlakt.

Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijvingslasten. Bij dit onderdeel wordt daar nader op ingegaan.

De ontwikkeling van de cijfers in de meerjarenbegroting zijn per ambitie in onderstaande tabellen weergegeven.

a. Afschrijvingen

Het jaar nadat de activatie heeft plaats gevonden wordt begonnen met de afschrijvingstermijnen zie de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021 artikel 4.15 afschrijvingstermijnen

Verdeling afschrijvingslasten naar de programma's

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 t/m NJN	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
2 Bereikbaar Zuid-Holland	46.512	49.572	61.221	67.487	70.762	84.027
4 Een concurrerend Zuid-Holland	218	363	363	363	363	363
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	83	133	133	133	133	133
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	72	72	72	247	238
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	10.121	12.158	14.023	13.789	13.215	12.554
- Overzicht Algemene middelen	10	9	9	8	0	0
Totaal	57.016	62.308	75.822	81.853	84.722	97.315

b. Rente

Betaalde rente

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 t/m NJN	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
- Overzicht Algemene middelen	13.594	9.093	9.125	14.485	24.694	33.458
Totaal	13.594	9.093	9.125	14.485	24.694	33.458

Verdeling rentelasten naar de programma's

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 t/m NJN	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
2 Bereikbaar Zuid-Holland	11.982	8.052	7.776	12.596	21.717	30.292
4 Een concurrerend Zuid-Holland	37	43	44	58	86	102
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	19	168	19	25	37	44
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	14	13	37	91	183	245
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	1.100	489	806	1.066	1.602	1.874
- Overzicht Algemene middelen	380	327	444	649	1.069	1.327
Totaal	13.533	9.093	9.125	14.484	24.695	33.883

De rentelasten bestaan uit rente van reeds afgesloten leningen en nog niet afgesloten leningen. Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2024 is uitgegaan van een percentage van 3,5% (op basis van swaptarief per september 2023). Voor de jaren daarna is gerekend met een lichte daling van het rentepercentage tot een tarief van 3%.

De werkelijke rentelasten worden doorbelast aan de ambities op basis van de stand van de investeringen op 01-01-2024.

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden, afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp. Dit betreft de volgende reserves:

- *Bufferreserves*: Bufferreserve Weerstandscapaciteit
- *Egalisatiereserves*: Beheer en onderhoud, NatuurNetwerk Nederland
- *Spaarreserves*: Beheerplan Natura 2000 en PAS, Bereikbaarheid, Groene ambities, IODS, Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater, Mobiliteit, Ontwikkelopgave Natuur, UPG 40, Warmteleiding Warmteling

Subsidies

De commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richting gegeven aan de notitie 'Verantwoording van subsidies' uit januari 2019 over lastneming van subsidies. Kern is dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen stellen voor meerjarige subsidies. Voor meerjarige subsidies onder de grens moeten de lasten in één keer genomen worden in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven de grens dienen de lasten toebedeeld te worden aan de jaren waarop zij, naar verwachting, betrekking hebben. Voor de lasten boven de grens gelden zwaardere administratieve eisen. Doel van de BBV-aanpassing en het grensbedrag is om naar meer uniforme verantwoording te komen tussen provincies en gemeenten, de administratieve lasten te beperken en beter aan te sluiten bij het baten- en lastenstelsel (dat laatste was bij de provincie Zuid Holland al het geval). De provincie Zuid-Holland hanteert een grensbedrag van € 250.000 voor meerjarige subsidies. Bij dit

grensbedrag worden de administratieve lasten niet significant verhoogd, terwijl het baten- en lastenstelsel voldoende wordt gevolgd.

Financiële beleidsnota's

In de [Financiële Verordening 2021](#) van de provincie Zuid-Holland stelt Provinciale Staten de kaders voor het financieel beleid vast voor zover deze nog niet zijn geregeld in de geldende regelgeving, zoals de Provinciewet en het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten.

Voor zover deze kaders niet zijn opgenomen in de Financiële Verordening stelt provinciale staten beleidsnota's vast. De provincie Zuid-Holland kent nog één beleidsnota, Onderhoud Kapitaalgoederen, vermeld in de Financiële verordening provincie ZuidHolland 2021, artikel 4.1 lid 2.

2.3 Incidentele baten en lasten

Het structureel en reëel begrotingsevenwicht wordt berekend door de totale lasten en baten te verminderen met de incidentele lasten en baten. Het saldo dat over blijft moet op termijn positief zijn (de structurele baten zijn dan groter dan de structurele lasten). In onderstaand overzicht worden de incidentele baten en lasten toegelicht. In het financieel beeld wordt het structureel begrotingsaldo toegelicht.

Algemeen uitgangspunt is dat structurele lasten en baten betrekking hebben op posten of beleid met een structurele aard. De volgende zaken worden altijd aangemerkt als structurele lasten en baten:

- Kapitaallasten (exclusief eenmalige afschrijving van geactiveerde investeringen met maatschappelijk nut);
- Doorbelaste apparaatslasten, inclusief lonen;
- Inkomsten opcenten Motorrijtuigenbelasting;
- Algemene uitkering provinciefonds.

De volgende zaken worden altijd aangemerkt als incidentele lasten en baten:

- Eenmalige bijdragen aan derden (inclusief bijzondere subsidies);
- Bijzondere projecten en eenmalig beleid waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Lasten en baten met betrekking tot meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Eenmalige afschrijving van geactiveerde investeringen met maatschappelijk nut.

Recapitulatie incidentele baten en lasten

Recapitulatie incidentele lasten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027	
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel
1 - Samen werken aan Zuid-Holland	35.318	332	40.989	0	31.576	0	23.191	0	22.846	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	321.335	2.309	384.035	1.545	423.224	1.133	424.144	219	399.687	0
3 - Schone energie voor iedereen	27.812	8.400	41.684	26.800	10.493	0	40.514	35.000	9.510	4.000
4 - Een concurrerend Zuid-Holland	73.589	13.717	83.646	13.045	70.947	7.447	63.994	5.850	54.267	1.350
5 - Versterken natuur in Zuid-Holland	128.405	27.060	140.237	31.184	176.600	77.309	131.119	50.512	130.552	51.333
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	35.787	5.669	43.484	11.100	24.560	3.526	24.032	3.288	19.772	1.388
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	95.469	8.006	95.275	4.695	88.944	2.456	86.343	1.610	85.390	1.172
8 - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	120.294	1.300	126.649	5.700	124.872	6.000	124.210	6.000	119.937	2.500
9 - Overzicht Algemene middelen en Organisatie	1.016	0	9.081	0	31.758	0	53.080	0	66.057	0
Totaal	839.027	66.793	965.080	94.069	982.973	97.870	970.627	102.480	908.018	61.743

Recapitulatie incidentele baten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2023		Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027	
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel
1 - Samen werken aan Zuid-Holland	2.902	0	135	0	135	0	135	0	135	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	23.988	2.424	26.691	1.360	20.672	0	11.597	1.201	13.926	0
3 - Schone energie voor iedereen	6.161	0	6.657	0	4.978	0	0	0	0	0
4 - Een concurrerend Zuid-Holland	7.389	6.455	5.640	5.438	1.244	1.147	88	0	88	0
5 - Versterken natuur in Zuid-Holland	32.425	6.800	39.844	13.612	64.957	40.915	26.143	17.257	27.663	18.856
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	5.271	4.089	4.759	0	1.189	0	0	0	0	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	6.211	970	10.908	2.147	9.589	1.072	8.866	543	8.578	0
8 - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	2.689	0	3.289	0	3.289	0	3.289	0	3.289	0
9 - Overzicht Algemene middelen en Organisatie	742.252	0	782.952	0	804.475	0	810.854	0	834.947	0
Totaal	829.289	20.738	880.874	22.557	910.527	43.134	860.972	19.001	888.626	18.856

Recapitulatie reserves incidenteel en structureel

Incidentele onttrekkingen en toevoegingen reserves (bedragen x € 1.000)	Begroting 2024			
	Toevoegingen	Toevoegingen incidenteel	Onttrekkingen	Onttrekkingen incidenteel
Reserves	50.459	50.459	-124.222	-124.222

De provincie kent geen reserves voor kapitaallasten of andere reserves waarvoor toevoegingen of onttrekkingen een structureel karakter hebben. Daarmee zijn alle toevoegingen en onttrekkingen aan reserves incidenteel.

Ambitie 1 Samen werken aan Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten en baten

Niet van toepassing.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
2-2		155		83		69		0	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
		840		500		100		0	Overdracht wegen	Kosten voor de bruidschat overdracht wegen
		50		50		50		0	Overdracht wegen opdracht OGZ	Kosten van OGZ voor overdracht wegen (uren/notaris)
2-3		500		500		0		0	20 Waterstofbussen	Dit betreft een eenmalig project in verband met de introductie van zero emissie waterstofbussen
Totaal	384.035	1.545	423.224	1.133	424.144	219	399.687	0		

Recapitulatie incidentele baten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
2-2		1.360				1.201			Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
Totaal	26.691	1.360	20.672	0	11.597	1.201	13.926	0		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
3-2		26.000				35.000		4.000	Warmteleiding Warmteling	Enmalige investeringssubsidie warmteleiding Warmteling en eenmalige afwikkeling Warmtebedrijf
3-3		800		0		0		0	Botlek Stoomnetwerk	Enmalige subsidie voor Botlekstoomnetwerk
Totaal	41.684	26.800	10.493	0	40.514	35.000	9.510	4.000		

Recapitulatie incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 4 Een concurrerend Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
4-1		9.938		6.147		5.000		500	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
		350							Procesgelden impulsen econ.zaken	Incidentele subsidie
		1.300		1.300		850		850	Aerospacecampus Noordwijk	Incidentele subsidie
		300							Life science & health	Incidentele subsidie
4-2		1.157							Versterking economie	Incidentele subsidie
Totaal	83.646	13.045	70.947	7.447	63.994	5.850	54.267	1.350		

Recapitulatie incidentele baten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
4-1		5.438		1.147		0		0	Stimuleren Innovatie MKB	Incidentele subsidie waar specifieke uitkering tegenover staat
Totaal	5.640	5.438	1.244	1.147	88	0	88	0		

Ambitie 5 Versterken natuur in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
5-1		3.184		33.097		9.439		7.852	PMR/Midden-IJsselmonde	Enmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		33		33		33		33	Natuurcompensatie	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		250		250		250		250	Provinciale ecologische verbindingen	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		329		0		0		0	Zijd-Achterw-AmBoez-OttoVliet-Dwarsg	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		142		0		0		0	Stapsteen Brandwijk	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		1.837		1.964		7.555		6.420	UPG Netwerk Natuur Zui-Holland EVZ	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		9.044		12.130		2.500		0	UPG Ontwikkeling Gouwe Wiericke	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		2.557		2.272		2.272		2.272	Grondtransacties ontw.opgave Natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		265		250		250		250	Expl.rek.Ontwikkelopgave natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		10.165		17.071		5.095		1.505	UPG Ontwikkeling Krimpenerwaard	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		2.417		1.750		4.527		8.711	Ontwikkelopgave EHS	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
				1.089		0		9.661	UPG Ontwikkeling Groene Waterparel	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		752		7.384		18.592		14.380	UPG Netwerk Natuur Zuid-Holland	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		54		0		0		0	Achterwaterschap	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		34		0		0		0	Leenheerenpolder	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
5-2		20		20					Glastuinbouw san.verspreid glas	Eenmalig worden oude, verspreid liggende kassen opgekocht en gesaneerd.
5-3		101							Zandmotor BTW niet compensabel	Beheerovereenkomst voor bepaalde tijd met betrekking tot de Zandmotor voor de kust bij Monster.
Totaal	0	31.184	0	77.309	0	50.512	0	51.333		

Recapitulatie incidentele baten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
5-1		3.183		33.097		9.438		7.852	PMR/Midden-IJsselmonde	Eenmalige compensatie voor de aanleg van de Maasvlakte.
		9.811		7.405		7.405		10.591	Grondtransacties ontw.opgave Natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
		617		413		413		413	Expl.rek.Ontwikkelopgave natuur	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land.
Totaal	39.844	13.612	64.957	40.915	26.143	17.257	27.663	18.856		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
6-3		4.154							Duurzame ontwikkeling ZPP	In 2022 is een incidentele subsidie aan de gemeente Zuidplas begroot in het kader van duurzame energiepotentieel.
		6.946		3.526		3.288		1.388	Versnelling woningbouw	Incidentele subsidie
Totaal	43.484	11.100	24.560	3.526	24.032	3.288	19.772	1.388		

Recapitulatie incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
7-1		3.316		1.510		1.510		1.072	Aanpak bodemlocaties	Betreft incidentele lasten uit reserve MJP Bodem
		1.380		946		100		100	VV 2.0	Betreft incidentele lasten uit het Programma AADV. Programma loopt tot 2025. Implementatie en ontwikkeling van AADV zijn incidentele lasten. Het beheer en onderhoud betreft structurele lasten. € 0,1 mln per jaar structureel.
Totaal	95.275	4.695	88.944	2.456	86.343	1.610	85.390	1.172		

Recapitulatie incidentele baten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
7-1		2.147		1.072		543			0 Aanpak bodemlocaties	Betreft reservemutaties uit reserve MJP Bodem
		0		0		0			0 VV 2.0	Betreft incidentele lasten uit het Programma AADV. Programma loopt tot 2025. Implementatie en ontwikkeling van AADV zijn incidentele lasten. Het beheer en onderhoud betreft structurele lasten. 100k per jaar structureel.
Totaal	10.908	2.147	9.589	1.072	8.866	543	8.578	0		

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Recapitulatie incidentele lasten

Beleids- doel	Begroting 2024		Begroting 2025		Begroting 2026		Begroting 2027		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
8-1		5.700		6.000		6.000		2.500	Informatietransitie PZH	Betreft eenmalige kosten om de digitale infrastructuur naar een hoger niveau te brengen.
Totaal	126.649	5.700	124.872	6.000	124.210	6.000	119.937	2.500		

Recapitulatie incidentele baten

Niet van toepassing.

Overzicht Algemene middelen

Recapitulatie incidentele lasten en baten

Niet van toepassing.

3. Uiteenzetting financiële positie I

3.1 Actualisatie financieel beeld

Een raming voor het begrotingsjaar 2024 met de financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid zoals in de ambities is opgenomen, is gepresenteerd bij het Financieel Beeld.

3.2 EMU-saldo

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023	Raming 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Activa						
<i>Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>						
Vordering op openbare lichamen	-3.726	0	0	0	0	0
Overige vorderingen	2.181	0	0	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	100.348	12.453	-171.245	0	0	0
<i>Financiële vaste activa</i>						
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	16.482	6.105	5.000	0	0	0
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	-139	0	0	0	0	0
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-727	3.175	-325	0	0	0
<i>Liquide middelen</i>						
Banksaldi	-103.011	0	0	0	0	0
<i>Overlopende activa</i>						
Vooruitbetaalde bedragen	3.155	0	0	0	0	0
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	-1.727	237	770	0	0	0
Overige overlopende activa	-12.181	0	0	0	0	0
Passiva						
<i>Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar</i>						
Overige schulden	-24.378	0	0	0	0	0
Kasgeldleningen	50.000	0	0	0	0	0
<i>Overlopende passiva</i>						
Nog te betalen kosten	-980	0	0	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-100	15.544	36.948	64.687	11.461	15.043
Overige vooruit ontvangen bedragen	1.034	597	475	336	0	0
<i>Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer</i>						
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	-55.999	-52.666	-37.865	-313.347	-339.924	-154.029
EMU-Saldo	-29.768	-14.556	-166.242	-248.323	-328.463	-138.987

3.3 Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans 2024 activa

Activa (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31-12-2022	Begroot Balans 31-12-2023	Begroot Balans 31-12-2024	Begroot Balans 31-12-2025	Begroot Balans 31-12-2026	Begroot balans 31-12-2027
Vaste activa						
Immateriële vaste activa						
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	19.846	21.370	19.004	16.367	10.082	443
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	133.496	134.982	141.587	156.206	162.591	158.029
Totaal Immateriële vaste activa	153.341	156.352	160.591	172.573	172.672	158.473
Materiële vaste activa						
Investerings met economisch nut	147.345	155.145	152.637	152.318	143.667	137.717
Investerings met maatschappelijk nut	1.318.105	1.314.404	1.397.740	1.562.427	1.789.291	1.928.642
Totaal Materiële vaste activa	1.465.451	1.469.548	1.550.377	1.714.745	1.932.958	2.066.359
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekkings aan deelnemings	57.702	63.807	68.807	68.807	68.807	68.807
Kapitaalverstrekkings aan overige verbonden partijen	1.303	1.303	1.303	1.303	1.303	1.303
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1.346	4.521	4.196	4.196	4.196	4.196
Totaal Financiële vaste activa	60.351	69.631	74.306	74.306	74.306	74.306
Totaal Vaste activa	1.679.143	1.695.531	1.785.274	1.961.624	2.179.936	2.299.138
Vlottende activa						
Voorraden						
Onderhanden werk voorraden	21.997	19.497	16.373	13.873	13.873	13.873
Totaal Voorraden	21.997	19.497	16.373	13.873	13.873	13.873
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Vordering op openbare lichamen	113.033	113.033	113.033	113.033	113.033	113.033
Overige vorderings	5.217	5.217	5.217	5.217	5.217	5.217
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	158.792	171.245	0	0	0	0
Totaal Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	277.042	289.494	118.249	118.249	118.249	118.249
Liquide middelen						
Banksaldi	732	732	732	732	732	732
Totaal Liquide middelen	732	732	732	732	732	732
Overlopende activa						
Vooruitbetaalde bedragen	21.913	21.913	21.913	21.913	21.913	21.913
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	15.825	16.062	16.832	16.832	16.832	16.832
Overige overlopende activa	29.039	29.039	29.039	29.039	29.039	29.039
Totaal Overlopende activa	66.777	67.014	67.784	67.784	67.784	67.784
Totaal Vlottende activa	366.547	376.737	203.139	200.639	200.639	200.639
Totaal activa	2.045.691	2.072.268	1.988.413	2.162.263	2.380.575	2.499.777

Geprognosticeerde balans 2024 passiva

Passiva (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31-12-2022	Begroot Balans 31-12-2023	Begroot Balans 31-12-2024	Begroot Balans 31-12-2025	Begroot Balans 31-12-2026	Begroot balans 31-12-2027
Vaste passiva						
Eigen vermogen						
Algemene reserves	217.819	290.070	289.827	326.429	353.779	372.356
Bestemmingsreserves	628.975	598.579	514.615	405.568	268.563	230.595
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	51.593	0	0	0	0	0
Totaal Eigen vermogen	898.387	888.649	804.443	731.997	622.343	602.951
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)						
Verplichtingen, verliezen en risico's	25.550	25.339	25.248	23.220	22.724	22.331
Egalisering van kosten	0	0	0	0	0	0
Middelen van derden met gebonden bestemming	2.017	2.017	2.017	2.017	2.017	2.017
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiële vaste activa)	27.567	27.357	27.266	25.238	24.741	24.348
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer						
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	672.059	724.725	762.590	1.075.937	1.415.861	1.569.891
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	672.059	724.725	762.590	1.075.937	1.415.861	1.569.891
Totaal Vaste passiva	1.598.013	1.640.731	1.594.299	1.833.172	2.062.945	2.197.189
Vlottende passiva						
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Overige schulden	56.178	56.178	56.178	56.178	56.178	56.178
Kasgeldleningen	0	0	0	0	0	0
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	56.178	56.178	56.178	56.178	56.178	56.178
Overlopende passiva						
Nog te betalen kosten	215.992	215.992	215.992	215.992	215.992	215.992
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	173.719	158.175	121.227	56.539	45.079	30.036
Overige vooruit ontvangen bedragen	1.790	1.193	718	382	382	382
Totaal Overlopende passiva	391.500	375.360	337.937	272.913	261.453	246.410
Totaal Vlottende passiva	447.678	431.537	394.114	329.091	317.630	302.588
Totaal passiva	2.045.691	2.072.268	1.988.413	2.162.263	2.380.575	2.499.777

3.4 Verleende garanties en waarborgen

De garantstelling voor de lening van de Stichting Verpleeghuis Alblasserwaard-W Sliedrecht (RIVAS) is de laatst lopende garantie aan een zorginstelling, deze loopt af in het jaar 2024. Hiervoor zijn hypothecaire zekerheden bedongen, waardoor het risico als zeer laag kan worden beschouwd.

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Oorspronkelijk bedrag	Stand 1-1-2024	Stand 1-1-2025	Percentage garantstellingen
<i>Garantstelling zorginstellingen</i>				
St. Verpleeghuis Alblasserwaard W. Sliedrecht	8.359	299	0	100%
Subtotaal zorginstellingen	8.359	299	0	
<i>Garantstelling overige</i>				
Groenfonds – pVSPN		9.413	9.133	100%
Subtotaal overige		9.413	9.133	
Totaal gewaarborgd	8.359	9.712	9.133	

Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt.

Het risico van deze garantstelling is laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

3.5 Staat van activa

Vaste activa (bedragen x €1.000)	Balans per 31-12-2022	Balans per 31-12- 2023	Investe- ringen 2024	Desinveste- ringen 2024	Bijdragen derden 2024	Afschrijvingen 2024	Geactiveerd 2024	Balans per 31-12-2024	Balans per 31-12-2025	Balans per 31-12-2026	Balans per 31-12-2027
Immateriële vaste activa											
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	19.846	21.370	3.619	0	0	5.984	0	19.004	16.367	10.082	443
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	133.496	134.982	10.986	0	-479	3.902	0	141.587	156.206	162.591	158.029
Totaal Immateriële vaste activa	153.341	156.352	14.605	0	-479	9.886	0	160.591	172.573	172.672	158.473
Materiële vaste activa											
Investeringen met economisch nut	147.345	155.145	12.093	0	0	14.600	0	152.637	152.318	143.667	137.717
Investeringen met maatschappelijk nut	1.318.105	1.314.404	707.091	0	-479.438	51.335	0	1.397.740	1.562.427	1.789.291	1.928.642
Totaal Materiële vaste activa	1.465.451	1.469.548	719.184	0	-479.438	65.936	0	1.550.377	1.714.745	1.932.958	2.066.359
Financiële vaste activa											
Kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	57.702	63.807	5.000	0	0	0	0	68.807	68.807	68.807	68.807
Kapitaalverstrekingen aan overige verbonden partijen	1.303	1.303	0	0	0	0	0	1.303	1.303	1.303	1.303
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	1.346	4.521	-325	0	0	0	0	4.196	4.196	4.196	4.196
Totaal Financiële vaste activa	60.351	69.631	4.675	0	0	0	0	74.306	74.306	74.306	74.306
Totaal	1.679.143	1.695.531	738.464	0	-479.917	75.822	0	1.785.274	1.961.624	2.179.936	2.299.138

4. Uiteenzetting financiële positie II

4.1 Arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen

Dit overzicht geeft inzicht in de meerjarig geraamde verplichtingen ten behoeve van UWV en APG voor uitvoering van de Werkloosheidswet. De reden om deze kosten te ramen is dat de provincie eigenrisicodragers is voor de Werkloosheidswet. De verplichting is vooralsnog geraamd op € 0,7 mln per jaar.

(bedragen x € 1.000)	2024	2025	2026	2027
Werkloosheidsuitkeringen	700	700	700	700

4.2 Investeringskredieten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2022	Begroting 2023 na NJN	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	39.179	553.608	679.920	221.653	379.121	553.582
3 Schone energie voor iedereen	7.391	655	0	0	0	0
4 Een concurrerend Zuid-Holland	7.340	0	0	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	0	0	7.185	0	9.005
- Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie	50.524	14.955	12.093	8.973	5.360	7.399
- Overzicht Algemene middelen	0	8.625	4.675	0	0	0
Subtotaal	104.434	577.843	696.687	237.811	384.481	569.986
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	25.245	166.141	479.917	104.842	37.404	113.980
3 Schone energie voor iedereen	7.633	0	0	0	0	0
5 Versterken natuur in Zuid-Holland	260	0	0	0	0	0
- Overzicht Algemene middelen	325	0	0	0	0	0
Subtotaal	33.463	166.141	479.917	104.842	37.404	113.980
Totaal investeringskredieten	70.971	411.702	216.771	132.968	347.077	456.006

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Een volledig overzicht van de investeringskredieten voor infrastructurele projecten is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2024-2039, dat gelijktijdig met de begroting voorligt.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Projectnaam (bedragen x € 1 mln)	Fase (V/U)	Te activeren was (€)	Bijstelling indexatie (€)	Te activeren wordt (€)	Jaar activeren was	Jaar activeren wordt
Project inrichting Vlietland	U	7,0	+0,2	7,2	2024	2025
Project geluid- en zicht-werende voorzieningen Vlietland	U	8,5	+0,5	9,0	2024	2027
Totaal Ambitie 7		15,5	+0,7	16,2		

De investeringsbegroting voor Ambitie 7 Gezond en Veilig Zuid-Holland hebben betrekking op de investeringen in en rond het provinciaal recreatiegebied Vlietland. In bovenstaande tabel worden de Investeringskredieten en de planning weergegeven, alsmede de bijstellingen hierop. De bijstellingen hebben betrekking op enerzijds de indexering van het investeringskrediet en anderzijds op het doorschuiven van het investeringskrediet naar latere jaren.

Project inrichting Vlietland € 7,0 mln

Betreft aanpassing planning

Betreft investeringskrediet voor het aanpassen van infrastructuur, paden, wegen, parkeerterreinen en andere recreatieve voorzieningen als in erfpachtafspraken vastgelegd. De planning van dit project is geactualiseerd. Voornaamste oorzaak van de bijstelling van de planning is dat de ecologische onderzoeken voor de benodigde bomenkap meer tijd kosten dan voorzien. Verwachting is dat het project in 2025 wordt afgerond. E.e.a. is afhankelijk van de daadwerkelijke realisatie van de recreatiewoningen.

Project geluid- en zichtwerende voorzieningen Vlietland € 8,5 mln

Betreft aanpassing planning

Betreft het investeringskrediet voor uitvoer motie 865 voor het realiseren van geluid- en zichtwerende voorzieningen bij het provinciaal recreatiegebied Vlietland en bij de Vogelplas Starrevaart. De trajectdelen worden in fases uitgevoerd, waarbij de uitvoer in 2022 is gestart en het laatste onderdeel naar verwachting in 2027 wordt afgerond. Voornaamste oorzaak van de bijstelling van de planning is dat er wegens de slappe ondergrond er rekening gehouden moet worden met langere zetteringsperiode van de grondwallen. Verwachting is dat het project in 2027 wordt afgerond..

Indexering investeringskredieten € 0,7 mln

Betreft aanpassing financieel

De investeringskredieten worden aangepast voor indexering naar prijspeil 2024 inclusief looptijdswijziging. Het betreft verhoging van de investeringskredieten voor indexering voor Project inrichting Vlietland (€ 0,2 mln en activatie 2025, voorheen 2024) en voor Project geluid- en zichtwerende voorzieningen Vlietland (€ 0,5 mln en activatie 2027, voorheen 2024).

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Projectnaam (bedragen x € 1 mln)	Fase V/U	Te activeren was € (2024)	Bijstelling (€) (2024)	Te activeren wordt € (2024)	Jaar activeren was	Jaar activeren wordt
I&A Portfolio ICT	U	3,3	0,3	3,6	2024	2024
I&A Hardware investeringen	U	2,6	-1,0	1,6	2024	2025
Totaal I&A		5,9	-0,7	5,2		
MJOP Provinciehuis-Installaties	U	6,9	0,0	6,9	2024	2024
Totaal Huisvesting		6,9	0,0	6,9		
Totaal Bedrijfsvoering		12,8	-0,7	12,1		

De investeringsbegroting voor Bedrijfsvoering heeft betrekking op Informatisering & Automatisering (I&A) en Huisvesting. In bovenstaande tabel worden de Investeringskredieten en de bijstellingen weergegeven met betrekking tot jaarschijf 2024. Het totaal investeringskrediet 2024 na bijstelling begroting wordt € 12,1 mln.

I&A Portfolio ICT € 0,3 mln

Het krediet wordt vanaf 2024 structureel met € 0,3 mln verhoogd voor prijsindexatie.

I&A Hardware investeringen € -1 mln

Als gevolg van bijstelling vervangingsplan ICT-hardware wordt € 1,1 mln investeringskrediet naar achter geschoven van 2024 naar 2025. Daarnaast wordt het krediet vanaf 2024 structureel met € 0,1 mln verhoogd voor prijsindexatie.

4.3 Reserves

Inleiding

De totale reserveomvang van de provincie Zuid-Holland bestaat uit de som van de algemene reserve en de bestemmingsreserves. In dit hoofdstuk wordt een totaalbeeld van de algemene en bestemmingsreserves gegeven. Een nadere toelichting op de algemene reserve en een samenvattend beeld van het geheel aan reserves wordt gegeven in het [Financieel beeld](#).

In dit hoofdstuk wordt verder totaal inzicht gegeven in het saldo van alle reserves en de mutaties die van en naar de reserves plaatsvinden uitgesplitst naar beleidsdoel. Een zelfde overzicht wordt gegeven voor de mutaties ten opzichte van de Kadernota 2024. Tot slot wordt een totaalbeeld van beklemming van reserves gegeven. De detail- informatie per reserve over inhoud en doel, functie, voeding, instellingsjaar, looptijd, onttrekkingen en toevoegingen, beklemming en omvang is opgenomen in [Bijlage 1](#). Voor de reserves is als peildatum uitgegaan van de stand van de reserves per einde jaar.

In het ambitieplan is bij elke ambitie een overzicht opgenomen waarin wordt aangegeven wat de totale inzet van specifieke reserves is binnen de ambitie. Dit overzicht staat bij instrumentarium.

Staat van Reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 2022	Saldo per 2023	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo per 31-12- 2024	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026	Saldo per 31-12- 2027
Algemene reserves	217.819	290.070	145.792	146.035	289.827	326.429	353.779	372.356
Bestemmingsreserves	628.975	598.579	40.259	124.222	514.615	405.568	268.563	230.595
Totaal	846.794	888.649	186.051	270.257	804.443	731.997	622.343	602.951

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2022	Saldo per 31- 12-2023	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo per 31-12- 2024	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026	Saldo per 31-12- 2027
Algemene reserves								
Algemene reserve	217.819	257.990	135.592	146.035	247.547	284.149	311.499	330.076
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	0	32.080	10.200	0	42.280	42.280	42.280	42.280
Bestemmingsreserves								
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	10.528	9.661	0	1.500	8.161	6.661	5.161	3.661
Bereikbaarheid	43.991	53.000	1.733	13.429	41.304	37.284	35.431	34.931

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2022	Saldo per 31- 12-2023	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo per 31-12- 2024	Saldo per 31-12- 2025	Saldo per 31-12- 2026	Saldo per 31-12- 2027
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	91.621	123.464	0	7.543	115.921	72.152	26.680	30.931
Groene ambities	44.900	28.810	3.833	11.702	20.941	13.698	10.190	9.610
InnovationQuarter	3.000	0	0	0	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	2.653	3.960	0	1.265	2.695	1.565	400	0
IODS	5.626	4.769	0	1.845	2.924	2.902	2.882	2.850
Life Sciences & Health	2.515	3.540	0	300	3.240	3.240	3.240	3.240
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	11.424	11.619	3.500	4.500	10.619	5.619	619	119
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	24.940	24.459	0	1.168	23.291	22.853	21.885	20.813
Mobiliteit	119.523	105.882	9.224	15.343	99.763	90.097	78.502	71.864
NatuurNetwerk Nederland	59.507	49.707	5.767	21.107	34.367	13.794	-15.515	-37.759
Reserve Nazorg stortplaatsen	2.204	0	0	0	0	0	0	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	10.000	15.000	0	0	15.000	15.000	15.000	15.000
Overcommitting OP-West	3.300	0	0	0	0	0	0	0
Regionale gebiedsgerichte projecten	236	0	0	0	0	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	3.047	3.259	500	785	2.974	1.924	1.284	1.064
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	9.636	9.643	0	4.541	5.102	5.102	5.102	1.406
Reserve Ontwikkelopgave natuur	71.814	68.834	10.428	5.322	73.939	64.689	67.293	67.306
Reserve UPG 40	1.964	1.707	0	98	1.609	1.609	1.609	1.609
Restauratie & herbestemming monumenten	3.160	3.674	393	2.618	1.449	552	122	122
Risicoreservering Energiefonds	4.067	0	0	0	0	0	0	0
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	5.000	0	0	0	0	0	0	0
Risicoreservering Grevelingen	5.000	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	17.131	12.580	4.880	5.156	12.304	7.815	4.665	3.815
Warmteleiding Warmteling	71.012	65.012	0	26.000	39.012	39.012	4.012	12
Zandmotor	1.176	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	846.794	888.649	186.051	270.257	804.443	731.997	622.343	602.951

Mutaties reserves per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	135.592	146.035	-10.443
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0	1.500	-1.500
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	1.733	5.434	-3.701
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0	7.820	-7.820
2-3 Veilig en duurzaam	0	175	-175
Bufferreserve Weerstandscapaciteit			
9-1 Algemene middelen	10.200	0	10.200
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0	7.543	-7.543
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	0	8.575	-8.575
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	2.359	-2.359
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	3.833	768	3.065
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0	1.265	-1.265
IODS			
5-1 Gezonde natuur	0	1.845	-1.845
Life Sciences & Health			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	0	300	-300
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3.500	4.500	-1.000
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	0	1.168	-1.168
Mobiliteit			
2-1 Snel van A naar B	8.959	14.438	-5.479
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	0	6	-6
2-3 Veilig en duurzaam	265	550	-285
9-1 Algemene middelen	0	350	-350
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	5.767	21.107	-15.340
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	500	785	-285

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder			
5-3 Leven met water	0	500	-500
6-3 Afspraken met regio's	0	4.041	-4.041
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	10.428	5.322	5.106
Reserve UPG 40			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	98	-98
Restauratie & herbestemming monumenten			
4-3 Erfgoed, cultuur en toerisme	393	2.618	-2.224
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3.700	3.594	107
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	1.180	1.562	-382
Warmteleiding Warmteling			
3-2 Verduurzaming gebouwde omgeving	0	26.000	-26.000
Eindtotaal	186.051	270.257	-84.206

Mutaties reserves t.o.v. de kadernota per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Algemene reserve			
9-1 Algemene middelen	3.179	46.225	-43.046
Bereikbaarheid			
2-1 Snel van A naar B	733	-1.200	1.933
Bufferreserve Weerstandscapaciteit			
9-1 Algemene middelen	10.200	0	10.200
Egalisatiereserve beheer & onderhoud			
2-2 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam	-9.255	-22.785	13.530
Groene ambities			
7-2 Gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving	0	-1.020	1.020
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3.500	0	3.500
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	500	0	500
Versterking economie			
4-1 Innovatie: richting duurzaam en digitaal	3.700	-400	4.100
4-2 Creëren van een rijk vestigingsklimaat	1.180	0	1.180
Eindtotaal	13.737	20.820	-7.082

Beklemming reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000 mln)	Saldo reserve 2024	Juridisch verplicht 2024	Bestuurlijk verplicht 2024	Niet verplicht 2024
Algemene reserve	247.547	0	0	247.547
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	8.161	0	8.161	0
Bereikbaarheid	41.304	0	29.999	11.305
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	42.280	0	42.280	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	115.921	0	115.921	0
Groene ambities	20.941	10.100	8.500	2.341
InnovationQuarter	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	2.695	274	2.421	0
IODS	2.924	500	2.424	0
Life Sciences & Health	3.240	0	3.240	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	23.291	0	23.291	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	10.619	177	10.442	0
Mobiliteit	99.763	99.763	0	0
NatuurNetwerk Nederland	34.367	26.340	8.027	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	15.000	0	15.000	0
Overcommitting OP-West	0	0	0	0
Regionale gebiedsgerichte projecten	0	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	2.974	800	2.174	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	5.102	0	5.102	0
Reserve Nazorg stortplaatsen	0	0	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	73.939	0	73.939	0
Reserve UPG 40	1.609	0	1.609	0
Restauratie & herbestemming monumenten	1.449	1.449	0	0
Risicoreservering Energiefonds	0	0	0	0
Risicoreserve Revolverend Verenfonds	0	0	0	0
Risicoreservering Grevelingen	0	0	0	0
Versterking economie	12.304	1.840	10.464	0
Warmteleiding Warmteling	39.012	39.012	0	0
Zandmotor	0	0	0	0
Totaal reserves	804.443	180.255	362.994	261.193

4.4 Voorzieningen

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan voorzieningen weergegeven. In [Bijlage 2](#) van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Staat van Voorzieningen

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12- 2022	Saldo per 31- 12-2023	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo per 2024	Saldo per 2025	Saldo per 2026	Saldo per 2027
Middelen van derden met gebonden bestemming								
Voorziening Grondwaterheffing	2.017	2.017	0	0	2.017	2.017	2.017	2.017
Verplichtingen, verliezen en risico's								
Voorziening Nazorg stortplaatsen	3.247	3.247	0	0	3.247	3.247	3.247	3.247
Voorziening Pensioenen GS	14.956	15.071	115	0	15.186	15.301	15.416	15.531
Voorziening PMR 750 HA	4.660	4.334	0	206	4.128	1.985	1.374	866
Voorziening Personeelsopleidingsbudg	2.621	2.621	0	0	2.621	2.621	2.621	2.621
Voorziening Premieleningen	66	66	0	0	66	66	66	66
Totaal	27.567	27.357	115	206	27.266	25.238	24.741	24.348

Toelichting:

In bovenstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft de voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren. Daarnaast zijn de voorzieningen voor deelnemingen rechtstreeks in mindering gebracht op de deelnemingen. Zie hiervoor de [paragraaf Verbonden Partijen](#) voor een overzicht

4.5 Overlopende Passiva (OVP)

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan Overlopende Passiva (OVP's) weergegeven. In [Bijlage 3](#) van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per OVP. Een tweetal OVP hebben per abuis een negatieve stand. Dit wordt in de Voorjaarsnota 2024 administratief worden hersteld

Staat van Overlopende Passiva

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31- 12-2022	Saldo per 31- 12-2023	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo per 31- 12-2024	Saldo per 31- 12-2025	Saldo per 31- 12-2026	Saldo per 31- 12-2027
OVP Aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	6.034	6.034	0	0	6.034	6.034	6.034	6.034
OVP BDU	22.224	21.775	0	6.119	15.656	9.537	9.088	2.969
OVP Bermmaatregelen N-wegen	1.737	1.737	0	0	1.737	1.737	1.737	1.737
OVP Beschikbaarheidsvergoeding	4.627	4.627	0	0	4.627	4.627	4.627	4.627
OVP Bodem 2022	4.731	3.762	0	2.147	1.614	542	0	0
OVP Boeren voor natuur	103	0	0	0	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase	0	322	394	464	252	102	72	0
OVP Flexpool Rijksbijdrage	435	0	0	0	0	0	0	0
OVP Flexpool rijksbijdrage 2022	8.553	8.925	4.277	4.710	8.492	7.341	7.341	7.341
OVP Horizon 2020 Nextgen	76	0	0	0	0	0	0	0
OVP IBP-VP Hollands en Utrechts Veenweidegebied	751	176	0	176	0	0	0	0
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	2.777	1.149	0	1.149	0	0	0	0
OVP Impuls Veenweiden	17.228	13.466	0	7.049	6.417	0	0	0
OVP Investeringsportefeuille 2022 DMS N2000	0	126	0	0	126	126	126	126
OVP JIVE2-project 20 waterstofbussen	75	75	0	0	75	75	75	75
OVP Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE)	0	-3.500	0	3.498	-6.998	-11.975	-11.975	-11.975
OVP KPI-K Zuidwestelijke Delta	150	225	0	75	150	150	150	150
OVP Leiden-Katwijk-Noordwijk	500	500	0	0	500	500	500	500
OVP LIFE IP All4Biodiversity	1.373	1.373	0	0	1.373	1.373	1.373	1.373
OVP MIT (SPUK)	2	0	0	0	0	0	0	0
OVP MIT 2021	1	401	0	0	401	401	401	401
OVP MIT 2022	828	0	2.018	1.338	680	580	580	580
OVP MIT 2023	0	2.053	2.787	4.100	740	940	940	940
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	95	95	0	0	95	95	95	95
OVP NOVI havengebied Rotterdam	289	101	0	100	1	1	1	1
OVP Ontzorging Maatschappelijk Vastgoed 2e tranche	2.922	2.422	0	2.422	0	0	0	0

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31- 12-2022	Saldo per 31- 12-2023	Toevoegingen 2024	Onttrekkingen 2024	Saldo per 31- 12-2024	Saldo per 31- 12-2025	Saldo per 31- 12-2026	Saldo per 31- 12-2027
OVP Ontzorgingsprogramma Maatschappelijk Vastgoed	1.118	0	0	0	0	0	0	0
OVP PMR 750 ha	71.982	65.458	0	4.684	60.774	26.677	16.238	7.386
OVP Provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied (NPLG)	1.214	1.214	0	0	1.214	1.214	1.214	1.214
OVP Schone Lucht Akkoord (SLA)	495	442	-36	0	406	406	406	406
OVP Smart Mobility Synchronode	0	83	0	42	41	0	0	0
OVP SPUK Culturele voorziening 2020	131	0	0	0	0	0	0	0
OVP Stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2020-2021	5.310	5.310	0	0	5.310	5.310	5.310	5.310
OVP Tijdelijke regeling bodem onderdeel buitenproportioneel	316	158	0	158	0	0	0	0
OVP Truckparkings	847	847	0	0	847	847	847	847
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	14.814	18.920	0	8.157	10.763	0	0	0
OVP Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL)	0	-600	0	0	-600	-600	-600	-600
OVP Verkeersinfrastructuur	12	12	0	0	12	12	12	12
OVP Voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS- melders (NPLG)	1.200	0	0	0	0	0	0	0
OVP Verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	469	469	0	0	469	469	469	469
OVP Woondeals 2022	299	21	0	0	21	21	21	21
OVP Zoetermeerse Meerpolder	2	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	173.719	158.175	9.440	46.388	121.227	56.539	45.079	30.036